

รายงานโครงการศึกษาและพัฒนาจิตวิทยวิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น
ตามโครงการออกหน่วยบริการวิชาการเคลื่อนที่ มหาวิทยาลัยนเรศวร
ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2554

ISBN:

คณะกรรมการ: นายปริญญา ปานทอง
ผู้อำนวยการสถาบันเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน
ดร.พีรธร บุญยรัตพันธุ์
รองผู้อำนวยการสถาบันเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน ฝ่ายวิจัยและพัฒนา
ผศ.ดร.จักษุ พันธุ์ชูเพชร
รองผู้อำนวยการสถาบันเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน ฝ่ายวิชาการ

ผู้วิจัย/ผู้จัดทำ: นายกมลเลิศ โพธิ์กนิษฐ

พิมพ์ครั้งที่ 1: กันยายน 2554

ผู้จัดพิมพ์: สถาบันเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน มหาวิทยาลัยนเรศวร
ตำบลท่าโพธิ์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก 65000
โทรศัพท์ 055-968605 โทรสาร 055-968605
เว็บไซต์ <http://www.nu.ac.th/nice>

ปกและรูปเล่ม: นางสาวอัจฉราพร ไทยโกษา

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
คำนำ	1
กิตติกรรมประกาศ	2
ส่วนที่ 1 ความเป็นมาและวิธีการศึกษา	3
ส่วนที่ 2 ผลการศึกษา	18
การค้นหาเจตยวิจัยและเจตยการฝีกอบรมตำบลบ้านใหม่สุขเกษม อำเภอโขงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย	19
การค้นหาเจตยวิจัยและเจตยการฝีกอบรมตำบลตากออก อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก	31
การค้นหาเจตยวิจัยและเจตยการฝีกอบรมตำบลเขาค้อ อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์	40
การค้นหาเจตยวิจัยและเจตยการฝีกอบรมตำบลผาเสียด อำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์	52
การค้นหาเจตยวิจัยและเจตยการฝีกอบรมตำบลบางประมุง อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์	67
การค้นหาเจตยวิจัยและเจตยการฝีกอบรมตำบลหนองกระทุ่ม อำเภอทัพทัน จังหวัดอุทัยธานี	81
การค้นหาเจตยวิจัยและเจตยการฝีกอบรมตำบลบึงสามัคคี อำเภอบึงสามัคคี จังหวัดกำแพงเพชร	99
การค้นหาเจตยวิจัยและเจตยการฝีกอบรมตำบลลำประดา อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร	109
การค้นหาเจตยวิจัยและเจตยการฝีกอบรมตำบลมะขามสูง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก	121
ส่วนที่ 3 บทสรุป	132
บรรณานุกรม	140

คำนำ

โครงการออกหน่วยบริการวิชาการเคลื่อนที่มหาวิทยาลัยนเรศวร ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2554 ซึ่งดำเนินการเป็นปีที่ 2 ของการเป็นโครงการบริการวิชาการสู่สังคมที่ทางมหาวิทยาลัยนเรศวร ภายใต้วิสัยทัศน์ในการบริหารงานมหาวิทยาลัยนเรศวร ปีพ.ศ.2552 - 2560 โดยศาสตราจารย์ ดร.สุจินต์ จินายน อธิการบดีมหาวิทยาลัยนเรศวร และคณะผู้บริหารฯ ที่มุ่งพัฒนาให้ "มหาวิทยาลัยนเรศวรเป็นมหาวิทยาลัยระดับแนวหน้าในกลุ่ม 10 อันดับแรกของประเทศภายในปี พ.ศ. 2560" ซึ่งโครงการดังกล่าวเป็นกิจกรรมย่อยของโครงการออกหน่วยบริการวิชาการเคลื่อนที่ มหาวิทยาลัยนเรศวร (Naresuan University Mobile Unit) ผ่านการเสวนาใน "เสวนาภาษาชุมชน" โดยความร่วมมือระหว่าง 4 ภาคีหลักในการพัฒนาท้องถิ่น ได้แก่ ตัวแทนจากสถาบันการศึกษา โดยมหาวิทยาลัยนเรศวร องค์กรภาครัฐในระดับจังหวัด และอำเภอ ผ่านสำนักงานจังหวัด และที่ว่าการอำเภอ รวมถึงในระดับท้องถิ่น ผ่านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของแต่ละพื้นที่ ซึ่งร่วมกันจัดลำดับความสำคัญตามความจำเป็นเร่งด่วนของพื้นที่ในการเข้ารับการบริการวิชาการ ศึกษาและพัฒนาโจทย์วิจัยและโจทย์การฝึกอบรมจากพื้นที่จริง

คณะผู้ศึกษายึดหลักการเข้าถึง (Appreciation) เข้าใจ (Understanding) การสร้างจิตสำนึกสาธารณะ (Public Consciousness) และการตระหนักรู้ในสภาพปัญหาและความต้องการที่แท้จริงตามสภาพบริบทที่แตกต่างออกไปในแต่ละพื้นที่ร่วมกัน (Public Awareness) ในลักษณะของ "หุ้นส่วนทางสังคม" (Social Partnership) ผ่านการระดมสมองร่วมกันของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในทุกภาคส่วนเพื่อค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหา ความริเริ่มในการแก้ปัญหา และสรุปโจทย์วิจัยและโจทย์การฝึกอบรมที่เป็นปัญหาที่สำคัญ/เร่งด่วนของแต่ละพื้นที่ ตลอดจนร่วมกันต่อยอดและสนับสนุนให้เกิดการวิจัยเพื่อการแก้ปัญหาในพื้นที่และพัฒนาท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นรูปธรรม

คณะผู้ศึกษาหวังว่า รายงานฉบับนี้จะเป็นคู่มือ หรือเข็มทิศในการดำเนินโครงการวิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น บนพื้นฐานของปรัชญานำองค์ความรู้จากภายในสู่ภายนอก (Inside-Out) และการนำองค์ความรู้จากภายนอกกลับมาประยุกต์ใช้ (Outside-In) ของคณาจารย์และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในทุกภาคส่วนได้ดำเนินงานวิจัยและโครงการฝึกอบรมที่ "ติดดิน" จาก "สภาพความเป็นจริง" และ "สามารถสร้างประโยชน์ให้กับคนในชุมชนได้จริง" เพื่อมุ่งสู่การเป็นมหาวิทยาลัยแห่งการวิจัย (Research University) อย่างสมความภาคภูมิ

คณะผู้จัดทำ
กันยายน 2554

กิตติกรรมประกาศ

โครงการศึกษา และพัฒนาโจทย์วิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2554 ในครั้งนี้นั้น แม้จะต้องดำเนินงานภายใต้งบประมาณที่จำกัด แต่ก็สามารถสำเร็จลุล่วงลงได้ด้วยดี ทั้งนี้เป็นเพราะได้รับความร่วมมือ ร่วมแรงร่วมใจ และความช่วยเหลือจากหลายฝ่ายทั้งในและนอกมหาวิทยาลัย

ขอขอบคุณผู้บริหารทุกระดับของมหาวิทยาลัย คณะที่ปรึกษาทุกท่าน และคณะผู้บริหารสถาบันเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน ในการให้การสนับสนุนทั้งโครงการออกหน่วยบริการวิชาการเคลื่อนที่ มหาวิทยาลัยนเรศวร (Naresuan University Mobile Unit) และโครงการศึกษาและพัฒนาโจทย์วิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ให้ก่อเกิดขึ้น และสำเร็จลุล่วงลงได้ด้วยดี

ขอขอบคุณครูบาอาจารย์ที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาทุกท่าน ที่ประพุดิตตนเป็นตัวอย่างที่ดี (Inspiration) ในการเป็น "นักวิชาการที่ดี" เสมอมา ภายใต้กระแสแห่งความท้าทายที่ถาโถมเข้ามา ยั่วยวน ยั่วใจ แต่ก็ยังสามารถยืนยง ทรงคงอยู่ตามแนววิถีแห่งการเป็น "ครู" ที่พร้อมจะให้ (ทั้งความรู้ วิธีคิด และความประพฤติ)

ขอขอบคุณในความร่วมมือ และมิตรภาพในการทำงานเพื่อสังคมร่วมกันของคณะฯ และหน่วยงานต่างๆ ภายในมหาวิทยาลัยนเรศวรทุกหน่วยงานและองค์กรที่ไม่ได้กล่าวไว้ ณ ที่นี้

ขอขอบคุณความร่วมมือจากหน่วยงาน/องค์กรต่างๆ จากภาครัฐในทุกภาคส่วน ของพื้นที่ดำเนินการ ที่อำนวยความสะดวกในการลงพื้นที่เพื่อให้บริการตามโครงการออกหน่วยบริการวิชาการเคลื่อนที่ และการจัดเวทีเสวนา

และที่สำคัญที่สุด ขอขอบคุณประชาชน องค์กรอาสาสมัคร และภาคประชาชนทุกท่านที่เข้าร่วมระดมความคิด ร่วมให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการศึกษา และสะท้อนข้อมูลเชิงลึก ไม่ว่าจะเป็นศักยภาพ ปัญหา และความต้องการที่แท้จริงจากพื้นที่ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยให้คณะผู้ศึกษาได้มองเห็นบริบทของพื้นที่ในภาพรวม (Holistic View) ซึ่งจะเป็นประโยชน์มหาศาลในการนำไปพัฒนาต่อในรูปของโจทย์วิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น และส่งผลประโยชน์นั้นคืนกลับสู่ชุมชนและท้องถิ่นในรูปของโครงการวิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งถือเป็นเป้าหมายหลักในการดำเนินโครงการในครั้งนี้

กมลเศ โปธิกนิษฐ

นักวิจัย

กันยายน 2554

**โครงการศึกษา และพัฒนาโจทย์วิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น
ตามโครงการออกหน่วยบริการวิชาการเคลื่อนที่ มหาวิทยาลัยนเรศวร
ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2554**

1. หลักการและเหตุผล

โครงการออกหน่วยบริการวิชาการเคลื่อนที่มหาวิทยาลัยนเรศวร ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2554 ซึ่งดำเนินการเป็นปีที่ 2 ของการเป็นโครงการบริการวิชาการสู่สังคมที่ทางมหาวิทยาลัยนเรศวร ภายใต้วิสัยทัศน์ในการบริหารงานมหาวิทยาลัยนเรศวร ปีพ.ศ.2552 – 2560 โดยศาสตราจารย์ ดร.สุจินต์ จินายน อธิการบดีมหาวิทยาลัยนเรศวร และคณะผู้บริหารฯ ที่มุ่งพัฒนาให้ "มหาวิทยาลัยนเรศวรเป็นมหาวิทยาลัยระดับแนวหน้าในกลุ่ม 10 อันดับแรกของประเทศไทยในปี พ.ศ. 2560" ซึ่งต้องแสวงหาทิศทางที่จะเจริญเติบโตต่อไปอย่างยั่งยืนท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสภาพการณ์โลก และผลกระทบของกระแสโลกาภิวัตน์ต่อสังคมไทยบทบาทของมหาวิทยาลัยนเรศวรจึงต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาบัณฑิตให้มีคุณภาพและมีศักยภาพในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง เพื่อรองรับการเข้าสู่การเป็นสังคมฐานความรู้ (Knowledge-based society) ผ่านการสร้างเครือข่าย พันธมิตร ความสัมพันธ์กับองค์กร และสถาบันภายนอกมหาวิทยาลัย รวมถึงการบริหารเชิงรุกในการสร้างโจทย์วิจัยและโจทย์การฝึกอบรมและการจัดทำข้อเสนอขอรับทุนสนับสนุนจากแหล่งทุนภายนอก และการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนและภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วน (สุจินต์ จินายน, 2552)

โครงการออกหน่วยบริการวิชาการเคลื่อนที่มหาวิทยาลัยนเรศวร ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2554 เป็นกิจกรรมหนึ่งที่ตอบสนองแนววิสัยทัศน์ แนวนโยบาย และแผนงานในการบริการวิชาการสู่สังคมที่เป็นรูปธรรม ผ่านการสร้างความร่วมมือให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เชิงวิชาการกับชุมชนเพื่อร่วมกันพัฒนาศักยภาพ และการจัดการสิ่งแวดล้อมและชุมชน ตลอดจนเป็นการเผยแพร่องค์ความรู้ และถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่ชุมชน และยังเป็นการพัฒนา และให้บริการเทคโนโลยีที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน และส่วนราชการ โดยได้ดำเนินโครงการบริการวิชาการสู่สังคม โดยได้จัดให้มีการบริการวิชาการแก่หน่วยงานภายในและภายนอกมหาวิทยาลัยในรูปแบบของการจัดอบรม ประชุมสัมมนาทางวิชาการที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาบุคลากรชุมชนและสังคม ผ่านการบูรณาการองค์ความรู้ที่มีคุณภาพใน 3 ด้าน ได้แก่ ด้านวิทยาศาสตร์สุขภาพ ด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และด้านสังคมศาสตร์ โดยการนำองค์ความรู้ ความเชี่ยวชาญ และความชำนาญทางวิชาการด้านต่าง ๆ จากมหาวิทยาลัย ถ่ายทอดไปสู่ชุมชน ให้เกิดการเรียนรู้ประยุกต์ใช้

อันจะทำให้เกิดความเข้มแข็งแก่ชุมชนในรูปของความร่วมมือทางวิชาการอย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นรูปธรรม

ซึ่งในการพัฒนาชุมชนภายใต้บริบทที่แตกต่างกันนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้ความสำคัญกับ "งานวิจัยโดยชุมชนซึ่งชุมชนท้องถิ่นเป็นผู้กำหนดหัวข้อวิจัยเอง เก็บข้อมูลเอง ทดลองปฏิบัติเอง และแก้ปัญหาของตัวเอง" ซึ่งเป็นงานที่ "ติดดิน" เป็นประโยชน์กับคนในชุมชน ทั้งหมดนี้เป็นไปตามหลักการว่าต้องเริ่มจาก "ปัญหาจริง" ของแต่ละฝ่าย จากนั้นจึงเชื่อมโยงกับฝ่ายอื่นๆ แดกกิ่งก้านสาขาออกไป เพื่อให้การพัฒนาของประเทศนั้นมั่นคง และสมดุลไม่เอียงข้างใดข้างหนึ่ง โดยที่การจะสร้างการเปลี่ยนแปลงที่เป็นจริงและยั่งยืนได้ จะต้องเกิดจากการเรียนรู้ร่วมกันของ "คนใน" ซึ่งในที่สุดจะพัฒนาไปสู่การเป็นกลไกสร้างการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ ดังนั้นบทบาทของมีเจ้าหน้าที่รัฐจากหน่วยงานหลายๆประเภท ผสมกับนักพัฒนาเอกชน นักวิชาการ ผู้นำชุมชน หรือแม้แต่พระหรือผู้นำทางศาสนา จะหน้าที่เป็นเพียงพี่เลี้ยงในเชิงวิชาการ โดยคงจุดร่วมที่เหมือนกัน คือการสร้างงานวิจัยที่ทำให้ได้ทั้งข้อมูลและกลไกการทำงานร่วมกันของคนในพื้นที่ ที่จะมาร่วมสร้างสรรค์การเปลี่ยนแปลงด้วยข้อมูลความรู้ร่วมกัน

แผนภาพที่ 1.1 แสดงกรอบแนวคิดในการดำเนินงาน

จากความสำคัญดังกล่าว คณะผู้ศึกษา โดยสถาบันเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน มหาวิทยาลัยนเรศวร จึงเห็นความสำคัญของการค้นหาโจทย์วิจัยและโจทย์การฝึกอบรมเพื่อพัฒนาท้องถิ่นซึ่งมีที่มาและมุ่งตอบสนองปัญหาและความต้องการที่แท้จริงตามสภาพบริบทของแต่ละพื้นที่ จึงเสนอโครงการศึกษา และพัฒนาโจทย์วิจัยและโจทย์การฝึกอบรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ตามโครงการออกหน่วยบริการวิชาการเคลื่อนที่ มหาวิทยาลัยนเรศวร โดยมีแนวคิดหลักเพื่อยกระดับการพัฒนาท้องถิ่น ผ่านการบริการวิชาการสู่สังคมที่มีผลต่อสังคมโดยรวมในลักษณะของการพัฒนาที่สมดุลและเท่าเทียมกันของพื้นที่ ซึ่งอาศัยความหลากหลายในพื้นที่ทำหน้าทีในการ “ส่ง” และ “เสริม” ซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดความสัมพันธ์ในลักษณะที่เป็นอุปสงค์และอุปทานต่อกัน โดยชุมชนสามารถอยู่อย่างมีศักดิ์ศรี และดำรงอัตลักษณ์ไว้ได้ บนพื้นฐานของการสร้างความเข้มแข็งจากภายใน ลดการพึ่งพาทภายนอก และมีปัญญา เป็นภูมิคุ้มกัน พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมอย่างรู้เท่าทัน ตลอดจนมีการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายการพัฒนา ภายใต้มิติทางสังคมและทุนทางวัฒนธรรม เพื่อให้เข้าใจวิถีชีวิต อันจะทำให้การพัฒนาไม่สร้างความขัดแย้งในพื้นที่ และส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมและกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันจากทุกภาคส่วนในการพัฒนาท้องถิ่น เพื่อให้แต่ละภาคีร่วมกัน “พัฒนา” โจทย์ และนำผลการวิจัยไปใช้ตามบทบาทและหน้าที่ของ ตนในลักษณะประสานพลังกัน (Empowerment) ภายใต้จุดเน้นการสร้างกลไกการจัดการร่วมกัน การสร้างข้อมูลร่วม และนำไปสู่การพัฒนาโจทย์วิจัยและโจทย์การฝึกอบรมและการแก้ไขปัญหาเฉพาะพื้นที่เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนในอนาคตต่อไป

2. วัตถุประสงค์

2.1 เพื่อศึกษาสภาพปัญหา และความต้องการที่แท้จริง ตามบริบทของแต่ละพื้นที่ เป้าหมาย ผ่านการดำเนินงานตามโครงการการออกหน่วยบริการวิชาการเคลื่อนที่ มหาวิทยาลัยนเรศวร

2.2 เพื่อประมวลประเด็นปัญหา และความต้องการที่ได้จากพื้นที่เป็นโจทย์วิจัยและโจทย์การฝึกอบรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ตามกรอบแนวคิดในการค้นหาโจทย์วิจัยและโจทย์การฝึกอบรมในการพัฒนาท้องถิ่น ตามโครงการออกหน่วยบริการวิชาการเคลื่อนที่ มหาวิทยาลัยนเรศวร และทิศทางการวิจัยของมหาวิทยาลัยนเรศวร

2.3 เพื่อพัฒนาโจทย์วิจัยและโจทย์การฝึกอบรมและความร่วมมือทางวิชาการในการพัฒนาท้องถิ่น ในรูปแบบของโครงการวิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ภายใต้โจทย์วิจัยและโจทย์การ

ฝึกอบรมที่ได้จากการระดมสมองของคนในพื้นที่ และความร่วมมือระหว่างภาคีที่เกี่ยวข้องในรูปแบบของ "หุ้นส่วนทางสังคม" (Social Partnership) ในการพัฒนาท้องถิ่นร่วมกัน

3. ผู้รับผิดชอบกระบวนการค้นหาโจทย์วิจัยและโจทย์การฝึกอบรม

สถาบันเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน มหาวิทยาลัยนเรศวร โดยความร่วมมือระหว่างตัวแทนและองค์กรภาคประชาชน เครือข่ายหน่วยงานภายในมหาวิทยาลัยนเรศวร องค์กรภาครัฐ และภาคีที่เกี่ยวข้องของแต่ละพื้นที่

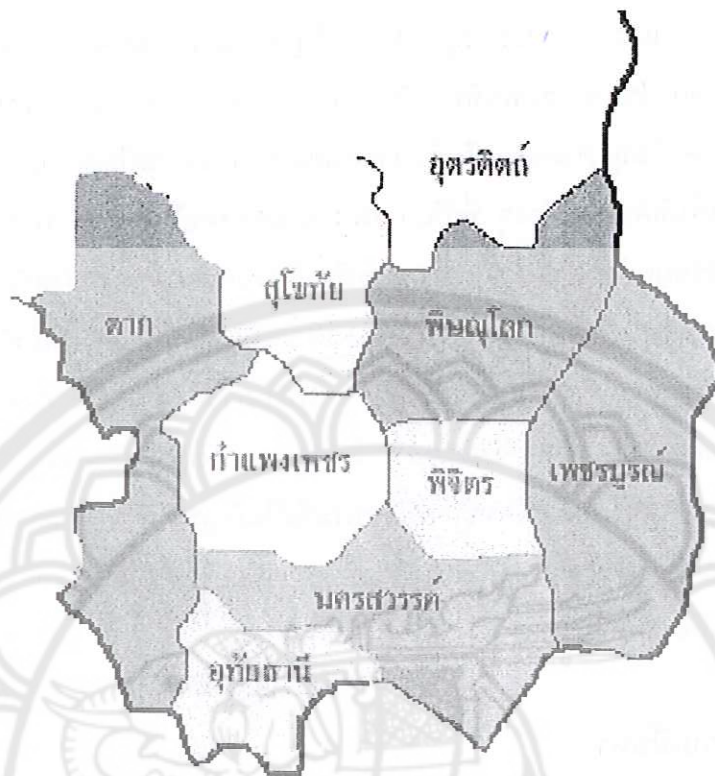
4. พื้นที่เป้าหมาย

เน้นการดำเนินการในพื้นที่เป้าหมายในระดับตำบล ในเขตภาคเหนือตอนล่าง 9 จังหวัด ได้แก่

- 4.1 ตำบลบ้านใหม่สุขเกษม อำเภอกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย
- 4.2 ตำบลตากออก อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก
- 4.3 ตำบลเขาค้อ อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์
- 4.4 ตำบลผาเลือด อำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์
- 4.5 ตำบลบางประมุง อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์
- 4.6 ตำบลหนองกระทุ่ม อำเภอทัพทัน จังหวัดอุทัยธานี
- 4.7 ตำบลบึงสามัคคี อำเภอบึงสามัคคี จังหวัดกำแพงเพชร
- 4.8 ตำบลลำประดา อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร
- 4.9 ตำบลมะขามสูง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

ซึ่งมีเกณฑ์ในการพิจารณาคัดเลือกตำบลต้นแบบในการพัฒนา โดยความร่วมมือระหว่าง 4 ภาคีหลักในการพัฒนาท้องถิ่น ได้แก่ ตัวแทนจากสถาบันการศึกษา โดยมหาวิทยาลัยนเรศวร องค์กรภาครัฐในระดับจังหวัด และอำเภอ ผ่านสำนักงานจังหวัด และที่ว่าการอำเภอ รวมถึงในระดับท้องถิ่น ผ่านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของแต่ละพื้นที่ ซึ่งร่วมกันจัดลำดับความสำคัญตามความจำเป็นเร่งด่วนของพื้นที่ในการเข้ารับบริการวิชาการ ศึกษาและพัฒนาโจทย์วิจัยและโจทย์การฝึกอบรมจากพื้นที่จริง

แผนภาพที่ 1.2 แสดงพื้นที่ศึกษาใน 9 จังหวัดภาคเหนือตอนล่าง

5. ขอบเขตการศึกษา

เพื่อพัฒนาคุณภาพงานวิจัยของมหาวิทยาลัยนเรศวร ให้ตอบสนองความต้องการของท้องถิ่น คณะผู้ศึกษาจึงได้ศึกษาบริบทของพื้นที่เป้าหมายใน 9 จังหวัดในเขตภาคเหนือตอนล่าง เพื่อนำมาสู่ประเด็นปัญหาความต้องการของชุมชนและการกำหนดหัวข้อการวิจัยและการฝึกอบรม รวมถึงการนำข้อมูลที่ได้มาพัฒนาเป็นโจทย์วิจัยและโจทย์การฝึกอบรมในมิติต่างๆ ตลอดจนหาความสอดคล้องและความเชื่อมโยงระหว่างโจทย์วิจัย และโจทย์การฝึกอบรมของแต่ละพื้นที่กับกรอบแนวคิดในการค้นหาโจทย์วิจัยและโจทย์การฝึกอบรมในการพัฒนาท้องถิ่น ตามโครงการออกหน่วยบริการวิชาการเคลื่อนที่ มหาวิทยาลัยนเรศวร และทิศทางการวิจัยของมหาวิทยาลัยนเรศวร รวมถึงนโยบายหรือยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด(Provincial Plan) ของแต่ละพื้นที่เพื่อสร้างความเข้าใจและมุมมองในการพัฒนาท้องถิ่นให้เป็นทิศทางเดียวกัน คณะผู้ศึกษาสามารถสรุปขั้นตอนการค้นหาโจทย์วิจัยเชิงพื้นที่เพื่อสร้างเป็นขั้นตอนในการดำเนินการศึกษาวิจัย ได้ดังนี้

5.1 ขอบเขตด้านกระบวนการ

เน้นการเข้าถึง (Appreciation) เข้าใจ (Understanding) การสร้างจิตสำนึกสาธารณะ (Public Consciousness) และการตระหนักรู้ในสภาพปัญหาและความต้องการที่แท้จริงตามสภาพบริบทที่แตกต่างออกไปของแต่ละพื้นที่ร่วมกัน (Public Awareness) ผ่านการระดมสมองร่วมกันของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในทุกภาคส่วนเพื่อค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหา และความริเริ่มในการแก้ปัญหา รวมทั้งพื้นที่ต้นแบบต่างๆ ที่เป็นการพยายามของคนในท้องถิ่นในการแก้ปัญหาของตนเอง ทั้งนี้ เพื่อใช้ข้อมูลดังกล่าวในการสร้างการเรียนรู้ร่วมกันของคนในจังหวัด ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาชนและภาควิชาการเพื่อให้ทุกฝ่ายได้เห็นปัญหาที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กัน และหาแนวทางในการแก้ไขปัญหานั้นๆร่วมกัน รวมทั้งเกิดการปรับความสัมพันธ์ระหว่างภาครัฐกับภาคประชาชนให้เข้ามาสัมพันธ์กัน ในลักษณะของ “หุ้นส่วนทางสังคม” (Social Partnership) และร่วมกันสร้าง และสรุปโจทย์วิจัยและโจทย์การฝึกอบรมที่เป็นปัญหาที่สำคัญ และเร่งด่วนของแต่ละพื้นที่ ตลอดจนร่วมกันต่อยอดและสนับสนุนให้เกิดการวิจัยเพื่อการแก้ปัญหาในพื้นที่และพัฒนาท้องถิ่นนั้นๆอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นรูปธรรม

5.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

เน้นการนำองค์ความรู้จากภายในสู่ภายนอก (Inside-Out) และการนำองค์ความรู้จากภายนอกกลับมาประยุกต์ใช้ (Outside-In) บนพื้นฐานของปัจจัยหลัก 3 ส่วน ได้แก่

1.) สภาพความเป็นจริงของพื้นที่ (Area-Based) หมายถึง สภาพปัญหาความเดือดร้อนของกลุ่มเป้าหมาย หรือประชาชนส่วนใหญ่ที่กระทบต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน รวมถึงความต้องการในการพัฒนาศักยภาพในการดำรงชีวิตของตนเอง และครัวเรือน เพื่อการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น และสามารถนำไปพัฒนาคุณภาพชีวิตของแต่ละบุคคลในชุมชนให้ดีขึ้นได้อย่างเป็นรูปธรรม

2.) ทิศทางการวิจัยของมหาวิทยาลัยนเรศวร (NU Research Direction) ประกอบด้วย

2.1) สุขภาพ โภชนาการและพันธุวิศวกรรม (Health, Nutrition, Biomedical Engineering)

2.2) การเกษตรและอุตสาหกรรมเกษตร (Agriculture & Engineering, Food, Fuel, Feeds, Fibers, Fertility)

2.3) วิทยาศาสตร์ ธรรมชาติ และพลังงาน (Natural Sciences, Energy & Engineering)

2.4) ทรัพยากรธรรมชาติ และวิศวกรรมสิ่งแวดล้อม (Natural Resources, Environment & Engineering)

- 2.5) อาหารเสริม ยา และเครื่องสำอาง (Drugs, Nutraceuticals, Cosmetics)
- 2.6) การท่องเที่ยว และการบริการ (Tourism & Hospitality)
- 2.7) การขนส่ง และโลจิสติกส์ (Transportation & Engineering)
- 2.8) เศรษฐศาสตร์และการพาณิชย์ (Economics & Trades)
- 2.9) นโยบาย และกฎหมาย (Policies, Laws & Regulations)
- 2.10) สารสนเทศและการสื่อสาร (ICT: Information Communication Technologies)
- 2.11) วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ มานุษยวิทยาและสังคมวิทยา (Culture History Anthropology and Sociology)
- 2.12) การศึกษาและการพัฒนาชุมชน (Education and Community Development)

3.) กรอบแนวคิดในการค้นหาโจทย์วิจัยและโจทย์การฝึกอบรมตามโครงการ Mobile Unit (NU Mobile Unit Research Framework) ประกอบด้วย

- 3.1) ด้านภูมิศาสตร์ ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม
- 3.2) ด้านเศรษฐกิจ การตลาด ธุรกิจชุมชน การออกแบบและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การแปรรูปสินค้าชุมชน การท่องเที่ยว
- 3.3) ด้านเทคโนโลยี การใช้เครื่องมือเครื่องจักร การซ่อมบำรุงเครื่องมือประกอบอาชีพและอุปกรณ์ไฟฟ้า การออกแบบปรับปรุงภูมิทัศน์ อาคารบ้านเรือน ผังเมือง
- 3.4) ด้านสาธารณสุขชุมชน สุขภาพร่างกาย สุขภาพจิต สุขภาพฟัน การใช้ยา เครื่องสำอางจากผลิตภัณฑ์ธรรมชาติ การดูแลผู้ป่วยในครอบครัว
- 3.5) ด้านการศึกษา การเรียนการสอน แหล่งเรียนรู้ สื่อประกอบการเรียนรู้ เทคโนโลยีทางการศึกษา
- 3.6) ด้านสังคม การปกครอง การพัฒนาชุมชน ภูมิปัญญา และศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น

5.3 ขอบเขตด้านพื้นที่

เน้นการดำเนินการในพื้นที่เป้าหมายในระดับตำบล ในเขตภาคเหนือตอนล่าง 9 จังหวัด ภายใต้กรอบการประเมินเกณฑ์การคัดเลือกพื้นที่เป้าหมาย เพื่อการนำเสนอโจทย์วิจัยและโจทย์การฝึกอบรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นใน 5 ประเด็นหลัก ได้แก่

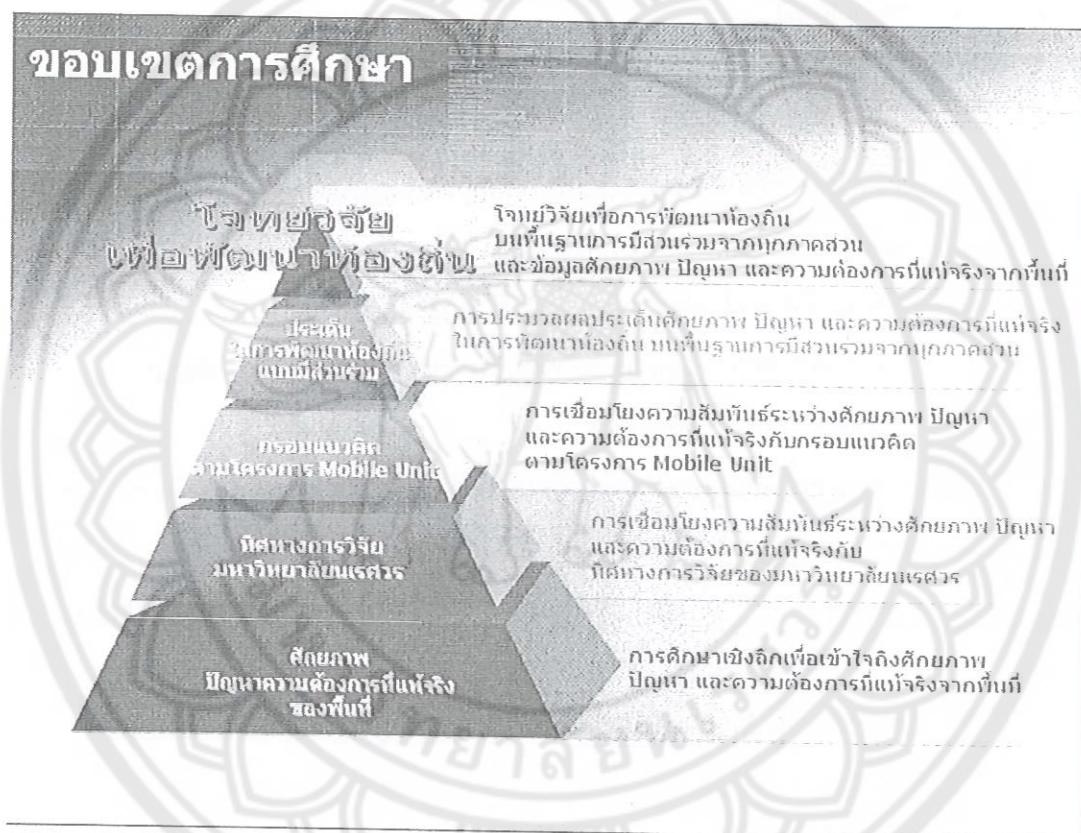
- 1.) สภาพความเป็นจริงของพื้นที่ (Area Based) หมายถึง สภาพปัญหาความเดือดร้อนของกลุ่มเป้าหมาย หรือประชาชนส่วนใหญ่ที่กระทบต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน รวมถึงความต้องการในการพัฒนาศักยภาพในการดำรงชีวิตของตนเอง

2.) เกณฑ์ความสอดคล้องกับกรอบแนวคิดในการค้นหาโจทย์วิจัยและโจทย์การฝึกอบรมในการพัฒนาท้องถิ่น ตามโครงการออกหน่วยบริการวิชาการเคลื่อนที่ มหาวิทยาลัยนเรศวร (Naresuan University Mobile Unit)

3.) เกณฑ์ความสอดคล้องกับทิศทางการวิจัยของมหาวิทยาลัยนเรศวร

4.) เกณฑ์ความสอดคล้องกับนโยบายหรือยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด (Provincial Plan)

5.) เกณฑ์ความเป็นไปได้ในการนำผลการวิจัยไปใช้เพื่อแก้ปัญหาหรือพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้าน/ชุมชนท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นรูปธรรม

แผนภาพที่ 1.3 แสดงขอบเขตในการศึกษา

6. แนวทางการดำเนินการ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ศึกษากลุ่มตัวอย่างจากหมู่บ้าน/ชุมชนในโครงการออกหน่วยบริการวิชาการเคลื่อนที่ มหาวิทยาลัยนเรศวร (Naresuan University Mobile Unit) ผ่านการแนะนำจากผู้ว่าราชการจังหวัดของแต่ละพื้นที่ โดยเป็นตัวแทนแต่ละจังหวัด จำนวน 9 ตำบลของ 9 จังหวัดในเขตภาคเหนือตอนล่าง โดยศึกษาถึงบริบทขององค์กรชุมชนนั้นๆ โดยการสังเกตและการสัมภาษณ์ ซึ่งประกอบด้วยวิธีวิทยาแบบผสมผสาน (Mixed-Methodology) ดังนี้

6.1 การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documentary) ใช้การศึกษาจากข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นหลัก โดยการศึกษา คัดเลือก และรวบรวมข้อมูลจากหนังสือต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ข้อมูลพื้นฐานของหมู่บ้าน/ชุมชน, แผนชุมชน, แผนการพัฒนาท้องถิ่น และรายงานประจำปีขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในแต่ละพื้นที่, รายงานการวิจัย ตลอดจนสื่อต่าง ๆ ที่มีข้อมูลที่เกี่ยวข้องและเชื่อถือได้ เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาประมวลผลเบื้องต้นและจัดทำเป็นโครงร่างของโครงการวิจัยเพื่อการวิเคราะห์เชิงลึกในลำดับต่อไป

6.2 การศึกษาข้อมูลภาคสนาม (Fieldwork) โดยการลงพื้นที่เป้าหมายเพื่อทำการสำรวจข้อมูลเบื้องต้น และตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร เพื่อยืนยันความเที่ยงตรง (Validity) ของข้อมูลในแต่ละพื้นที่ จากนั้นดำเนินการเก็บข้อมูลโดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผ่านเวทีประชาคม ตามกิจกรรมชุมชนสัมพันธ์ของโครงการ Mobile Unit ในชื่อ "เสวนาภาษาชุมชน" ซึ่งเป็นกิจกรรมในการร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันระหว่างตัวแทนภาคประชาชนในพื้นที่ ผู้บริหารระดับจังหวัด หน่วยงาน และองค์กรที่เกี่ยวข้องในท้องถิ่น และตัวแทนจากมหาวิทยาลัย ซึ่งเป็นการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัญหา และความริเริ่มในการแก้ปัญหา รวมทั้งพื้นที่ต้นแบบต่างๆ ที่เป็นการพยายามของคนในท้องถิ่นในการแก้ปัญหของตนเอง

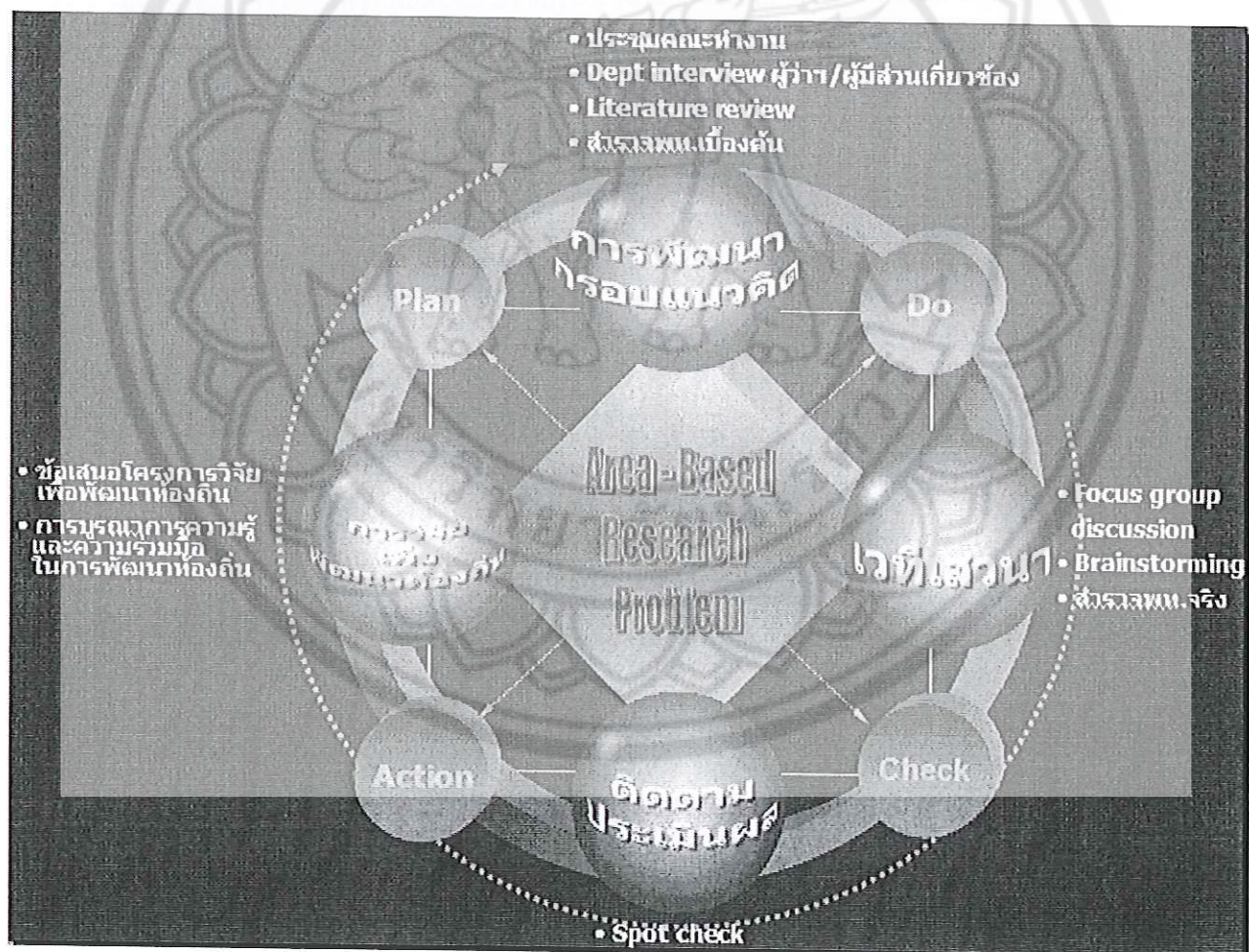
6.3 การสังเคราะห์และสรุปใจยวิวิจัยและใจยการฝีกอบรม (Synthesis & Summarize) ทางคณะทำงานจะนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร (Documentary) และการศึกษาข้อมูลภาคสนาม (Fieldwork) มาวิเคราะห์และสังเคราะห์โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อทำการสรุปออกเป็นประเด็นต่างๆ เพื่อพัฒนาเป็นใจยวิวิจัยและใจยการฝีกอบรมในมิติต่างๆ ตลอดจนหาความสอดคล้องและความเชื่อมโยงระหว่างใจยวิวิจัยและใจยการฝีกอบรมของแต่ละพื้นที่กับกรอบแนวคิดในการค้นหาใจยวิวิจัยและใจยการฝีกอบรมในการพัฒนาท้องถิ่น ตามโครงการออกหน่วยบริการวิชาการเคลื่อนที่ มหาวิทยาลัยนเรศวร (Naresuan University Mobile Unit) และทิศทางการวิจัยของมหาวิทยาลัยนเรศวร เพื่อสร้างความเข้าใจและมุมมองในการพัฒนาท้องถิ่นให้เป็นทิศทางเดียวกัน

6.4 การนำเสนอใจยวิวิจัยและใจยการฝีกอบรมเข้าสู่คณะกรรมการฯ เพื่อทางมหาวิทยาลัยจักได้นำใจยวิวิจัยและใจยการฝีกอบรมดังกล่าวไปเปิดโอกาสในการรับข้อเสนอโครงการวิจัยให้กับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งในส่วนของหน่วยงานภายในมหาวิทยาลัยนเรศวร หน่วยงาน/องค์กรพัฒนาต่างๆ รวมถึงตัวแทน/องค์กรภาคประชาชนเพื่อนำเสนอโครงการวิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นภายใต้ความสอดคล้องระหว่างใจยวิวิจัยและใจยการฝีกอบรมในพื้นที่, กรอบแนวคิดในการค้นหาใจยวิวิจัยและใจยการฝีกอบรมในการพัฒนาท้องถิ่น ตามโครงการออกหน่วยบริการวิชาการเคลื่อนที่ มหาวิทยาลัยนเรศวร (Naresuan University Mobile Unit) และทิศ

ทางการวิจัยของมหาวิทยาลัยนเรศวร รวมถึงนโยบายหรือยุทธศาสตร์การพัฒนาลำดับจังหวัด (Provincial Plan) รวมถึงแนวทางการสร้างความร่วมมือระหว่างภาคีที่เกี่ยวข้องในรูปแบบของ "หุ้นส่วนทางสังคม" (Social Partnership) ในการพัฒนาท้องถิ่นร่วมกัน

6.5 การต่อยอดการพัฒนาท้องถิ่น จากโจทย์วิจัยและโจทย์การฝึกอบรมสู่โครงการวิจัย เพื่อพัฒนาท้องถิ่น (Area Based Research & Development Project) ที่เป็นรูปธรรม ภายใต้ โจทย์วิจัยและโจทย์การฝึกอบรมที่ผ่านการรู้ร่วมกันของคนในท้องถิ่นทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาค ประชาชน และภาควิชาการเพื่อให้ทุกฝ่ายได้เห็นปัญหาที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กัน มิติของงานพัฒนา ในระดับท้องถิ่นสู่ระดับจังหวัด ทั้งนี้ การดำเนินงานจะเน้นการทำให้จังหวัดมีข้อมูลและข้อเสนอ ทางเลือกในการแก้ปัญหา เพื่อให้จังหวัดในฐานะกลไกการจัดการระดับบนที่มีทรัพยากรสนับสนุน สามารถตัดสินใจดำเนินงาน/โครงการที่ตรงเป้าต่อการแก้ปัญหาของท้องถิ่น และระดับจังหวัดได้ อย่างมีประสิทธิภาพ

แผนภาพที่ 1.4 แสดงขั้นตอนในการดำเนินงาน

7. ขั้นตอนการดำเนินงาน

7.1: การพัฒนากรอบแนวคิด

วิธีการ

1.) การประชุมคณะกรรมการออกหน่วยบริการวิชาการเคลื่อนที่ มหาวิทยาลัยนเรศวร ประกอบด้วยหน่วยงานต่างๆภายในมหาวิทยาลัยนเรศวร ซึ่งเป็นการเตรียมความพร้อมและชี้แจงแนวทางปฏิบัติในการออกหน่วยให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน

2.) การเข้าพบ และสัมภาษณ์ผู้ว่าราชการจังหวัด, นายอำเภอ, นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด, ตัวแทนประชาชน และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในภาคส่วนต่างๆ เพื่อรับฟังข้อมูลพื้นฐาน ตลอดจนปัญหาและความต้องการของพื้นที่ในภาพรวม

3.) การศึกษาเอกสาร และข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

3.1) เอกสารเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานหมู่บ้าน/ชุมชน และภาพรวมของตำบลในแต่ละพื้นที่ เช่น รายงานประจำปีขององค์การบริหารส่วนตำบล แผนชุมชน เอกสารทางวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3.2) ทบทวนยุทธศาสตร์การพัฒนากลุ่มจังหวัด ยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด และยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่น ตลอดจนแผนแม่บทชุมชนเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

3.3) ทิศทางการวิจัยของมหาวิทยาลัยนเรศวร (NU Research Direction)

3.4) กรอบแนวคิดในการค้นหาโจทย์วิจัยและโจทย์การฝึกอบรมตามโครงการ Mobile Unit (NU Mobile Unit Research Framework)

3.5) เอกสารอื่นๆที่เกี่ยวข้อง

7.2: เวทีเสวนาภาษาชุมชน

วิธีการ

1.) เชิญกลุ่มเป้าหมายและผู้สนใจเข้าร่วมในกระบวนการสนทนากลุ่มและการระดมสมอง (Focus Group Discussion and Brainstorming) ผ่านเวทีประชาคม ตามกิจกรรมชุมชนสัมพันธ์ของโครงการ Mobile Unit ในชื่อ “เสวนาภาษาชุมชน”

2.) การลงพื้นที่เพื่อทำการสำรวจพื้นที่ตามปัญหา/ความต้องการที่แท้จริงของพื้นที่ ซึ่งได้จากเวทีการเสวนา

3.) การวิเคราะห์ สังเคราะห์ และจัดลำดับความสำคัญของประเด็นปัญหาและความต้องการของพื้นที่ ตลอดจนหาความสัมพันธ์และความเชื่อมโยงระหว่างโจทย์วิจัยและโจทย์การฝึกอบรมกับทิศทางการวิจัยของมหาวิทยาลัยนเรศวร และกรอบแนวคิดในการค้นหาโจทย์วิจัยและโจทย์การฝึกอบรมตามโครงการ Mobile Unit (NU Mobile Unit Research Framework)

4.) สรุปเป็นโจทย์วิจัยและโจทย์การฝึกอบรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นเพื่อนำเสนอต่อคณะกรรมการฯ ของมหาวิทยาลัยนเรศวร ได้นำไปประกาศรับข้อเสนอโครงการวิจัยต่อไป

7.3: การติดตามประเมินผล

วิธีการ

1.) การประชุมคณะทำงานเพื่อกำหนดแนวทางในการลงพื้นที่เพื่อติดตามประเมินผล

2.) การลงพื้นที่เพื่อติดตามประเมินผล และตรวจสอบความเที่ยงตรงของข้อมูล ตลอดจนรายงานความก้าวหน้าหรือความเคลื่อนไหวของปัญหา/ความต้องการที่ได้เสนอไว้ในโจทย์วิจัยและโจทย์การฝึกอบรม

7.4: โครงการวิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ภายใต้โจทย์วิจัยและโจทย์การฝึกอบรมจากพื้นที่

วิธีการ

1.) คณะกรรมการฯ ของมหาวิทยาลัยนเรศวร ประกาศรับข้อเสนอโครงการวิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ภายใต้โจทย์วิจัยและโจทย์การฝึกอบรมจากพื้นที่จริง โดยแยกรายละเอียดตามความสัมพันธ์ของประเด็นโจทย์วิจัยและโจทย์การฝึกอบรมกับกลุ่ม/สาขาวิชาต่างๆ ของมหาวิทยาลัยนเรศวร โดยแบ่งเป็น กลุ่มวิทยาศาสตร์สุขภาพ, กลุ่มวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี, กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์ และกลุ่มสหวิทยาการและหน่วยงานสนับสนุน

2.) กลุ่ม/สาขาวิชาต่างๆ ของมหาวิทยาลัยนเรศวร จัดทำข้อเสนอโครงการวิจัยเพื่อขอรับการสนับสนุนด้านงบประมาณและดำเนินโครงการวิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ภายใต้โจทย์วิจัยและโจทย์การฝึกอบรมจากพื้นที่จริง ทั้งนี้โครงการวิจัยดังกล่าวอาจดำเนินการในรูปแบบของการบูรณาการความร่วมมือจากองค์กรหรือหน่วยงานอื่นๆ เพื่อพัฒนาเป็นชุดโครงการวิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

8. แผนการดำเนินงาน

ที่	กิจกรรม	ระยะเวลาการวิจัย (ต.ค. 53 – ก.ย. 54)											
		ตค	ท.ย	ธ.ค	ม.ค	ก.พ	มี.ค	เม.ย	พ.ค	มิ.ย	ก.ค	ส.ค	ก.ย
1	ประชุมคณะทำงาน เพื่อกำหนดและวางแผนการดำเนินงาน	••••••••	▶										
2	ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร		••••••••	▶									
3	สรุปข้อมูลพื้นฐานพื้นที่เป้าหมาย		••••••••	▶									
4	ประชุมหน่วยงานเครือข่าย และภาคีที่เกี่ยวข้อง ในการลงพื้นที่	••••••••	••••••••	••••••••	••••••••	••••••••	••••••••	••••••••	••••••••	••••••••	••••••••	••••••••	▶
5	ประสานความร่วมมือกับพื้นที่	••••••••	••••••••	••••••••	••••••••	••••••••	••••••••	••••••••	••••••••	••••••••	••••••••	••••••••	▶
6	ดำเนินการลงพื้นที่	••••••••	••••••~	••••••~	••••••~	••••••~	••••••~	••••••~	••••••~	••••••~	••••••~	••••••~	▶
7	สรุปโจทย์วิจัยและโจทย์การฝึกอบรม และถอดบทเรียน	••••••~	••••••~	••••••~	••••••~	••••••~	••••••~	••••••~	••••••~	••••••~	••••••~	••••••~	▶
8	ประชุมคณะทำงานเพื่อนำเสนอโจทย์วิจัยและโจทย์การฝึกอบรมของแต่ละพื้นที่	••••••~	••••••~	••••••~	••••••~	••••••~	••••••~	••••••~	••••••~	••••••~	••••••~	••••••~	▶
9	นำเสนอโจทย์วิจัยและโจทย์การฝึกอบรมเข้าคกก.	••••••~	••••••~	••••••~	••••••~	••••••~	••••••~	••••••~	••••••~	••••••~	••••••~	••••••~	▶
10	สรุปผลการดำเนินงาน	••••••~	••••••~	••••••~	••••••~	••••••~	••••••~	••••••~	••••••~	••••••~	••••••~	••••••~	▶

ตารางที่ 1.1 แสดงแผนการดำเนินงาน

9. ประโยชน์คาดว่าจะได้รับ

9.1 ทราบถึงสภาพ และประเด็นปัญหา ตลอดจนความต้องการที่แท้จริง ตามบริบทของแต่ละพื้นที่เป้าหมาย ในโครงการการออกหน่วยบริการวิชาการเคลื่อนที่ มหาวิทยาลัยนเรศวร (Naresuan University Mobile Unit)

9.2 ได้ผลสรุปของประเด็นปัญหา และความต้องการที่ได้จากพื้นที่เป็นโจทย์วิจัยและโจทย์การฝึกอบรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ตามกรอบแนวคิดในการค้นหาโจทย์วิจัยและโจทย์การฝึกอบรมในการพัฒนาท้องถิ่น ตามโครงการออกหน่วยบริการวิชาการเคลื่อนที่ มหาวิทยาลัย

นเรศวร และทิศทางการวิจัยของมหาวิทยาลัยนเรศวร รวมถึงนโยบายหรือยุทธศาสตร์การพัฒนา จังหวัด (Provincial Plan) ของแต่ละพื้นที่

9.3 ได้ความร่วมมือทางวิชาการผ่านการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์วิทยุวิจัยและวิทยุการ ฝึกอบรม ในการรับข้อเสนอโครงการวิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นที่สอดคล้องกับวิทยุวิจัยและวิทยุ การฝึกอบรม

9.4 ได้วิทยุวิจัยและวิทยุการฝึกอบรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ในรูปแบบของ โครงการวิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ภายใต้วิทยุวิจัยและวิทยุการฝึกอบรมที่ได้จากการระดม สมองของคนในพื้นที่ และความร่วมมือระหว่างภาคีที่เกี่ยวข้องในรูปแบบของ "หุ้นส่วนทางสังคม" (Social Partnership) ในการพัฒนาท้องถิ่นร่วมกัน

10. เกณฑ์การประเมินผล

ได้ผลลัพธ์ (Outcome) ของจำนวนวิทยุวิจัยและวิทยุการฝึกอบรมในการพัฒนาท้องถิ่น ในแต่ละพื้นที่ ของพื้นที่เป้าหมายตามโครงการออกหน่วยบริการวิชาการเคลื่อนที่ มหาวิทยาลัย นเรศวร พื้นที่ละไม่น้อยกว่า 2 วิทยุวิจัยและวิทยุการฝึกอบรม ต่อกลุ่มวิชา (6 วิทยุวิจัยและ วิทยุการฝึกอบรม: 1 พื้นที่ หรือ 54 วิทยุวิจัยและวิทยุการฝึกอบรม: 1 ปี)

11. การนำเสนอข้อมูล

หลังจากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากเอกสาร (Documentary) เพื่อศึกษาถึงสภาพข้อมูลพื้นฐาน และบริบทของพื้นที่เป้าหมายตลอดจนการลงพื้นที่เพื่อดำเนินการศึกษาค้นคว้าภาคสนาม (Fieldwork) โดยการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ การสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) การระดมสมอง (Brain storming) ผ่านการเสวนาใน "เสวนาภาษาชุมชน" แล้ว คณะผู้ศึกษาจึงดำเนินการสังเคราะห์และสรุปวิทยุวิจัยและวิทยุการฝึกอบรม (Synthesis & Summarize) โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อทำการสรุปออกเป็นประเด็นต่างๆ เพื่อพัฒนาเป็นวิทยุวิจัยและวิทยุการฝึกอบรมในมิติต่างๆ ตามกรอบแนวคิดในการค้นหาวิทยุ วิจัยและวิทยุการฝึกอบรมในการพัฒนาท้องถิ่น ของโครงการออกหน่วยบริการวิชาการเคลื่อนที่ มหาวิทยาลัยนเรศวร (Naresuan University Mobile Unit) และทิศทางการวิจัยของมหาวิทยาลัย นเรศวร ซึ่งในการสรุปเนื้อหาและรายละเอียดในการนำเสนอข้อมูลนั้น สามารถจำแนกได้ดังนี้

1. บทวิเคราะห์สภาพบริบทของพื้นที่
2. บทวิเคราะห์ศักยภาพ/สภาพปัญหา/ความต้องการของพื้นที่ โดยแบ่งประเด็นตาม กรอบแนวคิดในการค้นหาวิทยุวิจัยและวิทยุการฝึกอบรมในการพัฒนาท้องถิ่น ตามโครงการ

ออกหน่วยบริการวิชาการเคลื่อนที่ มหาวิทยาลัยนเรศวร (Naresuan University Mobile Unit) และทิศทางการวิจัยของมหาวิทยาลัยนเรศวร

3. บทสรุปประเด็นโจทย์วิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

3.1 ตารางแสดงโจทย์วิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นของพื้นที่ ตามกรอบแนวคิดในการค้นหาโจทย์วิจัยในการพัฒนาท้องถิ่น ตามโครงการออกหน่วยบริการวิชาการเคลื่อนที่ มหาวิทยาลัยนเรศวร (Naresuan University Mobile Unit) และ ทิศทางการวิจัยของมหาวิทยาลัยนเรศวร

4. บทสรุปประเด็นโจทย์การฝึกอบรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

4.1 ตารางแสดงโจทย์การฝึกอบรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นของพื้นที่ ตามกรอบแนวคิดในการค้นหาโจทย์การฝึกอบรมในการพัฒนาท้องถิ่น ตามโครงการออกหน่วยบริการวิชาการเคลื่อนที่ มหาวิทยาลัยนเรศวร (Naresuan University Mobile Unit) และทิศทางการวิจัยของมหาวิทยาลัยนเรศวร

5. แผนภาพแสดงความสัมพันธ์ระหว่างโจทย์วิจัยและโจทย์การฝึกอบรมในการพัฒนาท้องถิ่น กลุ่มวิชา และประเด็นในการพัฒนาท้องถิ่น

ผลการศึกษาศึกษา และพัฒนาโจทย์วิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น
ตามโครงการออกหน่วยบริการวิชาการเคลื่อนที่ มหาวิทยาลัยนเรศวร
ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2554

โครงการศึกษา และพัฒนาโจทย์วิจัยและโจทย์การฝึกอบรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ตามโครงการออกหน่วยบริการวิชาการเคลื่อนที่ มหาวิทยาลัยนเรศวร เพื่อนำไปสู่การพัฒนาโจทย์วิจัยและโจทย์การฝึกอบรม และข้อเสนอโครงการวิจัยที่สอดคล้องและเชื่อมโยงระหว่างโจทย์วิจัย และโจทย์การฝึกอบรมของแต่ละพื้นที่กับกรอบแนวคิดในการค้นหาโจทย์วิจัยและโจทย์การฝึกอบรมในการพัฒนาท้องถิ่น ตามโครงการออกหน่วยบริการวิชาการเคลื่อนที่ มหาวิทยาลัยนเรศวรและทิศทางการวิจัยของมหาวิทยาลัยนเรศวร รวมถึงนโยบายหรือยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด (Provincial Plan) ของแต่ละพื้นที่เพื่อสร้างความเข้าใจและมุมมองในการพัฒนาท้องถิ่นให้เป็นทิศทางเดียวกัน คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนที่ได้กล่าวถึงแล้ว ซึ่งคณะผู้วิจัยจะได้นำเสนอผลการศึกษาโดยจำแนกเป็นพื้นที่ต่างๆ จำนวน 9 ตำบล ใน 9 จังหวัดของเขตภาคเหนือตอนล่าง ดังนี้

**สรุปประเด็นการค้นหาจิตวิสัย และจิตยการฝึกอบรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น
พื้นที่ตำบลบ้านใหม่สุขเกษม อำเภอกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย
วันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2554**

1. บทวิเคราะห์สภาพบริบทตำบล

ตำบลบ้านใหม่สุขเกษม ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของอำเภอกงไกรลาศ อยู่ห่างจากอำเภอกงไกรลาศไปตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 12 (ถนนสิงหวัฒน์) เป็นระยะทาง 9 กิโลเมตร ตำบลบ้านใหม่สุขเกษมแยกออกจากตำบลกกแรตประมาณกว่า 10 ปี สมัยก่อนเป็นป่าทึบและมีสัตว์น้อยใหญ่อาศัยอยู่เป็นจำนวนมากปัจจุบันมีจำนวนทั้งหมด 8 หมู่บ้าน สภาพภูมิประเทศเป็นพื้นที่ราบลุ่ม ตั้งอยู่ทางภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มลาดเทจากทิศเหนือไปทางทิศใต้ ซึ่งเป็นทั้งศักยภาพความได้เปรียบในเชิงภูมิศาสตร์ โดยด้านหนึ่งนับได้ว่าเป็นจุดเด่นของพื้นที่ซึ่ง มีสภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม เหมาะสำหรับการทำเกษตรกรรม เช่น ทำนา ทำสวน พื้นที่ส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 90 ใช้ประโยชน์ในการทำเกษตร โดยเฉพาะการทำนา โดยมี "แม่น้ำน่าน" ซึ่งไหลผ่านหลายพื้นที่ของตำบล ถือเป็นเส้นเลือดใหญ่ในการดำรงชีวิต รวมถึงแหล่งน้ำตามธรรมชาติที่มีอยู่มากมายหลากหลายประเภท โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของคลอง และบึงที่นับรวมได้ถึง 17 แห่ง ซึ่งถูกส่งผ่านระบบการชลประทาน ตลอดจนคลองส่งน้ำ ในการผันน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคสู่ทุกหมู่บ้าน และทศวรรษเรือนในพื้นที่ เหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงสภาพความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งน้ำ ที่เป็นได้ทั้งข้อได้เปรียบ และข้อเสียเปรียบในนัยเดียวกัน ซึ่งข้อมูลอีกด้านหนึ่ง พบว่า สภาพความได้เปรียบเชิงพื้นที่นี้ ก็เป็นสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นประจำโดยไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ในกรณีของการเกิดน้ำท่วมขังในช่วงฤดูฝนและฤดูน้ำหลากของทุกปี ซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นซ้ำเดิมในทุกๆปี แตกต่างกันเพียงความผกผันของช่วงเวลาของฤดูแล้งหรือฤดูน้ำหลากเท่านั้น กรณีเช่นนี้สอดคล้องกับความต้องการส่วนใหญ่ของประชาชน คือ แหล่งน้ำใช้เพื่อการเกษตร ถ้าได้รับการพัฒนาระบบชลประทานจะทำให้เกษตรกรทำนาได้ตลอดทั้งปีและได้ผลผลิตมากขึ้น ซึ่งบ่งชี้ให้เห็นถึงความต้องการ "การจัดการน้ำที่เป็นระบบ" ที่จะเข้ามาช่วยในการจัดการน้ำให้สามารถเก็บกักไว้ในฤดูแล้งอย่างพอเพียง และสามารถผันระบายออกจากพื้นที่ในกรณีฤดูน้ำหลาก เพื่อป้องกัน/แก้ไขสถานการณ์น้ำท่วมได้อย่างทันท่วงที และมีประสิทธิภาพ

ระดับการศึกษาของคนในพื้นที่อยู่ในระดับที่ยังต้องการการพัฒนา เนื่องจากสถานศึกษาส่วนใหญ่ในพื้นที่อยู่ในระดับประถมศึกษา (จำนวน 2 แห่ง) โดยมีศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก (จำนวน 1 แห่ง) และที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน (จำนวน 8 แห่ง) เป็นแหล่งการศึกษา เรียนรู้ทางเลือกอีกรูปแบบหนึ่งของพื้นที่ เมื่อพิจารณาจากแผนการพัฒนาศึกษา 3 ปี (พ.ศ. 2552 – 2554) ของอบต.บ้านใหม่สุขเกษม พบว่า อบต.บ้านใหม่สุขเกษมได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านการศึกษา ศาสนา วัฒนธรรมและนันทนาการ ผ่านการดำเนินการใน 3 แนวทางหลัก ประกอบด้วย การพัฒนาส่งเสริมการเรียนรู้ในชุมชน (การพัฒนาส่งเสริม การเรียนรู้ในชุมชน พัฒนาส่งเสริม การเรียนรู้ การศึกษา ทั้งในระบบและนอกระบบ), การส่งเสริมประเพณี วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น (ส่งเสริม

ประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่นให้คงอยู่ต่อไป สนับสนุนการจัดกิจกรรมทางด้านศาสนา ประเพณี วัฒนธรรม), และการส่งเสริมการออกกำลังกายและการเล่นกีฬาของประชาชนในชุมชน โดยได้ดำเนินการในรูปของโครงการ พัฒนาการศึกษารูปแบบต่างๆ เช่น โครงการส่งเสริมการศึกษาระดับปริญญาตรีและปริญญาโท, โครงการ อุดหนุนโรงเรียนบ้านใหม่สุขเกษมและโรงเรียนบ้านใหม่โพธิ์ทอง ในการแข่งขันกีฬา , โครงการอุดหนุนโรงเรียน บ้านใหม่สุขเกษม และโรงเรียนบ้านใหม่โพธิ์ทองในการพัฒนาเด็กนักเรียนโครงการจัดซื้อวัสดุทางการศึกษาให้ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก, โครงการจัดซื้อสื่อสิ่งพิมพ์ให้แก่ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน, และโครงการดำเนินกิจกรรม ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เป็นต้น แต่จากข้อมูลอีกด้านหนึ่งชี้ให้เห็นถึงรายจ่ายตามแผนงานการศึกษาในช่วง 3 ปี ย้อนหลังเปรียบเทียบกับผลงานในระยะ 3 ปี ย้อนหลัง (พ.ศ. 2551, 2552, 2553) มีการจ่ายเงินสนับสนุนการ ดำเนินงานตามแผนงานดังกล่าวลดลง (1,254,000 บาท, 60,000 บาท, และ 30,000 บาท ตามลำดับ) ข้อมูลส่วน นี้ ชี้วัดได้ว่าระบบการศึกษาเป็นปัจจัยหนึ่งที่ต้องได้รับการพัฒนาจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและยังคงรอรับการ สนับสนุนและส่งเสริมในรูปของการบูรณาการความช่วยเหลือ และร่วมมือทั้งในด้านของงบประมาณและความ ช่วยเหลือในเชิงนโยบายอย่างควบคู่กันไป

สภาพเศรษฐกิจของพื้นที่อยู่ในระดับดี ประชากรส่วนใหญ่ ร้อยละ 90 อยู่ในภาคเกษตรกรรม ซึ่ง การทำ นา ถือเป็นอาชีพหลักของคนในพื้นที่ สอดคล้องกับสภาพทางภูมิศาสตร์ของตำบลบ้านใหม่สุขเกษมซึ่งเป็นพื้นที่ ราบลุ่ม เป็นพื้นที่รับน้ำ ประกอบกับมีแหล่งน้ำใต้ดินอยู่จำนวนมาก ซึ่งเหมาะสมและมีศักยภาพในการสนับสนุน กิจกรรมทางการเกษตร และความสามารถในการผลิตผลิตภัณฑ์และสินค้าทางการเกษตรที่มีคุณภาพได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับข้อมูลด้านการรวมกลุ่มเพื่อประกอบอาชีพ ซึ่งประกอบไปด้วยกลุ่มอาชีพหลักของพื้นที่ คือ กลุ่ม เกษตรกรผู้ทำนา, กลุ่มพริกแกง, กลุ่มส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชน, กลุ่มผู้เลี้ยงโค, กลุ่มข้าวซ้อมมือ, และกลุ่ม ทำไม้กวาดดอกหญ้า โดยมีสมาชิกโดยรวมของกลุ่มอาชีพมากกว่า 150 คน ถือเป็นศักยภาพของพื้นที่และชุมชน ในด้านการรวมกลุ่มเพื่อประกอบอาชีพ ในส่วนของการสร้างรายได้สร้างรายได้อีกรูปแบบหนึ่ง

สภาพสังคมและความร่วมแรงร่วมใจของชาวบ้านอยู่ในระดับดีมาก โดยพบว่า กลไกหลักที่สำคัญของ พื้นที่ คือ การสอดรับและสอดประสานซึ่งกันและกันระหว่าง ระบบสังคมและวัฒนธรรมแบบวิถีไทย และวิถีชนบท กับความรู้จากภายนอกที่มีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็งเป็นตัวประสานความรู้และเทคโนโลยีใหม่ๆ ตลอดจนการเชื่อมโยง ความช่วยเหลือจากองค์กร/หน่วยงานภายนอกเข้าสู่ชุมชนได้อย่างสมดุลและมีประสิทธิภาพ โดยความร่วมมือ ร่วมใจของชาวบ้านนั้นจะถูกยึดโยงผ่านสภาพวัฒนธรรมแบบไทยชนบทบนพื้นฐานของความสัมพันธ์ในแนวราบ (แบบเครือญาติ) จึงมีความใกล้ชิดสนิทสนมกัน มีการช่วยเหลือเกื้อกูลทางสังคมซึ่งกันและกันอย่างชัดเจน โดยเฉพาะในการร่วมกันแก้ปัญหาที่เป็นสาธารณประโยชน์ ภายใต้การยึดประโยชน์ส่วนรวมและการได้รับ ประโยชน์ร่วมกันของชุมชนเป็นสำคัญ

2. สภาพปัญหา/ความต้องการด้านการวิจัย

จากการระดมสมองเพื่อค้นหาโจทย์วิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ตำบลบ้านใหม่สุขเกษม อำเภอองไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย ตามโครงการออกหน่วยบริการวิชาการเคลื่อนที่ มหาวิทยาลัยนเรศวร (Naresuan University Mobile Unit) ผ่านเวทีประชาชน “เสวนาภาษาชุมชน” ซึ่งประกอบด้วย ผู้นำท้องถิ่น, แกนนำหมู่บ้าน, ผู้เกี่ยวข้อง, คณาจารย์จากมหาวิทยาลัย เป็นกลุ่มเป้าหมายหลักในการเข้าร่วมค้นหาโจทย์วิจัยในพื้นที่ จากกระบวนการดังกล่าวสามารถจัดลำดับความสำคัญเร่งด่วนของประเด็นโจทย์วิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นได้ดังนี้

2.1 ด้านเศรษฐกิจ การตลาด ธุรกิจชุมชน

1.) การออกแบบผลิตภัณฑ์, บรรจุภัณฑ์เพื่อการเพิ่มมูลค่า

จากข้อมูลกลุ่มอาชีพ และผลิตภัณฑ์ชุมชนข้างต้น ที่มีความสำคัญด้านการสร้างชื่อเสียง สร้างงาน และสร้างรายได้ให้กับพื้นที่ และประชาชนในชุมชน ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ข้าวซ้อมมือ (ข้าวอินทรีย์), ทุเรียน, กล้วย, ไม้กวาด, และผลิตภัณฑ์ดอกไม้จากใยบัว ผลิตภัณฑ์ชุมชนเหล่านี้ เป็นสินค้าที่ได้รับความนิยม สร้างชื่อเสียง และสร้างรายได้เสริมจำนวนมากให้กับชุมชน แต่ข้อมูลที่ได้จากเวทีเสวนาระดมสมอง พบว่า ปัญหาที่สำคัญ และคล้ายคลึงกันของการดำเนินกิจการของผลิตภัณฑ์ชุมชนเหล่านี้ ก็คือ “การพัฒนาผลิตภัณฑ์” เพื่อเพิ่ม/สร้างสรรค์มูลค่า (Value Added & Creation) กล่าวคือ รูปแบบผลิตภัณฑ์, บรรจุภัณฑ์ของพื้นที่ ยังคงเป็นรูปแบบเดิมๆซ้ำกับท้องถิ่นอื่นๆที่มีจำหน่ายทั่วไปในท้องตลาด ซึ่งเป็นการที่จะต้องต่อสู้กับคู่แข่งในทางธุรกิจที่มีความเหมือนกันในรูปแบบของผลิตภัณฑ์ ในกรณีนี้นายปริญญา ปานทอง รองอธิการบดีฝ่ายจัดการทรัพย์สิน และผู้อำนวยการสถาบันเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน เสนอความเห็น ว่า หากต้องการจะหาช่องทางที่จะได้เปรียบในเชิงธุรกิจ จำเป็นที่จะต้องสร้างสรรค์มูลค่าจากผลิตภัณฑ์ (Value Creation) ที่มีความแตกต่างจากผลิตภัณฑ์อื่น ทั้งในส่วนของรูปแบบสินค้า และตัวบรรจุภัณฑ์ ที่น่าจะต้องอยู่บนพื้นฐานของความเป็นตัวตน (อัตลักษณ์) ของพื้นที่ หรือความเป็นตัวตนของชาวบ้านใหม่สุขเกษม ที่เป็นเอกลักษณ์ และไม่ซ้ำใคร เพื่อต่อยอดเป็นจุดขายให้กับผลิตภัณฑ์ชุมชนในแต่ละชนิด เพื่อก้าวเข้าสู่การแข่งขันในระบบธุรกิจแบบทุนนิยม อย่างมีศักยภาพ

2.) การส่งเสริมด้านการตลาด

ปัญหาด้านการตลาด เป็นปัญหาที่พบมาก และเป็นปัญหาสำคัญในการดำเนินธุรกิจชุมชนในหลายพื้นที่ ไม่เว้นแม้แต่ กรณีของพื้นที่ตำบลบ้านใหม่สุขเกษมด้วยเช่นกัน ซึ่งหากว่าชุมชนสามารถผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีคุณภาพในหลากหลายประเภท หลายรูปแบบ และมีความสวยงามมากเพียงใด แต่จะไม่มี ความหมายเลย หากจำหน่ายสินค้านั้นไม่ได้ การมุ่งหวังเพียงความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องใน การการันตีคุณภาพผลิตภัณฑ์ ตลอดจนการนำผลิตภัณฑ์/สินค้าชุมชนนั้นๆไปจำหน่ายตามงานกาชาด หรือการ ออกขั้วจำหน่ายสินค้าของอำเภอหรือจังหวัดคงไม่เพียงพอต่อความยั่งยืนของการดำเนินธุรกิจชุมชน หากแต่ คำถามที่สำคัญที่ประชาชน/กลุ่มอาชีพพื้นที่ตำบลบ้านใหม่สุขเกษม และในอีกหลายพื้นที่ยังคงรอคอยคำตอบ คือ จะทำอย่างไรให้ธุรกิจชุมชนสามารถยืนอยู่ได้ด้วยตนเอง? รูปแบบของการสร้าง/ส่งเสริมการพัฒนาด้านการตลาด แบบพึ่งตนเองควรมีรูปแบบ/แนวทางอย่างไร? การส่งเสริมด้านการตลาดให้สามารถคงอยู่ได้ โดยลดความ

ช่วยเหลือจากองค์กรภาครัฐให้มากที่สุดจึงเป็นแนวทางที่สำคัญและรอการศึกษาจากนักวิชาการในภาคการศึกษา เพื่อที่จะนำมาข้อมูลที่ได้จากการศึกษานั้น มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินธุรกิจชุมชนในแต่ละพื้นที่ให้มีประสิทธิภาพต่อไป

2.2 ด้านสังคม การปกครอง ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรม

1.) การศึกษา, ค้นหาเอกลักษณ์/อัตลักษณ์ของพื้นที่ (ต่อยอดสร้างเป็นจุดขาย)

จากข้อมูลข้างต้นในกรณีของ“การพัฒนาผลิตภัณฑ์” เพื่อเพิ่ม/สร้างสรรค์มูลค่า (Value Added & Creation) บนพื้นฐานของความเป็นตัวตน (อัตลักษณ์) ของพื้นที่ หรือ ความเป็นตัวตนของชาวบ้านใหม่สุขเกษม รวมถึงการพัฒนาเชิงพื้นที่ (ภูมิสถาปัตย์ปรับแต่งภูมิทัศน์) เพื่อรองรับ และส่งเสริมธุรกิจการท่องเที่ยวนั้น จำเป็นที่จะต้อง “หาจุดขาย” ซึ่งจุดขายที่จะต้องหาขึ้น ก็ย่อมที่จะมาจาก “การจัดการความรู้ที่เป็นระบบ” ที่ศึกษาค้นคว้า รวบรวม และนำเสนอข้อมูลนั้นๆในรูปของ ประวัติศาสตร์, ความเป็นมา, เรื่องเล่า และตำนานต่างของพื้นที่บ้านใหม่สุขเกษม เพื่อนำเสนอความเป็นตัวตนของชาวบ้านใหม่สุขเกษม ที่เป็นเอกลักษณ์ และไม่ซ้ำใคร เพื่อต่อยอดเป็นจุดขายให้กับผลิตภัณฑ์ชุมชนในแต่ละชนิด และรองรับธุรกิจการท่องเที่ยวแบบครบวงจร

2.3 ด้านเทคโนโลยีชุมชน

1.) การพัฒนาคุณภาพของระบบประปาหมู่บ้าน (รวมถึงระบบการบริหารจัดการ)

คุณภาพของระบบประปาหมู่บ้าน เป็นอีกหัวข้อหนึ่งซึ่งประชาชนให้ความเป็นห่วงกังวลเป็นจำนวนมาก ปัจจุบัน พบว่า ปัญหาดังกล่าวได้สร้างความลำบากให้กับประชาชนในพื้นที่อย่างมาก กล่าวคือ น้ำจากระบบประปามีคุณภาพต่ำ มีกลิ่น และไม่สามารถใช้ในการอุปโภค และบริโภคได้ จำเป็นต้องใช้สารส้ม เพื่อเร่งให้เกิดการตกตะกอนของดินโคลน ตลอดจนบางครั้งเรือน เลือกที่จะซื้อน้ำดื่มในการบริโภค ซึ่งก็สร้างภาระค่าใช้จ่ายที่เพิ่มมากขึ้นให้กับครัวเรือน รวมถึงความห่วงกังวลในระบบการบริหารจัดการประปาหมู่บ้าน ซึ่งจำเป็นต้องคิด และวางแผนเกี่ยวกับการบริหารจัดการภายในที่จะต้องมีการวางแผน และจัดการที่เป็นระบบ โดยรวมถึง การคำนวณค่าใช้จ่ายที่จะเกิดขึ้น ค่าแรงจุดคุ้มทุน การกำหนดอัตราค่าบริการจากการใช้น้ำ การแบ่งงาน แบ่งหน้าที่เพื่อกำหนดความรับผิดชอบและอัตราค่าตอบแทน รวมถึงการจัดสรร แบ่งปันผลกำไรที่จะเกิดขึ้นต่อสมาชิก และประชาชนในพื้นที่ ตลอดจนการจัดระบบการติดตาม ตรวจสอบการดำเนินงานในทุกขั้นตอน เพื่อสร้างความโปร่งใส และตรวจสอบได้ในการบริหารงาน เหล่านี้เป็นประเด็นที่ควรตระหนักและดำเนินการควบคู่กันไปกับการพัฒนาระบบที่เป็นนวัตกรรม เพื่อความรอบคอบในการพัฒนาระบบประปาหมู่บ้านอย่างเป็นรูปธรรม

2.) การพัฒนาระบบความปลอดภัยในโรงงาน (โรงงานผลิตที่นอน)

ก่อนการลงพื้นที่ ประมาณ 1 สัปดาห์ โรงงานผลิตที่นอนยัดนุ่น ซึ่งเป็นโรงงานที่ผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีชื่อเสียงของพื้นที่ได้ประสบเหตุอัคคีภัย และสร้างความเสียหายแก่โรงงาน และการดำเนินธุรกิจอย่างมาก ข้อมูลจากเวทีเสวนา พบว่า ระบบการจัดเก็บวัตถุดิบในการผลิต ระบบการดูแลตรวจสอบระบบไฟฟ้า และระบบการรักษาความปลอดภัยในโรงงาน เป็นปัญหาสำคัญที่ผู้ประกอบการละเลย และขาดความรู้ความเข้าใจ

ในประเด็นดังกล่าว ซึ่งจำเป็นที่จะต้องมีการศึกษาเพื่อนำเสนอรูปแบบที่พึงประสงค์ของระบบความปลอดภัยในโรงงานเพื่อป้องกันความเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้น หรือถ้าเกิดขึ้นก็จะช่วยบรรเทาความเสียหายให้มากที่สุด

3.) การแก้ปัญหา "ศัตรูพืช"

ปัญหา "ศัตรูพืช" (ราแดงในต้นข้าว และเพลี้ยกระโดดสีน้ำตาล) ก็เป็นปัญหาสำคัญที่เร่งด่วนอีกประการหนึ่งของพื้นที่ กล่าวคือ การทำนาทั้งนาปี และนาปรังตลอดทั้งปีโดยไม่ได้พักดิน ทำให้ทั้งโรคแมลง และวัชพืชฝังตัวและดื้อต่อยาฆ่าแมลง เพราะมีข้าวเป็นพืชอาหารตลอดทั้งปี ส่งผลถึงการใช้อยู่มากขึ้น กระทั่งต่อสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศของพื้นที่ ตลอดจนระบบสุขภาพอนามัยของเกษตรกร ซึ่งทางมหาวิทยาลัยนเรศวร สามารถให้ความช่วยเหลือในเชิงวิชาการซึ่งเป็นบทบาทที่สำคัญของมหาวิทยาลัย ผ่านการทำวิจัยเพื่อศึกษา และเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าวในรูปของข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย (Empirical Research Recommendation) รวมถึงการให้ความช่วยเหลือหรือสนับสนุนทางวิชาการผ่านการฝึกอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการเกษตรอินทรีย์ การปราบศัตรูพืชโดยไม่ใช้สารเคมี หรือการให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้สารเคมีทางการเกษตร เป็นต้น

2.4 ด้านภูมิศาสตร์

1.) การปรับปรุงภูมิสถาปัตย์ปรับแต่งภูมิทัศน์

ความต้องการการปรับปรุงภูมิสถาปัตย์เพื่อปรับแต่งภูมิทัศน์ ในการรองรับและส่งเสริมธุรกิจการท่องเที่ยว ที่ประชาชนในพื้นที่ต้องการให้ดำเนินการประกอบด้วย พื้นที่ใน 3 จุดหลัก ได้แก่ บริเวณวัดบึงครอบครัว บริเวณบึงหนองอ้อ และบริเวณศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง โดยที่ทั้ง 3 พื้นดินนั้น ต้องการการดำเนินการในลักษณะของการปรับแต่งภูมิทัศน์ ซึ่งมีจุดประสงค์หลักในการพัฒนาพื้นที่ปัจจุบันให้เป็นพื้นที่สาธารณะ (สวนสุขภาพ, อุทยานทางน้ำ) ที่เปิดให้ประชาชนคนในพื้นที่ ตลอดจนนักท่องเที่ยวจากภายนอกได้เข้ามาใช้พื้นที่ดังกล่าวในการพักผ่อนหย่อนใจ และจะสามารถสร้างรายได้เข้าชุมชนมากขึ้นผ่านธุรกิจการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นตามมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริเวณพื้นที่วัดบึงครอบครัว และศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง ที่น่าจะนำเสนอในรูปของการสักการะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในบริเวณวัดบึงครอบครัว แล้วจึงเดินทางต่อไปเยี่ยมชมศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงที่ต้องการพัฒนาพื้นที่ให้เป็นทั้งแหล่งเรียนรู้ และแหล่งจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชนไปพร้อมด้วย สิ่งสำคัญประการหนึ่งซึ่งไม่สามารถละเลยไปได้ ก็คือ การศึกษา/การวางแผนความสามารถในการรองรับธุรกิจการท่องเที่ยวของพื้นที่ ผ่านการศึกษา ค้นหา ส่งเสริม และต่อยอด "ทุนทางสังคมและวัฒนธรรม" ดั้งเดิมของพื้นที่ รวมถึงการเตรียมกิจกรรมต่างๆ เช่น ประเพณีลอยกระทง วัดบึงครอบครัวที่ยิ่งใหญ่ไม่แพ้ประเพณีเผาเทียนเล่นไฟที่เมืองเก่า และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อ "หาจุดขาย" และ "เพิ่ม/สร้างมูลค่า" ในกิจกรรมของชุมชน เพื่อประโยชน์ในการสนับสนุนธุรกิจการท่องเที่ยวแบบครบวงจร บนพื้นฐานของความเป็นตัวตน (อัตลักษณ์) ของพื้นที่ หรือ "ทุนทางสังคมและวัฒนธรรม" ของชาวบ้านในชุมชน

2.5 สรุปประเด็นโจทย์วิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

จากความแตกต่างและหลากหลายในประเด็นปัญหา และความต้องการ คณะผู้ศึกษาสามารถสรุปประเด็นของปัญหาและความต้องการที่พบ โดยศึกษาหาความสอดคล้อง ในประเด็นโจทย์วิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นที่ได้จากกระบวนการระดมสมองของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่มาวิเคราะห์เพื่อหาความเชื่อมโยงระหว่างประเด็นปัญหาและความต้องการที่ได้จากพื้นที่ ภายใต้กรอบแนวคิดในการค้นหาโจทย์วิจัยในการพัฒนาท้องถิ่นตามโครงการออกหน่วยบริการวิชาการเคลื่อนที่ มหาวิทยาลัยนเรศวร (Naresuan University Mobile Unit) และทิศทางการวิจัยของมหาวิทยาลัยนเรศวรสามารถสรุปเป็นตารางและแผนผังความคิด (Mindmap) เพื่อหาความสัมพันธ์และความเชื่อมโยงได้ดังนี้

สำนักหอสมุด
73 5.ย. 2563

ตารางที่ 1 แสดงสรุปประเด็นวิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

ลำดับ	มิติในการพัฒนา	ทิศทางทางวิจัย มน.	กรอบแนวคิด Mobile Unit	สภาพปัญหา/ความต้องการ	โจทย์วิจัย
1.	"การพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่ม/สร้างมูลค่า (Value Added & Creation)	Education and Community Development Economics & Trades	- ด้านเศรษฐกิจ การตลาด ธุรกิจ ชุมชน การออกแบบและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การแปรรูปสินค้า ชุมชน การท่องเที่ยว	- รูปแบบผลิตภัณฑ์, บรรจุภัณฑ์ของพื้นที่ มีเป็นรูปแบบเดิมซ้ำๆกับท้องถิ่นที่มีจำหน่ายทั่วไปในท้องตลาด - ความต้องการสร้างสรรคมูลค่าจากผลิตภัณฑ์ (Value Creation) ที่มีความแตกต่างจากผลิตภัณฑ์อื่น เพื่อความได้เปรียบในเชิงธุรกิจ - ความต้องการสร้างจุดขายความเป็นตัวตน (อัตลักษณ์) ของพื้นที่ - ความต้องการการพัฒนา ส่งเสริมด้านการตลาด	- การศึกษาและพัฒนาศักยภาพในการจัดการธุรกิจชุมชนที่เป็นระบบและการสร้างเสริมให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชน (การออกแบบ/พัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์, การพัฒนาทักษะฝีมือแรงงาน การส่งเสริมด้านการตลาดและการประชาสัมพันธ์) - การศึกษารูปแบบการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพด้านการตลาดแบบพึ่งตนเอง*
2.	การจัดการความรู้ที่เป็นระบบ และการพัฒนาพื้นที่เชิงภูมิสถาปัตย์และปรับเปลี่ยนภูมิทัศน์เพื่อรองรับธุรกิจการท่องเที่ยว	Education and Community Development Tourism & Hospitality Economics & Trades	- ด้านสังคม การปกครอง การพัฒนา ชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรม - ด้านเศรษฐกิจ การตลาด ธุรกิจ ชุมชน การออกแบบและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การแปรรูปสินค้า ชุมชน การท่องเที่ยว	- การจัดการจัดการความรู้ที่เป็นระบบ ที่รวบรวมประวัติศาสตร์ เรื่องเล่าตลอดจน ตำนาน ของพื้นที่บ้านใหม่เลขเกษม เพื่อต่อยอดในการสร้างสรรค์มูลค่า และรองรับธุรกิจการท่องเที่ยว - ความต้องการพัฒนาพื้นที่เชิงภูมิสถาปัตย์ของ บริเวณวัดบึงครอบครัวบริเวณบึงหนองอ้อ และบริเวณศูนย์การเรียนรู้ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อรองรับ ส่งเสริมธุรกิจการท่องเที่ยว	- การศึกษา/การจัดการความรู้ที่เป็นระบบการศึกษา/การวางแผนความสามารถในการรองรับธุรกิจการท่องเที่ยวของพื้นที่ ผ่านการศึกษาค้นหา ส่งเสริม และต่อยอด "ทุนทางสังคมและวัฒนธรรม" เพื่อ "หาจุดขาย" และ "เพิ่ม/สร้างสรรคมูลค่า" ในการสนับสนุนธุรกิจการท่องเที่ยวแบบครบวงจร *** - การพัฒนาพื้นที่เชิงภูมิสถาปัตย์เพื่อรองรับธุรกิจการท่องเที่ยว**

หมายเหตุ * หมายถึง ระดับของความสำคัญของปัญหาและความต้องการของชาวบ้านในการพัฒนาท้องถิ่น

*** หมายถึง แรงดันมาก ** หมายถึง แรงดันปานกลาง * หมายถึง แรงดันน้อย

ตารางที่ 1 แสดงสรุปประเด็นวิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น (ต่อ)

ลำดับ	มิติในการพัฒนา	ทิศทางวิจัย มน.	กรอบแนวคิด Mobile Unit	สภาพปัญหา/ความต้องการ	โจทย์วิจัย
3.	การพัฒนาคุณภาพระบบประปาหมู่บ้าน (ระบบการบริหารจัดการ) และระบบความปลอดภัยในงาน	- Natural Resources, Environment & Engineering)	- ด้านเทคโนโลยี การใช้เครื่องมือเครื่องจักร การซ่อมบำรุงเครื่องมือ ประกอบอาชีพและอุปกรณ์ไฟฟ้า การออกแบบปรับปรุงภูมิทัศน์ อาคารบ้านเรือน ผังเมือง	- ความต้องการที่จะพัฒนาคุณภาพระบบประปาชุมชน - ความต้องการข้อมูล/แนวทางการบริหารจัดการประปาหมู่บ้านทั้งระบบ (การคำนวณค่าใช้จ่าย, จุดคุ้มทุน อัตราค่าบริการจากการใช้น้ำ การ แบ่งหน้าที่ ความรับผิดชอบค่าตอบแทน รกรร การจัดสรร แบ่งปันและการจัดระบบการติดตาม ตรวจสอบการดำเนินงาน) - ปัญหาความปลอดภัยในโรงงาน (อัคคีภัยในโรงงานผลิตหินอ่อน)	- การออกแบบ และพัฒนาระบบประปาที่สะอาด (ประปาดื่มได้) - เครื่องกรองน้ำชุมชน*** - การออกแบบ และพัฒนา "ระบบการทำความปลอดภัยระบบประปาชุมชน"*** - การศึกษารูปแบบการบริหารจัดการประปาหมู่บ้านทั้งระบบ ** - การศึกษารูปแบบที่พึงประสงค์ของระบบความปลอดภัยในโรงงาน*
4.	การแก้ปัญหา "ศัตรูพืช" แบบอินทรีย์วิถี	Natural Resources, Environment & Engineering Agriculture & Engineering, Food, Fuel, Feeds, Fibers, Fertility	- ด้านภูมิศาสตร์ ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม	- ปัญหาราคาแพง และเปลี่ยนกระดิดในนาข้าว - ความต้องการให้ความรู้เกี่ยวกับการเกษตรอินทรีย์ การปราบศัตรูพืชโดยไม่ใช้สารเคมี หรือการให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้สารเคมีทางการเกษตร	- การศึกษารูปแบบที่เหมาะสมในการจัดการศัตรูพืชและวิธีที่เหมาะสม - การศึกษาแบบที่เหมาะสมในการบำรุงดินแบบชีวภาพ**

หมายเหตุ * หมายถึง ระดับของความสำคัญของปัญหาและความต้องการของชาวบ้านในการพัฒนาท้องถิ่น

*** หมายถึง เร่งด่วนมาก

** หมายถึง เร่งด่วนปานกลาง

* หมายถึง เร่งด่วนน้อย

HN
700
.592
.A8
1167 ๑
2554

3. สภาพปัญหา/ความต้องการด้านการฝึกอบรม

ในส่วนของการลงพื้นที่เพื่อค้นหาโจทย์ความต้องการด้านการฝึกอบรม เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นตามโครงการออกหน่วยบริการวิชาการเคลื่อนที่ มหาวิทยาลัยนเรศวร (Naresuan University Mobile Unit) ในเวที "เสวนาภาษาชุมชน" พบว่า สภาพปัญหา/ความต้องการด้านการฝึกอบรมของพื้นที่ประกอบด้วย

3.1 ด้านเศรษฐกิจ การตลาด ธุรกิจชุมชน

1.) การพัฒนาทักษะฝีมือแรงงาน

จากข้อมูลข้างต้นในการออกแบบผลิตภัณฑ์, บรรจุภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่า บนพื้นฐานของ "ทุนทางสังคมและวัฒนธรรม" และความเป็นตัวตน (อัตลักษณ์) ของพื้นที่ หรือ ความเป็นตัวตนของชาวบ้านใหม่สุขเกษม ซึ่งจะเป็นผลิตภัณฑ์ที่มีความแปลกใหม่ และแตกต่างออกไปจากผลิตภัณฑ์อื่นๆ ความคิดสร้างสรรค์และเทคนิคในการผลิตแบบใหม่จึงเป็นสิ่งสำคัญในการตอบสนองความต้องการในประเด็นนี้ ซึ่งทางมหาวิทยาลัยนเรศวร อาจเชื่อมโยงความช่วยเหลือและความร่วมมือทางวิชาการได้โดยการสร้างหลักสูตรฝึกอบรมในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ เพื่อสร้างความแปลกใหม่ และเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันทางธุรกิจผ่านการพัฒนาทักษะฝีมือแรงงาน

3.2 ด้านสังคม การปกครอง ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรม

1.) การอบรมภาษาอังกฤษเพื่อสร้างมัคคุเทศก์น้อย

เมื่อธุรกิจการท่องเที่ยวเป็นความคาดหวัง และความใฝ่ฝันลำดับต้นๆในการพัฒนาพื้นที่ ตำบลบ้านใหม่สุขเกษมให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว การเตรียมความพร้อม/ศักยภาพในการรองรับธุรกิจดังกล่าวจึงเป็นสิ่งสำคัญไม่แพ้กันกับการพัฒนาพื้นที่เชิงกายภาพ สิ่งที่ชุมชนต้องการ คือ การผลิตวิทยากรท้องถิ่น ตลอดจนมัคคุเทศก์น้อย ที่สามารถนำเสนอข้อมูลด้านต่างๆของพื้นที่ โดยเฉพาะการสื่อสารด้วยภาษาอังกฤษ รวมถึงวิทยากรด้านการเกษตรอินทรีย์ที่สามารถเชื่อมโยงความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับการประยุกต์ใช้ความรู้จากภายนอกได้อย่างเป็นรูปธรรม โครงการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาศักยภาพด้านภาษาและการสื่อสาร จึงน่าจะเป็นคำตอบเพื่อการแก้ปัญหา และการพัฒนาศักยภาพของชุมชนได้ในระยะยาว

3.3 ด้านเทคโนโลยีชุมชน

1.) การกำจัดศัตรูพืช ตามวิถีธรรมชาติ

ดังที่ได้กล่าวไว้ในข้างต้น เมื่อการเกษตรเป็นหัวใจหลักของระบบการผลิตของพื้นที่ ปัญหาศัตรูพืช จึงเป็นปัญหาที่ตามมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ คำถามคงไม่ได้อยู่ที่ว่า เราจะจัดการมันอย่างไร? เพราะคำตอบคงจะหนีไม่พ้นการใช้สารเคมีที่รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพ แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้เช่นกันว่า ผลกระทบด้านลบที่ตามมานั้นมากกว่า และยาวนานในการแก้ปัญหามากกว่าการคิดจะใช้ คำถามจึงน่าจะเริ่มต้นจาก เรา จะจัดการมันอย่างไร ให้ยั่งยืน? ซึ่งองค์ความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์น่าจะเป็นคำตอบที่ดีที่สุด และควรจะดำเนินการส่งผ่านองค์ความรู้ผ่านการฝึกอบรมเพื่อประยุกต์ใช้ในครัวเรือนก่อน แล้วจึงขยายตัวต่อไปยังระดับชุมชน และตำบลต่อไปในรูปของหลักสูตรท้องถิ่น

3.4 สรุปประเด็นโจทย์การฝึกอบรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

จากความแตกต่างและหลากหลายในประเด็นปัญหา และความต้องการ คณะผู้ศึกษาสามารถสรุปประเด็นของปัญหาและความต้องการที่พบ โดยศึกษาหาความสอดคล้อง ในประเด็นโจทย์ความต้องการด้านการฝึกอบรม เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นที่ได้จากกระบวนการระดมสมองของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่มาวิเคราะห์ เพื่อหาความเชื่อมโยงระหว่างประเด็นปัญหาและความต้องการที่ได้จากพื้นที่ ภายใต้กรอบแนวคิดในการค้นหา โจทย์ความต้องการด้านการฝึกอบรม ในการพัฒนาท้องถิ่น ตามโครงการออกหน่วยบริการวิชาการเคลื่อนที่ มหาวิทยาลัยนเรศวร (Naresuan University Mobile Unit) และทิศทางการวิจัยของมหาวิทยาลัยนเรศวรสามารถสรุปเป็นตารางและแผนผังความคิด (Mindmap) เพื่อหาความสัมพันธ์และความเชื่อมโยงได้ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงสรุปปัจจัยการมีกรอบรวมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

ลำดับ	มิติในการพัฒนา	ทิศทางการวิจัย	กรอบแนวคิด Mobile Unit	สภาพปัญหา/ความต้องการ	ปัจจัยที่ก่อปร
1.	การพัฒนาทักษะฝีมือ แรงงาน เพื่อเพิ่ม/ สร้างสรคมูลค่า ผลิตภันฑ์ชุมชน (Value Added & Creation)	Education and Community Development Economics & Trades	- ด้านเศรษฐกิจ การตลาด ธุรกิจ ชุมชน การออกแบบและการ พัฒนาผลิตภันฑ์ การแปรรูปสินค้า ชุมชน การท่องเที่ยว	- รูปแบบผลิตภันฑ์, บรรจุภัณฑ์ของ พื้นที่ มีเป็นรูปแบบเดิมๆซ้ำๆกับท้องถิ อื่นๆที่มีจำหน่ายทั่วไปในท้องตลาด - ความต้องการการสร้างสรคมูลค่า จากผลิตภันฑ์ (Value Creation) ที่มี ความแตกต่างจากผลิตภันฑ์อื่น เพื่อ ความได้เปรียบในเชิงธุรกิจ - ความต้องการสร้างจูงขายความเป็น ตัวตน (อัตลักษณ์) ของพื้นที่	- การมีกรอบรวมเพื่อพัฒนาทักษะฝีมือ แรงงาน เพื่อเพิ่ม/สร้างสรคมูลค่า ผลิตภันฑ์ชุมชน***
2.	การผลิตบุคลากร เพื่อรองรับธุรกิจ การท่องเที่ยว	Education and Community Development Economics & Trades	- ด้านเศรษฐกิจ การตลาด ธุรกิจ ชุมชน การออกแบบและการ พัฒนาผลิตภันฑ์ การแปรรูปสินค้า ชุมชน การท่องเที่ยว - ด้านสังคม การปกครอง การพัฒนาชุมชน ภูมิปัญญา ท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรม	- การขาดแคลนบุคลากร และ ความต้องการผลิตบุคลากร เพื่อรองรับธุรกิจการท่องเที่ยว	- การมีกรอบรวมภาษาอังกฤษเพื่อผลิต มีค้ทุเทศกัน้อย** - การมีกรอบรวมเพื่อผลิตวิทยากรด้าน เกษตรอินทรีย์ และการเกษตรแบบ เศรษฐกิจพอเพียง*

หมายเหตุ * หมายถึง ระดับของความสำคัญของปัญหาและความต้องการของชาวบ้านในการพัฒนาท้องถิ่น

*** หมายถึง เร่งด่วนมาก

** หมายถึง เร่งด่วนปานกลาง

* หมายถึง เร่งด่วนน้อย

สรุปประเด็นการค้นหาจิตวิสัย และจิตยการฝึกอบรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น
พื้นที่ตำบลบ้านตากออก อำเภอบ้านตาก จังหวัดตาก
วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 2554

1. บทวิเคราะห์สภาพบริบทตำบล

จังหวัดตากเป็นจังหวัดที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนานกว่า โดยเฉพาะพื้นที่อำเภอบ้านตาก เป็นอำเภอที่มีการสันนิษฐานว่าเป็นที่ตั้งเดิมของตัวเมืองตากในสมัยก่อน ก่อนที่จะมีการย้ายที่ตั้งมาอยู่ที่ตัวเมืองตากในปัจจุบัน ซึ่งมีอายุถึงกว่า 200 ปี ทำให้ตากออกเป็นชุมชนที่มีเอกลักษณ์และสิ่งสมมาเป็นระยะเวลายาวนานมีการถ่ายทอดและเรียนรู้ ภายใต้เงื่อนไขด้านต่างๆ เนื่องจากลักษณะทางภูมิประเทศของจังหวัดตากเป็นพื้นที่ที่มีลักษณะติดกับชายแดน โดยมีอาณาเขตติดต่อกับประเทศสหภาพเมียนมาร์ เป็นแหล่งปะทะสังสรรค์ทางวัฒนธรรมทั้งจากล้านนา เมียนมาร์ และภาคกลาง ผสมผสานกับบริบททางสังคมเฉพาะตน จังหวัดตากจึงเป็นแหล่งสร้างสรรค์วัฒนธรรมพื้นบ้านอันหลากหลายก่อเกิดเป็นเอกลักษณ์ทางภูมิปัญญาท้องถิ่น สืบทอดเป็นมรดกทางสังคมของจังหวัดตากโดยมิขาดสาย

ตำบลตากออก เป็นตำบลในเขตการปกครองของอำเภอบ้านตาก มีหมู่บ้านจำนวน 11 หมู่บ้าน คือ บ้านปากร่องห้วยจี่ 1 บ้านปากร่องห้วยจี่ 2 บ้านสันป่าลาน 1 บ้านสันป่าลาน 2 บ้านสันป่าลาน 3 บ้านตลาดตรอกชอย บ้านตะฝงสูง บ้านสองกอง บ้านวังไม้ล้าน 1 บ้านปากวัง บ้านวังไม้ล้าน 2 นอกจากนี้สันนิษฐานว่าเป็นตำบลที่มีราษฎรตั้งถิ่นฐานมานานหลายชั่วคน อยู่กันมาตั้งแต่สมัยปู่ ย่า ตา ยาย ทวด โดยไม่ได้โยกย้ายหรืออพยพมาจากที่อื่นเลย อายุของตำบลตากออก มีอายุเกินกว่า 300 ปี ส่วนชื่อตำบลตากออกนั้น มีเค้ามาจากเมื่อก่อนสมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี เมืองตากอยู่ที่บ้านตาก (พื้นที่เดียวกับในปัจจุบัน) และฝ่งแม่น้ำมีสองฝ่ง คือ ฝ่งตะวันตกและฝ่งตะวันออก จึงเรียกว่าตากตก คือฝ่งของเมืองตากเก่า ฝ่งที่อยู่ตรงข้ามกันก็เลยเรียกว่า ตากออก ประกอบกับมีหมู่บ้านตั้งเรียงรายเลียบริมฝ่งด้านทิศตะวันออก ของแม่น้ำปิงจากทิศเหนือจรดทิศใต้ จึงเป็นที่มาของการเรียกชื่อตำบลตากออกนับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ตำบลตากออกมีหมู่บ้านตั้งเรียงรายเลียบฝ่งแม่น้ำปิงจากทิศเหนือจรดทิศใต้ สภาพภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่มติดลำนํ้าปิงและลำนํ้าวัง พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่สาธารณะทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ มีพื้นที่บางส่วนด้านทิศตะวันออกเป็นที่ราบสูง มีป่าเบญจพรรณขึ้นทั่วไปและมีทรัพยากรธรรมชาติหินแร่แกรนิต คราวเรือนในชุมชนตำบลตากออกจะมีพื้นที่ทำกินและอยู่อาศัยโดยเฉลี่ยประมาณ 5 ไร่ ถ้าเป็นพื้นที่อยู่อาศัยจะมีเอกสารสิทธิในรูปของโฉนด หากเป็นที่ทำการเกษตรส่วนใหญ่จะไม่มีเอกสารสิทธิหรือถ้ามีก็เป็นเพียงน.ส.3 อาชีพหลักของคนในชุมชนจะเป็นอาชีพเกษตรกรรมและรับจ้างเป็นหลัก พื้นที่ชุมชนตำบลตากออกมีที่ตั้งอยู่ทางทิศเหนือของอำเภอบ้านตากในปัจจุบันและมีระยะทางห่างจากตัวเมืองตากประมาณ 22 กิโลเมตร โดยมีอาณาเขตติดต่อกับตำบลแม่สลด ตำบลสมอโคน ถนนพหลโยธิน และแม่น้ำปิง การเดินทางในปัจจุบันจะใช้ถนนพหลโยธิน หมายเลข 1 (สายใหม่) เป็นหลัก โดยมีถนนพหลโยธิน หมายเลข 1 (สายเก่า) เป็นทางสัญจรของคนในชุมชนอยู่บ้าง เดิมจะมีการล่องเรือหรือแพ แต่เมื่อมีการสร้างเขื่อน การเดินทางทางน้ำได้สูญหายไป เหลือเพียงคน

ที่ประกอบอาชีพประมงเท่านั้นที่ยังล่องเรือ เพื่อประกอบอาชีพอยู่ สภาพพื้นที่โดยส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำ สภาพภูมิอากาศ ฤดูหนาวจะมีอากาศหนาวเย็นและแห้งแล้ง ฤดูร้อนอากาศจะอบอ้าว ลมแรง บางครั้งมีพายุแรง ฤดูฝนจะมีฝนตกชุก โดยอุณหภูมิโดยเฉลี่ยจะอยู่ประมาณ 30-40 องศาเซลเซียส จะมีเพียงฤดูหนาวที่อุณหภูมิจะต่ำถึง 15 องศาเซลเซียส โดยเฉลี่ย สำหรับเขตการปกครองของชุมชนตำบลตากออกจะอยู่ในความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลตากออกและเทศบาลตำบลตากออก

ระดับการศึกษาของคนในพื้นที่อยู่ในระดับที่ยังต้องการการพัฒนา แม้ว่าจะมีสำนักงานประถมศึกษา อำเภอบ้านตากตั้งอยู่ในพื้นที่ แต่เนื่องจากสถานศึกษาส่วนใหญ่ในพื้นที่อยู่ในระดับประถมศึกษา (จำนวน 2 แห่ง) โดยมีศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก (จำนวน 1 แห่ง) และที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน (จำนวน 8 แห่ง) เป็นแหล่งการศึกษา เรียนรู้ทางเลือกอีกรูปแบบหนึ่งของพื้นที่ เมื่อพิจารณาจากความได้เปรียบในเชิงพื้นที่ซึ่งตำบลตากออกนั้นมีหน่วยงานขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นอยู่ในพื้นที่ถึง 2 หน่วยงาน โดยที่พื้นที่บางส่วนของตำบลตากออกนั้น อยู่ในเขตรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบลตากออก และบางส่วนอยู่ในเขตพื้นที่รับผิดชอบของเทศบาลตำบลตากออก และเมื่อพิจารณาจากพันธกิจ และยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านการส่งเสริมคุณภาพการศึกษา และการพัฒนาคนให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีของทั้งอบต.และเทศบาลตำบลตากออก ก็พบว่า ทั้งสองหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น ได้เห็นความสำคัญในประเด็นดังกล่าว และได้บรรจุแนวทางการส่งเสริม พัฒนา และยกระดับคุณภาพการศึกษาให้กับประชาชนทุกระดับ ทุกครัวเรือนเป็นแผนงานการพัฒนาระบบการศึกษาลำดับต้นๆของพื้นที่ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความตระหนักรู้ และความตั้งใจจริงที่จะแก้ปัญหา และพัฒนาคน ผ่านการยกระดับการศึกษาของทั้งสองหน่วยงานซึ่งถือเป็นหน่วยงานภาครัฐที่ใกล้ชิดที่สุดกับชาวบ้านในพื้นที่ ข้อมูลส่วนนี้ ชี้ชัดได้ว่าระบบการศึกษาเป็นปัจจัยหนึ่งที่ควรได้รับการพัฒนาจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและยังคงรอรับการสนับสนุน และส่งเสริมในรูปของการบูรณาการความช่วยเหลือ และร่วมมือทั้งในด้านของงบประมาณและความช่วยเหลือในเชิงนโยบายอย่างควบคู่กันไป

ลักษณะของการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตโดยส่วนใหญ่ของคนในชุมชน คือ การทำการเกษตร ไม่ว่าจะเป็นทำไร่ ทำนา และทำสวน รองลงมา คือ การรับจ้าง ส่วนใหญ่จะเป็นงานทางด้านรับเหมาก่อสร้าง เนื่องด้วยข้อจำกัดทางด้านพื้นที่ สำหรับอาชีพทางการเกษตรนั้นคนในชุมชนได้มีระบบการผลิตพืชของชุมชน ประกอบด้วย ข้าวนาปี ข้าวนาปรัง ถั่วเหลืองฤดูแล้ง ถั่วเหลืองฤดูฝน และละหุ่ง โครงสร้างทางเศรษฐกิจของชุมชนตากออกในด้านการผลิตยังเน้นที่การผลิตขั้นพื้นฐาน และมีการแปรรูปการผลิตบางแต่เป็นเพียงในขั้นอย่างง่ายเพื่อใช้ในการดำรงชีพขั้นพื้นฐาน ไม่ได้มีสื่อกลางในด้านการค้า รูปแบบการค้าในอดีตนั้นเป็นการค้าที่มีระบบการแลกเปลี่ยนสินค้าต่อสินค้าโดยตรง โดยอัตราการเทียบมูลค่าของสินค้ายังเน้นที่ความพึงพอใจของทั้งสองฝ่ายเป็นหลัก ในปัจจุบันรูปแบบการผลิตได้เพิ่มวัตถุประสงค์ของการผลิตจากเดิม เพื่อใช้ในการดำรงชีพในครัวเรือน แต่เมื่อสภาพแวดล้อมเปลี่ยนจึงเน้นที่การผลิตเพื่อขายเป็นหลัก เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการทางการตลาด และยังเพื่อจำหน่ายสร้างรายได้ให้กับครัวเรือน ตลาดการค้าของชุมชนจะเน้นการตลาดเชิงรุกไม่ได้เพียงวางขายภายในชุมชนเท่านั้น แต่ศักยภาพของพื้นที่ที่ติดถนนพหลโยธินผู้คนสัญจรไปมาจำนวนมากเพื่อเดินทางไปยัง

ภาคเหนือของประเทศไทยให้มีการตั้งพื้นที่จำหน่ายสินค้าของชุมชนเลียนแบบ มีผู้คนที่สัญจรไปมาแวะซื้อหาไป เป็นของฝากจำนวนไม่น้อยทำรายได้ให้กับคนผลิตและคนจำหน่ายสินค้า จนเกิดการกระจายรายได้และแรงงาน ภายในชุมชนได้เป็นอย่างดี สินค้าที่เป็นที่นิยมและมีชื่อเสียงของพื้นที่ บนพื้นฐานของทุนทางวัฒนธรรมของพื้นที่ ได้แก่ งานหัตถกรรมจักสานหมวกใบลาน งานหัตถกรรมทอผ้าลายเกร็ดเต่า ผลิตภัณฑ์จากกะลามะพร้าว ผลิตภัณฑ์จากต้นตาลและต้นลาน เป็นต้น และด้วยพื้นฐานทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนที่มีการต่อยอดทาง ความคิดผนวกกับการส่งเสริมจากภาครัฐบาลในด้านของงบประมาณทำให้คนในชุมชนสามารถพัฒนาองค์ความรู้ ในด้านต่างๆ ที่เป็นศักยภาพของตนออกสู่ตลาดในวงกว้าง

สภาพสังคมและความร่วมแรงร่วมใจของประชาชนอยู่ในระดับดีมาก โดยพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ของ พื้นที่มีลักษณะของความสัมพันธ์ในแนวราบ แบบเครือญาติ ทำให้ลักษณะความสัมพันธ์ยังมีความสัมพันธ์ ค่อนข้างแน่นแฟ้น มีความคุ้นเคยกันเป็นเวลายาวนานหลายต่อหลายรุ่นด้วยกัน ด้วยความสัมพันธ์ดังกล่าวทำให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในการใช้แรงงาน การแบ่งปันอาหาร การช่วยเหลืองานประเพณี งานบุญต่างๆ โดยคน ในชุมชนจะเรียกว่า "เอาแรงกัน" ต่อมาในปัจจุบันลักษณะของความสัมพันธ์ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปแต่ยังอยู่บน พื้นฐานของการพึ่งพาอาศัยกัน ไม่ว่าจะเป็นการซื้อขายแลกเปลี่ยนผลผลิตเพื่อยังชีพของคนในชุมชน การร่วม ประเพณีต่างๆ ของคนในชุมชน และร่วมกิจกรรมที่ทางราชการจัดขึ้น กลไกหลักที่สำคัญของพื้นที่ คือ การส่งเสริม สอดรับและสอดประสานซึ่งกันและกันของภูมิปัญญาในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นในด้านหัตถกรรม เกษตรกรรม การ จัดระบบชุมชนและประเพณี ความเชื่อและพิธีกรรม ซึ่งภูมิปัญญาในด้านต่างๆ ที่ได้กล่าวไปแล้วนั้นได้มีการ ถ่ายทอดและสั่งสมอยู่ในชุมชนมีการปรับเปลี่ยนไปตามบริบททางสังคม เหล่านี้เองที่กลายเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่ มีอยู่ในชุมชนและปรากฏให้เห็นจนถึงปัจจุบัน ภูมิปัญญาที่ถ่ายทอดมาสู่อนุชนรุ่นหลัง ยังรวมถึงเทคนิค วิธีการ และขั้นตอนการทำทำให้ภูมิปัญญากลายเป็นผลิตภัณฑ์ที่สามารถสะท้อนวิถีชีวิตและเอกลักษณ์ของท้องถิ่น

2. สภาพปัญหา/ความต้องการด้านการวิจัย

จากการระดมสมองเพื่อค้นหาโจทย์วิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ตำบลบ้านใหม่สุขเกษม อำเภอกงไกรลาศ จังหวัดสุโขทัย ตามโครงการออกหน่วยบริการวิชาการเคลื่อนที่ มหาวิทยาลัยนเรศวร (Naresuan University Mobile Unit) ผ่านเวทีประชาชน "เสวนาภาษาชุมชน" ซึ่งประกอบด้วย ผู้นำท้องถิ่น, แกนนำหมู่บ้าน, ผู้เกี่ยวข้อง, คณาจารย์จากมหาวิทยาลัย เป็นกลุ่มเป้าหมายหลักในการเข้าร่วมค้นหาโจทย์วิจัยในพื้นที่ จากกระบวนการ ดังกล่าวสามารถจัดลำดับความสำคัญเร่งด่วนของประเด็นโจทย์วิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นได้ดังนี้

2.1 ด้านเศรษฐกิจ การตลาด ธุรกิจชุมชน

1.) การออกแบบผลิตภัณฑ์, บรรจุภัณฑ์เพื่อการเพิ่มมูลค่า

ผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีพื้นฐานจากการอนุรักษ์ และการต่อยอดวัฒนธรรมชุมชน ที่มี ความสำคัญด้านการสร้างงาน และสร้างรายได้ให้กับพื้นที่ และประชาชนในชุมชน รวมถึงการสร้างชื่อเสียงให้กับ ตำบลตากออก ได้แก่ งานหัตถกรรมจักสานหมวกใบลาน งานหัตถกรรมทอผ้าลายเกร็ดเต่า ผลิตภัณฑ์จาก

กะลามะพร้าว ผลิตภัณฑ์จากต้นตาลและต้นลาน เป็นต้น แต่ข้อมูลที่ได้จากเวทีเสวนาระดมสมอง พบว่า ปัญหาที่สำคัญ และคล้ายคลึงกันของการดำเนินกิจการของผลิตภัณฑ์ชุมชนเหล่านี้ ก็คือ "การพัฒนาผลิตภัณฑ์" เพื่อเพิ่ม/สร้างมูลค่า (Value Added & Creation) กล่าวคือ รูปแบบผลิตภัณฑ์, บรรจุภัณฑ์ของพื้นที่ ยังคงเป็นรูปแบบเดิมๆซ้ำๆกับท้องถิ่นอื่นๆที่มีจำหน่ายทั่วไปในท้องตลาด ซึ่งเป็นการที่จะต้องต่อสู้กับคู่แข่งในทางธุรกิจที่มีความเหมือนกันในรูปแบบของผลิตภัณฑ์ ประเด็นสำคัญของการพัฒนาระบบเศรษฐกิจของชุมชน คือ การพยายามที่จะถ่ายทอดภูมิปัญญาในด้านต่างๆ ออกมาเป็นรูปธรรมให้มากที่สุดก่อนเข้าสู่ตลาด ซึ่งมีข้อควรระวังในอีกด้านหนึ่ง คือ การที่ภาครัฐส่งเสริมการพัฒนาคำว่าความรู้ท้องถิ่น เพื่อเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องระมัดระวังในเรื่องของความเหมาะสมและความยั่งยืนของการส่งเสริม อาทิเช่น การส่งเสริมให้แปรรูปผ้าลายเกร็ดเต่าให้เป็นย้อมเพื่อใส่ของ จะพบว่า ผลของการส่งเสริมโดยการส่งบุคคลอื่นภายนอกชุมชนมาสอนทำทำให้ไม่ได้รับการสานต่อเรียนเพียงแค่ครั้งเดียวก็ทำเพียงแค่ครั้งเดียวเท่านั้น ซึ่งเมื่อมีการส่งเสริมจากภาครัฐคนภายในชุมชนก็จะมีการสร้างสินค้าของชุมชนขึ้นเป็นจำนวนมาก เนื่องจากเป็นหนทางของการสร้างรายได้ให้กับครัวเรือน ทำให้วัตถุดิบที่มีจำนวนจำกัดไม่สามารถตอบสนองความต้องการที่ไม่มีขีดจำกัดได้อย่างเพียงพอ อย่างที่จะเห็นได้ คือ ต้นลานที่กำลังจะหมดไปจากชุมชน ต้องมีการรณรงค์ให้ปลูกเพื่อนำไปใช้งาน ทั้งที่ในความเป็นจริง การปลูกต้นลาน หรือต้นตาล จำต้องใช้ระยะเวลายาวนานมากกว่าที่ต้นจะโตพอให้เก็บผลผลิตมาใช้งานได้ และประการสำคัญเมื่อมีคนผลิตมากราคาก็จะถูกลง นอกจากนั้นแล้วในที่สำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากันคือ ภูมิปัญญาในด้านต่างๆของชุมชนตำบลตากออก ในด้านของวัตถุดิบที่จะป้อนเข้าสู่กระบวนการผลิตต้องอาศัยการพึ่งพาจากภายนอกชุมชน ประเด็นนี้เป็นความเสี่ยงต่อการสืบทอดภูมิปัญญาอย่างมาก ซึ่งการพึ่งพาจากภายนอกเพียงอย่างเดียว อาจส่งผลให้เกิดภาวะการณ์ขาดช่วงของการพึ่งพาจะทำให้ทุกกระบวนการผลิตต้องหยุดชะงักไปด้วย

2.2 ด้านสังคม การปกครอง ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรม

1.) การศึกษา, ค้นหาเอกลักษณ์/อัตลักษณ์ของพื้นที่ (เพื่อรองรับธุรกิจการท่องเที่ยว)

ประเด็นของ "ทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนตำบลตากออก" นั้นมีบทบาทอย่างยิ่งในสถานการณ์ปัจจุบันในอันที่จะสร้างเม็ดเงินเข้ามาหมุนเวียนในชุมชน ในครัวเรือน เพื่อเพิ่มศักยภาพในการใช้จ่าย การพัฒนาระบบเศรษฐกิจต้องมีการพัฒนาระบบที่เน้นการเจริญเติบโตอย่างสมดุล ซึ่งทุนทางวัฒนธรรมจะสามารถเติบโตได้ต้องอาศัยการเติบโตของอุตสาหกรรมสินค้าวัฒนธรรม (Culture Products) ได้หรือไม่ นั่นสินค้าทางวัฒนธรรมเหล่านั้นควรจะต้องเป็นสินค้าหรือบริการที่มี "การฝังตัวทางวัฒนธรรม" เพื่อ "สร้างเอกลักษณ์และหาจุดขาย" ซึ่งมีลักษณะของรูปแบบที่แตกต่างกันออกไปตามที่ได้ศึกษาลักษณะของทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนได้มีการฝังตัวอยู่ในผลิตภัณฑ์ ไม่ว่าจะเป็นหมวกใบลานที่ผลิตขึ้นเพื่อใช้ในการบังแดดขณะออกทำงานตามท้องไร่ ท้องนา เป็นอีกหนึ่งผลผลิตจากภูมิปัญญาที่จำเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากพื้นที่ตำบลตากออกมีภูมิอากาศที่ร้อน หมวกจึงกลายเป็นสิ่งสำคัญในชีวิตประจำวัน การขึ้นตาลของชุมชนตากออกเป็นอีกหนึ่งในผลผลิตของชุมชนที่ในอดีตแทบทุกครัวเรือนสามารถที่จะนำตาลมาใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ไม่ว่าจะเป็นที่อยู่อาศัย ปลูก

อาหาร เป็นวัสดุพื้นฐานเพื่อใช้ในการสร้างผลผลิตให้มีความสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน การทำเครื่องมือใช้สอยในชีวิตประจำวัน หรือแม้แต่โบราณสถานที่ปรากฏเรื่องราวประวัติศาสตร์ที่สำคัญในหลายพื้นที่ (อุทยานไม้กลายเป็นหิน, เจดีย์ยุทธหัตถี, วัดพระบรมธาตุ (หลวงพ่อกันใจ), หนองเล็ม, สวนป่าดงลาน เป็นต้น) แสดงให้เห็นว่าดินแดนที่ตั้งแห่งนี้มีวัฒนธรรมอันสูงส่งตั้งแต่โบราณกาลมา กามารถนำมาสร้างเรื่องเล่าขาน และเชื่อมโยงเรื่องราวเกี่ยวกับสถานที่สำคัญต่างๆเข้าด้วยกัน เพื่อรองรับธุรกิจการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ผ่านการแสดงถึงคุณค่าที่แสดงความเก่าแก่ดั้งเดิมหรือมีนัยของอดีต (Associative/Symbolic Value) คุณค่าทางวิชาการ (Informational Value) คุณค่าด้านความงาม (Aesthetic Value) และคุณค่าทางเศรษฐศาสตร์ (Economic Value) ทรัพยากรทางโบราณสถานเป็นมรดกตกทอดอยู่ทุกวันนี้ ถือเป็นดังตัวสนับสนุนการพัฒนาระบบเศรษฐกิจของชุมชนตากออกเพื่อรองรับธุรกิจการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบ และเป็นรูปธรรม

2.3 ด้านภูมิศาสตร์

1.) การปรับปรุงภูมิสถาปัตย์ปรับแต่งภูมิทัศน์

ความต้องการการปรับปรุงภูมิสถาปัตย์เพื่อปรับแต่งภูมิทัศน์ ในการรองรับและส่งเสริมธุรกิจการท่องเที่ยว ที่ประชาชนในพื้นที่ต้องการให้ดำเนินการประกอบด้วย พื้นที่ใน 3 จุดหลัก ได้แก่ บริเวณหนองเล็มในพื้นที่อบต.ตากออก บริเวณโรงเรียนประชาพัฒนา และบริเวณศูนย์การเรียนรู้ชุมชน หมู่ที่ 2 บ้าน บ้านปากร่องห้วยจี่ โดยที่ทั้ง 3 พื้นที่นั้น ต้องการการดำเนินการในลักษณะของการปรับแต่งภูมิทัศน์ ซึ่งมีจุดประสงค์หลักในการพัฒนาพื้นที่ปัจจุบันให้เป็นพื้นที่สาธารณะ (สวนสุขภาพ, อุทยานทางน้ำ) ที่เปิดให้ประชาชนคนในพื้นที่ตลอดจนนักท่องเที่ยวจากภายนอกได้เข้ามาใช้พื้นที่ดังกล่าวในการพักผ่อนหย่อนใจ และจะสามารถสร้างรายได้เข้าชุมชนมากขึ้นผ่านธุรกิจการท่องเที่ยวที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ทั้งในรูปของการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของโบราณสถานที่ปรากฏเรื่องราวประวัติศาสตร์ที่สำคัญ และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์สินค้าวัฒนธรรม (Culture Products) บนพื้นฐานของ “ทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนตำบลตากออก” ตลอดจนการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ในส่วนของการบริหารจัดการพื้นที่ป่าชุมชนของสวนป่าดงลาน เป็นต้น

2.4 สรุปประเด็นโจทย์วิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

จากความแตกต่างและหลากหลายในประเด็นปัญหา และความต้องการ คณะผู้ศึกษาสามารถสรุปประเด็นของปัญหาและความต้องการที่พบ โดยศึกษาหาความสอดคล้อง ในประเด็นโจทย์วิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นที่ได้จากกระบวนการระดมสมองของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่มาวิเคราะห์เพื่อหาความเชื่อมโยงระหว่างประเด็นปัญหาและความต้องการที่ได้จากพื้นที่ ภายใต้กรอบแนวคิดในการค้นหาโจทย์วิจัยในการพัฒนาท้องถิ่นตามโครงการออกหน่วยบริการวิชาการเคลื่อนที่ มหาวิทยาลัยนเรศวร (Naresuan University Mobile Unit) และทิศทางการวิจัยของมหาวิทยาลัยนเรศวรสามารถสรุปเป็นตารางและแผนผังความคิด (Mindmap) เพื่อหาความสัมพันธ์และความเชื่อมโยงได้ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงสรุปประเด็นโจทย์วิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

ลำดับ	มิติในการพัฒนา	ทิศทางวิจัย มน.	กรอบแนวคิด Mobile Unit	สภาพปัญหา/ความต้องการ	โจทย์วิจัย
1.	"การพัฒนาผลิตภัณฑ์" เพื่อเพิ่ม/สร้างสรรค์ มูลค่า (Value Added & Creation)	Education and Community Development Economics & Trades	- ด้านเศรษฐกิจ การตลาด ธุรกิจ ชุมชน การออกแบบและการ พัฒนาผลิตภัณฑ์ การแปรรูปสินค้า ชุมชน การท่องเที่ยว	- รูปแบบผลิตภัณฑ์, บรรจุภัณฑ์ของ พื้นที่ มีเป็นรูปแบบเดิมๆซ้ำๆกับท้องถื่น อื่นที่มีจำหน่ายทั่วไปในตลาด - ความต้องการสร้างสรรค์มูลค่า จากผลิตภัณฑ์ (Value Creation) ที่มี ความแตกต่างจากผลิตภัณฑ์อื่น เพื่อ ความได้เปรียบในเชิงธุรกิจ - ความต้องการสร้างความยั่งยืนเป็น ตัวตน (อัตลักษณ์) ของพื้นที่ - ความต้องการการพัฒนา ส่งเสริม ด้านการตลาด	- การศึกษาและพัฒนาศักยภาพใน การจัดการธุรกิจชุมชนที่เป็นระบบ และการสร้างความเข้มแข็งให้ กลุ่มวิสาหกิจชุมชน (การออกแบบ/พัฒนาแบบ ผลิตภัณฑ์, การพัฒนาทักษะฝีมือ แรงงาน การส่งเสริมด้านการตลาด และการประชาสัมพันธ์)*** - การศึกษารูปแบบการส่งเสริม และ พัฒนาศักยภาพด้านการตลาดแบบ พึ่งตนเอง*
2.	การจัดการความรู้ที่เป็น ระบบ และการพัฒนา พื้นที่เชิงภูมิสถาปัตย์ และปรับแต่งภูมิทัศน์ เพื่อรองรับธุรกิจการ ท่องเที่ยว	Education and Community Development Tourism & Hospitality Economics & Trades	- ด้านสังคม การปกครอง การพัฒนา ชุมชน ภูมิปัญญา ท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรม - ด้านเศรษฐกิจ การตลาด ธุรกิจ ชุมชน การออกแบบและการ พัฒนาผลิตภัณฑ์ การแปรรูปสินค้า ชุมชน การท่องเที่ยว	- การจัดการจัดการความรู้ที่เป็นระบบ ที่รวบรวมประวัติศาสตร์ เรื่องเล่า ตลอดจน ตำนาน ของพื้นที่บ้านใหม่สุข เกษม เพื่อต่อยอดในการสร้างสรรค์ มูลค่า และรองรับธุรกิจการท่องเที่ยว - ความต้องการจะพัฒนาพื้นที่เชิง ภูมิสถาปัตย์ของ ได้แก บริเวณหนอง เดิมในพื้นที่อบต.ตากออก บริเวณ โรงเรียนประชาพัฒนา และบริเวณศูนย์ การเรียนรู้ชุมชน เพื่อรองรับ และ ส่งเสริมธุรกิจการท่องเที่ยว	- การศึกษา/การจัดการความรู้ที่เป็น ระบบการศึกษา/การวางแผน ความสามารถในการรองรับธุรกิจการ ท่องเที่ยวของพื้นที่ ผ่านการศึกษา ค้นหา ส่งเสริม และต่อยอด "ทุนทาง สังคมและวัฒนธรรม" เพื่อ "หาจุดขาย" และ "เพิ่ม/สร้างเสริมมูลค่า" ในการ สนับสนุนธุรกิจการท่องเที่ยวแบบ ครบวงจร *** - การพัฒนาพื้นที่เชิงภูมิสถาปัตย์ เพื่อรองรับธุรกิจการท่องเที่ยว**

หมายเหตุ * หมายถึง ระดับของความสัมพันธ์ของปัญหาและความต้องการของชาวบ้านในการพัฒนาท้องถิ่น

*** หมายถึง เร่งด่วนมาก

** หมายถึง เร่งด่วนปานกลาง

* หมายถึง เร่งด่วนน้อย

3. สภาพปัญหา/ความต้องการด้านการฝึกอบรม

ในส่วนของการลงพื้นที่เพื่อค้นหาโจทย์ความต้องการด้านการฝึกอบรม เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นตามโครงการออกหน่วยบริการวิชาการเคลื่อนที่ มหาวิทยาลัยนเรศวร (Naresuan University Mobile Unit) ในเวที “เสวนาภาษาชุมชน” พบว่า สภาพปัญหา/ความต้องการด้านการฝึกอบรมของพื้นที่ประกอบด้วย

3.1 ด้านเศรษฐกิจ การตลาด ธุรกิจชุมชน

1.) การพัฒนาทักษะฝีมือแรงงาน

จากความต้องการการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ผ่านการออกแบบผลิตภัณฑ์, บรรจุภัณฑ์เพื่อการเพิ่มมูลค่า บนพื้นฐานของ “ทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนตำบลตากออก” การเชื่อมโยงความคิดสร้างสรรค์และเทคนิคในการผลิตแบบใหม่ เข้ากับ ทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนดั้งเดิมของตำบลตากออก จึงเป็นสิ่งสำคัญในการตอบสนองความต้องการในประเด็นนี้ โดยการคำนึงถึงความต้องการของตลาดในปัจจุบัน ซึ่งบริบทแวดล้อมได้เปลี่ยนแปลงไป และกลุ่มอาชีพ/วิสาหกิจชุมชนนั้นไม่ได้มีไว้เพียงเพื่อยังชีพเป็นสำคัญเพียงประการเดียวอีกต่อไปแล้ว แต่ยังเน้นที่ความสามารถใช้งานในได้หลายแง่มุมเป็นหลัก อาทิเช่น หมวกโบราณเดิมทำเพื่อสวมใส่กันแสงแดด ปัจจุบันใช้เพื่อตั้งโชว์เน้นที่ความสวยงาม เป็นของที่ใช้เก็บน ผลิตภัณ์จากกะลามะพร้าวในอดีตมีไว้เพื่อใช้เป็นภาชนะในการใส่ของบริโภค ในระยะต่อมามีการสร้างความสำเร็จโดยการลงคาถาอาคมลงไปโดยให้พระที่นับถือเป็นผู้ทำพิธี เป็นต้น ซึ่งเป็นอีกมุมมองหนึ่งที่ควรส่งเสริมและเปิดตาที่สามของผู้ประกอบการให้เห็นช่องว่างทางธุรกิจในส่วนนี้ เพื่อการประกอบการที่ยืนอยู่บน “ทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนตำบลตากออก” และรู้เท่าทัน “ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม” ในโลกปัจจุบัน

3.2 ด้านสังคม การปกครอง ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรม

1.) ความต้องการครู/บุคลากรทางการศึกษา

ข้อจำกัดทางการศึกษา ในกรณีของการขาดแคลนครู และบุคลากรทางการศึกษาเป็นปัญหาที่สำคัญปัญหาหนึ่งของพื้นที่ ซึ่งทางอบต.ตากออก มีความประสงค์ที่จะขอความอนุเคราะห์ครู และบุคลากรทางการศึกษาจากทางมหาวิทยาลัยนเรศวร ในรูปของ การส่งนักศึกษาฝึกงาน (ด้านการเรียนการสอน) เพื่อปฏิบัติงานช่วยสอนให้กับสถานศึกษาในพื้นที่ โดยเฉพาะการพัฒนาทักษะทางภาษาอังกฤษ ซึ่งขาดแคลนและเป็นที่ต้องการอย่างมาก โดยอาจดำเนินการผ่านโครงการฝึกอบรมโดยหน่วยงานภายในมหาวิทยาลัยนเรศวรที่เกี่ยวข้อง รวมถึงอาจดำเนินการผ่านการศึกษาทางไกล หรือสถานการศึกษาต่อเนื่อง ก็เป็นอีกทางเลือกหนึ่งในการแก้ปัญหา

3.3 สรุปประเด็นโจทย์การฝึกอบรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

จากความแตกต่างและหลากหลายในประเด็นปัญหา และความต้องการ คณะผู้ศึกษาสามารถสรุปประเด็นของปัญหาและความต้องการที่พบ เพื่อหาความเชื่อมโยงระหว่างประเด็นปัญหาและความต้องการที่ได้จากพื้นที่ ภายใต้กรอบแนวคิดในการค้นหาโจทย์ความต้องการด้านการฝึกอบรมในการพัฒนาท้องถิ่น ตามโครงการออกหน่วยบริการวิชาการเคลื่อนที่ มหาวิทยาลัยนเรศวร และทิศทางการวิจัยของมหาวิทยาลัยนเรศวร สามารถสรุปเป็นตารางและแผนผังความคิด เพื่อหาความสัมพันธ์และความเชื่อมโยงได้ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงสรุปโจทย์การฝึกอบรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

ลำดับ	มิติในการพัฒนา	ทิศทางการวิจัย	กรอบแนวคิด Mobile Unit	สภาพปัญหา/ความต้องการ	โจทย์ฝึกอบรม
1.	การพัฒนาทักษะฝีมือแรงงาน เพื่อเพิ่ม/สร้างมูลค่า ผลิตภัณฑ์ชุมชน (Value Added & Creation)	Education and Community Development Economics & Trades	- ด้านเศรษฐกิจ การตลาด ธุรกิจ ชุมชน การออกแบบและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การแปรรูปสินค้า ชุมชน การท่องเที่ยว	- รูปแบบผลิตภัณฑ์, บรรลุภัณฑ์ของพื้นที่ มีเป็นรูปแบบเดิมๆซ้ำๆกับท้องถิ่นๆที่มีจำหน่ายทั่วไปในท้องตลาด - ความต้องการสร้างมูลค่าจากผลิตภัณฑ์ (Value Creation) ที่มี ความแตกต่างจากผลิตภัณฑ์อื่น เพื่อ ความได้เปรียบในเชิงธุรกิจ - ความต้องการสร้างความเข้มแข็ง ตัวตน (อัตลักษณ์) ของพื้นที่	- การฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะฝีมือ แรงงาน เพื่อเพิ่ม/สร้างมูลค่า ผลิตภัณฑ์ชุมชน***
2.	การพัฒนาศักยภาพและสนับสนุนบุคลากรทางการศึกษา	Education and Community Development Economics & Trades	- ด้านเศรษฐกิจ การตลาด ธุรกิจ ชุมชน การออกแบบและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การแปรรูปสินค้า ชุมชน การท่องเที่ยว - ด้านสังคม การปกครอง การพัฒนา ชุมชน ภูมิปัญญา ท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรม	- การขาดแคลนบุคลากร และ ความต้องการการพัฒนาศักยภาพ และ สนับสนุนบุคลากรทางการศึกษา เพื่อ ยกระดับการเรียนการสอน	- การฝึกอบรมภาษาอังกฤษใน ชีวิตประจำวัน** - การฝึกอบรมงานฝีมือ พัฒนาการเรียนการสอนในระดับ ประถมศึกษา** - การฝึกอบรมพัฒนาความรู้ผ่าน การศึกษาทางไกล*

หมายเหตุ * หมายถึง ระดับของความสำคัญของปัญหาและความต้องการของชาวบ้านในการพัฒนาท้องถิ่น

*** หมายถึง เร่งด่วนมาก

** หมายถึง เร่งด่วนปานกลาง

* หมายถึง เร่งด่วนน้อย

**สรุปประเด็นการค้นหาจิตวิสัย และจิตยการฝึกอบรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น
พื้นที่บ้านร่มเกล้าเขาค้อ ตำบลเขาค้อ อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์
วันที่ 12 มีนาคม 2554**

1. บทวิเคราะห์สภาพบริบทตำบล

เป็นที่เชื่อสืบต่อกันมาว่า ชื่อ "เขาค้อ" ได้มาจากบริเวณพื้นที่ทั่วไปของอำเภอมีต้นค้อเป็นจำนวนมาก ซึ่งต้นค้อ คือพืชในตระกูล ต้นตาล ซึ่งแต่เดิมมีมากมายในทั่วบริเวณพื้นที่ดังกล่าว และเรียกบริเวณพื้นที่นั้นติดปากกันต่อมาว่า "เขาค้อ" จนถึงในปัจจุบัน

และจากความขัดแย้งทางด้านอุดมการณ์ทางการเมืองในประเทศไทย จึงทำให้เกิดสงครามก่อการร้ายขึ้น ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2508 โดยเฉพาะเขตพื้นที่รอยต่อ 3 จังหวัด คือ เพชรบูรณ์ พิษณุโลก และเลย ซึ่งฝ่ายต่อต้านรัฐบาลพิจารณาแล้วเห็นว่าพื้นที่ดังกล่าวเป็นพื้นที่ที่เหมาะสม สภาพทั่วไปเป็นป่าเขาสลับซับซ้อนยากที่รัฐบาลจะปราบปรามได้โดยใช้เขาค้อเป็นศูนย์กลาง ต่อมากองทัพปกได้มอบหมายให้กองทัพนาคที่ 3 รับผิดชอบในการต่อสู้กับผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ โดยจัดตั้งกองบัญชาการผสม 394 ขึ้นที่สนามบินอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ เมื่อวันที่ 25 ธันวาคม 2511 ซึ่งปัจจุบันเป็นที่ตั้งของชุดควบคุมที่ 33 และได้ดำเนินการต่อสู้อย่างต่อเนื่องมา โดยผ่านยุทธการที่สำคัญๆ รวม 13 ครั้ง เช่น ยุทธการภูชี้แก้ว ยุทธการรามสูร ยุทธการผาเมืองเผด็จศึก -13 ยุทธการผาเมืองเกรียงไกร เป็นต้นเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2514 -2515 กองทัพนาคที่ 3 ได้เริ่มสร้างถนนแยกจาก สายพิษณุโลก-หล่มสัก ตรงบริเวณหลักกิโลเมตรที่ 100 บ้านแคมป์สนไปยังบ้านเล้าสือ และในปี พ.ศ. 2517 ได้มีแนวความคิดที่จะลดความกดดันขัดขวางพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท) โดยสร้างถนนอีกสายที่บ้านนางัวไปยังบ้านสะเดาะพงเพื่อเชื่อมกับถนนสายแรกที่บ้านสะเดาะพง แต่ได้รับการขัดขวางและต่อต้านอย่างรุนแรง จนก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทั้งสองฝ่ายเป็นอย่างมากในปี พ.ศ. 2518 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมกองร้อยพิเศษค่ายสฤษดิ์เสนา จังหวัดพิษณุโลก และทรงมีพระราชดำริให้ใช้ "แผนยุทธศาสตร์การพัฒนา" เพื่อยุติสถานการณ์สู้รบ โดยที่จะใช้พื้นที่ทั้งสองข้างทางเป็นประโยชน์กับราษฎรทั่ว ๆ ไปมิใช่เฉพาะทหารเท่านั้น กองทัพนาคที่ 3 จึงได้จัดตั้งหมู่บ้านยุทธศาสตร์พัฒนาขึ้น โดยที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้พระราชทานพระราชทรัพย์ส่วนพระองค์จำนวนหนึ่ง เป็นทุนในการก่อสร้างทางครั้งแรก โดยตั้งเป็นกองอำนวยการ "โครงการพัฒนาลุ่มน้ำเข็ก" โดยมีงานหลักคือ การก่อสร้างทางลาดยางทุ่งสมอ - เขาค้อ ตลอดสายการฝักราษฎรอาสาสมัคร การจัดสรรที่ดินทำกินให้กับราษฎร การจัดหาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร และเรียกโครงการนี้ว่า "โครงการพัฒนาลุ่มน้ำเข็ก" เริ่มดำเนินการเมื่อวันที่ 10 มีนาคม พ.ศ. 2520 เป็นต้นมาและในปี พ.ศ. 2522 ได้มีประชาชน อาสาสมัครเข้ามาอยู่ในพื้นที่เบาบาง เริ่มมีการจัดตั้งหมู่บ้านตามถนนสายแคมป์สน - สะเดาะพง ซึ่งแต่ละหมู่บ้านของตำบลเขาค้อ ได้มีการตั้งชื่อตามทหารหรืออาสาสมัครที่ได้พลีชีพปกป้องอธิปไตยของชาติในพื้นที่นั้นๆ และต่อมาได้มีการจัดตั้งหมู่บ้านขึ้นอีก เนื่องจากมีประชากรเพิ่มขึ้นจนสามารถตั้งเป็นตำบลได้ ตำบลเขาค้อจึงได้ก่อตั้งขึ้นนับแต่นั้นมาเมื่อวันที่ 29 กันยายน 2547 สถาปนาตำบลริมสีม่วงและสถาปนาตำบลสะเดาะ

พบได้ยู่รวมกับองค์การบริหารส่วนตำบลเขาค้อ ทำให้มีเขตความรับผิดชอบที่มากขึ้นจากเดิม 14 หมู่บ้านเป็น 25 หมู่บ้าน ในปัจจุบันทางราชการได้ดัดแปลงสถานที่ต่าง ๆ รวมทั้งตกแต่งให้เกิดความสวยงาม น่าท่องเที่ยว และเกิดความเลื่อมใสศรัทธาและรำลึกถึงวีรบุรุษ ผู้กล้าของทั้งสองฝ่าย ในบริเวณเขาค้อมีสถานที่ท่องเที่ยวมากมาย นับเป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ของจังหวัดเพชรบูรณ์

ตำบลเขาค้อตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกของจังหวัดเพชรบูรณ์ มีระยะทางห่างจากตัวจังหวัด ประมาณ 54 กิโลเมตร และห่างจากอำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ประมาณ 44 กิโลเมตร มีสภาพภูมิประเทศ พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่าและภูเขาใหญ่น้อยสลับซับซ้อนคล้ายกับทะเลภูเขา บางแห่งสูงชันมาก มีความสูงจากระดับน้ำทะเลตั้งแต่ 500 – 1,400 เมตร เขาค้อ เป็นชื่อเรียกรวมบริเวณเทือกเขาน้อยใหญ่ของเทือกเขาเพชรบูรณ์สองด้านได้ เทือกเขาที่สำคัญบริเวณนี้ได้แก่ 1.) เขาค้อ (ปางก่อ) สูงประมาณ 1,175 เมตร 2.) เขาย่า สูงประมาณ 1,350 เมตร และ 3.) เขาค้อใหญ่ สูงประมาณ 1,038 เมตร สำหรับพื้นที่ป่าแถบนี้ จะเป็นป่าเต็งรังหรือป่าผลัดใบ ป่าสน ป่าดินแดง ที่น่าสนใจ คือ ต้นค้อ ซึ่งเป็นพันธุ์ไม้ตระกูลปาล์ม ลักษณะคล้ายต้นตาล แต่มีผลออกมาคล้ายหมาก สภาพป่ายังคงเป็นป่าดิบ บางแห่งซึ่งอยู่ในเขตป่าไม้ เขตเตรียมการสงวนแห่งชาติ (ป่าถาวร) และมีสวนสัตว์เปิดเขาค้อ (สถานีเพาะเลี้ยงสัตว์ป่าเพื่อเศรษฐกิจเขาค้อ) เนื้อที่ประมาณ 20 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 12,500 ไร่ นอกจากนี้ยังมีการปลูกป่าเพิ่มเติมในเขตที่ถูกบุกรุกทำลายป่า ลักษณะภูมิอากาศมีอากาศหนาวเย็นตลอดปี ฤดูร้อนอากาศไม่ร้อนจัด ฤดูหนาวอากาศเย็นจัด อุณหภูมิต่ำสุดที่เคยวัดได้เฉลี่ยประมาณ 3 องศาเซลเซียส ในช่วงระหว่างเดือน ธันวาคม – กุมภาพันธ์ สำหรับฤดูฝนจะมีฝนตกชุกปริมาณฝนที่เคยวัดได้ประมาณ 189 มิลลิเมตร สูงสุดเคยวัดได้ 300 มิลลิเมตร ต่ำสุดวัดได้ 50 มิลลิเมตร ลักษณะการปกครองในพื้นที่ มีองค์การบริหารส่วนตำบลเขาค้อเป็นตัวแทนองค์กรภาครัฐที่ดูแลรับผิดชอบในพื้นที่ โดยมีเขตพื้นที่การปกครองครอบคลุม 3 ตำบล คือตำบลเขาค้อ (จำนวน 14 หมู่บ้าน) ตำบลริมสีม่วง (จำนวน 6 หมู่บ้าน) ตำบลสะเดาะพง (จำนวน 5 หมู่บ้าน) โดยมีการประกอบอาชีพทางการเกษตรเป็นอาชีพหลักของประชาชนในพื้นที่ พืชที่ปลูก เช่น ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ มันเทศ กะหล่ำปลี แครอท ถั่วลิสงเตา ผักกาดขาวปลี ผักกาดหัว พริกใหญ่ กระชายดำ กระชายขาว ฝรั่ง ไม้ผล ไม้ดอก รวมทั้งการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมและการทำนา โดยแยกเป็นพื้นที่ทำนา ทำไร่ พืชผัก และไม้ดอกไม้ประดับ 830 ไร่ พืชไร่ 16,858 ไร่ ไม้ผล 6,547 ไร่ พื้นที่อื่น ๆ จำนวน 5,354 ไร่

ระดับการศึกษาของคนในพื้นที่อยู่ในระดับที่ดีพอใช้ เนื่องจากสถานศึกษาส่วนใหญ่ในพื้นที่มีอยู่ในหลายระดับ (แต่ก็ยังเป็นในลักษณะของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเท่านั้น) ทั้งในส่วนที่เป็นศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ((หมู่ที่ 1, 5, 9, 10) จำนวน 4 แห่ง) โรงเรียนระดับประถมศึกษา (จำนวน 4 แห่ง) และโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา (จำนวน 1 แห่ง) เป็นสถานศึกษาระดับสูงที่สุดในพื้นที่ โดยมีที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน (จำนวน 25 แห่ง) เป็นแหล่งการศึกษา เรียนรู้ทางเลือกอีกรูปแบบหนึ่งของพื้นที่ และเมื่อพิจารณาจากยุทธศาสตร์การพัฒนากองการบริหารส่วนตำบลเขาค้อ พบว่า อบต.เขาค้อ ได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ผ่านการดำเนินการใน 2 แนวทางหลัก ประกอบด้วย 1.) ส่งเสริมสนับสนุนการศึกษาในระบบและนอกระบบ

และ 2.) ส่งเสริมสนับสนุนอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น โดยได้ดำเนินการในรูปของโครงการพัฒนาการศึกษาในรูปแบบต่างๆ เช่น โครงการอุดหนุนโรงเรียนบ้านร่มเกล้าเขาค้อในหลายรูปแบบ และหลายโครงการทั้งในส่วนของ การสนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ในการแข่งขันกีฬา, โครงการจัดซื้อวัสดุทางการศึกษาให้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก, โครงการจัดซื้อสื่อสิ่งพิมพ์ให้แก่ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน, และโครงการดำเนินกิจกรรมของศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เป็นต้น แต่จากข้อมูลอีกด้านหนึ่ง พบว่า ชี้ให้เห็นถึง สภาพบริบทพื้นฐานของเด็ก และเยาวชนในวัยเรียนของพื้นที่ที่ร้อยละกว่า 70 เป็นชาวไทยภูเขา (ม้ง และลีซอ) และนับถือศาสนาคริสต์ ที่ยังคงดำเนินวิถีชีวิตตามระบบประเพณีและวัฒนธรรมดั้งเดิม แต่อีกสถานะหนึ่งก็ยังคงที่จะต้องเรียนรู้ตามมาตรฐานระบบการศึกษาภาคบังคับ ในรายวิชาเฉพาะรวมถึงการดำเนินวิถีชีวิตตามแบบสังคมไทย ซึ่งอาจขัดต่อความรู้สึกในการดำเนินชีวิตแบบดั้งเดิมที่สืบทอดกันมา ข้อมูลส่วนนี้สะท้อนให้เห็นถึง การพัฒนาระบบการศึกษาที่ควรสอดคล้องกับวิถีชีวิตและบริบทของพื้นที่นั้นๆ บนพื้นฐานของการยอมรับความแตกต่างหลากหลายในบริบทของสังคม วัฒนธรรม และความเป็นชาติพันธุ์ ผ่านการบูรณาการความช่วยเหลือ และร่วมมือ จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในด้านของงบประมาณและความช่วยเหลือในเชิงนโยบายอย่างควบคู่กันไป

สภาพสังคมและความร่วมแรงร่วมใจของประชาชนอยู่ในระดับดีมาก โดยพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ของพื้นที่มีลักษณะของความสัมพันธ์ในแนวราบ แบบเครือญาติ ทำให้ลักษณะความสัมพันธ์ยังมีความสัมพันธ์ค่อนข้างแน่นแฟ้น มีความคุ้นเคยกันเป็นเวลายาวนานหลายต่อหลายรุ่นด้วยกัน ด้วยความสัมพันธ์ดังกล่าวทำให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในการใช้แรงงาน การแบ่งปันอาหาร การช่วยเหลืองานประเพณี งานบุญต่างๆ โดยคนในชุมชนจะเรียกว่า "เอาแรงกัน" ต่อมาในปัจจุบันลักษณะของความสัมพันธ์ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปแต่ยังอยู่บนพื้นฐานของการพึ่งพาอาศัยกัน ไม่ว่าจะเป็นการซื้อขายแลกเปลี่ยนผลผลิตเพื่อยังชีพของคนในชุมชน การร่วมประเพณีต่างๆ ของคนในชุมชน และร่วมกิจกรรมที่ทางราชการจัดขึ้น กลไกหลักที่สำคัญของพื้นที่ คือ การสั่งสม สอดรับและสอดประสานซึ่งกันและกันของภูมิปัญญาในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นในด้านหัตถกรรม เกษตรกรรม การจัดระบบชุมชนและประเพณี ความเชื่อและพิธีกรรม ซึ่งภูมิปัญญาในด้านต่างๆ ที่ได้กล่าวไปแล้วนั้นได้มีการถ่ายทอดและสั่งสมอยู่ในชุมชนมีการปรับเปลี่ยนไปตามบริบททางสังคม เหล่านี้เองที่กลายเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชนและปรากฏให้เห็นจนถึงปัจจุบัน ภูมิปัญญาที่ถ่ายทอดมาสู่ชนรุ่นหลัง ยังรวมถึงเทคนิค วิธีการ และขั้นตอนการทำให้ภูมิปัญญากลายเป็นผลิตภัณฑ์ที่สามารถสะท้อนวิถีชีวิตและเอกลักษณ์ของท้องถิ่นได้อย่างเป็นรูปธรรม

2. สภาพปัญหา/ความต้องการด้านการวิจัย

จากการระดมสมองเพื่อค้นหาโจทย์วิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ตำบลเขาค้อ อำเภอเขาค้อ จังหวัดเพชรบูรณ์ ตามโครงการออกหน่วยบริการวิชาการเคลื่อนที่ มหาวิทยาลัยนเรศวร (Naresuan University Mobile Unit) ผ่านเวทีประชาชน "เสวนาภาษาชุมชน" ซึ่งประกอบด้วย ผู้นำท้องถิ่น, แกนนำหมู่บ้าน, ผู้เกี่ยวข้อง,

คณาจารย์จากมหาวิทยาลัย เป็นกลุ่มเป้าหมายหลักในการเข้าร่วมค้นหาโจทย์วิจัยในพื้นที่ จากกระบวนการดังกล่าวสามารถจัดลำดับความสำคัญเร่งด่วนของประเด็นโจทย์วิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นได้ดังนี้

2.1 ด้านเศรษฐกิจ การตลาด ธุรกิจชุมชน การออกแบบและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การแปรรูปสินค้าชุมชน การท่องเที่ยว

1.) การออกแบบผลิตภัณฑ์, บรรจุภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่า

ผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีความสำคัญด้านการสร้างงาน และสร้างรายได้ให้กับพื้นที่ และประชาชนในชุมชน รวมถึงการสร้างชื่อเสียงให้กับตำบลเขาค้อ ได้แก่ งานหัตถกรรมจักสาน และผลิตภัณฑ์เฟอร์นิเจอร์จากไม้ไผ่ (ที่นอนไม้ไผ่) ซึ่งจากเวทีเสวนาระดมสมอง พบว่า ปัญหาที่สำคัญ และคล้ายคลึงกันของการดำเนินกิจการของผลิตภัณฑ์ชุมชนเหล่านี้ ก็คือ "การพัฒนาผลิตภัณฑ์" เพื่อเพิ่ม/สร้างเสริมมูลค่า (Value Added & Creation) กล่าวคือ ผลิตภัณฑ์, บรรจุภัณฑ์ของพื้นที่ยังมีรูปแบบที่ไม่หลากหลาย และยังคงเป็นรูปแบบเดิมๆซ้ำกับท้องถิ่นอื่นๆที่มีจำหน่ายทั่วไปในตลาด ซึ่งเป็นการยากที่จะต้องต่อสู้กับคู่แข่งในทางธุรกิจที่มีความเหมือนกันในรูปแบบของผลิตภัณฑ์ และมีลักษณะของการดำเนินธุรกิจที่มีขนาดใหญ่และดำเนินการในรูปของบริษัท รวมถึงประเด็นของการขาดแคลนแรงงาน และแรงงานไม่เพียงพอต่อความต้องการของตลาด ก็ส่งผลกระทบต่อผลิตภัณฑ์ชุมชนในพื้นที่เช่นเดียวกัน ตลอดจนประเด็นของวัตถุดิบ (ไม้ไผ่) ที่มีจำนวนจำกัดไม่สามารถตอบสนองความต้องการที่ไม่มีขีดจำกัดได้อย่างเพียงพอ ซึ่งไม้ไผ่ที่ถือเป็นวัตถุดิบที่สำคัญกำลังจะหมดไปจากชุมชน ซึ่งจำเป็นที่จะต้องให้ความสำคัญกับการปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ (ที่เหลือนอยู่) และการรณรงค์ให้ปลูกไม้ไผ่เพิ่มเติมเพื่อนำไปใช้งาน รวมถึงการผลิตเพื่อรองรับการประกอบอาชีพในอีกทางหนึ่งด้วย

2.) การพัฒนาศักยภาพ/สร้างความเข้มแข็งให้กลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชน

ประเด็นของ "การสร้างจุดขาย" ให้กับผลิตภัณฑ์ชุมชน ก็เป็นประเด็นที่เป็นทั้งปัญหาและความต้องการที่จะพัฒนาของกลุ่มอาชีพในพื้นที่ ซึ่งในกรณีนี้นายปริญญา ปานทอง รองอธิการบดีฝ่ายจัดการทรัพย์สิน และผู้อำนวยการสถาบันเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน เสนอความเห็น ว่า หากต้องการจะหาช่องทางที่จะได้เปรียบในเชิงธุรกิจ จำเป็นที่จะต้องสร้างเสริมมูลค่าจากผลิตภัณฑ์ (Value Creation) ที่มีความแตกต่างจากผลิตภัณฑ์อื่น โดยสร้างสรรจุดขายที่อยู่บนพื้นฐานของความเป็นตัวตน (อัตลักษณ์) ของพื้นที่ โดยอาจใช้ข้อได้เปรียบที่เป็นศักยภาพของพื้นที่ในด้านของสภาพภูมิอากาศที่เป็นธรรมชาติมาเป็นจุดขายให้กับผลิตภัณฑ์เฟอร์นิเจอร์จากไม้ไผ่ให้มีลักษณะเด่นและแตกต่างจากผลิตภัณฑ์อื่นทั่วไป โดยจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องคำนึงถึงประเด็นของการสร้าง รักษาและพัฒนามาตรฐาน/คุณภาพของผลิตภัณฑ์ชุมชน ผ่านการจดสิทธิบัตรเพื่อคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา (ผลิตภัณฑ์ชุมชนจากไม้ไผ่) ไปพร้อมกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่ม/สร้างเสริมมูลค่า (Value Added & Creation) โดยการดำเนินการดังกล่าวนี้ จะเป็นการพัฒนาศักยภาพ/สร้างความเข้มแข็งให้กลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชนอย่างเป็นระบบ และครบวงจรเพื่อรองรับการแข่งขันกับตลาดธุรกิจจากภายนอกอย่างมีประสิทธิภาพและรู้เท่าทัน

3.) การส่งเสริมและพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยว

ในประเด็นของการส่งเสริมและพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยว พบว่า การศึกษา/พัฒนา มาตรฐาน/มาตรการในการรองรับธุรกิจการท่องเที่ยว (ธุรกิจรีสอร์ท) บนพื้นฐานของความรับผิดชอบต่อสังคม (Cooperate Social Responsibility: CSR) เป็นประเด็นสำคัญที่สร้างความห่วงกังวลให้กับประชาชนในพื้นที่มากที่สุดประการหนึ่ง กล่าวคือ ในพื้นที่ตำบลเขาค้อนั้น พื้นที่ส่วนใหญ่ถูกจับจองและแปรสภาพกลายเป็นที่พัก (รีสอร์ท) เพื่อรองรับธุรกิจการท่องเที่ยวกันมาเป็นระยะเวลานาน ซึ่งเป็นธุรกิจที่เติบโตอย่างมากมาจนถึงปัจจุบัน เมื่อธุรกิจนี้เติบโตขึ้นเรื่อยๆ และไม่มีทีท่าว่าจะหยุด ประเด็นของการควบคุมเพื่อสร้างความสมดุลและยั่งยืนในการ ดำเนินธุรกิจ กับวิถีชีวิตและดั้งเดิม และความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (การอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าไม้ของผู้ประกอบการรีสอร์ท) ซึ่งเกี่ยวเนื่องเกี่ยวพัน และส่งผลซึ่งกันและกัน การศึกษาขีดความสามารถในการ รองรับ การวางมาตรฐาน/มาตรการในการรองรับ ตลอดจนการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรเพื่อรองรับธุรกิจ การท่องเที่ยวของพื้นที่ตำบลเขาค้อ บนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมจากประชาชนในชุมชน และความรับผิดชอบต่อ สังคมของกลุ่มผู้ประกอบการจึงถูกหยิบยกและให้ความสำคัญเร่งด่วนในการพัฒนาพื้นที่ที่พบในเวทีเสวนาใน ลำดับต่อมา

2.2 ด้านการศึกษา การเรียนการสอน แหล่งเรียนรู้ สื่อประกอบการเรียนรู้ เทคโนโลยีทางการ ศึกษา

เมื่อระบบการศึกษายังคงเป็นประเด็นที่ต้องได้รับการพัฒนา ที่มีสาเหตุมาจากความแตกต่าง หลากหลายในบริบทของสังคม วัฒนธรรม และความเป็นชาติพันธุ์ของเด็ก และเยาวชนในวัยเรียนของพื้นที่ส่วนใหญ่ เป็นชาวไทยภูเขา (ม้ง และลีซอ) และนับถือศาสนาคริสต์ การให้ความสำคัญกับระบบการศึกษา หรือ หลักสูตรท้องถิ่นที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต และบริบทของพื้นที่นั้นๆ บนพื้นฐานของการยอมรับในความแตกต่าง หลากหลายนั้นๆจึงเป็นความสำคัญการพัฒนาท้องถิ่น ตลอดจนประเด็นของระบบการผลิตครู (คุณลักษณะครูที่ พึงประสงค์) ที่เข้าใจในลักษณะเฉพาะของบริบทของพื้นที่ดังกล่าว ที่จำเป็นที่จะต้องเข้ามา "สร้าง" ความรู้ ความ เข้าใจตามหลักวิชาการที่สอดคล้องกับ "วิถีชีวิตดั้งเดิมและชาติพันธุ์" ผ่านการบูรณาการความช่วยเหลือ และ ร่วมมือ จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในด้านของงบประมาณและความช่วยเหลือในเชิงนโยบายอย่างควบคู่กันไป

2.3 ด้านเทคโนโลยี การใช้เครื่องมือเครื่องจักร การซ่อมบำรุงเครื่องมือประกอบอาชีพและ อุปกรณ์ไฟฟ้า การออกแบบปรับปรุงภูมิทัศน์ อาคารบ้านเรือน ผังเมือง

1.) การปรับปรุงภูมิสถาปัตยกรรมปรับแต่งภูมิทัศน์

ความต้องการการปรับปรุงภูมิสถาปัตยกรรมเพื่อปรับแต่งภูมิทัศน์ ในการรองรับและส่งเสริม ธุรกิจการท่องเที่ยว ที่ประชาชนในพื้นที่ต้องการให้ดำเนินการ คือ พื้นที่บริเวณศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน และ บริเวณโหล่นนสองข้างทางของตำบลเขาค้อ ซึ่งในกรณีนี้ จำเป็นที่จะต้องสร้างระบบการพัฒนาพื้นที่เชิงภูมิ สถาปัตย์อย่างรอบคอบและครบวงจร โดยอาจดำเนินการในลักษณะของ การศึกษาและออกแบบภูมิทัศน์ "เมืองริ สอร์ท" ของพื้นที่ตำบลเขาค้อ และการศึกษา/การสร้างอัตลักษณ์ของการเป็น "เมืองรีสอร์ท" ของพื้นที่ตำบลเขาค้อ

ในการพัฒนาในภาพรวม รวมถึง การดำเนินโครงการ “ถนนดอกไม้” เพื่อรองรับการปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณ
ไหล่ถนนสองข้างทางในการพัฒนาระดับจุลภาคของโครงการพัฒนา เป็นต้น

2.4 สรุปประเด็นโจทย์วิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

จากความแตกต่างและหลากหลายในประเด็นปัญหา และความต้องการ คณะผู้ศึกษาสามารถสรุป
ประเด็นของปัญหาและความต้องการที่พบ โดยศึกษาหาความสอดคล้อง ในประเด็นโจทย์วิจัยเพื่อการพัฒนา
ท้องถิ่นที่ได้จากกระบวนการระดมสมองของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่มาวิเคราะห์เพื่อหาความเชื่อมโยงระหว่าง
ประเด็นปัญหาและความต้องการที่ได้จากพื้นที่ ภายใต้กรอบแนวคิดในการค้นหาโจทย์วิจัยในการพัฒนาท้องถิ่น
ตามโครงการออกหน่วยบริการวิชาการเคลื่อนที่ มหาวิทยาลัยนเรศวร (Naresuan University Mobile Unit) และ
ทิศทางการวิจัยของมหาวิทยาลัยนเรศวรสามารถสรุปเป็นตารางและแผนผังความคิด (Mindmap) เพื่อหา
ความสัมพันธ์และความเชื่อมโยงได้ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงสรุปประเด็นวิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

ลำดับ	มิติในการพัฒนา	ทิศทางวิจัย มน.	กรอบแนวคิด Mobile Unit	สภาพปัญหา/ความต้องการ	โจทย์วิจัย
1.	"การพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่ม/สร้างสรรค์มูลค่า (Value Added & Creation) และการพัฒนาศักยภาพ/สร้างความเข้มแข็งให้กลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชน	Education and Community Development Economics & Trades	- ด้านเศรษฐกิจ การตลาด ธุรกิจ ชุมชน การออกแบบและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การแปรรูปสินค้า ชุมชน การท่องเที่ยว	- รูปแบบผลิตภัณฑ์, บรรจุภัณฑ์ของพื้นที่ มีเป็นรูปแบบเดิมๆซ้ำๆกับท้องถิ่นๆที่มีจำหน่ายทั่วไปในท้องตลาด - ความต้องการการสร้างสรรค์มูลค่าจากผลิตภัณฑ์ (Value Creation) ที่มีแตกต่างจากผลิตภัณฑ์อื่น เพื่อความได้เปรียบในเชิงธุรกิจ - ความต้องการสร้างจุดขายความเป็นตัวตน (อัตลักษณ์) ของพื้นที่ - ความต้องการการพัฒนา ส่งเสริมด้านการตลาด	- การศึกษาและพัฒนาศักยภาพในการจัดการธุรกิจชุมชนที่เป็นระบบ และการสร้างความเข้มแข็งให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชน (การออกแบบ/พัฒนาแบบผลิตภัณฑ์, การพัฒนาทักษะฝีมือแรงงาน การส่งเสริมด้านการตลาด และการประชาสัมพันธ์) - การศึกษา ค้นหา ส่งเสริม และต่อยอด "ทุนทางสังคมและวัฒนธรรม" เพื่อ "หาจุดขาย" และ "เพิ่ม/สร้างสรรค์มูลค่า" ในการสนับสนุนธุรกิจการท่องเที่ยวแบบครบวงจร **
2.	การส่งเสริมและพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยว	Economics & Trades	- ด้านเศรษฐกิจ การตลาด ธุรกิจ ชุมชน การออกแบบและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การแปรรูปสินค้า ชุมชน การท่องเที่ยว	- ความต้องการควบคุมเพื่อสร้างความสมดุลและยั่งยืนในการดำเนินธุรกิจ กับวิถีชีวิตและดั้งเดิม และความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (การอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าไม้ของผู้ประกอบการรีสอร์ท)	- การศึกษาขีดความสามารถในการรองรับ การวางมาตรฐาน/มาตรการในการรองรับ ตลอดจนการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรเพื่อรองรับธุรกิจการท่องเที่ยวของพื้นที่ตำบลเขาต่อ บนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมจากประชาชนในชุมชน และความรับผิดชอบต่อสังคม (CSR) ของกลุ่มผู้ประกอบการ**

หมายเหตุ * หมายถึง ระดับของความสำคัญของปัญหาและความต้องการของชาวบ้านในการพัฒนาท้องถิ่น

*** หมายถึง เร่งด่วนมาก

** หมายถึง เร่งด่วนปานกลาง

* หมายถึง เร่งด่วนน้อย

ลำดับ	มิติในการพัฒนา	ทิศทางการวิจัย มน.	กรอบแนวคิด Mobile Unit	สภาพปัญหา/ความต้องการ	โจทย์วิจัย
3.	การพัฒนาพื้นที่เชิงภูมิสถาปัตย์ และปรับเปลี่ยนภูมิทัศน์เพื่อรองรับธุรกิจการท่องเที่ยว	Natural Resources, Environment & Engineering Tourism & Hospitality Economics & Trades	- ด้านเศรษฐกิจ การตลาด ธุรกิจชุมชน การออกแบบและการพัฒนานวัตกรรม การแปรรูปสินค้าชุมชน การท่องเที่ยว - ด้านเทคโนโลยี การใช้เครื่องมือเครื่องจักร การซ่อมบำรุงเครื่องมือประกอบอาชีพและอุปกรณ์ไฟฟ้า การออกแบบปรับปรุงภูมิทัศน์ อาคารบ้านเรือน ผังเมือง	- ความต้องการการปรับปรุงภูมิสถาปัตย์เพื่อปรับแต่งภูมิทัศน์ในการรองรับและส่งเสริมธุรกิจการท่องเที่ยว	- การศึกษาและออกแบบภูมิทัศน์ "เมืองริสอร์ท" ของพื้นที่ตำบลเขาแก้ว*** - การศึกษา/การสร้างอัตลักษณ์ของพื้นที่ "เมืองริสอร์ท" ของพื้นที่ตำบลเขาแก้ว*** - การดำเนินโครงการ "ถนนดอกไม้" เพื่อรองรับการปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณแหล่งท่องเที่ยวทาง*

หมายเหตุ * หมายถึง ระดับของความสำคัญของปัญหาและความต้องการของชาวบ้านในการพัฒนาท้องถิ่น

*** หมายถึง เร่งด่วนมาก

** หมายถึง เร่งด่วนปานกลาง

* หมายถึง เร่งด่วนน้อย

3. สภาพปัญหา/ความต้องการด้านการฝึกอบรม

ในส่วนของการลงพื้นที่เพื่อค้นหาโจทย์ความต้องการด้านการฝึกอบรม เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นตามโครงการออกหน่วยบริการวิชาการเคลื่อนที่ มหาวิทยาลัยนเรศวร (Naresuan University Mobile Unit) ในเวที "เสวนาภาษาชุมชน" พบสภาพปัญหา/ความต้องการด้านการฝึกอบรมของพื้นที่ประกอบด้วย

3.1 ด้านเศรษฐกิจ การตลาด ธุรกิจชุมชน การออกแบบและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การแปรรูปสินค้าชุมชน การท่องเที่ยว

1.) การพัฒนาทักษะฝีมือแรงงาน

จากความต้องการการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ผ่านการออกแบบผลิตภัณฑ์, บรรจุภัณฑ์เพื่อการเพิ่มมูลค่า บนพื้นฐานของการพัฒนาศักยภาพและฝีมือแรงงาน จึงเป็นสิ่งสำคัญในการตอบสนองความต้องการในประเด็นนี้ รวมถึงการพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านการบริการเพื่อรองรับธุรกิจการท่องเที่ยว ซึ่งประเด็นนี้ ดร.พีรธร บุญรัตน์ ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายจัดการทรัพย์สิน และรองผู้อำนวยการฝ่ายวิจัย สถาบันเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน เสนอความเห็นได้ว่า สามารถดำเนินการได้โดยความร่วมมือทางวิชาการกับสถานศึกษาต่อเนื่อง มหาวิทยาลัยนเรศวร ซึ่งเปิดหลักสูตร "อุตสาหกรรมบริการ" อยู่ขณะนี้ โดยอาจดำเนินการโครงการฝึกอบรมตามหลักสูตรดังกล่าว ภายใต้ความร่วมมือในการพัฒนาบุคลากรและการพัฒนาด้านวิชาการระหว่างมหาวิทยาลัยกับชุมชน ซึ่งตอบโจทย์การเป็น "มหาวิทยาลัยนเรศวร เพื่อปวงชน" อย่างเป็นรูปธรรม

3.2 ด้านสังคม การปกครอง ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรม

1.) ความต้องการครู/บุคลากรทางการศึกษา

ข้อจำกัดทางการศึกษา ในกรณีของการขาดแคลนครู และบุคลากรทางการศึกษาเกี่ยวกับ "การวิจัย" ซึ่งสร้างปัญหาให้กับท้องถิ่นในส่วนของการนำหลักการทางหลักทฤษฎีและวิชาการลงสู่แนวทางการปฏิบัติ ผ่านการเรียนรู้จากการลงมือทำ กรณีนี้ อาจดำเนินการได้โดยการดำเนินโครงการฝึกอบรม "นักวิจัยท้องถิ่น" เพื่อพัฒนาศักยภาพครู และผู้สนใจทั่วไป ผ่านการ "ติดอาวุธทางปัญญา" (Empowerment) แก่ชุมชนและท้องถิ่น รวมทั้งเน้นให้ชุมชนได้ใช้ประโยชน์จากกระบวนการวิจัย หรืออีกนัยหนึ่งเป็นกลไกหนึ่งในการสร้างบรรยากาศ "การเรียนรู้ของทุกคน ทุกคนเรียนรู้ เรียนรู้ตลอดชีวิต เรียนรู้เกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่" ซึ่งเป็นการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างแนวคิดเชิงวิชาการและสภาพความเป็นจริงจากวิถีชีวิตความเป็นอยู่ บนพื้นฐานการพัฒนาศักยภาพของชุมชนร่วมกัน ความต้องการที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ ความต้องการการพัฒนาบุคลากร/เยาวชนเพื่อรองรับธุรกิจการท่องเที่ยว ผ่านการพัฒนาภาษาทั้งภาษาอังกฤษ ภาษาจีน และภาษาญี่ปุ่น โดยอาจดำเนินการได้ในรูปของ การส่งนักศึกษาฝึกงาน (ด้านการเรียนการสอน) เพื่อปฏิบัติงานช่วยสอนให้กับสถานศึกษาในพื้นที่ รวมถึงการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะในการสื่อสารภาษาดังกล่าวจากการสร้างความร่วมมือในโครงการฝึกอบรมจากหน่วยงานภายในมหาวิทยาลัยนเรศวร ทั้งในส่วนของสถานพัฒนาวิชาการด้านภาษา คณะมนุษยศาสตร์ ภาควิชาภาษาจีน และญี่ปุ่น และก็เป็นอีกทางเลือกหนึ่งในการแก้ปัญหา

3.3 สรุปประเด็นโจทย์การฝึกอบรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

จากความแตกต่างและหลากหลายในประเด็นปัญหา และความต้องการ คณะผู้ศึกษาสามารถสรุปประเด็นของปัญหาและความต้องการที่พบ เพื่อหาความเชื่อมโยงระหว่างประเด็นปัญหาและความต้องการที่ได้จากพื้นที่ ภายใต้กรอบแนวคิดในการค้นหาโจทย์ความต้องการด้านการฝึกอบรมในการพัฒนาท้องถิ่น ตามโครงการออกหน่วยบริการวิชาการเคลื่อนที่ มหาวิทยาลัยนเรศวร และทิศทางการวิจัยของมหาวิทยาลัยนเรศวร สามารถสรุปเป็นตารางและแผนผังความคิด เพื่อหาความสัมพันธ์และความเชื่อมโยงได้ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงสรุปปัจจัยการฝึกอบรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

ลำดับ	มิติในการพัฒนา	ทิศทางการวิจัย มน.	กรอบแนวคิด Mobile Unit	สภาพปัญหา/ความต้องการ	โจทย์วิจัย
1.	การพัฒนาทักษะฝีมือแรงงาน เพื่อเพิ่ม/สร้างมูลค่า ผลิตภัณฑ์ชุมชน (Value Added & Creation)	Education and Community Development Economics & Trades	- ด้านเศรษฐกิจ การตลาด ธุรกิจ ชุมชน การออกแบบและการ พัฒนาผลิตภัณฑ์ การแปรรูปสินค้า ชุมชน การท่องเที่ยว	- รูปแบบผลิตภัณฑ์, บรรจุภัณฑ์ของ พื้นที่ มีเป็นรูปแบบเดิมๆซ้ำๆกับท้องถิ่น อื่นที่มีจำหน่ายทั่วไปในท้องตลาด - ความต้องการการสร้างมูลค่า จากผลิตภัณฑ์ (Value Creation) ที่มี ความแตกต่างจากผลิตภัณฑ์อื่น เพื่อ ความได้เปรียบในเชิงธุรกิจ - ความต้องการสร้างจุดขายความเป็น ตัวตน (อัตลักษณ์) ของพื้นที่	- การฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะฝีมือ แรงงาน เพื่อเพิ่ม/สร้างมูลค่า ผลิตภัณฑ์ชุมชน***
2.	การพัฒนาศักยภาพ และสนับสนุน บุคลากรทางการ การศึกษา	Education and Community Development Economics & Trades	- ด้านเศรษฐกิจ การตลาด ธุรกิจ ชุมชน การออกแบบและการ พัฒนาผลิตภัณฑ์ การแปรรูปสินค้า ชุมชน การท่องเที่ยว - ด้านสังคม การปกครอง การพัฒนาชุมชน ภูมิปัญญา ท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรม	- การพัฒนาศักยภาพครูในการเป็น นักวิจัยท้องถิ่น - การขาดแคลนบุคลากร และ ความต้องการการพัฒนาศักยภาพ และ สนับสนุนบุคลากรทางการศึกษา เพื่อ ยกระดับการเรียนการสอน และรองรับ ธุรกิจการท่องเที่ยว	- การฝึกอบรมเพื่อสร้างนักวิจัย ท้องถิ่น - การฝึกอบรมภาษาอังกฤษ/ ภาษาจีน และภาษาญี่ปุ่น ใน ชีวิตประจำวัน** - การฝึกอบรมนศ.ฝึกงานเพื่อ พัฒนาการเรียนการสอนในระดับ ประถมศึกษา** - การฝึกอบรมพัฒนาความรู้ผ่าน การศึกษาทางไกล*

หมายเหตุ * หมายถึง ระดับของความสำคัญของปัญหาและความต้องการชาวบ้านในการพัฒนาท้องถิ่น

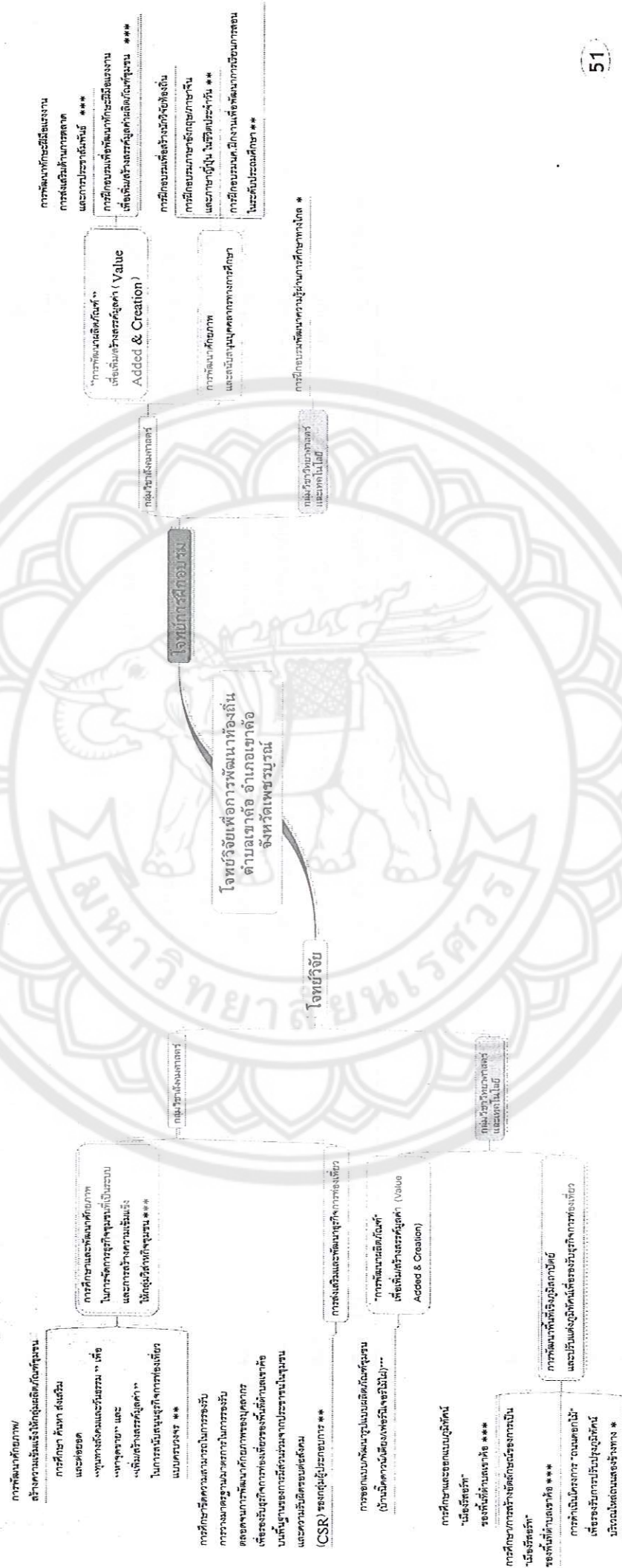
*** หมายถึง แรงจูงใจ

** หมายถึง แรงจูงใจ

* หมายถึง แรงจูงใจ

แผนภาพแสดงความสัมพันธ์ระหว่างโจทยักษ์และโจทยักษ์ในการพัฒนาท้องถิ่น และการพัฒนา

**สรุปประเด็นการค้นหาจิตวิญญาณ และจิตวิทยาการฝึกอบรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น
พื้นที่บ้านร่มเกล้าเขาค้อ ตำบลผาเลือด อำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์
วันที่ 29 พฤษภาคม 2554**

1. บทวิเคราะห์สภาพบริบทตำบล

ตำบลผาเลือด เป็นตำบลหนึ่งของอำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์ ซึ่งจากการสอบถามจากผู้เฒ่าผู้แก่ในพื้นที่ ทำให้ได้รับข้อมูลว่า คำว่า "ผาเลือด" มีประวัติเล่าต่อกันมานาน โดยส่วนใหญ่กล่าวว่า ครั้งสมัยโบราณมีชายผู้หนึ่ง ชื่อว่า พระล่อ ซึ่งจะอยู่ที่ใดไม่ปรากฏ โดยที่ พระล่อ ได้ยินเสียงไก่ป่าขันในป่า โดยมีเสียงเสียงที่ไพเราะจับใจ และอยากจะได้มาครองครอง จึงนำไก่บ้านไปต่อไก่ป่าตัวนั้น และเมื่อไปถึงจุดที่ไก่ป่าเสียงดังอยู่ปรากฏว่าไก่ที่นำไปต่อนั้นเกิด ไม่ยอมขัน พระล่อ เกิดบันดาลโทสะจับตัวไก่ฟาดลงกับก้อนผา มีลักษณะคล้ายสีเลือดจำนวนมากติดกับก้อนผา ซึ่งอยู่ในลำน้ำน่านบริเวณบ้านผาเลือด หมู่ที่ 1 และบริเวณใกล้เคียงมีผาของคล้ายของไก่ หินคล้ายหงอนไก่ซึ่งเป็นที่สังเกตและเป็นสิ่งที่สอดคล้องกับเรื่องตำนานและเรื่องเล่าดังกล่าวจนถึงกระทั่งทุกวันนี้

ตำบลผาเลือด ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของจังหวัดเพชรบูรณ์ มีระยะทางห่างจากจังหวัดอุตรดิตถ์ โดยการเดินทางโดยรถยนต์ ประมาณ 45 กิโลเมตร และห่างจากที่ว่าการอำเภอท่าปลา ประมาณ 15 กิโลเมตร โดยมีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่ใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	ตำบลท่าแพ อำเภอท่าปลา
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	ตำบลร่วมจิต อำเภอท่าปลาและตำบลหาดงิ้ว อำเภอเมือง
ทิศใต้	ติดต่อกับ	ตำบลจำลอง อำเภอเมือง
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	ตำบลแสนตอ อำเภอน้ำปาด

ตำบลผาเลือด มีองค์การบริหารส่วนตำบลผาเลือดเป็นหน่วยงานภาครัฐในส่วนของการปกครองส่วนท้องถิ่น ตามระเบียบราชการบริหารส่วนท้องถิ่น ในการจัดระเบียบบริหารราชการแผ่นดินไทย เป็นองค์กรภาครัฐที่ใกล้ชิดกับพื้นที่มากที่สุด ซึ่งมีการแบ่งเขตการปกครองตามอำนาจหน้าที่ของอบต.ผาเลือด โดยมีจำนวนหมู่บ้านในเขตพื้นที่ทั้งสิ้น 13 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านผาเลือด หมู่ที่ 1 และบ้านผาเลือด หมู่ที่ 2, บ้านผาเต่าพัฒนา หมู่ที่ 3, บ้านปากห้วยฉลอง หมู่ที่ 4, บ้านผาเต่าบำรุง หมู่ที่ 5, บ้านผาเลือดใต้ หมู่ที่ 6, บ้านปากทับ หมู่ที่ 7, บ้านห้วยเจริญ หมู่ที่ 8, บ้านหาดทุ่ง หมู่ที่ 9, บ้านย่านคู หมู่ที่ 10, บ้านจำบ้อ หมู่ที่ 11, บ้านห้วยสีเลือด หมู่ที่ 12, และบ้านท้ายเขื่อน หมู่ที่ 13

ตำบลผาเลือด มีเนื้อที่ประมาณ 384.398 ตร.กม. หรือประมาณ 240,248.75 ไร่ ซึ่งมีสภาพภูมิประเทศที่เป็นภูเขาสลับกับป่าไม้ โดยมีพื้นที่ส่วนใหญ่ที่เป็นภูเขาซึ่งมีเนื้อที่ประมาณ 70% ของพื้นที่ทั้งหมด มีพื้นราบประมาณ 30% ของพื้นที่ ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ราษฎรใช้เป็นที่อยู่อาศัยและประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรมเพื่อการยังชีพ

ซึ่งสามารถแยกประเภทของการใช้ประโยชน์จากที่ดิน โดยแบ่งเป็น พื้นที่ทางการเกษตร จำนวน 15,289 ไร่ คิดเป็น ร้อยละ 6.36 ของพื้นที่ทั้งหมด แยกรายละเอียดการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรเป็น นาข้าว 26.49%, พืชผัก 1%, พืชไร่ 52.48%, ผลไม้ 13%, และการเกษตรอื่นๆ 7%

สภาพเศรษฐกิจของตำบลผาเลื่ออยู่ในระดับดี โดยมีการประกอบอาชีพด้านการเกษตร (เกษตรกรรม และปศุสัตว์ (ทำนา, ทำไร่, เลี้ยงสัตว์)) เป็นอาชีพหลักของประชาชนในพื้นที่ โดยมีจำนวนมากถึง 28%, รองลงมา คือ การทำงานประจำ มีจำนวนประมาณ 11%, การรับจ้างทำงานชั่วคราวทั่วไป มีจำนวนประมาณ 22%, ไม่มีงาน ทำและกำลังเรียน เด็ก และผู้สูงอายุ มีจำนวนประมาณ 35%, และการประกอบอาชีพด้านอื่นๆประมาณ 4%

ระดับการศึกษาของคนในพื้นที่อยู่ในระดับที่ยังต้องการการพัฒนาอยู่มาก เนื่องจากสถานศึกษาส่วนใหญ่ ในพื้นที่จะอยู่ในระดับประถมศึกษา ซึ่งเป็นในลักษณะของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเท่านั้น ทั้งในส่วนที่เป็นศูนย์ พัฒนาเด็กเล็ก (จำนวน 6 แห่ง (ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านผาเลื่อ, บ้านผาเต่าพัฒนา, บ้านปากห้วยฉลอง, บ้าน ห้วยเจริญ, บ้านย่านดู่, และบ้านข้าบ่อ) โรงเรียนระดับประถมศึกษา (จำนวน 7 แห่ง (โรงเรียนชุมชนผาเลื่อวิทยา คาร, โรงเรียนผาเต่าพัฒนา, โรงเรียนปากห้วยฉลอง, โรงเรียนเจริญราษฎร์อุปถัมภ์, โรงเรียนย่านดู่, โรงเรียนข้าบ่อ, และโรงเรียนห้วยสีเสียด)) และโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา (ขยายโอกาสทางการศึกษา) เป็นสถานศึกษาระดับสูง ที่สุดในพื้นที่ มีจำนวนเพียง 1 แห่ง (โรงเรียนชุมชนผาเลื่อวิทยา) โดยมีที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำ หมู่บ้าน (จำนวน 13 แห่ง) เป็นการศึกษา และแหล่งเรียนรู้ทางเลือกอีกรูปแบบหนึ่งของพื้นที่ และเมื่อพิจารณาจาก ยุทธศาสตร์การพัฒนากิจการการบริหารส่วนตำบลผาเลื่อ พบว่า อบต.ผาเลื่อ ได้กำหนดให้มีการสนับสนุนและ ส่งเสริมการศึกษา การสาธารณสุข อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมอันดีงาม และภูมิปัญญาของท้องถิ่นเป็นพันธกิจหลัก ในข้อที่ 5 ตามหลักการพัฒนาท้องถิ่นของตำบลผาเลื่อ มียุทธศาสตร์การพัฒนาด้านทรัพยากรมนุษย์ในข้อที่ 3 ดำเนินการผ่านแนวทางการพัฒนา โดยสนับสนุนและส่งเสริมการศึกษา การสาธารณสุข อนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม อันดีงามและภูมิปัญญาของท้องถิ่น โดยมีนโยบายการบริหารของผู้บริหารส่วนท้องถิ่น ในนโยบายด้านการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ซึ่งมีแนวทางการพัฒนา 4 ประการ คือ 1.) จัดการศึกษาให้เด็กได้รับการศึกษาตั้งแต่ระดับ ประถมวัยถึงระดับมัธยมศึกษาและจัดตั้งกองทุนการศึกษา 2.) ส่งเสริมสนับสนุน ทำนุบำรุง ด้านศาสนา ทุกศาสนา 3.) ส่งเสริมสนับสนุน ด้านวัฒนธรรม และประเพณีท้องถิ่นของไทย 4.) ส่งเสริมสนับสนุนด้านการท่องเที่ยว ซึ่งจาก การสังเกตและสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ พบว่า ระบบการศึกษาของตำบลผาเลื่อนั้น ค่อนข้างที่จะผูกโยง กับแหล่งท่องเที่ยวของพื้นที่ ที่เป็นทั้งศักยภาพของชุมชนและเป็นจุดอ่อนของพื้นที่ในเวลาเดียวกัน กล่าวคือ พื้นที่ ตำบลผาเลื่อนั้นมีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญและสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาใช้จ่ายเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับพื้นที่ จำนวนมาก เช่น พระธาตุเจดีย์กลางน้ำ, เขื่อนสิริกิติ์, และอุทยานแห่งชาติลำน้ำน่าน เป็นต้น ซึ่งการศึกษานั้น ทา ผู้เกี่ยวข้องหลายรายก็ได้ให้ความสำคัญกับการศึกษาที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อสนับสนุนธุรกิจการท่องเที่ยวที่ กำลังเติบโตขึ้น อีกนัยหนึ่งการถาโถมของกระแสความเป็นสมัยใหม่ (Modernization) ก็จู่โจมเข้าสู่พื้นที่อย่าง ปฏิเสธไม่ได้ ค่านิยมจากภายนอกเหล่านี้ได้ถูกส่งผ่านไปยังเด็กและเยาวชนในพื้นที่ ซึ่งสร้างปัญหาให้กับระบบ

การศึกษาที่ต้องให้ความสำคัญกับประเด็นของศีลธรรมควบคู่ไปกับคุณภาพทางการศึกษาเพื่อลดปัญหาสังคมที่อาจจะเกิดขึ้นจากกระแสสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

สภาพสังคมและความร่วมแรงร่วมใจของประชาชนอยู่ในระดับที่ต้องการการพัฒนา จากเวทีเสวนาภาษาชุมชน พบว่า ในอดีต ประชาชนส่วนใหญ่ของพื้นที่มีลักษณะของความสัมพันธ์ในแนวราบ (แบบเครือญาติ รุ่นต่อรุ่น) ซึ่งมีลักษณะความสัมพันธ์ที่ค่อนข้างแน่นแฟ้น ทำให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในการใช้แรงงาน การแบ่งปันอาหาร การช่วยเหลืองานประเพณี งานบุญต่างๆ โดยคนในชุมชนจะเรียกว่า "เอาแรงกัน" ต่อมาในปัจจุบัน ลักษณะของความสัมพันธ์ได้มีการเปลี่ยนแปลงไป อันมีสาเหตุมาจากการอพยพย้ายถิ่นของคนภายนอกพื้นที่เข้าสู่ตำบลผาเลือด ด้วยสาเหตุหลากหลายประการ ประกอบกับการย้ายถิ่นจากของคนดั้งเดิมของตำบลผาเลือดไปสู่พื้นที่ภายนอกเพื่อการศึกษา และการประกอบอาชีพ และขายแรงงานในต่างจังหวัด เหล่านี้เองทำให้โครงสร้างทางสังคม และความสัมพันธ์ทางสังคมของประชาชนตำบลผาเลือดต้องเปลี่ยนแปลงไป สามารถพบได้จากความร่วมมือร่วมแรงร่วมใจเพื่อดำเนินกิจการสาธารณะต่างๆของชุมชนลดลง ความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่ง หรือเป็นเจ้าของ (Sense of ownership) พื้นที่ตำบลผาเลือดก็ลดน้อยลง ได้ส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของประชาชนในตำบลผาเลือดทั้งด้านความเจริญและช่องว่างของสภาพความเป็นอยู่ ความยากจน ภาวะหนี้สินเพิ่มขึ้น ความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การช่วยเหลือเกื้อกูลกันลดลง การขาดจิตสำนึกในการพัฒนาตนเอง การแตกความสามัคคีและความไม่พร้อมของชุมชนในการดำเนินโครงการพัฒนาในด้านต่างๆ ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาคนให้มีความรู้ การสร้างจิตสำนึกสาธารณะ (Public Consciousness) และการตระหนักรู้ในสภาพปัญหาและความต้องการที่แท้จริงตามสภาพบริบทที่แท้จริง (Public Awareness) ในลักษณะของ "หุ้นส่วนทางสังคม" (Social Partnership) และพร้อมในการนำไปปฏิบัติอย่างเหมาะสมและเป็นรูปธรรมต่อไป

2. สภาพปัญหา/ความต้องการด้านการวิจัย

จากการระดมสมองเพื่อค้นหาโจทย์วิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ตำบลผาเลือด อำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์ ตามโครงการออกหน่วยบริการวิชาการเคลื่อนที่ มหาวิทยาลัยนเรศวร (Naresuan University Mobile Unit) ผ่านเวทีประชาชน "เสวนาภาษาชุมชน" ซึ่งประกอบด้วย ผู้นำท้องถิ่น, แกนนำหมู่บ้าน, ผู้เกี่ยวข้อง, คณาจารย์จากมหาวิทยาลัย เป็นกลุ่มเป้าหมายหลักในการเข้าร่วมค้นหาโจทย์วิจัยในพื้นที่ จากกระบวนการดังกล่าวสามารถจัดลำดับความสำคัญเร่งด่วนของประเด็นโจทย์วิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นได้ดังนี้

2.1 ด้านเศรษฐกิจ การตลาด ธุรกิจชุมชน การออกแบบและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การแปรรูปสินค้าชุมชน การท่องเที่ยว (การพัฒนาศักยภาพกลุ่มอาชีพ ยกระดับและพัฒนาคุณภาพของผลิตภัณฑ์ชุมชน เพื่อการสร้างสรรคและเพิ่มมูลค่า)

1.) การออกแบบผลิตภัณฑ์, บรรจุภัณฑ์เพื่อการเพิ่มมูลค่า

กลุ่มอาชีพ และกลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีความสำคัญด้านการสร้างงาน และสร้างรายได้ให้กับพื้นที่ และประชาชนในชุมชน รวมถึงการสร้างชื่อเสียงให้กับตำบลผาเลือด ประกอบด้วย 3 กลุ่มอาชีพ และกลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชน ได้แก่

- (1) กลุ่มองค์กรเศรษฐกิจพอเพียง ผลิตน้ำพริกปลา น้ำพริกแกง
- (2) กลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์พื้นบ้านจากไม้ไผ่
- (3) กลุ่มองค์กรเศรษฐกิจพอเพียง ผลิตสุรากลั่นชุมชน

จากเวทีเสวนาระดมสมอง พบว่า ปัญหาที่สำคัญ และคล้ายคลึงกันของการดำเนินกิจการของผลิตภัณฑ์ชุมชนเหล่านี้ ก็คือ "การพัฒนาผลิตภัณฑ์" เพื่อเพิ่ม/สร้างสรรคมูลค่า (Value Added & Creation) กล่าวคือ ผลิตภัณฑ์, บรรจุภัณฑ์ของพื้นที่ยังมีรูปแบบที่ไม่หลากหลาย และยังคงเป็นแบบซ้ำๆ เดิมกับท้องถิ่นอื่นๆ ที่มีจำหน่ายทั่วไปในท้องตลาด ซึ่งเป็นการยากที่จะต้องต่อสู้กับคู่แข่งในทางธุรกิจที่มีความเหมือนกันในรูปแบบของผลิตภัณฑ์ และมีลักษณะของการดำเนินธุรกิจที่มีขนาดใหญ่และดำเนินการในรูปของบริษัท ซึ่ง ดร.พีรธร บุญยรัตน์ ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายจัดการทรัพย์สิน และรองผู้อำนวยการ ฝ่ายวิจัยและพัฒนาสถาบันเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน ได้เสนอแนวทางการพัฒนาและแก้ไขปัญหาดังกล่าวในเบื้องต้น โดยเสนอว่า หากกลุ่มอาชีพ และกลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชนต้องการจะหาช่องทางที่จะได้เปรียบในเชิงธุรกิจ ทุกกลุ่มอาชีพ และกลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชน รวมถึงประชาชนตำบลผาเลือดทุกคน จำเป็นที่จะต้องร่วมกันระดมสมอง เพื่อสร้างสรรคมูลค่าจากผลิตภัณฑ์ที่มีความแตกต่างจากผลิตภัณฑ์อื่น โดยสร้างสรรคจุดขายที่อยู่บนพื้นฐานของความเป็นตัวตน (อัตลักษณ์) ของพื้นที่ เพื่อสร้าง/ต่อยอดเป็นจุดขายให้กับผลิตภัณฑ์ชุมชนตำบลผาเลือดให้มีลักษณะเด่นและแตกต่างจากผลิตภัณฑ์อื่นทั่วไป ทั้งนี้อาจดำเนินการควบคู่ไปกับการเชื่อมโยงความร่วมมือทางวิชาการ และความช่วยเหลือจากหน่วยงานภายนอกในด้านของการพัฒนาองค์ความรู้ในด้านของรูปแบบผลิตภัณฑ์ การบรรจุหีบห่อ (Packaging) และการนำเสนอจุดขายของผลิตภัณฑ์ชุมชนให้กับกลุ่มเป้าหมายทางการตลาด เพื่อเสนอขายและแบ่งส่วนแบ่งทางการตลาดจากสินค้าชนิดเดียวกันในที่มีอยู่ในท้องตลาดได้อย่างเป็นระบบ บนพื้นฐานของการมีส่วนร่วม ความเป็นอัตลักษณ์ และภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม

2.) การควบคุมคุณภาพของผลิตภัณฑ์ (อัตราส่วนของส่วนผสม, วันผลิตและหมดอายุ) และการจดสิทธิบัตรและเครื่องหมายการค้า

ปัญหาของการควบคุมคุณภาพของผลิตภัณฑ์ชุมชนก็เป็นปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่งของกลุ่มอาชีพ กลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชน และกลุ่มวิสาหกิจชุมชนของตำบลผาเลือด กล่าวคือ จากผลิตภัณฑ์ที่สร้างชื่อเสียง และรายได้ที่กล่าวไว้ในข้างต้น จะพบว่า 2 ใน 3 ประเภทของสินค้าจะเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนด้านบริโภค (น้ำพริก และสุรากลั่น) แต่ผลิตภัณฑ์ชุมชนอีกประเภทหนึ่ง ถึงจะเป็นผลิตภัณฑ์ชุมชนด้านอุปโภค (ผลิตภัณฑ์พื้นบ้านจากไม้ไผ่) แต่ก็ควรที่จะต้องให้ความสำคัญกับการควบคุมคุณภาพด้วยเช่นกัน ในกรณีของผลิตภัณฑ์ชุมชนด้านบริโภคนั้น พบว่า สถานที่ผลิตยังไม่ถูกต้องตามหลักเกณฑ์การผลิตที่ดี มีการปนเปื้อนสิ่งต่างๆ ในผลิตภัณฑ์อาหาร ขาดองค์ความรู้ที่จำเป็นต่อการผลิตรวมทั้งทักษะบางประการในการผลิต โดยเฉพาะการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม (Appropriate Technology) ที่นำไปสู่การรับรองมาตรฐานเพื่อความปลอดภัยของผู้ผลิตและผู้บริโภค อีกทั้งขาดการจัดการผลผลิตที่เหลือจากกระบวนการผลิต อันจะนำไปสู่การลดต้นทุนและลดปัญหาด้านสภาพแวดล้อม รวมถึงประเด็นของคุณภาพและมาตรฐานของผลิตภัณฑ์ ในส่วนของ

สัดส่วนของส่วนประกอบ ซึ่งควรระบุถึงส่วนประกอบ และอัตราส่วนของรายละเอียดแต่ละชนิดที่ชัดเจนแน่นอน, วัน เดือน ปี ที่ผลิต และวันหมดอายุ ควรแสดงให้เห็นเด่นชัดบนบรรจุภัณฑ์ รวมถึงชื่อผู้ผลิต และสถานที่ผลิตนั้นก็ จำเป็นที่จะต้องแจ้งไว้ด้วยเช่นกัน รวมถึงผลิตภัณฑ์ชุมชนด้านอุปโภค ที่จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับคุณภาพของ สินค้า ในการรับรองถึงความปลอดภัย และไร้สารพิษ ความแข็งแรง คงทนของผลิตภัณฑ์ ตลอดจน วัตถุดิบที่ นำมาใช้ไม่มีการคัดคุณภาพ ทำให้มีการคัดทิ้งจำนวนมาก ส่งผลกระทบถึงต้นทุนการผลิต อีกทั้งพบการขาดแคลน วัตถุดิบที่มีตามฤดูกาล ทำให้ขาดความต่อเนื่องในตัวผลิตภัณฑ์ ส่งผลต่อความเชื่อมั่นของระบบการตลาดและ ผู้บริโภค นอกจากนี้พบปัญหาเรื่องช่องอายุการเก็บรักษา และขาดความรู้ในการจดทะเบียน การจด สิทธิบัตรและเครื่องหมายการค้า เพื่อป้องกันสินค้าลอกเลียนแบบ และเป็นการควบคุมคุณภาพในอีกทางหนึ่งด้วย เช่นกัน

2.2 ด้านภูมิศาสตร์ ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม (การพัฒนาระบบสาธารณูปโภค และการ จัดการสภาพแวดล้อมอย่างยั่งยืน)

1.) การพัฒนาระบบน้ำประปา (การพัฒนาคุณภาพของน้ำประปา และระบบการกรองน้ำ)

เมื่อข้อมูลเบื้องต้นที่พบเกี่ยวกับอาชีพหลักของประชาชนในพื้นที่ตำบลผาเลือดที่ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรม และเมื่อเป็นเช่นนั้นแล้ว "น้ำ" จึงเป็นสิ่งสำคัญ และจำเป็นอย่างมากในพื้นที่ ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงแหล่งน้ำตามธรรมชาติของตำบลผาเลือดแล้ว จะพบว่า ตำบลผาเลือดมีแหล่งน้ำตามธรรมชาติ ที่สำคัญ ได้แก่ แม่น้ำน่าน ซึ่งเปรียบเสมือนเส้นเลือดใหญ่ และห้วยทับ ที่ทำหน้าที่เป็นเส้นเลือดฝอย บันน้ำจ แม่น้ำน่าน กระจายสู่หมู่บ้านต่างๆในเขตตำบลผาเลือด เพื่อใช้ประโยชน์ในการอุปโภค บริโภค และการเกษตร นอกจากนี้ ยังมีอ่างเก็บน้ำเขื่อนสิริกิติ์ ซึ่งเป็นอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ใช้ในการผลิต กระแสไฟฟ้า ทำการเกษตร และ การเลี้ยงปลาในกระชัง รวมทั้งทำการประมงอื่น ๆ

ซึ่งในประเด็นนี้ ปัญหาที่พบคงไม่ได้ตั้งอยู่บนคำถามในประเด็นของ "ความพอเพียง" หากแต่ดำเนินไปในมิติของ "คุณภาพของน้ำ" และ "ระบบการกรองน้ำ" ของพื้นที่ ซึ่งในปัจจุบัน ดำเนินไปใน ลักษณะของการสูบน้ำจากแม่น้ำขึ้นมาเพื่อส่งผ่านไปยังหมู่บ้านต่างๆในพื้นที่ ซึ่งอาจจะทำให้เกิด ซึ่งน้ำดังกล่าวอาจ การปนเปื้อนเกิดขึ้น ซึ่งส่วนใหญ่จะเกิดจากความขุ่นหรือตะกอนแขวนลอย ตะกอน ความขุ่น สี กลิ่น ความ กระด้าง และไม่สะอาดจากแหล่งน้ำธรรมชาติ ในปริมาณที่ก่อให้เกิดความรังเกียจและไม่ เหมาะสมที่จะนำไปใช้ดื่ม เครื่องกรองน้ำจึงเข้ามามีบทบาทเพื่อใช้ในการขจัดสิ่งปนเปื้อนส่วนเกินออกไป ระบบกรองน้ำ หรือระบบการควบคุม คุณภาพน้ำก่อนการส่งจ่ายไปยังหมู่บ้านจึงเป็นปัญหาและความต้องการที่แท้จริง ที่ต้องการความช่วยเหลือจาก หน่วยงาน/องค์กรที่เกี่ยวข้องเข้ามาให้ความช่วยเหลืออย่างจำเป็นและเร่งด่วนเป็นอย่างมาก ซึ่งจำเป็นที่จะต้อง ศึกษาปัญหา และนำเสนอแนวทางการแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ รวมถึงตั้งอยู่บนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของ ประชาชนเพื่อสร้างความยั่งยืนในการแก้ไขปัญหา และดูแลรักษาระบบควบคุมคุณภาพน้ำ/ระบบการกรองน้ำที่จ เกิดขึ้นในอนาคตให้อยู่ได้ และยั่งยืนต่อไป

2.) การพัฒนาระบบการจัดการขยะชุมชนแบบมีส่วนร่วม

ปัญหาขยะชุมชนนั้นเป็นปัญหาสาธารณะ ที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครัวเรือน และระดับชุมชน เพราะประชาชนยังขาดความรู้ และเทคนิควิธีการกำจัดขยะที่เหมาะสม ดังนั้น การมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบ ของชุมชนจึงเป็นสิ่งจำเป็น ข้อมูลจากเวทีเสวนาภาษาชุมชน พบว่า ปัจจุบันตำบลผาเลือดประสบปัญหาเกี่ยวกับพื้นที่ในการฝังกลบขยะ ซึ่งปัญหานี้เกิดจาก ประชาชนทิ้งขยะอย่างไม่ถูกวิธี ประกอบกับเจ้าหน้าที่ไม่เพียงพอต่อการกำจัดปริมาณขยะที่เพิ่มขึ้น ประเด็นปัญหาเกี่ยวกับการจัดการขยะนี้ ผู้ศึกษาเห็นว่า มีประเด็นสำคัญที่เชื่อมโยงและสอดคล้องซึ่งกันและกันในความเป็นเหตุผลใน 3 ประเด็นหลัก คือ

- 1.) การปลูกฝัง และกระตุ้นจิตสำนึก,
- 2.) รูปแบบและวิธีการที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่,
- 3.) ความร่วมมือในการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมทั้งภายในชุมชนเอง และจากหน่วยงาน/องค์กรที่เกี่ยวข้องจากภายนอก

ระบบการบริหารจัดการขยะแบบครบวงจร บนพื้นฐานของแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน จึงถูกนำเสนอในเวทีเสวนาภาษาชุมชน กล่าวคือ ในการจัดการขยะแบบครบวงจรนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องลงลึกถึงรายละเอียดในการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างจิตสำนึกแก่เด็ก เยาวชน และประชาชนให้รู้จักการคัดแยกขยะ สร้างคุณค่าของขยะ และทิ้งขยะอย่างถูกวิธี โดยเริ่มจากในครัวเรือน โรงเรียน หรือสถานประกอบการ และมีกิจกรรมกระตุ้นแนวคิดโดยการจัดโครงการคัดแยกขยะเพื่อสร้างรายได้จากขยะ ทั้งในส่วนของนำไปขาย เพื่อเป็นการลดปริมาณขยะและใช้ประโยชน์จากขยะ โดยการนำขยะสลายที่ย่อยสลายได้มาผลิตเป็นปุ๋ยหมัก ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ และน้ำหมักชีวภาพ เพื่อยอดในการประยุกต์ใช้ในระบบการเกษตรอินทรีย์/เกษตรชีวภาพ ภายใต้แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน ตำบลผาเลือดต่อไป

๐

3.) การพัฒนาระบบเกษตรอินทรีย์

เป็นการต่อยอดและสอดคล้องประสานกับประเด็นปัญหาในการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมในประเด็นข้างต้น ซึ่งประเด็นของระบบเกษตรอินทรีย์นั้น เป็นความต้องการที่แท้จริงของชาวบ้านตำบลผาเลือด เพื่อประโยชน์ในการลดต้นทุนในการผลิตภาคการเกษตร และสร้างสรรคทรัพย์ได้เพิ่มขึ้น จากการจำหน่ายพืชผักปลอดสารพิษที่มีราคาสูงกว่าพืชผักทั่วไป และยังเป็นที่ยินยอมของท้องตลาดในปัจจุบัน ข้อมูลจากเวทีเสวนาภาษาชุมชน นำเสนอว่า ในการส่งเสริมและให้ความรู้ ตลอดจนการสนับสนุนระบบการเกษตรอินทรีย์ และปุ๋ยชีวภาพนั้น สามารถดำเนินการควบคู่ไปกับการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วม โดยนำขยะอินทรีย์ที่สามารถย่อยสลายได้ มาผลิตเป็นปุ๋ยหมัก ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ และน้ำหมักชีวภาพ เพื่อยอดในการประยุกต์ใช้ในระบบการเกษตรอินทรีย์/เกษตรชีวภาพ ตลอดจนใช้กลยุทธ์ในการกระตุ้นการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ผ่านการให้ความรู้และความเข้าใจในแนวคิดการจัดการขยะสร้างมูลค่า ตลอดจนการรณรงค์ผู้นำที่เป็นรูปธรรมในการจัดการขยะแบบครบวงจร

เพื่อกระตุ้นความสนใจ และเป็นผู้นำที่เป็นรูปธรรมในการปฏิบัติตาม รวมถึงการสร้างการรวมกลุ่มของเกษตรกร หรือผู้สนใจในการดำเนินงานด้านเกษตรอินทรีย์ และมีกิจกรรมสนับสนุนแนวคิดดังกล่าวอย่างสม่ำเสมอ และใน ประการสุดท้ายที่จะละเลยไปไม่ได้เลยก็คือ การเชื่อมโยงและบูรณาการความร่วมมือจากหน่วยงาน/องค์กร ภายนอก ทั้งในด้านขององค์ความรู้ และด้านงบประมาณ ซึ่งในกรณีนี้ สามารถเชื่อมโยงและบูรณาการความ ร่วมมือด้านองค์ความรู้ได้จาก คณะเกษตรศาสตร์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยนเรศวร และ เชื่อมโยงและบูรณาการความร่วมมือด้านงบประมาณจาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) เป็นต้น

2.3 ด้านสังคม การปกครอง การพัฒนาชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรม (การสร้าง กองทุนอาหารกลางวันเพื่อเด็กนักเรียนและการสร้างความเข้มแข็งให้สถาบันครอบครัวและโรงเรียน)

1.) กองทุนอาหารกลางวัน

ปัญหาการขาดแคลนอาหารในท้องถิ่น และปัญหาโภชนาการที่ไม่ครบถ้วนตามหมวดหมู่ อาหาร ก็เป็นอีกปัญหาสำคัญของพื้นที่ตำบลผาเลือด จากข้อเสนอในเวทีเสวนาภาษาชุมชน พบว่า สามารถ ดำเนินการแก้ไขปัญหา และต่อยอดจากการดำเนินโครงการพัฒนาใน 2 ประเด็นข้างต้น โดย

(1) การดำเนินโครงการเกษตรอินทรีย์เพื่ออาหารกลางวัน

โดยใช้ผลผลิตที่ผลิตขึ้นเองในโรงเรียน มุ่งเน้นให้ครู ผู้ปกครอง และนักเรียน ร่วมกัน ทำการเกษตรอินทรีย์ในโรงเรียน แล้วนำผลผลิตที่ได้มาประกอบเป็นอาหารกลางวัน

(2) การสร้างรายได้จากขยะ (กองทุนอาหารกลางวันจากขยะสร้างมูลค่า)

โดยในส่วนของงบประมาณ หรือ กองทุนอาหารกลางวันจากขยะสร้างมูลค่านั้น ก็มาจากการสร้างรายได้จากการคัดแยก และขายขยะ นำมาแปรเป็นตัวเงิน สิ่งของ พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ และ อุปกรณ์การเกษตร รวมทั้งอุปกรณ์การประกอบอาหารให้แก่โรงเรียน

ทั้งนี้ เพื่อให้เด็กนักเรียนมีอาหารกลางวันที่มีคุณภาพรับประทานตลอดช่วงการศึกษา การดำเนินงานในลักษณะนี้นอกจากจะช่วยแก้ไขปัญหาการขาดแคลนอาหารกลางวันแล้ว ยังทำให้เด็กได้รับ ความรู้ทางด้านการเกษตรแผนใหม่ ที่สามารถนำไปใช้ประกอบเป็นอาชีพได้ต่อไปในการดำเนินงานนั้น ได้รับ ความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ ส่งเจ้าหน้าที่เข้าไปให้คำแนะนำด้านวิชาการเกษตร รวมทั้งสนับสนุนด้าน กิจกรรมการเกษตรของโรงเรียน ทำให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางด้านการเผยแพร่ความรู้ด้านการเกษตรให้แก่หมู่บ้าน อีกแหล่งหนึ่งด้วย

2.) การสร้างความเข้มแข็งของสถาบันครอบครัวและโรงเรียน

ปัญหาสังคม เช่น ปัญหาเยาวชน และวัยรุ่นยกพวกตีกัน ปัญหารถจักรยานยนต์ซึ่ง รวมถึงปัญหาการไม่เข้าเรียนหนังสือ และมั่วสุมในแหล่งอื่น ก็เป็นอีกปัญหาหนึ่งที่ถูกสะท้อนในเวทีเสวนาภาษา ชุมชน โดยผู้เกี่ยวข้องด้านการศึกษาในพื้นที่ตำบลผาเลือด ซึ่งความรุนแรงของประเด็นปัญหานี้ สะท้อนให้เห็นถึง

ปัญหาการขาด “ระบบภูมิคุ้มกันจากครอบครัวและโรงเรียน” ซึ่งเป็นหน่วยย่อยที่สุด และใกล้ชิดที่สุดในระบบโครงสร้างทางสังคม ที่ส่งผลถึงในระดับสังคมในภาพรวมของตำบล อำเภอ และในระดับจังหวัด ซึ่งจำเป็นที่จะต้องเฝ้าระวัง และแสวงหาความร่วมมือเพื่อหยุดและไขดั่งกล่าวอย่างเร่งด่วนไม่แพ้ปัญหาต่างๆข้างต้น

การกลับมาเริ่มต้นจากประเด็นของการสร้างความเข้มแข็ง และเพิ่มศักยภาพให้กับสถาบันทางสังคมที่ใกล้ชิดกับประชาชนในพื้นที่มากที่สุด 2 สถาบัน คือ การให้ความสำคัญกับ สถาบันครอบครัว และสถาบันการศึกษา (โรงเรียน) ภายใต้ความร่วมมือของทุกองค์กรที่เกี่ยวข้องร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรม จึงเป็นประเด็นสำคัญที่พื้นที่ตำบลผาเลือดเรียกร้องและต้องการการพัฒนาเพื่อต่อยอดในการสร้างชุมชนเข้มแข็งจากพื้นฐานโครงสร้างทางสังคมที่เข้มแข็งต่อไป

3. สรุปประเด็นโจทย์วิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

จากความแตกต่างและหลากหลายในประเด็นปัญหา และความต้องการ คณะผู้ศึกษาสามารถสรุปประเด็นของปัญหาและความต้องการที่พบ โดยศึกษาหาความสอดคล้อง ในประเด็นโจทย์วิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นที่ได้จากกระบวนการระดมสมองของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่มาวิเคราะห์เพื่อหาความเชื่อมโยงระหว่างประเด็นปัญหาและความต้องการที่ได้จากพื้นที่ ภายใต้กรอบแนวคิดในการค้นหาโจทย์วิจัยในการพัฒนาท้องถิ่นตามโครงการออกหน่วยบริการวิชาการเคลื่อนที่ มหาวิทยาลัยนเรศวร (Naresuan University Mobile Unit) และทิศทางการวิจัยของมหาวิทยาลัยนเรศวรสามารถสรุปเป็นตารางและแผนผังความคิด (Mindmap) เพื่อหาความสัมพันธ์และความเชื่อมโยงได้ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงสรุปประเด็นวิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

ลำดับ	มิติในการพัฒนา	ทิศทางวิจัย มน.	กรอบแนวคิด Mobile Unit	สภาพปัญหา/ความต้องการ	โจทย์วิจัย
1.	การพัฒนาศักยภาพ กลุ่มอาชีพ ยกระดับ และพัฒนาคุณภาพของ ผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อ การสร้างสรรคและเพิ่ม มูลค่า	Education and Community Development Economics & Trades	- ด้านเศรษฐกิจ การตลาด ธุรกิจ ชุมชน การออกแบบและการ พัฒนาผลิตภัณฑ์ การแปรรูปสินค้า ชุมชน การท่องเที่ยว	- รูปแบบผลิตภัณฑ์, บรรจุภัณฑ์ของ พื้นที่ มีเป็นรูปแบบเดิมๆซ้ำๆกับท้องถิ อื่นๆที่มีจำหน่ายทั่วไปในท้องตลาด - ความต้องการการเพิ่ม และสร้างสรรค มูลค่าจากผลิตภัณฑ์ (Value Added and Creation) ที่มีความแตกต่างจาก ผลิตภัณฑ์อื่น เพื่อความได้เปรียบใน เชิงธุรกิจ - ความต้องการสร้างจุดขายความเป็น ตัวตน (อัตลักษณ์) ของพื้นที่ - ความต้องการการพัฒนา ส่งเสริม ด้านการตลาด เครื่องหมายการค้า สิทธิบัตร และการควบคุมคุณภาพ ผลิตภัณฑ์	- การศึกษา ค้นหา ส่งเสริม และต่อ ยอต "หนทางสังคมและวัฒนธรรม" เพื่อ "หาจุดขาย" และ "เพิ่ม/ สร้างสรรคมูลค่า"ผลิตภัณฑ์ชุมชน** - การศึกษาและพัฒนาศักยภาพใน การจัดการธุรกิจชุมชนที่เป็นระบบ และการสร้างความเข้มแข็งให้ กลุ่มอาชีพ และกลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชน (การออกแบบ/พัฒนารูปแบบ ผลิตภัณฑ์, การพัฒนาทักษะฝีมือ แรงงาน การส่งเสริมด้านการตลาด การคำนวณต้นทุนการผลิต การ คำนวณต้นทุน และกำไรต่อหน่วย การจัดหาสถานที่ในการผลิตที่ เหมาะสม เครื่องมือ เครื่องจักรใน การผลิต การประชาสัมพันธ์ การ บริหารจัดการการแบ่งปันผล ประกอบาการเพื่อส่งผลให้สมาชิกใน กลุ่ม และปันผลต่อระบบสวัสดิการ ชุมชน การจดสิทธิบัตร และ เครื่องหมายการค้า และการควบคุม คุณภาพผลิตภัณฑ์***

หมายเหตุ * หมายถึง ระดับของความสำคัญของปัญหาและความต้องการของชาวบ้านในการพัฒนาท้องถิ่น

*** หมายถึง เร่งด่วนมาก

** หมายถึง เร่งด่วนปานกลาง

* หมายถึง เร่งด่วนน้อย

ลำดับ	มิติในการพัฒนา	ทิศทางทางวิจัย มน.	กรอบแนวคิด Mobile Unit	สภาพปัญหา/ความต้องการ	โจทย์วิจัย
2.	การพัฒนา ระบบ สาธารณูปโภค และการ จัดการสภาพแวดล้อม อย่างยั่งยืน	Natural Resources, Environment & Engineering Agriculture & Engineering, Food, Fuel, Feeds, Fibers, Fertility	- ด้านภูมิศาสตร์ ทรัพยากรธรรมชาติ และ สิ่งแวดล้อม - ด้านเทคโนโลยี การใช้เครื่องมือ เครื่องจักร การซ่อมบำรุงเครื่องมือ ประกอบอาชีพและอุปกรณ์ไฟฟ้า การออกแบบปรับปรุงภูมิทัศน์ อาคารบ้านเรือน ผังเมือง	- ความต้องการการพัฒนาคุณภาพของ น้ำประปา และระบบการกรองน้ำที่ คุณภาพ - ความต้องการระบบการบริหารจัดการ ขยะแบบครบวงจร บนพื้นฐานของ แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชน - ความต้องการพัฒนาระบบเกษตร อินทรีย์และเกษตรชีวภาพ	- การศึกษาและออกแบบระบบการ กรองน้ำที่มีคุณภาพการ และภา พัฒนาคุณภาพของน้ำประปา*** - การศึกษาและออกแบบระบบการ บริหารจัดการขยะแบบครบวงจร บน พื้นฐานของแนวคิดการมีส่วนร่วม ของประชาชน*** - การศึกษา ออกแบบ และพัฒนา ระบบเกษตรอินทรีย์และเกษตร ชีวภาพ บนพื้นฐานของแนวคิดการมี ส่วนร่วมของประชาชน***
3.	การสร้างกองทุนอาหาร กลางวันสำหรับเด็ก นักเรียนและการสร้าง ความเข้มแข็งให้สถาบัน ครอบครัวและโรงเรียน	Education and Community Development	- ด้านสังคม การปกครอง การ พัฒนาชุมชน ภูมิปัญญา และ ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น	- ปัญหาการขาดแคลนอาหารในท้องถิ่น และปัญหาโภชนาการที่ไม่ครบถ้วนตาม หมวดหมู่อาหาร - ด้อยอดจากระบบการบริหารจัดการ ขยะแบบครบวงจร - ปัญหาสังคม เช่น ปัญหาเยาวชน และ วัยรุ่นยกพวกตีกัน ปัญหา รถจักรยานยนต์ชิง รวมถึงปัญหาการไม่ เข้าเรียนหนังสือ และมั่วสุมในแหล่งอื่น - ปัญหาการย้ายถิ่นฐานทำให้โครงสร้าง ทางสังคมเปลี่ยนแปลงไป	- การศึกษาและสร้างรูปแบบที่ เหมาะสมของกองทุนอาหารกลางวัน เพื่อเด็กนักเรียนอย่างยั่งยืน*** - การศึกษาและสร้างรูปแบบที่ เหมาะสมของการสร้างความเข้มแข็ง ให้สถาบันครอบครัวและโรงเรียนเพื่อ การพัฒนาชุมชน***

หมายเหตุ * หมายถึง ระดับของความสำคัญของปัญหาและความต้องการของชาวบ้านในการพัฒนาท้องถิ่น

*** หมายถึง เร่งด่วนมาก

** หมายถึง เร่งด่วนปานกลาง

* หมายถึง เร่งด่วนน้อย

4. สภาพปัญหา/ความต้องการด้านการฝึกอบรม

ในส่วนของการลงพื้นที่เพื่อค้นหาโจทย์ความต้องการด้านการฝึกอบรม เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นตามโครงการออกหน่วยบริการวิชาการเคลื่อนที่ มหาวิทยาลัยนเรศวร (Naresuan University Mobile Unit) ในเวที "เสวนาภาษาชุมชน" พบสภาพปัญหา/ความต้องการด้านการฝึกอบรมของพื้นที่ประกอบด้วย

4.1 ด้านเศรษฐกิจ การตลาด ธุรกิจชุมชน การออกแบบและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การแปรรูปสินค้าชุมชน การท่องเที่ยว (การพัฒนาศักยภาพกลุ่มอาชีพ ยกกระตือและพัฒนาคูณภาพของผลิตภัณฑ์ชุมชน เพื่อการสร้างสรรค์และเพิ่มมูลค่า)

1.) การพัฒนาทักษะฝีมือแรงงาน, การออกแบบผลิตภัณฑ์, บรรจุภัณฑ์เพื่อการเพิ่มมูลค่า

จากความต้องการการพัฒนาผลิตภัณฑ์ ผ่านการออกแบบผลิตภัณฑ์, บรรจุภัณฑ์เพื่อการเพิ่มมูลค่า บนพื้นฐานของการพัฒนาศักยภาพและฝีมือแรงงาน จึงเป็นสิ่งสำคัญในการตอบสนองความต้องการในประเด็นนี้ รวมถึงการพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านการบริการเพื่อรองรับธุรกิจด้านการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชน และวิสาหกิจชุมชน ซึ่งประเด็นนี้ ดร.พีรธร บุญรัตน์ ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายจัดการทรัพยากร และรองผู้อำนวยการฝ่ายวิจัย สถาบันเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน เสนอความเห็น ว่า สามารถดำเนินการได้โดยความร่วมมือทางวิชาการกับสถานศึกษาต่อเนื่อง มหาวิทยาลัยนเรศวร ซึ่งเปิดหลักสูตร "อุตสาหกรรมบริการ" อยู่ ณ ขณะนี้ รวมถึงคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ที่มีภาควิชาศิลปะและการออกแบบ โดยปัจจุบันดำเนินการเรียนการสอนในหลักสูตรศิลปกรรมศาสตร บัณฑิต สาขาวิชาการออกแบบบรรจุภัณฑ์ ซึ่งมีบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถในการออกแบบผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ ทั้งนี้ อาจดำเนินการโครงการฝึกอบรมตามหลักสูตรดังกล่าว ภายใต้ความร่วมมือในการพัฒนาบุคลากรและการพัฒนาด้านวิชาการระหว่างมหาวิทยาลัยนเรศวรกับชุมชน ซึ่งสามารถดำเนินการสนับสนุนทางวิชาการให้กับชุมชนตรงกับความต้องการที่แท้จริงของชุมชน และสามารถตอบโจทย์การเป็น "มหาวิทยาลัยนเรศวร เพื่อปวงชน" อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นรูปธรรม

2.) การพัฒนาด้านการตลาด (การคิดต้นทุน และกำไรต่อหน่วย)

อีกปัญหาหนึ่งที่มีความสำคัญไม่แพ้กันกับประเด็นปัญหาแรกในข้างต้น คือ ปัญหาของการคิดคำนวณต้นทุนในการผลิต และกำไรต่อหน่วย ซึ่งประเด็นปัญหานี้ ไม่เพียงแต่เป็นปัญหาเฉพาะพื้นที่ตำบลผาเลือดเท่านั้น แต่ยังสามารถพบได้ทั่วไป คล้ายกับปัญหาสากลและปัญหาสามัญประจำบ้านในกลุ่มอาชีพ และกลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชน รวมถึงกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ในหลายท้องที่ทั่วประเทศไทย

คงไม่มีใครปฏิเสธถึงข้อได้เปรียบในด้านของระดับขีดความสามารถ หรือทักษะฝีมือในการผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชน ซึ่งหากถามว่าจะให้ทำอะไร หรือผลิตอะไรนั้นคงไม่ใช่เรื่องยากสำหรับกลุ่มอาชีพ กลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชน และกลุ่มวิสาหกิจชุมชนของประเทศไทย ซึ่งสามารถผลิตได้ทุกรูปแบบ และพร้อมไปด้วยฝีมือที่ประณีตงดงาม แต่หากตั้งคำถามต่อไปในประเด็นของการตลาด การคิดต้นทุน และกำไรต่อหน่วย ในลักษณะของคำถามที่ว่า จะขายใคร ในราคาเท่าไร ค่าใช้จ่ายในการจ้างงานเท่าไร ต้นทุนในการผลิตทั้งหมดเท่าไร แล้ว หาก

ขายได้ 1 ชิ้น หรือขายได้ทั้งหมดจะได้กำไรเท่าไร ซึ่งปัญหาทั้งหมดเหล่านี้เปรียบเสมือนยาขมของกลุ่มอาชีพ กลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชน และกลุ่มวิสาหกิจชุมชนของประเทศไทย ที่ยังเป็นอุปสรรคในการดำเนินการผลิต และจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชนในหลายท้องที่ รวมถึงพื้นที่ตำบลผาเลือดด้วยเช่นกัน

การสร้างหรือฝึกฝนระบบความคิดในการคิดเชิงระบบ (Systematic Thinking) รวมถึงการเชื่อมโยงความช่วยเหลือจากหน่วยงาน/องค์กรภายนอก ในการสร้างเสริม/เพิ่มโอกาสในการแข่งขันทางการตลาดให้เปิดกว้างสำหรับกลุ่มอาชีพ กลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชน และกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจึงเป็นคำถามที่รอคอยการพัฒนาอย่างเป็นระบบทั้งจากภายในตัวชุมชนเองและการบูรณาการความช่วยเหลือจากหน่วยงาน/องค์กรภายนอกไปพร้อมกัน

4.2 ด้านภูมิศาสตร์ ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม (เกษตรอินทรีย์ และพืชผักปลอดสารพิษ)

1.) การพัฒนาระบบเกษตรอินทรีย์

จากสภาพปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของพื้นที่ตำบลผาเลือด ในประเด็นเกี่ยวกับการพัฒนาระบบเกษตรอินทรีย์ ซึ่งมีแนวคิดหลักในการทำ "การเกษตรแบบองค์รวม" ซึ่งจะให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศการเกษตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของดิน, การรักษาแหล่งน้ำให้สะอาด และการฟื้นฟูความหลากหลายทางชีวภาพของพื้นที่การเกษตร โดยสามารถเชื่อมโยงความช่วยเหลือและความร่วมมือทางวิชาการจากคณะเกษตรศาสตร์ ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยนเรศวร ที่มีทั้งภาควิชาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ภาควิชาอุตสาหกรรมเกษตร และภาควิชาวิทยาศาสตร์การเกษตร ซึ่งมีบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถในการด้านระบบเกษตรอินทรีย์ และเทคโนโลยีสมัยใหม่ ทั้งนี้ อาจดำเนินการโครงการฝึกอบรมหลักสูตร "การพัฒนาระบบเกษตรอินทรีย์" ภายใต้ความร่วมมือในการพัฒนาบุคลากรและการพัฒนาด้านวิชาการระหว่างมหาวิทยาลัยนเรศวรกับชุมชน ซึ่งเกษตรอินทรีย์ ซึ่งเป็นแนวทางการเกษตรที่ตั้งอยู่บนกระบวนการแห่งการเรียนรู้และภูมิปัญญา เพราะเกษตรกรต้องสังเกต, ศึกษา, วิเคราะห์-สังเคราะห์ และสรุปบทเรียนเกี่ยวกับการทำการเกษตรของฟาร์มตนเอง ซึ่งจะมีเงื่อนไขทั้งทางกายภาพ (เช่น ลักษณะของดิน ภูมิอากาศ และภูมิโนเวศ) รวมถึงเศรษฐกิจ-สังคมที่แตกต่างจากพื้นที่อื่น เพื่อคัดสรรและพัฒนาแนวทางเกษตรอินทรีย์ที่เฉพาะและเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่การเกษตรของตัวเองอย่างแท้จริงตลอดจนสามารถดำเนินการสนับสนุนทางวิชาการให้กับชุมชนตรงกับความต้องการที่แท้จริงของชุมชน เพื่อสร้าง และสนับสนุนแนวคิดการเกษตรแบบดั้งเดิม ผ่านการสืบทอดทุนทางสังคม และภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนอนุรักษ์และฟื้นฟูวิถีชีวิตของชุมชนเกษตรกรรม วิธีการผลิตของเกษตรอินทรีย์เป็นวิธีการผลิตที่เกษตรกรต้องอ่อนน้อมและเรียนรู้ในการดัดแปลงการผลิตของตนให้เข้ากับวิถีธรรมชาติ อาศัยกลไกธรรมชาติเพื่อทำการเกษตร ดังนั้นวิถีการผลิตเกษตรอินทรีย์จึงเป็นวิถีแห่งการเคารพและพึ่งพิงธรรมชาติ ซึ่งสอดคล้องกลมกลืนกับวิถีชีวิตของชุมชนเกษตรพื้นบ้านของสังคมไทยอีกทางหนึ่งด้วย

4.3 ด้านสาธารณสุขชุมชน สุขภาพร่างกาย สุขภาพจิต สุขภาพฟัน การใช้ยา เครื่องสำอางจากผลิตภัณฑ์ธรรมชาติ การดูแลผู้ป่วยในครอบครัว

1.) การพัฒนาระบบการดูแลสุขภาพตนเอง (อาการปวดเมื่อยจากการทำงาน)

เนื่องจากอาชีพหลัก และอาชีพรองของประชาชนในพื้นที่ตำบลผาเลือดนั้น ส่วนใหญ่จะอยู่ใน ภาคการเกษตร (เกษตรกรรม) และรับจ้างเป็นหลัก ปัญหาด้านสุขอนามัยที่พบมากในพื้นที่จึงเป็นปัญหาเกี่ยวกับอาการปวดเมื่อยจากการทำงานหนัก ซึ่งสอดคล้องกับสภาพวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ และการประกอบอาชีพ ในประเด็นปัญหานี้ ผู้วิจัยเล็งเห็นถึง การเชื่อมโยงความช่วยเหลือและความร่วมมือทางวิชาการ โดยสามารถดำเนินการได้โดยเชื่อมโยงความร่วมมือทางวิชาการกับคณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ที่ดำเนินการเรียนการสอนในสาขาวิชาการแพทย์แผนไทยประยุกต์ ซึ่งมีบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถในการประกอบโรคศิลปะ และมีความรู้ความสามารถในการทำเวชปฏิบัติการแพทย์แผนไทยประยุกต์อย่างมีคุณภาพ และได้มาตรฐาน ทั้งนี้ อาจดำเนินการโครงการฝึกอบรมหลักสูตร "การนวดตัวเอง 41 ท่า คลายเครียด" ภายใต้ความร่วมมือในการพัฒนาบุคลากรและการพัฒนาด้านวิชาการระหว่างมหาวิทยาลัยนเรศวรกับชุมชน ซึ่งการนวดไทย ถือว่าเป็นศาสตร์และศิลป์อย่างหนึ่งที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว ใช้การนวดเพื่อผ่อนคลายความปวดเมื่อย ยังมีผลในการบำบัดโรคและสร้างความผูกพันทางใจระหว่างคนในครอบครัว ตลอดจนสามารถดำเนินการสนับสนุนทางวิชาการให้กับชุมชนตรงกับความต้องการที่แท้จริงของชุมชน เพื่อสร้าง และสนับสนุนแนวคิดการดูแลสุขภาพตนเองที่เหมาะสมในการทำงานหรือใช้ชีวิตประจำวัน เพื่อให้ผู้สนใจมีโอกาสเรียนรู้การนวดด้วยตนเองอย่างถูกวิธี อีกทั้งยังช่วยลดการใช้ยาแก้ปวดเกินความจำเป็น ลดพิษภัยจากการใช้ยาและลดการซื้อยาจากต่างประเทศอีกทางหนึ่ง

4.4 สรุปประเด็นโจทย์การฝึกอบรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

จากความแตกต่างและหลากหลายในประเด็นปัญหา และความต้องการ คณะผู้ศึกษาสามารถสรุปประเด็นของปัญหาและความต้องการที่พบ เพื่อหาความเชื่อมโยงระหว่างประเด็นปัญหาและความต้องการที่ได้จากพื้นที่ ภายใต้กรอบแนวคิดในการค้นหาโจทย์ความต้องการด้านการฝึกอบรมในการพัฒนาท้องถิ่น ตามโครงการออกหน่วยบริการวิชาการเคลื่อนที่ มหาวิทยาลัยนเรศวร และทิศทางการวิจัยของมหาวิทยาลัยนเรศวร สามารถสรุปเป็นตารางและแผนผังความคิด เพื่อหาความสัมพันธ์และความเชื่อมโยงได้ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงสรุปปัจจัยการฝึกอบรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

ลำดับ	มิติในการพัฒนา	ทิศทางการวิจัย มน.	กรอบแนวคิด Mobile Unit	สภาพปัญหา/ความต้องการ	โจทย์ฝึกอบรม
1.	การพัฒนาทักษะฝีมือแรงงาน เพื่อเพิ่ม/สร้างมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชน (Value Added & Creation)	Education and Community Development Economics & Trades	- ด้านเศรษฐกิจ การตลาด ธุรกิจ ชุมชน การออกแบบและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การแปรรูปสินค้า ชุมชน การท่องเที่ยว	- ความต้องการการสร้างสรรค์มูลค่าจากผลิตภัณฑ์ (Value Creation) ที่มี ความแตกต่างจากผลิตภัณฑ์อื่น เพื่อ ความได้เปรียบในเชิงธุรกิจ - ความต้องการสร้างจุดขายความเป็น ตัวตน (อัตลักษณ์) ของพื้นที่ - อนุรักษ์และต่อยอดทุนทางสังคมและ ภูมิปัญญาท้องถิ่น (ต้นกก, ไม้ไผ่) - ขาดความรู้ด้านการตลาด (การคิด ต้นทุน และกำไรต่อหน่วย)	- การฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะฝีมือ แรงงาน เพื่อเพิ่ม/สร้างสรรค์มูลค่า ผลิตภัณฑ์ชุมชน บนพื้นฐานการ อนุรักษ์และต่อยอดทุนทางสังคม และภูมิปัญญาท้องถิ่น*** - การฝึกอบรมเพื่อพัฒนาแนวคิด และทักษะความรู้ด้านการตลาด (การคิดต้นทุน และกำไรต่อ หน่วย)***
2.	การพัฒนาแบบ เกษตรอินทรีย์ และ พืชผักปลอดสารพิษ	Agriculture & Engineering, Food, Fuel, Feeds, Fibers, Fertility	- ด้านภูมิศาสตร์ ทรัพยากรธรรมชาติ และ สิ่งแวดล้อม - ด้านสังคม การปกครอง การ พัฒนาชุมชน ภูมิปัญญา และ ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น	- ความต้องการพัฒนาระบบเกษตร อินทรีย์และเกษตรชีวภาพ	- การฝึกอบรมหลักสูตร "การพัฒนา ระบบเกษตรอินทรีย์" ภายใต้ความ ร่วมมือในการพัฒนาบุคลากรและ การพัฒนาด้านวิชาการระหว่าง มหาวิทยาลัยเรศวรกับชุมชน***
3.	การพัฒนากระบวนการ ดูแลสุขภาพตนเอง (อาการปวดเมื่อยจาก การทำงาน)	Health, Nutrition, Biomedical Engineering	- ด้านสาธารณสุขชุมชน สุขภาพ ร่างกาย สุขภาพจิต สุขภาพพัน การใช้ยา เครื่องสำอางจาก ผลิตภัณฑ์ธรรมชาติ การดูแลผู้ป่วย ในครอบครัว	- ปัญหาด้านสุขอนามัยที่พบมากใน พื้นที่จึงเป็นปัญหาเกี่ยวกับการปวด เมื่อยจากการทำงานหนัก	- การฝึกอบรมหลักสูตร "การนวด ตัวเอง 41 ท่า คลายเครียด" ภายใต้ ความร่วมมือในการพัฒนาบุคลากร และการพัฒนาด้านวิชาการระหว่าง มหาวิทยาลัยเรศวรกับชุมชน

หมายเหตุ * หมายถึง ระดับของความสำคัญของปัญหาและความต้องการของชาวบ้านในการพัฒนาท้องถิ่น

*** หมายถึง เร่งด่วนมาก

** หมายถึง เร่งด่วนปานกลาง

* หมายถึง เร่งด่วนน้อย

**สรุปประเด็นการค้นหาจิตวิสัย และจิตยการฝึกอบรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น
พื้นที่ตำบลบางประมุง อำเภोगโรกพระ จังหวัดนครสวรรค์
วันที่ 25 มิถุนายน 2554**

1. บทวิเคราะห์สภาพบริบทตำบล

จากข้อจำกัดของการที่ชุมชนไม่มีบันทึกประวัติความเป็นมา และการก่อเกิดของชุมชนบางประมุง ด้วยเหตุที่สืบเนื่องมาจากการขาดการรวบรวม และจัดเก็บข้อมูลทางประวัติศาสตร์ของชุมชนบางประมุง ที่เป็นมาตรฐาน หรือลายลักษณ์อักษรที่สามารถเชื่อถือ และยืนยันข้อเท็จจริงได้ แต่จากการที่ได้สอบถามผู้เฒ่าผู้แก่ และคนที่มิพื้นเพดั้งเดิมในชุมชนบางประมุง พอจะสรุปได้ว่า เดิมคลองบางประมุง ชาวบ้านใช้เป็นเส้นทางสัญจร ไปมาและขนส่งสินค้าสู่อำเภอเมือง ชุมชนบริเวณสองฝั่งคลองค่อยๆ ก่อตัวขึ้น มีการทำธุรกิจการค้าเจริญรุ่งเรือง และจุดที่สันนิษฐานว่าจะเป็นที่มาของชื่อเรียกของชุมชนบางประมุง นั้นเองจากบริเวณนี้นั้นมีต้นไม้ขึ้นคลุมริมฝั่ง คลองหนาแน่น ยอดไม้ประสานกันจนมืดทึบ จึงพากันเรียก ที่นี้ว่า "บ้านบางป่ามุง" และต่อมาชาวบ้าน และคนทั่วไปได้เรียกเพี้ยนจาก "บ้านบางป่ามุง" ไปเป็น "บ้านบางประมุง" และเรียกเช่นนี้เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

ตำบลบางประมุง อยู่ทางตอนใต้ของอำเภอเมือง จังหวัดนครสวรรค์ ห่างจากตัวอำเภอเมืองนครสวรรค์ ประมาณ 15 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ: ตั้งแต่หลักเขตที่ 1 ซึ่งอยู่ที่จุดร่วมของเส้นแบ่งเขตอำเภอโกรกพระกับอำเภอเมือง และอำเภอสว่างอารมณ์ ถือตามเส้นแบ่งเขตอำเภอโกรกพระกับอำเภอเมืองนครสวรรค์ ไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ถึงหลักเขตที่ 2 ซึ่งอยู่บนเส้นแบ่งเขตอำเภอโกรกพระกับอำเภอเมืองนครสวรรค์ตรงปากคลองบางประมุงฝั่งตะวันออก

ทิศใต้: จากหลักเขตที่ 4 ถือตามเส้นแบ่งเขตตำบลบางประมุงกับตำบลศาลาแดงและตำบลนากลาง ไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือถึงหลักเขตที่ 5 ซึ่งตั้งอยู่บนเส้นแบ่งเขตอำเภอโกรกพระกับอำเภอสว่างอารมณ์ ตรงเส้นแบ่งเขตตำบลบางประมุงกับตำบลนากลาง อำเภอโกรกพระ

ทิศตะวันออก: จากหลักเขตที่ 2 เลียบริมคลองบางประมุง ฝั่งตะวันออกไปทางทิศใต้หลักเขตที่ 3 ซึ่งอยู่ริมคลอง บางประมุงฝั่งเหนือตรงข้ามปากคลองหนองโพรง จากหลักเขตที่ 3 ผ่านคลองบางประมุงเลียบตามริมหนองโพรงฝั่งตะวันออก ไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ถึงหลักเขตที่ 4 ซึ่งตั้งอยู่บนจุดร่วมของเส้นแบ่งเขตตำบลบางประมุง

ทิศตะวันตก: จากหลักเขตที่ 5 ถือตามเส้นแบ่งเขตอำเภอโกรกพระกับอำเภอสว่างอารมณ์ ไปทางทิศเหนือบรรจบหลักเขตที่ 1 (ข้อมูลจากเว็บไซต์เทศบาลตำบลบางประมุง)

ตำบลบางประมุง มีเทศบาลตำบลบางประมุง เป็นหน่วยงานภาครัฐในส่วนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามระเบียบราชการบริหารส่วนท้องถิ่น ในการจัดระเบียบบริหารราชการแผ่นดินไทย เป็นองค์กรภาครัฐที่ใกล้ชิดกับพื้นที่มากที่สุด ซึ่งมีการแบ่งเขตการปกครองตามอำนาจหน้าที่ของเทศบาลตำบลบางประมุง โดยมีจำนวนหมู่บ้านในเขตพื้นที่ทั้งสิ้น 13 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านท่าข้ามหมู่ที่ 1, บ้านท่าซุด หมู่ที่ 2, บ้านหนองตายาย

หมู่ที่ 3, บ้านไร่ หมู่ที่ 4, บ้านบางประมุง หมู่ที่ 5, บ้านช่องกว้าง หมู่ที่ 6, บ้านช่องรวก, หมู่ที่ 7, และ บ้านหนองโพธิ์ หมู่ที่ 8

ตำบลผาเลือด มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 42 ตารางกิโลเมตร (26,250 ไร่) โดยแบ่งพื้นที่เป็นเขตเมือง 1.5 ตารางกิโลเมตร และพื้นที่เขตชนบท 40.5 ตารางกิโลเมตร ซึ่งมีสภาพภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ราบลุ่ม โดยมีพื้นที่ราบลุ่มร้อยละ 90 เป็นที่ลุ่มร้อยละ 7 และเป็นที่ราบเชิงเขาร้อยละ 3 ของพื้นที่ทั้งหมด ซึ่งเป็นพื้นที่ที่ราษฎรใช้เป็นที่อยู่อาศัยและประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรมเพื่อการยังชีพ ซึ่งอุดมสมบูรณ์ไปด้วยนาข้าว และสวนผลไม้หลากหลายชนิด เช่น มะปราง มะม่วง ขนุน ละมุด สวนกล้วยหอม กล้วยไข่ เป็นต้น

สภาพเศรษฐกิจของตำบลบางประมุงอยู่ในระดับดีมาก โดยมีการประกอบอาชีพด้านการเกษตร (เกษตรกรรม (ทำนา ทำไร่ และทำสวนผลไม้)) เป็นอาชีพหลักของประชาชนในพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลการใช้ประโยชน์จากที่ดินที่บ่งชี้ถึงการใช้ประโยชน์เพื่อการเกษตรเป็นหลัก โดยมีอาชีพจักสาน และรับจ้างทั่วไป เป็นอาชีพรองลงมาของประชาชนในพื้นที่ ตัวชี้วัดที่สำคัญของสภาพเศรษฐกิจที่เติบโตของพื้นที่อีกประการหนึ่ง คือ สถานประกอบการพาณิชยกรรมภายในตำบลที่ประกอบด้วย บัณฑิตวิทยาลัย จำนวน 22 แห่ง และร้านค้าทั่วไป จำนวน 69 แห่ง รวมถึง สถานประกอบการด้านบริการ ในรูปของโรงแรม จำนวน 1 แห่ง ตลอดจนการอุตสาหกรรม ที่มีโรงสีข้าว จำนวน 1 แห่งเป็นตัวแทนความเติบโตด้านเศรษฐกิจของพื้นที่ โดยมีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญได้แก่ ตลาดน้ำวัดบางประมุง เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สร้างรายได้เข้าชุมชนจากธุรกิจการท่องเที่ยวอีกทางหนึ่ง ระดับการศึกษาของคนในพื้นที่อยู่ในระดับที่ยังต้องการการพัฒนา เนื่องจากสถานศึกษาส่วนใหญ่ในพื้นที่จะอยู่ในระดับประถมศึกษา ซึ่งเป็นในลักษณะของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเท่านั้น โรงเรียนระดับประถมศึกษา (จำนวน 5 แห่ง (โรงเรียนราษฎร์อุทิศ โรงเรียนวัดบางประมุง โรงเรียนวัดท่าซุด (เจริญศิลป์) โรงเรียนวัดมโนราษฎร์ โรงเรียนบ้านโพธิ์งาม)) เป็นสถานศึกษาระดับสูงที่สุดในพื้นที่ และเมื่อพิจารณาจากวิสัยทัศน์การพัฒนาท้องถิ่นของเทศบาลตำบลบางประมุงจะเห็นได้ว่า ทางเทศบาลนั้นได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาซึ่งได้กำหนดไว้เป็นภารกิจหลักประการหนึ่งของพื้นที่ตามวิสัยทัศน์ที่ว่า "ส่งเสริมเกษตรปลอดภัย สุขภาพอนามัยดี ถิ่นหน้า แรงพัฒนาการศึกษา ธรรมชาติบาลงานบริหารจัดการ โดยชาวเทศบาลมีส่วนร่วม" ซึ่งเด่นชัดในพันธกิจการพัฒนาท้องถิ่น ข้อที่ 3. ที่มุ่งส่งเสริมการศึกษานักเรียนในเขตเทศบาล โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาเพื่อให้โรงเรียนในเขตเทศบาล ผลิตบุดลากรขั้นพื้นฐานให้มีความรู้ตามมาตรฐานการศึกษา เพื่อตอบสนองความต้องการด้านการศึกษาให้กับประชาชนในพื้นที่อย่างมีคุณภาพ และมีประสิทธิภาพ รวมถึงนโยบายด้านการศึกษา ที่ได้กำหนดแนวทางการพัฒนาไว้ 3 แนวทางหลัก ได้แก่ 1.) พัฒนาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กด้านการศึกษา การโภชนาการ เพื่อให้เด็กก่อนวัยเรียนมีการเติบโตทั้งร่างกาย และมีพัฒนาการทางสมองอย่างสมบูรณ์เต็มวัย 2.) สนับสนุนโรงเรียน พัฒนาสื่อสารการเรียน และสถานที่ให้มีมาตรฐานสูงอย่างเต็มรูปแบบ นักเรียนชอบเรียน ครูอยากสอน ผู้ปกครองมั่นใจ 3.) สนับสนุนและจัดบริการด้านการศึกษาเพื่อให้เด็ก เยาวชน และประชาชนมีความพร้อมที่จะเป็นบุคลากรที่มีคุณภาพ ทั้งด้านสุขภาพและจิตใจรวมทั้งมีความรู้ มีคุณธรรมและมีทักษะในการประกอบอาชีพ สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุข โดยสนับสนุนสถานศึกษาด้านอุปกรณ์สื่อการเรียนการสอนเพื่อ

พัฒนาคุณภาพการศึกษา ทั้งหลายเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาของเทศบาลตำบลบางปะมง ซึ่งยังคงดำเนินต่อไป และยังคงรอรับการสนับสนุน ช่วยเหลือ และส่งเสริมความร่วมมือในลักษณะของภาคีเครือข่ายในการพัฒนา เพื่อขับเคลื่อนนโยบายในหน้ากระดาษลงสู่โครงการพัฒนาและการปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพ และเป็นรูปธรรมต่อไป

สภาพสังคมและความร่วมแรงร่วมใจของประชาชนอยู่ในระดับที่ดี จากเวทีเสวนาภาษาชุมชน พบว่าสภาพบริบทชุมชนในอดีตมีการพึ่งพาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในการดำเนินชีวิตใช้แม่น้ำลำคลองเป็นเส้นทางคมนาคมที่จะติดต่อค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้ากัน บริบทชุมชนเหล่านี้ทำให้เกิดการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจ และสังคมประเพณีวัฒนธรรม มีการเรียนรู้ทางภูมิปัญญา ซึ่งสภาพสังคมและความร่วมแรงร่วมใจของประชาชนในพื้นที่นั้น ดำเนินไปในลักษณะของความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันเช่น ช่วยงานบุญงานบวช เป็นต้น มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ยึดหลักพระพุทธศาสนา การลงแขกช่วยงาน โดยไม่ต้องจ้างเป็นค่าแรง สังเกตได้จากความผูกพันระหว่างชุมชนกับวัด ชุมชนกับโรงเรียนที่อยู่ใกล้กัน โรงเรียนอาศัยพื้นที่วัดการสร้างวัดมาจากประชาชนในชุมชนที่นับถือศาสนาพุทธ ของชาวไทยเชื้อสายมอญ รวมถึงมีการรวมกลุ่มของแม่บ้าน และกลุ่มสตรีอาสา ที่ได้เรียนรู้ร่วมกับหน่วยงานพัฒนาชุมชน จัดตั้งกลุ่มการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร และจัดสรรผลกำไรที่เท่ากันทำให่วิถีชีวิตการเป็นอยู่นั้นดีขึ้น มีสาธารณูปโภค เช่น มีไฟฟ้าใช้ทุกหลังคาเรือน มีการบริการด้านสาธารณสุข และสิ่งอำนวยความสะดวกด้านสภาพสังคมของชุมชน จากการก่อตั้งตลาดน้ำทำให้เกิดวิถีชีวิตกับสายน้ำ และได้ก่อตั้งตลาดน้ำขึ้นมาเพื่ออนุรักษ์ความเป็นไทยในอดีตให้คงอยู่ และมีวิถีชีวิตที่ผูกพันกันแบบเครือญาติดั้งเดิมเนื่องจากมีความเจริญ และการศึกษาเข้ามาทำให้หนุ่มสาววัยทำงาน ต่างออกไปใช้แรงงานนอกถิ่นคงมีแต่คนแก่และชราเท่านั้น ที่ใช้ชีวิตแบบดั้งเดิมอยู่สังเกตได้จากการรวมกลุ่มการจัดตั้งคณะกรรมการตลาดน้ำวัดบางปะมง และคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนวัดบางปะมงที่ร่วมกับชาวบ้านในชุมชน ที่มีโครงการเรียนรู้ในแพที่จะเกิดขึ้น มีโครงการกองทุนหมู่บ้านที่ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ร่วมกันรักษาผลประโยชน์ ถึงแม้ว่าวิถีการดำรงชีวิตจะแตกต่างจากเดิมบ้างแต่ก็ยังมีความเป็นเอกลักษณ์ ของความสามัคคี และการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ไว้ให้เห็น ดังเช่นในอดีตที่ผ่านมา ตลอดจนประเพณีและวัฒนธรรมเดิมในอดีตชุมชนบางปะมงเป็นคนไทยเชื้อสายมอญ และมีวัฒนธรรมมอญที่สืบทอดกันมาเป็นเวลาช้านาน เช่น ประเพณีขันโตกข้าวแช่ ที่มีในช่วงวันสงกรานต์และประเพณีไทยวันสงกรานต์ เช่น การรดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ สรงน้ำพระ การทำบุญตักบาตรเทโวในวันออกพรรษา งานวันลอยกระทง และประเพณีทางศาสนา เช่น งานบวชนาคหนุ่ม และการลงแขกเกี่ยวข้าว ในการทำนา ยังมีการเล่นพื้นบ้านเช่นการแข่งขันเรือยาว เรือใบท้ายบอด แข่งเรือกระทะ เรือตะขี้ และการแสดงพื้นบ้านต่างๆ เช่น รำไท่น รำเคียวเกี่ยว ข้าว และการแสดงดนตรีไทย ที่ยังคงมีการอนุรักษ์ไว้ในชุมชนบางปะมงยังคงมีวิถีการดำรงชีวิตเช่นเดิม ซึ่งเป็นรากฐานความสัมพันธ์ที่สำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น และต่อยอดในการดำเนินโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ที่จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจของคนในชุมชน ซึ่งเป็นแรงขับเคลื่อนที่จะผลักดันให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จ และมีประสิทธิภาพ ตรงกับความต้องการ และแก้ปัญหาที่แท้จริงได้อย่างเหมาะสม และเป็นรูปธรรมต่อไป

2. สภาพปัญหา/ความต้องการด้านการวิจัย

จากการระดมสมองเพื่อค้นหาโจทย์วิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ตำบลบางประมุง อำเภอโกรกพระ จังหวัด นครสวรรค์ ตามโครงการออกหน่วยบริการวิชาการเคลื่อนที่ มหาวิทยาลัยนเรศวร (Naresuan University Mobile Unit) ผ่านเวทีประชาชน "เสวนาภาษาชุมชน" ซึ่งประกอบด้วย ผู้นำท้องถิ่น, แกนนำหมู่บ้าน, ผู้เกี่ยวข้อง, คณาจารย์จากมหาวิทยาลัย เป็นกลุ่มเป้าหมายหลักในการเข้าร่วมค้นหาโจทย์วิจัยในพื้นที่ จากกระบวนการดังกล่าวสามารถจัดลำดับความสำคัญเร่งด่วนของประเด็นโจทย์วิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นได้ดังนี้

2.1 ด้านเศรษฐกิจ การตลาด ธุรกิจชุมชน การออกแบบและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การแปรรูปสินค้าชุมชน การท่องเที่ยว (การพัฒนาศักยภาพของเศรษฐกิจชุมชน และแหล่งท่องเที่ยว บริเวณตลาดน้ำบางประมุง)

ในอดีต ชุมชนบางประมุง ใช้ชีวิตอยู่ริมฝั่งแม่น้ำและ ลำคลอง บ้านเรือน และร้านค้าตั้งอยู่ติดริมน้ำ บ้างก็กลายเป็นเรือนแพทั้งที่อยู่อาศัย และเพื่อการค้าขาย การลงไปอยู่ในน้ำจะมีการเรียนรู้ ดังนั้นเมื่อเกิดแหล่งชุมชนค้าขาย ก็เกิดเป็นตลาดขึ้นอีก ทั้งที่เป็นเส้นทางส่งสินค้าสู่อำเภอเมืองและอำเภออื่นๆ ใกล้เคียง ทำให้เกิดเป็นตลาดน้ำขึ้น คนค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้าทางการเกษตรกันเป็นส่วนใหญ่ ริมน้ำในลำคลอง คนซื้อก็พายเรือมาจับน้ำเป็นจำนวนมาก จึงเป็นภาพวิถีชีวิตสามัญชนของชนบท ที่เกิดขึ้น เช่น ชุมชนท่าซุด ซึ่งเป็นแหล่งแลกเปลี่ยน ซื้อขายสินค้าที่คึกคัก และมีคลองเล็กคลองน้อยที่เชื่อมโยงติดต่อกัน จะเห็นได้จากประวัติในอดีต เมืองนครสวรรค์ ก็ได้เติบโตขึ้น เพราะเป็นชุมชนทางการค้าและคมนาคมทางน้ำที่ใหญ่มีศูนย์กลาง แม่น้ำสำคัญๆได้แก่ แม่น้ำปิง แม่น้ำวัง แม่น้ำยม และแม่น้ำน่าน

จากข้อได้เบียดดังกล่าว ชาวบ้านจึงได้ร่วมกันพัฒนาตลาดน้ำบางประมุงขึ้น เป็นตลาดน้ำ แห่งแรกของภาคเหนือ และมีข้อตกลงร่วมกันในเรื่องราคาสินค้า การรักษาสภาพแวดล้อม และการอนุรักษ์ประเพณีวัฒนธรรม มีการทำกิจกรรมทางวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวตลาดน้ำ และอำเภอมีนโยบายในการพัฒนาตลาดน้ำให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว ศูนย์กลางลานค้าวิถีชีวิตชุมชนอำเภอและเทศบาลท้องถิ่นให้มีความร่วมมืออย่างดี มีฐานข้อมูลจากการศึกษา พบว่า กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนมีองค์ ความรู้ท้องถิ่นที่หลากหลาย มีประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ชุมชนร่วม กันศึกษา สร้างความรู้ท้องถิ่น ที่เป็นเอกลักษณ์ เพื่อให้คนในท้องถิ่นมีสำนึกร่วมในการพัฒนาสินค้าการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน การท่องเที่ยวตลาดน้ำ ตามหลักเกณฑ์ผลไม่คุณภาพดี สินค้าราคาถูก รับประทานข้าวแช่บ้านบางมะฝ่อ อำเภอโกรกพระ ชมบึงสอยงาม บริการเรือ ท่องเที่ยวลำคลอง บางประมุงที่ยังคงงามเพื่อชมทัศนียภาพ และวิถีชีวิตคนริมน้ำ มีการแสดงทางประเพณี วัฒนธรรม การนวดสมุนไพรแผนโบราณ เย็นดูดาว เข้าดูนก ตามธรรมชาติ

ในสภาพปัจจุบันนั้นชุมชนตลาดน้ำบางประมุง เกิดการรวมกลุ่มกัน และตั้งกลุ่มหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ เช่น กลุ่มกล้วยกวน และนำผลิตภัณฑ์ที่ได้มาจำหน่ายในตลาดน้ำ และส่งจำหน่ายในเขตพื้นที่ ทำให้มีรายได้กระจายในชุมชนเกิดเงินหมุนเวียน ใช้เวลายามว่างจากการทำสวนไร่นาจัก็นำผลผลิตทางการเกษตรที่ได้มาจำหน่าย และวางขาย มีทั้งผลไม้ในฤดูกาล ผลไม้ นำมาแปรรูป งานหัตถกรรม และอาหารพื้นเมือง พ่อค้า

แม้อำนาจในชุมชนจึงเป็นเกษตรกรตัวจริง ทำให้มีรายได้ อย่างต่ำวันละ 200-500 บาท ทำให้ชาวบ้านชุมชนบางประมุงมีฐานะดีขึ้น แต่ไม่สามารถทำการค้าในเชิง พาณิชยเพราะสภาพการเกษตรนั้นเป็นสวนผสมจึงมีเศรษฐกิจพออยู่พอกิน ที่เหลือเก็บจึงนำมาหมุนเวียนลงทุน นโยบายภาครัฐ วิสาหกิจชุมชน นี่เป็นการส่งเสริมกลุ่มหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ ในการแปรรูปรวมกลุ่มเพื่อให้ชุมชนเข้มแข็ง นำแบบอย่างความยั่งยืนตามแนวทางพระราชดำริของในหลวงรัชกาลปัจจุบัน และส่งเสริมการท่องเที่ยวพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ รวมถึง กระแสการพัฒนาที่นำเอาความเจริญที่ถาโถมเข้ามา มีเส้นทางคมนาคมที่สะดวกรวดเร็ว ก็ทำให้กลุ่มคนที่มีฐานะส่งลูกหลานมาเรียนในตัวเมือง รวมถึงการอพยพย้ายถิ่นฐานเพื่อประกอบอาชีพ และเพิ่มโอกาสในด้านการศึกษาและเศรษฐกิจ เหล่านี้ทำให้วิถีชีวิตของครอบครัว และสังคมเปลี่ยนแปลงไป

การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน จึงเป็นแนวทางการพัฒนาศักยภาพของเศรษฐกิจชุมชน และแหล่งท่องเที่ยว บริเวณตลาดน้ำ บางประมุง ซึ่งเน้น “กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน” โดยให้ชุมชนเรียนรู้วิธีการรักษาภูมิปัญญา และรู้จัก การจัดการทรัพยากรธรรมชาติในการใช้วิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมอันดี ที่มีรากฐานจากระบบการพึ่งพาอาศัยธรรมชาติในการยังชีพ เกิดจากการรวมกลุ่ม เกิดการเรียนรู้ เพื่อมุ่งสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนและท้องถิ่น เพื่อสร้างความเข้มแข็งของชุมชนตลาดน้ำบางประมุง ซึ่งจะเป็นกิจกรรมที่จะเปิดโอกาสแก่ประชาชน และชุมชนท้องถิ่น ให้ได้ใช้ทุนด้านทรัพยากร ทุนด้านวัฒนธรรม ทุนด้านภูมิปัญญาและทุนด้านวิถีชุมชน มาเป็นจุดขายให้กับนักท่องเที่ยวได้สัมผัส และบริโภคจากความงามบนความหลากหลายของสภาพวิถีชีวิต สังคม วัฒนธรรม และประเพณีที่เป็น “ทุนทางสังคมและวัฒนธรรม” ที่เป็นรากฐานของการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน และจุดขายที่สำคัญในการพัฒนาศักยภาพของเศรษฐกิจชุมชน และแหล่งท่องเที่ยว บริเวณตลาดน้ำ บางประมุงอย่างสมดุล และยั่งยืนต่อไป

2.2 ด้านภูมิศาสตร์ ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม (การจัดระบบเพื่อรับมือภัยพิบัติน้ำท่วม)

จากข้อได้เปรียบเรื่องความอุดมสมบูรณ์ทางแหล่งน้ำจากประเด็นข้างต้น กลับกลายเป็นจุดอ่อน และข้อจำกัดในประเด็นของ “การจัดระบบเพื่อรับมือภาวะอุทกภัย” กล่าวคือ พื้นที่ตำบลบางประมุงนั้น เป็นพื้นที่รับน้ำ กล่าวคือ เป็นพื้นที่รองรับน้ำจากพื้นที่อื่น ๆ และระบายน้ำไปสู่พื้นที่อื่นๆ (ตำบลใกล้เคียงในจังหวัดนครสวรรค์และจังหวัดใกล้เคียงจังหวัดนครสวรรค์) ซึ่งในช่วงฤดูหลาก ก็มักจะเกิดภาวะน้ำท่วมในพื้นที่ตำบลบางประมุง อำเภอโกรกพระ จังหวัดนครสวรรค์ และจังหวัดใกล้เคียงเป็นประจำ ทำให้เกิดความสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สินจำนวนมาก โดยที่ผ่านมานั้นการบรรเทาปัญหาอุทกภัย นอกจากแผนการบริหารจัดการลุ่มน้ำน่าน ช่วงฤดูน้ำหลาก (ฤดูฝน) ซึ่งเป็นแผนงานที่ต้องปฏิบัติในทุกจังหวัดเป็นประจำทุกปีแล้ว การบริหารจัดการเฉพาะรายจังหวัดตามลักษณะทางกายภาพของแต่ละจังหวัด ประกอบกับเครื่องมือที่ใช้ในการบริหารจัดการน้ำ ซึ่งมีลักษณะเฉพาะตามสภาพทางกายภาพ ตลอดจนแนวทาง/แผนงานรับมือภัยพิบัติน้ำท่วมของอบต.บางประมุง เช่น การขุดลอกคูคลอง การสร้างแนวกันน้ำท่วม การสร้างแนวคันน้ำเลี้ยวเมือง การสร้างแก้มลิงชั่วคราว การสร้าง

ระบบระบายน้ำในที่ลุ่ม เป็นต้น แต่แนวทาง/วิธีการเหล่านี้ เป็นเพียงแนวทาง/วิธีการในลักษณะการแก้ไข ปัญหาเฉพาะหน้าเท่านั้น ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วมีความจำเป็นที่จะต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ เพื่อเป็นการ บรรเทาอุทกภัย โดยสามารถแบ่งระดับการบริหารการจัดการระบบเพื่อรับมือภัยพิบัติน้ำท่วม ออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่

1.) ระดับจังหวัด

ควรมีการบูรณาการแผนงานการรับมือภัยพิบัติน้ำท่วม ในรูปของแผนจังหวัด สร้าง ระบบการทำงานร่วมกับหน่วยงานต่างๆ แบบบูรณาการ และให้ประชาชนมีส่วนร่วมมีแผนการแก้ปัญหาระยะสั้น และระยะยาว ร่วมกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องทั้งในส่วนกลาง ภาครัฐ เอกชน ภาควิชาการ และภาคประชาชน ในการ จัดทำแผนที่น้ำท่วมเพื่อใช้ในการเตือนภัย น้ำท่วม สร้างระบบการเตือนภัยของกรมอุตุนิยมวิทยาและประกาศแจ้ง เตือนประชาชนในพื้นที่เสี่ยงให้เตรียมความพร้อมรับมือกับภัยน้ำท่วม เช่น การจัดทำแผนปฏิบัติการป้องกันน้ำท่วม ในลักษณะแบบบูรณาการที่มีทุกภาคส่วนมีส่วนร่วม การจัดตั้งศูนย์อำนวยการช่วยเหลือผู้ประสบภัยของจังหวัด ระบบเตือนภัยที่ทั่วถึง-การกู้ภัย เพื่อแก้ปัญหาช่วงเกิดสถานการณ์น้ำท่วม การจัดการระบบข้อมูลข่าวสารการ พยากรณ์ การเตือนภัยแก่ชุมชน จัดศูนย์ช่วยเหลือและศูนย์อพยพชั่วคราว แผนการเตรียมความพร้อม อบรม อาสาสมัคร การซ้อมปฏิบัติการอย่างต่อเนื่อง หน่วยงานมีความพร้อมที่ปฏิบัติได้ทันทีในเรื่องของเครื่องมือเครื่องจักร บุคลากร งบประมาณ เป็นต้น

2.) ระดับท้องถิ่น (อำเภอ และตำบลใกล้เคียง)

ควรมีระบบการทำงานที่ชัดเจน คือมีเจ้าภาพรับผิดชอบหลักมีการทำงานร่วมกับ หน่วยงานต่างๆ แบบบูรณาการ และให้ประชาชนมีส่วนร่วมมีแผนการแก้ปัญหาระยะสั้นและระยะยาว การนำ มาตราการผังเมืองมาใช้บังคับเช่นการถมที่ก่อสร้างสูงขวางการระบายน้ำ ก่อให้บ้านข้างเคียงเดือดร้อน-การ จัดระบบระบายน้ำโดยการขุดลอกคูคลอง การขุดคลองสายใหม่ จัดศูนย์ช่วยเหลือและศูนย์อพยพชั่วคราว แผนการเตรียมความพร้อม อบรมอาสาสมัคร การซ้อมปฏิบัติการอย่างต่อเนื่อง หน่วยงานมีความพร้อมที่ปฏิบัติได้ ทันทีในเรื่องของเครื่องมือเครื่องจักร บุคลากร เพื่อสนับสนุนการดำเนินงานตามแผนรับมือภัยพิบัติน้ำท่วม ในระดับจังหวัด

3.) ระดับชุมชน

ควรมีให้มีการ จัดทำข้อมูล แผนที่ทางระบายน้ำที่ชัดเจน การร่วมจัดทำแผนเพื่อรับมือ น้ำท่วมระดับชุมชนและระดับตำบลจัดตั้งระบบเตือนภัย และเตรียมความพร้อมอุปกรณ์กู้ภัย ได้แก่ เรือท้องแบน เครื่องสูบน้ำ วิทยุสื่อสาร เวชภัณฑ์เตรียมศูนย์อพยพของชุมชน เช่น โรงเรียน หรือวัด มีการรวมกลุ่มชุมชนรับผิดชอบ เตรียมพร้อม ที่พักของผู้สูงอายุ เด็กและผู้พิการการจัดตั้งอาสาสมัครช่วยเหลือผู้ประสบภัย เพื่อช่วยตรวจสอบ ระบบระบายน้ำ ดูแลความปลอดภัยและการประชาสัมพันธ์ ให้ข้อมูลข่าวสารชุมชนรวมถึงควรมีกระบวนการ คลี่คลายปัญหาความขัดแย้งระดับชุมชนที่มีมาก่อนในอดีต (ต้องดำเนินการในช่วงที่น้ำไม่ท่วม) ดำเนินกิจกรรม สร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม เช่น การดำเนินการป่าชุมชน การจัดการขยะมูลฝอย การขุดลอกเส้นทางระบายน้ำ

ควรคำนึงการวางท่อระบายน้ำ การกำจัดวัชพืชและสิ่งกีดขวางทางน้ำ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการรับน้ำ และการระบายน้ำในพื้นที่จุดเสี่ยง เพื่อให้ น้ำสามารถไหลได้สะดวก เป็นต้น

2.3 ด้านสังคม การปกครอง การพัฒนาชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรม และด้านสาธารณสุขชุมชน สุขภาพร่างกาย สุขภาพจิต สุขภาพฟัน การใช้ยา เครื่องสำอางจากผลิตภัณฑ์ธรรมชาติ การดูแลผู้ป่วยในครอบครัว (การสร้างเสริมความเข้มแข็งให้ชุมชนเพื่อแก้ปัญหายาเสพติด)

คงไม่อาจจะปฏิเสธได้ว่า "ปัญหา ยาเสพติด" เป็นปัญหาใหญ่ และปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบกระจายลูกหลานทั่วไปในระดับประเทศ ซึ่งเป็นปัญหาที่มีมาอย่างยาวนาน และยากต่อการแก้ไขหรือป้องกัน นับวันจะทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น หากไม่มีการป้องกันหรือแก้ไขปัญหานี้ ก็จะมีบุคคลอีกเป็นจำนวนมากที่จะตกเป็นทาสของยาเสพติดต่อไป

พื้นที่ตำบลบางประมงเช่นเดียวกัน ที่ต้องประสบปัญหา ยาเสพติดแพร่ระบาดในพื้นที่อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งนอกจากปัญหา ยาเสพติดจะเป็นปัญหาที่ต้องเร่งแก้ไขด่วนแล้ว ข้อมูลที่น่าสนใจจากเวทีเสวนาภาษาชุมชนยังพบว่า "การกระทำผิดซ้ำซ้อนหลังจากการบำบัด/จับกุม" สะท้อนให้เห็นถึง ความสำคัญของ "การบำบัดรักษาฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด" เนื่องจากมีผู้ป่วยอีกหลายรายที่ได้เข้ารับการบำบัดแล้วกลับไปติดยาเสพติด หรือกระทำผิดซ้ำแล้วซ้ำอีก นอกจากนี้ยังพบว่า มีบุคคลอีกจำนวนมากที่พ้นการคุมความประพฤติและอยู่นอกกระบวนการบังคับบำบัดแล้วมีพฤติกรรมการหวนกลับไปเสพยาเสพติดซ้ำอีก และพบว่า ยาเสพติดที่กลุ่มคนเหล่านี้นิยมเสพ คือ ยาบ้า เนื่องจากเป็นยาเสพติดที่หาได้ง่าย สะดวกต่อการเสพ และซื้อขาย ชาญฉลาด ซึ่งหากเสพเป็นจำนวนมากหรือเป็นระยะเวลานานจะมีผลทำลายระบบประสาท เกิดภาพหลอน เกิดอาการคลุ้มคลั่ง แม้ผู้เสพเหล่านี้จะได้รับการรักษาก็อาจหวนกลับมาแข็งแรงได้ดังเดิม ซึ่งไม่ว่ารัฐบาลยุคใดสมัยใด ก็ได้ให้ความสำคัญในการแก้ไขปัญหายาเสพติดจึงมีการวางนโยบายหลายด้าน เพื่อป้องกัน ปราบปราม และฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดควบคู่กันไป โดยเน้นแนวคิด และนโยบายจากเดิมที่เน้นวิธีการลงโทษมาเป็นวิธีการบำบัดฟื้นฟู หลีกเลี่ยงการจำคุกมาเป็นทางเลือกโทษจำคุก โดยปรับเปลี่ยนมุมมองจากการเห็นว่าเป็นผู้กระทำผิดให้เป็นเพียงเหยื่อของยาเสพติด เป็นเพียงผู้ป่วย จึงเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ที่เคยพลาดพลั้งได้ปรับปรุงตัว และไม่มีพฤติกรรมกระทำผิดซ้ำซ้อนหลังจากการบำบัด/จับกุมอีก เพื่อสร้างความเข้าใจในตัวผู้ผ่านการบำบัดโดยผ่านการศึกษาดังสภาพชีวิตภายหลังการบำบัด ปัญหาอุปสรรค และการจัดการกับปัญหา ประกอบกับเพื่อเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนา ปรับปรุงการบำบัดฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติดในระบบบังคับบำบัดต่อไป

อีกแนวคิด/วิธีการหนึ่งซึ่งสำคัญไม่แพ้กัน คือ "การสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนในการเฝ้าระวัง และการสร้างแรงกดดันทางสังคม" หรือ "ชุมชนบำบัด" ให้กับบุคคล หรือครัวเรือนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง หรือพัวพันกับยาเสพติด ผ่านการแก้ไขพฤติกรรมของสมาชิกในชุมชน ได้แก่ ผู้เกี่ยวข้องกับยาเสพติด คนในครอบครัว ญาติ ครู และผู้นำชุมชน รวมตลอดถึงแก้ไขสภาพแวดล้อม เช่น แหล่งจำหน่าย แหล่งมั่วสุมเสพยา เพื่อขจัดเงื่อนไขที่จะนำพาคนในชุมชนเข้าหายาเสพติด บนพื้นฐานของการแก้ไขปัญหายาผู้ให้สารเสพติดในชุมชน โดยให้ทุกคนใน

ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไข รวมตลอดถึงหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องเอาคนที่อยู่รอบข้างของผู้ป่วยมา
รักษาผู้ป่วย ถือเอาผู้ป่วยเป็นศูนย์กลางในการแก้ไขปัญหา ซึ่งสามารถดำเนินการในลักษณะของการสอดส่อง
(เฝ้าระวัง), ดูแล, ป้องกัน, จับกุม และแก้ไขปัญหาร่วมกันของทุกภาคส่วนในชุมชน ซึ่งจะส่งผลต่อการสร้างความ
ร่วมมือ ร่วมแรงร่วมใจ ผ่านการร่วมคิด ร่วมทำ เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในอีกรูปแบบหนึ่งต่อไป

3. สรุปประเด็นโจทย์วิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

จากความแตกต่างและหลากหลายในประเด็นปัญหา และความต้องการ คณะผู้ศึกษาสามารถสรุป
ประเด็นของปัญหาและความต้องการที่พบ โดยศึกษาหาความสอดคล้อง ในประเด็นโจทย์วิจัยเพื่อการพัฒนา
ท้องถิ่นที่ได้จากกระบวนการระดมสมองของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่ นำมาวิเคราะห์เพื่อหาความเชื่อมโยง
ระหว่างประเด็นปัญหาและความต้องการที่ได้จากพื้นที่ ภายใต้กรอบแนวคิดในการค้นหาโจทย์วิจัยในการพัฒนา
ท้องถิ่น ตามโครงการออกหน่วยบริการวิชาการเคลื่อนที่ มหาวิทยาลัยนเรศวร (Naresuan University Mobile
Unit) และทิศทางการวิจัยของมหาวิทยาลัยนเรศวรสามารถสรุปเป็นตารางและแผนผังความคิด (Mindmap) เพื่อ
หาความสัมพันธ์และความเชื่อมโยงได้ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงสรุปประเด็นโจทย์วิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

ลำดับ	มิติในการพัฒนา	ทิศทางวิจัย มน.	กรอบแนวคิด Mobile Unit	สภาพปัญหา/ความต้องการ	โจทย์วิจัย
1.	การพัฒนาศักยภาพของเศรษฐกิจชุมชนและแหล่งท่องเที่ยวบริเวณตลาดน้ำบางปะมง	Education and Community Development Economics & Trades	- ด้านเศรษฐกิจ การตลาด ธุรกิจ ชุมชน การออกแบบ และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การแปรรูปสินค้าชุมชน การท่องเที่ยว	- ความต้องการการพัฒนาศักยภาพของเศรษฐกิจชุมชน และแหล่งท่องเที่ยวบริเวณตลาดน้ำบางปะมง อย่างสมดุล และยั่งยืน - ความต้องการการส่งเสริม พัฒนาต่อยอด เพื่อสร้างจุดขาย บนพื้นฐานของอัตลักษณ์ความเป็นบางปะมง	- การจัดการความรู้ และข้อมูลที่เป็นระบบของประวัติความเป็นมาของบางปะมง** - การศึกษา ค้นหา ส่งเสริม และต่อยอด "ทุนทางสังคมและวัฒนธรรม" เพื่อ "หาจุดขาย" ให้กับตลาดน้ำบางปะมง*** - การศึกษาและพัฒนาศักยภาพของเศรษฐกิจชุมชน และแหล่งท่องเที่ยวบริเวณตลาดน้ำบางปะมง อย่างสมดุล และยั่งยืน (การส่งเสริมพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเพื่อสนับสนุนเศรษฐกิจชุมชน การส่งเสริมด้านการตลาด การประชาสัมพันธ์ การบริหารจัดการ การเตรียมความพร้อมของชุมชน และความสามารถในการรองรับ Carrying capacity)*** - การพัฒนาด้านภูมิสถาปัตย์ (การปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณ) "ตลาดน้ำบางปะมง"***

หมายเหตุ * หมายถึง ระดับของความสำคัญของปัญหาและความต้องการของชาวบ้านในการพัฒนาท้องถิ่น

*** หมายถึง แรงจูงมาก

** หมายถึง แรงจูงปานกลาง

* หมายถึง แรงจูงน้อย

ลำดับ	มิติในการพัฒนา	ทิศทางการวิจัย มน.	กรอบแนวคิด Mobile Unit	สภาพปัญหา/ความต้องการ	โจทย์วิจัย
2.	การจัดระบบเพื่อรับมือภัยพิบัติน้ำท่วม	Natural Resources, Environment & Engineering Agriculture & Engineering, Food, Fuel, Feeds, Fibers, Fertility	- ด้านภูมิศาสตร์ ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม - ด้านเทคโนโลยี การใช้เครื่องมือเครื่องจักร การซ่อมบำรุงเครื่องมือ ประกอบอาชีพและอุปกรณ์ไฟฟ้า การออกแบบปรับปรุงภูมิทัศน์ อาคารบ้านเรือน ผังเมือง	- ความต้องการการจัดระบบเพื่อรับมือภัยพิบัติน้ำท่วม	- การศึกษา ออกแบบ และจัดระบบเพื่อรับมือภัยพิบัติน้ำท่วมแบบมีส่วนร่วม*** - การศึกษา ออกแบบ และจัดทำข้อมูล แผนที่ทางระบายน้ำที่เพื่อรับมือกับน้ำท่วมระดับชุมชนและระดับตำบลจัดตั้งระบบเตือนภัย และเตรียมความพร้อมรับมืออุปกรณ์ภัย***
3.	การสร้างเสริมพลังให้ชุมชนเพื่อแก้ปัญหา ยาเสพติด	Education and Community Development Health, Nutrition, Biomedical Engineering	- ด้านสังคม การปกครอง การพัฒนาชุมชน ภูมิปัญญา และศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น - ด้านสาธารณสุขชุมชน สุขภาพร่างกาย สุขภาพจิต สุขภาพพันธุกรรม การใช้ยา เครื่องสำอางจากผลิตภัณฑ์ธรรมชาติ การดูแลผู้ป่วยในครอบครัว	- ความต้องการสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนเพื่อแก้ปัญหาเสพติด - ปัญหา "การกระทำผิดซ้ำซ้อน" หลังการบำบัด/จับกุม" - ความต้องการ "การบำบัดรักษาฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด"	- การศึกษาและสร้างรูปแบบที่เหมาะสมของ "การบำบัดรักษาฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด"**** - การศึกษาและสร้างรูปแบบที่เหมาะสมของ "การสร้างเสริมพลังของชุมชนในการเฝ้าระวังและสร้างแรงกดดันทางสังคม" หรือ "ชุมชนบำบัด"****

หมายเหตุ * หมายถึง ระดับของความสำคัญของปัญหาและความต้องการของชาวบ้านในการพัฒนาท้องถิ่น

*** หมายถึง แรงดันมาก

** หมายถึง แรงดันปานกลาง

* หมายถึง แรงดันน้อย

4. สภาพปัญหา/ความต้องการด้านการฝึกอบรม

ในส่วนของกองพื้นที่เพื่อค้นหาโจทย์ความต้องการด้านการฝึกอบรม เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นตามโครงการออกหน่วยบริการวิชาการเคลื่อนที่ มหาวิทยาลัยนเรศวร (Naresuan University Mobile Unit) ในเวที "เสวนาภาษาชุมชน" พบสภาพปัญหา/ความต้องการด้านการฝึกอบรมของพื้นที่ประกอบด้วย

4.1 ด้านสังคม การปกครอง การพัฒนาชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรม และด้านสาธารณสุขชุมชน สุขภาพร่างกาย สุขภาพจิต สุขภาพฟัน การใช้ยา เครื่องสำอางจากผลิตภัณฑ์ธรรมชาติ การดูแลผู้ป่วยในครอบครัว (การสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนเพื่อแก้ปัญหาเสพติด)

อย่างที่ได้อ้างไว้ข้างต้น ในประเด็นของ "การบำบัดรักษาฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด" และ "การสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนเพื่อแก้ปัญหาเสพติด" ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่า การแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนจะด้วยประสิทธิภาพ ถ้าขาดขั้นตอนการบำบัดกาย บำบัดใจ และบำบัดชุมชน โดยใช้ชุมชนบำบัดควบคู่ไปกับการรักษาเยียวยาทางด้านร่างกาย และจิตใจ ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้ความสำคัญกับ "การสร้างความร่วมมือ และการมีส่วนร่วม" ของคนในชุมชน โดยมีเป้าหมายที่จะต้องทำให้สังคมมีน้ำใจกับคนที่ติดยาแล้ว ให้โอกาสที่ใช้สารเสพติดได้มีโอกาสกลับตัวกลับใจ ซึ่งถ้าสังคมปฏิเสธผู้เคยติดยาก็อาจเป็นการผลักดันให้เกิดการติดยาซ้ำขึ้นมาอีกได้ ดังนั้น จะต้องดำเนินการโดยใช้มาตรการทางสังคม ให้ผู้เคยใช้ สารเสพติดมีกำลังใจที่จะไม่กลับไปใช้ยาเสพติดอีก ต้องให้มีกระบวนการที่เกิดขึ้นโดยชุมชนนั้นมีส่วนร่วม จะทำให้คนในชุมชนได้มีภาระในการที่ช่วยดูแลในระหว่างดำเนินการด้วย ซึ่งการดำเนินการอาจจะตั้งค่ายบำบัดฟื้นฟูภายในชุมชน เพราะครอบครัว และชุมชน จะได้เข้ามามีส่วนร่วมได้สะดวก จะทำให้มีความเข้มแข็งเกร่งในการที่จะดูแลให้ต่อเนื่องไปหลังจากที่เราได้ดำเนินการช่วยเหลือในขั้นต้นแล้ว แต่ต้องมีขอบเขตเรื่องความปลอดภัย ในการไม่ให้มีตัวยาแพร่ระบาดตรงนั้นอีก

ในการแก้ไขปัญหายาเสพติดนั้น ครอบครัวกับชุมชนต้องเป็นหลัก ซึ่งควรมีการแสดงออกเป็นการปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม โดยการพูดหรือการสัมผัสที่แสดงให้เห็นถึงการให้กำลังใจ ให้ที่พึ่งพิง ให้ความมั่นใจและความเชื่อมั่น จึงควรมีการดูแลอย่างใกล้ชิดและให้ความช่วยเหลือเพื่อการยุติการเสพยาบ้าในทุกวิถีทาง โดยให้หน่วยราชการที่เกี่ยวข้องเข้ามา มีส่วนร่วม โดยประกอบด้วยครอบครัว คนใกล้ชิดของผู้ป่วย ผู้นำชุมชน องค์กรเอกชน และหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ตำรวจควรเข้ามามีส่วนร่วมจะทำให้ทุกคนมีส่วนร่วมมากขึ้น และการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูจะมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น การจัดบำบัดในชุมชนแล้วให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วม จะทำให้การแก้ไขปัญหามีประสิทธิภาพมากขึ้น ที่สำคัญคือ จะต้องมีการจัดกิจกรรมให้ผู้ปกครองได้ดำเนินการดูแลลูกหลานของตนด้วย ทางชุมชนจะต้องมีศูนย์กลางประสานงานที่พร้อมจะให้คำปรึกษาแก่ผู้ปกครองได้ตลอดเวลา อาจเป็นสถานีอนามัยในชุมชน หรือเจ้าหน้าที่ตำรวจประจำชุมชน ต้องให้คำแนะนำผู้ปกครองในการดูแลบุตรหลานเพื่อดำเนินการรับเข้าบำบัดฟื้นฟูต่อไป ทั้งนี้เพื่อเป็นการเพิ่มปัจจัยสนับสนุนที่เอื้อต่อการมีพฤติกรรมที่ไม่เสพยาซ้ำ ให้เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและเป็นรูปธรรม

4.4 สรุปประเด็นโจทย์การฝึกอบรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

จากความแตกต่างและหลากหลายในประเด็นปัญหา และความต้องการ คณะผู้ศึกษาสามารถสรุปประเด็นของปัญหาและความต้องการที่พบ เพื่อหาความเชื่อมโยงระหว่างประเด็นปัญหาและความต้องการที่ได้จากพื้นที่ ภายใต้กรอบแนวคิดในการค้นหาโจทย์ความต้องการด้านการฝึกอบรมในการพัฒนาท้องถิ่น ตามโครงการออกหน่วยบริการวิชาการเคลื่อนที่ มหาวิทยาลัยนเรศวร และทิศทางการวิจัยของมหาวิทยาลัยนเรศวร สามารถสรุปเป็นตารางและแผนผังความคิด เพื่อหาความสัมพันธ์และความเชื่อมโยงได้ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงสรุปกิจกรรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

ลำดับ	มิติในการพัฒนา	ทิศทางการวิจัย มน.	กรอบแนวคิด Mobile Unit	สภาพปัญหา/ความต้องการ	โจทย์ฝึกอบรม
1.	การสร้างเสริมแรงให้ชุมชนเพื่อแก้ปัญหา ยาเสพติด	Education and Community Development	- ด้านสังคม การปกครอง การพัฒนาชุมชน ภูมิปัญญา และศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น - ด้านสาธารณสุขชุมชน สุขภาพร่างกาย สุขภาพจิต สุขภาพฟัน การใช้ยา เครื่องสำอางจากผลิตภัณฑ์ธรรมชาติ การดูแลผู้ป่วยในครอบครัว	- ความต้องการสร้างเสริมแรงให้ชุมชนเพื่อแก้ปัญหา ยาเสพติด - ปัญหา "การกระทำผิดซ้ำซ้อนหลังการบำบัด/จับกุม" - ความต้องการ "การบำบัดรักษาฟื้นฟูสมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด"	- โครงการฝึกอบรมเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนเพื่อแก้ปัญหา ยาเสพติด บนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน****

หมายเหตุ * หมายถึง ระดับของความสำคัญของปัญหาและความต้องการของชาวบ้านในการพัฒนาท้องถิ่น

*** หมายถึง แรงดันมาก

** หมายถึง แรงดันปานกลาง

**สรุปประเด็นการค้นหาคำขวัญวิสัย และวิสัยการฝึกอบรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น
พื้นที่ตำบลหนองกระทุ่ม อำเภอกำแพง จังหวัดอุทัยธานี
วันที่ 26 พฤษภาคม 2554**

1. บทวิเคราะห์สภาพบริบทตำบล

ตำบลหนองกระทุ่ม เป็นตำบลหนึ่งของอำเภอกำแพง จังหวัดอุทัยธานี ซึ่งจากการสัมภาษณ์ผู้เฒ่าผู้แก่ที่เป็นคนดั้งเดิมของพื้นที่ พบว่า คำว่า "หนองกระทุ่ม" มีประวัติเล่าขานสืบต่อกันมาเป็นเวลานานมาแล้ว ซึ่งส่วนใหญ่ เชื่อถือ และกล่าวสืบทอดกันมาว่า บริเวณหมู่บ้านเดิมมีหนองน้ำเป็นจำนวนมาก รอบบริเวณหนองน้ำนั้นมีตึกกระทุ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก ต่อมาชาวบ้านจึงเรียกบริเวณหมู่บ้านนั้นว่า หนองกระทุ่ม ใช้เรียกขานกันสืบต่อกันมาว่า "หนองกระทุ่ม" จนถึงกระทั่งทุกวันนี้

ตำบลหนองกระทุ่ม อำเภอกำแพง ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของจังหวัดอุทัยธานี มีระยะทางห่างจากจังหวัดอุทัยธานี โดยการเดินทางโดยรถยนต์ ประมาณ 28 กิโลเมตร และจากอำเภอกำแพง ถึง องค์การบริหารส่วนตำบลหนองกระทุ่ม ประมาณ 10 กิโลเมตร โดยมีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่ใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	ตำบลพวงสองนาง อำเภอสว่างอารมณ์ จังหวัดอุทัยธานี
ทิศใต้	ติดต่อกับ	ตำบลหนองสระ และตำบลตลุกคู อำเภอกำแพง จังหวัดอุทัยธานี
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	ตำบลหนองยายดา อำเภอกำแพง จังหวัดอุทัยธานี
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	อำเภอสว่างอารมณ์ - อำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี

ตำบลหนองกระทุ่ม มีองค์การบริหารส่วนตำบลหนองกระทุ่มเป็นหน่วยงานภาครัฐในส่วนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามระเบียบราชการบริหารส่วนท้องถิ่น ในการจัดระเบียบบริหารราชการแผ่นดินไทย เป็นองค์กรภาครัฐที่ใกล้ชิดกับพื้นที่มากที่สุด ซึ่งมีการแบ่งเขตการปกครองตามอำนาจหน้าที่ของอบต.หนองกระทุ่ม โดยมีจำนวนหมู่บ้านในเขตพื้นที่ทั้งสิ้น 15 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านหนองขนก หมู่ที่ 1, บ้านห้วยอีจาง หมู่ที่ 2, บ้านหัวดง หมู่ที่ 3, บ้านวังสาธิตา หมู่ที่ 4, บ้านหนองขุย หมู่ที่ 5, บ้านหนองโพธิ์เอน หมู่ที่ 6, บ้านหนองแหว หมู่ที่ 7, บ้านเนินเหียง หมู่ที่ 8, บ้านหนองหญ้าปล้อง หมู่ที่ 9, บ้านเนินคว่ำ หมู่ที่ 10, บ้านทุ่งหล่ม หมู่ที่ 11, บ้านดงพระธาตุ หมู่ที่ 12, บ้านคอดยาง หมู่ที่ 13, บ้านมะนาวหวาน หมู่ที่ 14, และบ้านหนองเปิดก่า หมู่ที่ 15

ตำบลหนองกระทุ่ม มีเนื้อที่ประมาณ 51,467 ไร่ หรือ 79.63 ตารางกิโลเมตร ซึ่งมีสภาพลักษณะภูมิประเทศที่สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม เป็นพื้นที่ดอน และภูเขาบางส่วน โดยพื้นที่ส่วนใหญ่ใช้เป็นที่อยู่อาศัยของประชาชนในพื้นที่ และอีกส่วนหนึ่งที่มีลักษณะเป็นพื้นที่ราบลุ่ม ถูกใช้ประโยชน์ในการทำเกษตรกรรม (ทำนาข้าว และไร่ข้าวโพด) โดยมีพื้นที่ทำการเกษตรกรรมทั้งสิ้น ประมาณ 32,592 ไร่ ซึ่งสามารถแยกประเภทของการใช้ประโยชน์จากที่ดินได้ ดังนี้ 1.) พื้นที่ทำนา 23,091 ไร่, 2.) พื้นที่ทำไร่ 8,680 ไร่, 3.) พื้นที่ไม้ผล 791 ไร่, และ 4.) พื้นที่ปลูกผัก 30 ไร่

สภาพเศรษฐกิจของตำบลหนองกระทุ่มอยู่ในระดับดี รายได้เฉลี่ยต่อคน/ปี 40,880 บาท (ตามเกณฑ์ชี้วัด จปฐ. ปี 2550) โดยมีการประกอบอาชีพด้านการเกษตรกรรมและปศุสัตว์ โดยมีการเลี้ยงสัตว์เป็นอาชีพเสริม (ทำนาข้าว ไร่ข้าวโพด และการเลี้ยงกระบือ สุกร เป็ด ไก่ ฯลฯ) เป็นอาชีพหลักของประชาชนในพื้นที่ โดยมีจำนวนผู้ประกอบอาชีพนี้ในพื้นที่มากถึง 70%, รองลงมา คือ อาชีพการรับจ้างทั่วไป มีจำนวนประมาณ 17%, การประกอบอาชีพในภาคอุตสาหกรรม (โรงงาน) มีจำนวนประมาณ 0.2%, ไม่มีงานทำและกำลังเรียน เด็ก และผู้สูงอายุ มีจำนวนประมาณ 4.8%, และการประกอบอาชีพด้านอื่นๆ ประมาณ 8%

ระดับการศึกษาของคนในพื้นที่อยู่ในระดับที่ยังต้องการการพัฒนา เนื่องจากสถานศึกษาส่วนใหญ่ในพื้นที่จะอยู่ในระดับประถมศึกษา ซึ่งเป็นในลักษณะของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเท่านั้น ทั้งในส่วนที่เป็นศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก (จำนวน 5 แห่ง (ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านหนองแห้ว, บ้านหนองขุย, บ้านหนองหญ้าปล้อง, บ้านคอดยาง, และศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านวังสาวริกา) โรงเรียนระดับประถมศึกษา (จำนวน 5 แห่ง (โรงเรียนวัดวังสาวริกา, โรงเรียนบ้านเนินคว่ำ, โรงเรียนบ้านคอดยาง, โรงเรียนบ้านหนองหญ้าปล้อง, และโรงเรียนบ้านหัวดง)) และโรงเรียนระดับประถมศึกษา (ขยายโอกาสทางการศึกษา) จำนวน 2 แห่ง (โรงเรียนบ้านหนองขุย และโรงเรียนบ้านหนองหญ้าปล้อง) โดยมีศูนย์การเรียน (ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน) จำนวน 1 แห่ง และที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน (จำนวน 10 แห่ง) เป็นแหล่งสนับสนุนด้านการศึกษา และแหล่งเรียนรู้ทางเลือกอีกรูปแบบหนึ่งของพื้นที่ และเมื่อพิจารณาจากยุทธศาสตร์การพัฒนากองคการบริหารส่วนตำบลหนองกระทุ่ม พบว่า อบต.หนองกระทุ่ม ได้กำหนดวิสัยทัศน์ของตำบลหนองกระทุ่ม ไว้ว่า “ การบริหารจัดการที่ดี มีการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีถ้วนหน้า พัฒนาชุมชนแบบยั่งยืน” โดยมีพันธกิจที่ 5 ว่าด้วยการส่งเสริมการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จัดการศึกษาก่อนวัยเรียนและสนับสนุนการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งการศึกษาในระบบและนอกระบบ เพื่อให้เด็กได้รับโอกาสอย่างทั่วถึง รวมทั้งสนับสนุนงานประเพณีสำคัญ บำรุงศาสนา และสนับสนุนภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นส่วนสนับสนุนวิสัยทัศน์ข้างต้น โดยมี จุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนา เพื่อให้เด็กได้รับโอกาสทางการศึกษาอย่างทั่วถึง เป็นเป้าหมายหลักในการบรรลุตามพันธกิจในข้อดังกล่าว แต่เมื่อพิจารณาถึงแนวทางการขับเคลื่อนแนววิสัยทัศน์นั้นลงสู่การปฏิบัติ ผ่านการวางยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่นของอบต.หนองกระทุ่ม กลับพบว่า ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาการศึกษาของคนในพื้นที่นั้น กลับไม่ได้ถูกระบุ หรือกำหนดแนวทาง หรือกลยุทธ์ ที่ชัดเจน หากแต่เป็นไปในลักษณะของการเขียนรวมไว้ในยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาคนและสังคม ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต

ความเป็นอยู่ของคนในชุมชนให้ดีขึ้นโดยมีประชาชนทั่วไป เด็ก เยาวชน คนพิการ ผู้สูงอายุและคนด้อยโอกาสเป็นเป้าหมายการพัฒนา ซึ่งแนวทางการพัฒนาในประเด็นของการพัฒนาการศึกษานั้นได้ถูกระบุไว้ในข้อ 3.3 การส่งเสริมการจัดการศึกษาและสนับสนุนทางการศึกษา เพียงเท่านั้น ตลอดจนเมื่อพิจารณาจากแนวทาง การพัฒนา ส่งเสริมและจัดการศึกษาในท้องถิ่น จะเห็นถึงโครงการด้านการพัฒนาการศึกษาที่ส่วนใหญ่ มุ่งเน้นการสนับสนุนอาหารกลางวันนม เป็นหลัก โดยมีเพียงโครงการสนับสนุนสื่อการเรียนการสอนให้กับศูนย์เด็กเล็ก ในปี พ.ศ. 2552 ภายใต้งบประมาณ 50,000 บาท เพียงโครงการเดียวที่ดำเนินไปในลักษณะของการพัฒนาการศึกษาแบบยั่งยืนอย่างเป็นรูปธรรม โดยคณะผู้ศึกษาพิจารณาว่า แนว

ทางการพัฒนาทางการศึกษาดังกล่าว อาจจะยังไม่เพียงพอในการให้ความสำคัญกับการพัฒนาทางการศึกษาแบบยั่งยืน ภายใต้กระแสการเปลี่ยนแปลง และกระแสความเจริญ และความก้าวหน้าในด้านต่างๆ ในโลกยุคปัจจุบัน อีกนัยหนึ่งการถาโถมของกระแสความเป็นสมัยใหม่ ก็จู่โจมเข้าสู่พื้นที่อย่างปฏิเสธไม่ได้ ค่านิยมจากภายนอกเหล่านี้ได้ถูกส่งผ่านไปยังเด็กและเยาวชนในพื้นที่ ซึ่งสร้างปัญหาให้กับระบบการศึกษาที่ต้องให้ความสำคัญกับประเด็นของศีลธรรมควบคู่ไปกับคุณภาพทางการศึกษาเพื่อลดปัญหาสังคมที่อาจจะเกิดขึ้นจากกระแสสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งคณะผู้ศึกษาเห็นว่า แนวทางในการพัฒนาทางการศึกษาอย่างยั่งยืน และเป็นรูปธรรมนั้น ควรขับเคลื่อนจากภายในเป็นจุดเริ่มต้น รวมถึงการให้ความสำคัญการเชื่อมโยงการสนับสนุนช่วยเหลือ และส่งเสริมความร่วมมือในลักษณะของภาคีเครือข่ายในการพัฒนา (Matching Fund and Matching policy) เพื่อขับเคลื่อนแนวนโยบายในหน้ากระดาษลงสู่โครงการพัฒนาและการปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพ และเป็นรูปธรรมต่อไป

สภาพสังคมและความร่วมแรงร่วมใจของประชาชนอยู่ในระดับที่ต้องการการพัฒนา จากเวทีเสวนาภาษาชุมชน พบว่า สภาพสังคมและความร่วมแรงร่วมใจของประชาชน รวมถึงกระบวนการทำงานของหน่วยงานต่างๆ ในพื้นที่ยังดำเนินไปในลักษณะของ "ต่างคนต่างทำ" ซึ่งก็จะดำเนินไปตามแนวทางที่ต่างฝ่ายคิดเห็นว่าสิ่งนั้นเป็นแนวทาง/วิธีการพัฒนาชุมชนที่ดีที่เหมาะสมแล้ว แต่ในความเป็นจริงแล้วนั้น การหันมาให้ความสำคัญกับ "การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมและสร้างความร่วมมือ" ในการพัฒนาชุมชนจึงเป็นสิ่งจำเป็น เพราะ ในการพัฒนาชุมชนนั้นต้องอาศัยหลักการมีส่วนร่วม โดยชุมชนเป็นเจ้าของปัญหา ซึ่งจะต้องเรียนรู้และทำความเข้าใจชุมชนอย่างแท้จริง ทั้งในเรื่องของบริบทชุมชน วัฒนธรรมชุมชน ตลอดจนการพัฒนาในรูปแบบผสมผสานเพื่อนำไปสู่การพึ่งตนเองได้ในระยะยาว ทั้งนี้ อาจผนวกรวมกับแนวคิด "การทำงานอย่างบูรณาการ" ซึ่งทั้งหน่วยงาน และองค์กรต่างๆ และชุมชนควรสร้างพัฒนาการทำงานอย่าง บูรณาการ ผ่านการประสานความร่วมมือ การประสานงาน เชิงข้อมูลข่าวสาร การประสานภารกิจและทรัพยากรในการทำงานเพื่อให้เกิด "การร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมได้รับประโยชน์ และร่วมกันแก้ปัญหาอย่างสามัคคี" เพื่อประโยชน์อย่างสาธารณะต่อชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป

2. สภาพปัญหา/ความต้องการด้านการวิจัย

จากการระดมสมองเพื่อค้นหาโจทย์วิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ตำบลหนองกระทุ่ม อำเภอกั๊กพั่น จังหวัดอุทัยธานี ตามโครงการออกหน่วยบริการวิชาการเคลื่อนที่ มหาวิทยาลัยนเรศวร (Naresuan University Mobile Unit) ผ่านเวทีประชาชน "เสวนาภาษาชุมชน" ซึ่งประกอบด้วย ผู้นำท้องถิ่น, แกนนำหมู่บ้าน, ผู้เกี่ยวข้อง, คณาจารย์จากมหาวิทยาลัย เป็นกลุ่มเป้าหมายหลักในการเข้าร่วมค้นหาโจทย์วิจัยในพื้นที่ จากกระบวนการดังกล่าวสามารถจัดลำดับความสำคัญเร่งด่วนของประเด็นโจทย์วิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นได้ดังนี้

2.1 ด้านเศรษฐกิจ การตลาด ธุรกิจชุมชน การออกแบบและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การแปรรูปสินค้าชุมชน การท่องเที่ยว (การพัฒนาอาชีพเสริมหลังฤดูเก็บเกี่ยว, การจัดการภาระหนี้สินภาคการเกษตร/รับจ้างทั้งระบบ)

ปัญหาหนี้สินเกษตรกรเป็นปัญหาเรื้อรัง และนับวันปริมาณหนี้ได้ทวีเพิ่มพูนขึ้นอย่างน่าวิตก เกษตรกรมีภาระหนี้สินพอกพูน เพิ่มขึ้นทุกปี เนื่องจากที่ผ่านมา เกษตรกรต้องเผชิญกับปัญหาราคาสินค้าเกษตรตกต่ำเป็นประวัติการณ์ นับว่าปัญหาในเรื่องหนี้สินกลายเป็นปัญหาเรื้อรังของภาคเกษตรกรรม และเป็นปัญหาที่ทำลายความสามารถของรัฐบาลมาทุกยุคทุกสมัย รวมถึงพื้นที่ตำบลหนองกระทุ่ม อำเภอทัพทัน จังหวัดอุทัยธานี ซึ่งปัญหาภาระหนี้สินภาคการเกษตร/รับจ้างเป็นปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่ง ซึ่งสืบเนื่อง และเกี่ยวพันกับปัญหาการว่างงานหลังฤดูเก็บเกี่ยวในประเด็นข้างต้น ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า "วงจรอุบาทว์" ปัญหา ภาระหนี้สินภาคการเกษตร/รับจ้าง มีผลสืบเนื่องมาจากหลากหลายรากเหง้าของปัญหา อาทิเช่น ปัญหาผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ ต้นทุนการผลิตสูง เกษตรกรมี ภาระหนี้สินเพิ่มขึ้น ค่าครองชีพที่สูงขึ้นตามภาวะเศรษฐกิจที่ผันผวนตามระบบเศรษฐกิจโลก รวมถึงปัญหาสภาพทางเกษตรกรรม มีการขาดแคลนน้ำ ดินฟ้า อากาศไม่เอื้ออำนวยต่อการเพาะปลูก มีปัญหาความบกพร่องของตลาด ราคาพืชผลไม่ดี เกิดภาระหนี้สินในภาคเกษตรกรรม ทำให้ต้องกู้เงินมาลงทุน ปัญหาการครอบครองที่ดินทำกินที่มีปริมาณน้อย เมื่อเทียบกับจำนวนประชากร และปัญหาที่ดินเสื่อมสภาพขาดความสมบูรณ์ เกษตรกรจึงเคลื่อนย้ายเข้าสู่เมือง โดยคาดว่าจะมีโอกาสทางเศรษฐกิจที่ดีกว่า ค่าจ้างแรงงานสูงกว่าการทำเกษตร ตลอดจนปัญหาในด้านการผลิตจากการที่ต้นทุนในการประกอบอาชีพเกษตรกรรมสูงขึ้น โดยเฉพาะค่าใช้จ่ายในด้านปัจจัยการผลิต และการใช้แรงงานจากเครื่องจักรทดแทนแรงงาน รวมทั้งบางครั้งผลผลิตได้รับความเสียหายอันเนื่องจากภาวะอากาศไม่เอื้ออำนวย หรือการเกิดภัยธรรมชาติ ในขณะที่รายได้จากการขายพืชผลทางการเกษตรเพิ่มขึ้นไม่ทันกับค่าใช้จ่ายของเกษตรกร ทำให้ต้องยกยอดการชำระหนี้ไปปีเพาะปลูกถัดไป ผลที่ตามมาคือภาระหนี้สินที่พอกพูนขึ้น นอกจากปัญหาในเรื่องการผลิตแล้ว เกษตรกรยังต้องเผชิญกับปัญหาทางการตลาด เนื่องจากเมื่อผลิต สินค้าแล้วขายได้ไม่คุ้มทุน หรือสินค้ามีคุณภาพไม่ตรงกับความต้องการของตลาด รวมทั้งขาดข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับความเคลื่อนไหวทางการตลาด เกษตรกรจึงไม่มีการวางแผนการผลิตและการตลาดที่ถูกต้อง เป็นต้น เหล่านี้ นำมาซึ่งปัญหาภาระหนี้สินภาคการเกษตร/รับจ้าง ซึ่งในการแก้ปัญหาหนี้สินการเกษตรให้ลุล่วงต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องและจริงจัง รวมทั้งต้องมีการหยิบยกขึ้นมาเป็นปัญหาสำคัญที่ต้องเร่งแก้ไขด้วย ตลอดจนจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องกลับมาให้ความสำคัญกับ "สาเหตุหรือบ่อเกิดของหนี้" ทั้งในส่วนของผู้มีหนี้บุคคล และครัวเรือนเป็นอันดับแรก

ที่ผ่านมา สถาบันเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน มหาวิทยาลัยนเรศวร ได้ร่วมกับหน่วยบริการวิชาการสู่ชุมชน คณะวิทยาการจัดการและสารสนเทศศาสตร์ และได้ร่วมกับทีมวิทยากรจากสาขาวิชาบัญชี และสาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ อันได้แก่ ผศ.สุภาพ ดอกไม้ทอง ผศ.กนกพร สุธนัฐกุล อาจารย์ศิริวิภา ปาเฉย อาจารย์เนือทิพย์ สุ่มแก้ว และอาจารย์กมลเนตร สุภาพ ดำเนินโครงการสลายหนี้เกษตรกรด้วยองค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการ ครั้งที่ 1 โดยให้ความรู้แก่ชาวบ้านในหัวข้อ "พื้นฐานการคำนวณต้นทุนการผลิตและบัญชีครัวเรือน" ซึ่งใน

การอบรมครั้งนี้จัดขึ้นสำหรับชาวบ้านหมู่บ้านคลองคู ต.ท่าโพธิ์ อ.เมือง จ.พิษณุโลก ซึ่งเป็นหมู่บ้าน/ชุมชนเข้มแข็งต้นแบบ โดยกิจกรรมต่างๆของโครงการนี้มุ่งให้ชาวบ้านเข้าใจหลักการเบื้องต้นของการใช้จ่ายในครัวเรือนและการประกอบอาชีพ เช่น การจัดทำฟรีเทสต์ และโพสท์เทสต์ทดสอบความรู้ด้านบัญชีของชาวบ้าน การบรรยายเรื่องวงจรกิจกรรมทางเศรษฐกิจอย่างง่าย การให้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการบัญชีที่จำเป็นต่อเกษตรกร และการฝึกลงบัญชีครัวเรือนอย่างง่าย เพื่อค้นหา "สาเหตุหรือบ่อเกิดของหนี้" และหาแนวทาง/วิธีที่เหมาะสมในการบริหารจัดการรายได้ - รายจ่ายในครัวเรือนให้สมดุลต่อไป ซึ่งทางตำบลหนองกระทุ่ม สามารถทำความร่วมมือทางวิชาการกับสถาบันเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน มหาวิทยาลัยนเรศวรได้ ในรูปแบบของการศึกษาดูงาน ณ หมู่บ้าน/ชุมชนเข้มแข็งต้นแบบ บ้านคลองคู ต.ท่าโพธิ์ อ.เมือง จ.พิษณุโลก หรือดำเนินโครงการวิจัยร่วมกัน เหล่านี้ ก็ถือเป็นแนวทาง/วิธีการจัดการภาระหนี้สินภาคการเกษตร/รับจ้างที่เป็นรูปธรรม และสร้างความร่วมมือในทางวิชาการระหว่างภาคีพัฒนา เพื่อรองรับปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคตต่อไป

2.2 ด้านสาธารณสุขชุมชน สุขภาพร่างกาย สุขภาพจิต สุขภาพฟัน การใช้ยา เครื่องสำอางจากผลิตภัณฑ์ธรรมชาติ การดูแลผู้ป่วยในครอบครัว (การแพทย์ทางเลือก, การรองรับผู้สูงอายุ, การสร้างความตระหนักในการดูแลสุขภาพอนามัยตนเอง (โรคเบาหวาน ความดัน และสารเคมีจากการเกษตร))

2.2.1 การแพทย์ทางเลือก

กระแสความตื่นตัว และมีการจัดระบบองค์ความรู้ในเรื่องการแพทย์ทางเลือก/การแพทย์แบบผสมผสานอย่างเอาใจจริงเอาใจในต่างประเทศตลอดระยะเวลา 10 กว่าปีที่ผ่านมา รวมทั้งในประเทศไทยเองก็ตระหนักเห็นถึงความสำคัญดังกล่าว ซึ่งจากการศึกษา พบว่า ภูมิปัญญาด้านการแพทย์แผนไทย และสมุนไพรของประเทศไทยมีอยู่มากมาย และหลากหลายในสาขาวิชา แต่ยังขาดการประยุกต์ใช้ที่มีมาตรฐาน และเป็นที่ยอมรับจากองค์กรที่เป็นมาตรฐาน

การพัฒนา "การแพทย์ทางเลือกทั้งระบบ" จึงเป็นความต้องการของคนในพื้นที่ตำบลหนองกระทุ่ม ซึ่งน่าที่จะต้องเริ่มจาก การเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับ ภูมิปัญญา และองค์ความรู้ด้านแพทย์ทางเลือก/แพทย์แผนไทย ตลอดจน สมุนไพร และวิธีการรักษา จากแพทย์พื้นบ้าน หรือปราชญ์ชุมชนในพื้นที่ รวมถึงการรักษา และพัฒนาระบบมาตรฐาน และคุณภาพของระบบการแพทย์ทางเลือกในพื้นที่ ให้มีมาตรฐาน และเป็นที่ยอมรับอย่างสากล ตลอดจน การส่งเสริมการอนุรักษ์ รักษา และสืบทอดภูมิปัญญา และองค์ความรู้ด้านแพทย์ทางเลือก/แพทย์แผนไทยในพื้นที่ตำบลหนองกระทุ่มสืบต่อไป ทั้งนี้ อาจดำเนินการได้ในรูปแบบของการส่งเสริมให้เยาวชนคนรุ่นใหม่ ศึกษา และเรียนรู้ ผ่านการเรียนการสอน ในหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อการส่งผ่าน และสืบทอดภูมิปัญญา และองค์ความรู้ด้านแพทย์ทางเลือก/แพทย์แผนไทยอย่างเป็นระบบ บนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่อย่างเป็นรูปธรรม

2.2.2 การรองรับผู้สูงอายุ

ประชากรโลกนั้นมีแนวโน้มว่าจะมีวัยเด็กลดน้อยลง โดยจำนวนของประชากรสูงอายุมิแนวโน้มที่จะสูงขึ้น แสดงว่าโครงสร้างของประชากรได้เปลี่ยนแปลงเข้าไปสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) ในประเทศไทย ก็มีแนวโน้มเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ เช่นเดียวกับหลายๆ ประเทศทั่วโลก ซึ่งในอนาคตประเทศไทย น่าจะมีประชากรสูงอายุมากกว่าประชากรวัยเด็ก เพราะฉะนั้นประเทศไทย และประชากรทั่วโลก จะต้องมีแผนการพัฒนาระบบสังคม และเศรษฐกิจเพื่อรองรับระบบสังคมในอนาคตต่อไป

ปัญหาการรองรับผู้สูงอายุในพื้นที่ตำบลหนองกระทุ่ม พบในหลากหลายลักษณะ ทั้งในส่วนของ การละเลย ขาดความเอาใจใส่จากทั้งครอบครัว และชุมชน รวมถึงข้อจำกัด และความไม่ทั่วถึงของระบบสังคมสงเคราะห์ สวัสดิการสังคม และหลักประกันสังคม เหล่านี้ ล้วนแล้วแต่เป็นปัจจัย และรายละเอียดปลีกย่อยในการศึกษา และพัฒนาระบบการบริหารจัดการ เพื่อการรองรับผู้สูงอายุที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ เพื่อการแก้ไขปัญหาที่ตรงกับความต้องการที่แท้จริงของพื้นที่ต่อไป

2.2.3 การสร้างความตระหนักในการดูแลสุขภาพอนามัยตนเอง (โรคเบาหวาน ความดัน และสารเคมีจากการเกษตร)

การเจ็บไข้ได้ป่วยของประชาชนในอดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นผลมาจากการดำเนินชีวิตโดยไม่ค่อยสนใจต่อสุขภาพของตนเอง มีการใช้ร่างกายอย่างฟุ่มเฟือย เมื่อเจ็บป่วยก็จะปล่อยให้เป็นการะหน้าที่ของแพทย์ในการค้นหาและดำเนินการรักษาโรค ซึ่งการมองถึงปัญหาต่างๆข้างต้น และทำการค้นคว้า ศึกษา โดยแพทย์และผู้ที่มีความสนใจเรื่องสุขภาพ แสดงให้เห็นว่าเป็นผลจากสิ่งแวดล้อม มลพิษ คุณภาพ อาหารและการบริโภค ภาวะความเครียดทั้งทางร่างกายและจิตใจ ล้วนส่งผลให้ง่ายต่อการเจ็บป่วยของคนเรา การที่ต้องการมีสุขภาพที่ดีห่างไกลจากโรคภัยไข้เจ็บ จำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตใหม่เพื่อให้มี ภูมิชีวิต ของแต่ละบุคคลมีความแข็งแรง ร่างกายจะมีภูมิต้านทานต่อโรค ร่างกายก็ไม่เจ็บป่วยง่าย

ซึ่งในพื้นที่ตำบลหนองกระทุ่ม เราพบปัญหาโรคเบาหวาน ความดัน และสารเคมีตกค้างจากการเกษตร เป็นโรคที่มีสถิติผู้ป่วยจำนวนมาก โดยมีสาเหตุมาจากพฤติกรรมการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในพื้นที่ จากปัญหาเหล่านี้ สิ่งสำคัญ คือ การเปลี่ยนมุมมอง และวิธีคิด โดย "การกลับมาให้ความสำคัญ และการสร้างความตระหนักในการดูแลสุขภาพอนามัยตนเอง" ผ่านการดูแลสุขภาพตนเอง ซึ่งเป็นกิจกรรมที่บุคคลแต่ละคนปฏิบัติ และยึดเป็นแบบแผนในการปฏิบัติ เพื่อให้มีสุขภาพดี ทั้งนี้ สามารถดำเนินการได้โดยเป็นการดูแลสุขภาพตนเอง และสมาชิกในครอบครัว ให้มีสุขภาพแข็งแรง สมบูรณ์อยู่เสมอ ได้แก่ การดูแลสุขภาพส่งเสริมสุขภาพ เพื่อให้สุขภาพแข็งแรง สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างปกติสุข เช่น การออกกำลังกาย การสร้างสุขวิทยาสวนบุคคลที่ดี ไม่ดื่มสุรา ไม่สูบบุหรี่ หลีกเลี่ยงจากสิ่งที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ รวมถึง การป้องกันโรค เพื่อไม่ให้เจ็บป่วยเป็นโรค เช่น การไปรับภูมิคุ้มกันโรคต่างๆ การไปตรวจสุขภาพ การป้องกันตนเองไม่ให้ติดโรค ตลอดจน การขอคำแนะนำ แสวงหาความรู้จากผู้รู้ เช่น อาสาสมัครสาธารณสุขต่างๆ ในชุมชน บุคลากรสาธารณสุข เพื่อให้ได้แนวทางปฏิบัติ หรือการรักษาเบื้องต้นให้หาย จากความเจ็บป่วย ประเมินตนเองได้ว่า เมื่อไรควรไปพบแพทย์ เพื่อ

รักษาก่อนที่จะเจ็บป่วยรุนแรง และปฏิบัติตามคำแนะนำของแพทย์ หรือบุคลากรสาธารณสุข เพื่อบรรเทาความเจ็บป่วย และมีสุขภาพที่ดีดังเดิม การที่ประชาชนทั่วไปสามารถดูแลสุขภาพตนเองได้นั้น จำเป็นต้องมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่อง การดูแลสุขภาพ ตั้งแต่ยังไม่เจ็บป่วย เพื่อบำรุงรักษาตนเอง ให้สมบูรณ์แข็งแรง รู้จักที่จะป้องกันตัวเอง มิให้เกิดโรค และเมื่อเจ็บป่วยก็รู้วิธีที่จะรักษาตัวเอง เบื้องต้นจนหายเป็นปกติ หรือรู้ว่า เมื่อไรต้องไปพบแพทย์ หรือเจ้าหน้าที่สาธารณสุข เป็นต้น

รวมทั้งในประเด็นของการขอรับการสนับสนุนเครื่องออกกำลังกายชุมชน ซึ่งดร.พีรพร บุญรัตน์ ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายจัดการทรัพยากร และรองผู้อำนวยการฝ่ายวิจัย สถาบันเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน เสนอความเห็น ว่า สามารถดำเนินการ และพัฒนาให้เกิดความยั่งยืนได้มากกว่าการขอรับการสนับสนุนบริจาค ซึ่งสามารถดำเนินการผ่านการสร้างความร่วมมือทางวิชาการกับคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร โดยให้ความรู้ในการผลิตเครื่องออกกำลังกายชุมชน เพื่อสร้างสุขอนามัยของประชาชนในพื้นที่ และสามารถต่อยอดการพัฒนาด้วยการผลิตเพื่อการค้า เพื่อสร้างงาน สร้างรายได้ ให้กับประชาชนในพื้นที่ตำบลหนองกระทุ่มต่อไป

2.3 ด้านภูมิศาสตร์ ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม (การพัฒนาระบบสาธารณูปโภค (ถนน และแหล่งน้ำอุปโภค บริโภค))

ปัญหาด้านการพัฒนาระบบสาธารณูปโภค (ถนน และแหล่งน้ำอุปโภค บริโภค ตลอดจนระบบชลประทาน) เป็นอีกปัญหาหนึ่งที่ได้รับการหยิบยกขึ้นในเวทีเสวนาภาษาชุมชน ซึ่งในกรณีนี้ เมื่อพิจารณาจากยุทธศาสตร์การพัฒนากองการบริหารส่วนตำบลหนองกระทุ่ม พบว่า อบต.หนองกระทุ่ม ได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนา ด้านโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อยกระดับความเป็นอยู่และอำนวยความสะดวกในชุมชนให้สูงขึ้น เป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาในลำดับแรกของตำบล โดยมีเป้าหมายการพัฒนาเพื่อพัฒนาระบบการคมนาคมที่สะดวกภายในหมู่บ้านและทางเชื่อมระหว่างหมู่บ้าน และสร้างระบบสาธารณูปโภคสาธารณูปการที่สะดวกและครบครัน รวมถึงยุทธศาสตร์การพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการอุปโภค บริโภคที่มุ่งหวังเพื่อให้มีแหล่งน้ำที่เพียงพอในการทำการเกษตร และให้มีน้ำที่ใช้อุปโภค บริโภคอย่างเพียงพอ ซึ่งทั้งสองยุทธศาสตร์นี้ มีแนวทางดำเนินการที่ชัดเจน ที่ในส่วนของการก่อสร้าง ปรับปรุง บำรุงรักษาถนน สะพานทางเท้า ท่อระบายน้ำ และพัฒนาระบบจราจร รวมถึงกาสร้างและบูรณะสาธารณูปโภค และระบบประปา ติดตั้ง, ขยายเขต, และซ่อมแซมประปาหมู่บ้าน เป็นต้น

การแก้ไขปัญหา หรือการพัฒนาในประเด็นดังกล่าวนี้ สามารถดำเนินการโดยการสร้างความร่วมมือทางวิชาการระหว่าง อบต.หนองกระทุ่ม กับมหาวิทยาลัยนเรศวร โดยคณะวิศวกรรมศาสตร์ ในรูปของการพัฒนารูปแบบที่เหมาะสม หรือเทคโนโลยีที่เหมาะสม และตอบสนองกับความต้องการในการพัฒนาระบบสาธารณูปโภค (ถนน และแหล่งน้ำอุปโภค บริโภค ตลอดจนระบบชลประทาน) ของประชาชนในพื้นที่ตำบลหนองกระทุ่มอย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

2.4 ด้านการศึกษา การเรียนการสอน แหล่งเรียนรู้ สื่อประกอบการเรียนรู้ เทคโนโลยีทางการศึกษา (ระบบการจัดการความรู้ และข้อมูลด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น)

ประเด็นของการศึกษา และพัฒนาระบบการจัดการความรู้ และข้อมูลด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น มีความสัมพันธ์ และเชื่อมโยงกับประเด็นของการพัฒนา "การแพทย์ทางเลือกทั้งระบบ" กล่าวคือ ปัญหาสำคัญที่พบในพื้นที่ตำบลหนองกระทุ่มนั้น พบว่า ขาดแคลนการจัดการความรู้ และข้อมูลด้านภูมิปัญญา และองค์ความรู้ด้านแพทย์ทางเลือก/แพทย์แผนไทย ตลอดจน สมุนไพร และวิธีการรักษา จากแพทย์พื้นบ้าน หรือปราชญ์ชุมชนที่เป็นระบบ

การเชื่อมโยงความร่วมมือทางด้านวิชาการ กับ มหาวิทยาลัยนเรศวร จึงน่าจะเป็นข้อเสนอแนะเพื่อร่วมกันหาทางออก และพัฒนาการจัดการความรู้ และข้อมูลด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยอาจเริ่มจากการจัดเก็บ รวบรวม และการถอดบทเรียนภูมิปัญญาท้องถิ่น "อัตลักษณ์ของหนองกระทุ่ม" อันได้แก่ ความรู้และประสบการณ์ สิ่งที่ดีงาม ชุมชนในท้องถิ่นได้สั่งสม บ่มเพาะ ตกผลึกที่ตกทอดและสืบทอดมาจากบรรพบุรุษมาสู่ลูกหลาน ในรูปของภาษา วิธีการแก้ปัญหา วิธีการดำเนินชีวิต หรือที่เรียกว่าเป็นวิถีชีวิต ที่ผ่านการลองผิดลองถูกมาแล้วหลายชั่วอายุคน หรือจากรุ่นสู่รุ่น เป็นความรู้ของชาวบ้านในท้องถิ่น ซึ่งได้มาจากประสบการณ์ และความเฉลียวฉลาดของคนในชุมชนท้องถิ่น รวมทั้งความรู้ที่ได้สั่งสมมาจากบรรพบุรุษที่สืบทอดกันต่อๆ มา และอาจมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง จนกลายเป็นความรู้ใหม่ ตามแต่บริบทที่เปลี่ยนไป ตามสภาพการณ์ทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญาเป็นความรู้ที่ประกอบไปด้วยคุณธรรม ซึ่งสอดคล้องกับวิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวบ้าน การทำมาหากิน การอยู่ร่วมกันของคนในชุมชน ความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ของคนในชุมชนที่เกิดการทำงาน จากธรรมชาติสิ่งแวดล้อม กระบวนการได้มาของความรู้หรือปรัชญาแนวคิดที่อยู่เบื้องหลังความรู้นั้นๆ สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่มีความค่าเสริมสร้างความสามารถ ทำให้คนในชุมชนมีชีวิตอยู่ร่วมกัน เป็นข้อมูลที่แสดงถึงความคิด คุณค่าของความสัมพันธ์ และการผลิตที่มีการสั่งสม ถ่ายทอด สืบต่อกันมาในชุมชนแห่งหนึ่งๆ รวมทั้งส่วนที่เป็นความคิดริเริ่มของบุคคลในชุมชนและได้รับการยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ดีมีคุณค่า มีความหมาย มีความสอดคล้องกับวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตของท้องถิ่น เกิดขึ้นในชุมชน มีการพัฒนาโดยคนในชุมชน ใช้ดำเนินชีวิต ใช้แก้ปัญหาของคนในชุมชนเป็นสำคัญ ทั้งนี้ การดำเนินการดังกล่าว ควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่ และหลักความรู้ทางวิชาการจากมหาวิทยาลัย เพื่อการต่อยอดในการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา และองค์ความรู้ของพื้นที่ที่เป็นมาตรฐานต่อไป

2.5 ด้านสังคม การปกครอง การพัฒนาชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรม (การสร้างช่องทางการสื่อสารของทุกภาคีในชุมชนเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น)

จากการเสวนาในเวที เสวนาภาษาชุมชน พบว่า ปัญหาของการขาดแคลนช่องทางการสื่อสารระหว่างองค์กร/ภาคีการพัฒนา ทั้งภายใน และภายนอกพื้นที่ตำบลหนองกระทุ่มยังดำเนินไปได้อย่างไม่เต็มศักยภาพนัก ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ให้ความสำคัญกับ "การพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วม" (Participatory Community

2.4 ด้านการศึกษา การเรียนการสอน แหล่งเรียนรู้ สื่อประกอบการเรียนรู้ เทคโนโลยีทางการศึกษา (ระบบการจัดการความรู้ และข้อมูลด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น)

ประเด็นของการศึกษา และพัฒนาระบบการจัดการความรู้ และข้อมูลด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นนั้น มีความสัมพันธ์ และเชื่อมโยงกับประเด็นของการพัฒนา "การแพทย์ทางเลือกทั้งระบบ" กล่าวคือ ปัญหาสำคัญที่พบในพื้นที่ตำบลหนองกระทุ่มนั้น พบว่า ขาดแคลนการจัดการความรู้ และข้อมูลด้านภูมิปัญญา และองค์ความรู้ด้านแพทย์ทางเลือก/แพทย์แผนไทย ตลอดจน สมุนไพร และวิธีการรักษา จากแพทย์พื้นบ้าน หรือปราชญ์ชุมชนที่เป็นระบบ

การเชื่อมโยงความร่วมมือทางด้านวิชาการ กับ มหาวิทยาลัยนเรศวร จึงน่าจะเป็นข้อเสนอแนะเพื่อร่วมกันหาทางออก และพัฒนาการจัดการความรู้ และข้อมูลด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยอาจเริ่มจากการจัดเก็บ รวบรวม และการถอดบทเรียนภูมิปัญญาท้องถิ่น "อัตลักษณ์ของหนองกระทุ่ม" อันได้แก่ ความรู้และประสบการณ์ สิ่งที่สังคม ชุมชนในท้องถิ่นได้สั่งสม บ่มเพาะ ตกผลึกที่ตกทอดและสืบทอดมาจากบรรพบุรุษมาสู่ลูกหลาน ในรูปของภาษา วิธีการแก้ปัญหา วิธีการดำเนินชีวิต หรือที่เรียกว่าเป็นวิถีชีวิต ที่ผ่านการลองผิดลองถูกมาแล้วหลายชั่วอายุคน หรือจากรุ่นสู่รุ่น เป็นความรู้ของชาวบ้านในท้องถิ่น ซึ่งได้มาจากประสบการณ์ และความเฉลียวฉลาดของคนในชุมชนท้องถิ่น รวมทั้งความรู้ที่ได้สั่งสมมาจากบรรพบุรุษที่สืบทอดกันต่อๆ มา และอาจมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง จนกลายเป็นความรู้ใหม่ ตามแต่บริบทที่เปลี่ยนไป ตามสภาพการณ์ทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ภูมิปัญญาเป็นความรู้ที่ประกอบไปด้วยคุณธรรม ซึ่งสอดคล้องกับวิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวบ้าน การทำมาหากิน การอยู่ร่วมกันของคนในชุมชน ความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ของคนในชุมชนที่เกิดการทำงาน จากธรรมชาติสิ่งแวดล้อม กระบวนการได้มาของความรู้หรือปรัชญาแนวคิดที่อยู่เบื้องหลังความรู้นั้นๆ สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่มีความค่าเสริมสร้างความสามารถ ทำให้คนในชุมชนมีชีวิตอยู่ร่วมกัน เป็นข้อมูลที่แสดงถึงความคิด คุณค่าของความสัมพันธ์ และการผลิตที่มีการสั่งสม ถ่ายทอด สืบต่อกันมาในชุมชนแห่งหนึ่งๆ รวมทั้งส่วนที่เป็นความคิดริเริ่มของบุคคลในชุมชนและได้รับการยอมรับว่าเป็นสิ่งที่มีความค่า มีความหมาย มีความสอดคล้องกับวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตของท้องถิ่น เกิดขึ้นในชุมชน มีการพัฒนาโดยคนในชุมชน ใช้ดำเนินชีวิต ใช้แก้ปัญหาของคนในชุมชนเป็นสำคัญ ทั้งนี้ การดำเนินการดังกล่าว ควรตั้งอยู่บนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของคนในพื้นที่ และหลักความรู้ทางวิชาการจากมหาวิทยาลัย เพื่อการต่อยอดในการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา และองค์ความรู้ของพื้นที่ที่เป็นมาตรฐานต่อไป

2.5 ด้านสังคม การปกครอง การพัฒนาชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรม (การสร้างช่องทางการสื่อสารของทุกภาคีในชุมชนเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น)

จากการเสวนาในเวที เสวนาภาษาชุมชน พบว่า ปัญหาของการขาดแคลนช่องทางการสื่อสารระหว่างองค์กร/ภาคีการพัฒนา ทั้งภายใน และภายนอกพื้นที่ตำบลหนองกระทุ่มยังดำเนินไปได้อย่างไม่เต็มศักยภาพนัก ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้ให้ความสำคัญกับ "การพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วม" (Participatory Community

รักษาก่อนที่จะเจ็บป่วยรุนแรง และปฏิบัติตามคำแนะนำของแพทย์ หรือบุคลากรสาธารณสุข เพื่อบรรเทาความเจ็บป่วย และมีสุขภาพดีดังเดิม การที่ประชาชนทั่วไปสามารถดูแลสุขภาพตนเองได้นั้น จำเป็นต้องมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่อง การดูแลสุขภาพ ตั้งแต่ยังไม่เจ็บป่วย เพื่อบำรุงรักษาตนเอง ให้สมบูรณ์แข็งแรง รู้จักที่จะป้องกันตัวเอง มิให้เกิดโรค และเมื่อเจ็บป่วยก็รู้วิธีที่จะรักษาตัวเอง เบื้องต้นจนหายเป็นปกติ หรือรู้ว่า เมื่อไรต้องไปพบแพทย์ หรือเจ้าหน้าที่สาธารณสุข เป็นต้น

รวมทั้งในประเด็นของการขอรับการสนับสนุนเครื่องออกกำลังกายชุมชน ซึ่งดร.พิรธ บัญญัติพันธุ์ ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายจัดการทรัพย์สิน และรองผู้อำนวยการฝ่ายวิจัย สถาบันเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน เสนอความเห็น ว่า สามารถดำเนินการ และพัฒนาให้เกิดความยั่งยืนได้มากกว่าการขอรับการสนับสนุนบริจาคฯ ซึ่งสามารถดำเนินการผ่านการสร้างความร่วมมือทางวิชาการกับคณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร โดยการให้ความรู้ในการผลิตเครื่องออกกำลังกายชุมชน เพื่อสร้างสุขอนามัยของประชาชนในพื้นที่ และสามารถต่อยอดการพัฒนาด้วยการผลิตเพื่อการค้า เพื่อสร้างงาน สร้างรายได้ ให้กับประชาชนในพื้นที่ตำบลหนองกระทุ่มต่อไป

2.3 ด้านภูมิศาสตร์ ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม (การพัฒนาระบบสาธารณูปโภค (ถนน และแหล่งน้ำอุปโภค บริโภค))

ปัญหาด้านการพัฒนากระบวนสาธารณูปโภค (ถนน และแหล่งน้ำอุปโภค บริโภค ตลอดจนระบบชลประทาน) เป็นอีกปัญหาหนึ่งที่ได้รับการหยิบยกขึ้นในเวทีเสวนาภาษาชุมชน ซึ่งในกรณีนี้ นั้น เมื่อพิจารณาจากยุทธศาสตร์การพัฒนากองการบริหารส่วนตำบลหนองกระทุ่ม พบว่า อบต.หนองกระทุ่ม ได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนา ด้านโครงสร้างพื้นฐาน เพื่อยกระดับความเป็นอยู่และอำนวยความสะดวกในชุมชนให้สูงขึ้น เป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาในลำดับแรกของตำบล โดยมีเป้าหมายการพัฒนาเพื่อพัฒนาระบบการคมนาคมที่สะดวกภายในหมู่บ้านและทางเชื่อมระหว่างหมู่บ้าน และสร้างระบบสาธารณูปโภคสาธารณูปการที่สะดวกและครบครัน รวมถึงยุทธศาสตร์การพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการอุปโภค บริโภคที่มุ่งหวังเพื่อให้มีแหล่งน้ำที่เพียงพอในการทำการเกษตร และให้มีน้ำที่ใช้อุปโภค บริโภคอย่างเพียงพอ ซึ่งทั้งสองยุทธศาสตร์นี้ มีแนวทางดำเนินการที่ชัดเจน ที่ในส่วนของการก่อสร้าง ปรับปรุง บำรุงรักษาถนน สะพานทางเท้า ท่อระบายน้ำ และพัฒนาระบบจราจร รวมถึงการสร้างและบูรณะสาธารณูปโภค และระบบประปา ติดตั้ง, ขยายเขต, และซ่อมแซมประปาหมู่บ้าน เป็นต้น

การแก้ไขปัญหา หรือการพัฒนาในประเด็นดังกล่าวนี้ สามารถดำเนินการโดยการสร้างความร่วมมือทางวิชาการระหว่าง อบต.หนองกระทุ่ม กับมหาวิทยาลัยนเรศวร โดยคณะวิศวกรรมศาสตร์ ในรูปของการพัฒนารูปแบบที่เหมาะสม หรือเทคโนโลยีที่เหมาะสม และตอบสนองกับความต้องการในการพัฒนาระบบสาธารณูปโภค (ถนน และแหล่งน้ำอุปโภค บริโภค ตลอดจนระบบชลประทาน) ของประชาชนในพื้นที่ตำบลหนองกระทุ่มอย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

Development) ซึ่งสอดคล้องกับหลักการพัฒนาชุมชนในปัจจุบัน ที่จะต้องมุ่งเน้นให้ "คน" ในชุมชนเข้ามาร่วมกระบวนการคิด ตัดสินใจ ลงมือทำ แก้ปัญหา รับผลประโยชน์ และติดตามประเมินผล เพื่อหาคำตอบอย่างเป็นระบบ และได้เรียนรู้จากการทำงานเพื่อพัฒนาท้องถิ่น ผ่านการปฏิบัติการจริงอย่างมีส่วนร่วม เพื่อแก้ปัญหาของตัวเอง เป็นกระบวนการทำงานอย่างเป็นเหตุเป็นผล โดยเน้นสร้าง "กระบวนการเสริมพลัง" (Empowerment) หรือเสริมสร้างความเข้มแข็งของ "คน" และ "ชุมชน" ให้สามารถสร้างกลไกในการแก้ปัญหาของชุมชน ทั้งในปัจจุบันและพร้อมรับมือปัญหาที่เกิดขึ้นในอนาคตสามารถรู้เท่าทัน การเปลี่ยนแปลงของชุมชนได้และขึ้นำการแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม

การกลับมาพัฒนาศักยภาพ และเพิ่มประสิทธิภาพของกระบวนการมีส่วนร่วม และการเปิดตลอดจนการพัฒนาศักยภาพ และเพิ่มประสิทธิภาพของช่องทางการสื่อสารจึงเป็นทางเลือกหนึ่งที่เสนอให้พื้นที่ตำบลหนองกระทุ่มพิจารณาเพื่อนำไปประยุกต์ใช้ ภายใต้บริบทเฉพาะของพื้นที่ ทั้งนี้ สามารถเชื่อมโยงความร่วมมือทางวิชาการกับ มหาวิทยาลัยนเรศวรในการกระตุ้นจิตสำนึกร่วมของคนในชุมชนท้องถิ่น ให้เกิดความตระหนักในปัญหา/สถานการณ์การพัฒนาที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ การทำมาหากินของคนในชุมชนท้องถิ่น สร้างความตื่นตัว ระดมคนให้ลุกขึ้นมาจัดการตนเอง รวมถึงการเปิดพื้นที่ให้ทุกคน หน่วยงาน ภาคีทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมและมีบทบาท เพื่อร่วมเรียนรู้ สร้างความเข้าใจ ไม่จำกัดบทบาทในการทำงาน หรือการพัฒนาท้องถิ่นอยู่เพียงบุคคลหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ตลอดจนการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างคนที่มีปัญหา เพื่อร่วมกันคิดค้นวิธีการแก้ไข ร่วมปฏิบัติการ รวมถึงแลกเปลี่ยนวิธีการแก้ปัญหาระหว่างกัน ผ่านการใช้ฐานทางประเพณีวัฒนธรรม เป็นกุศโลบาย เป็นเครื่องมือในการรวมใจ รวมคน รวมพลัง ปฏิบัติการร่วมกัน เช่น ใช้งานบุญประเพณี เป็นต้น โดยทั้งนี้ สามารถเชื่อมโยงความช่วยเหลือและความร่วมมือจากองค์กร/ภาคีการพัฒนาจากภายนอก ในส่วนขององค์กรด้านการประชาสัมพันธ์ ในการใช้สื่อเป็นเครื่องมือในการรณรงค์สะท้อนปัญหา ผลกระทบ สร้างกระแสในวงกว้าง สร้างการรับรู้ต่อสาธารณะ ผ่านช่องทางการสื่อสารที่หลากหลาย อาทิ วิทยุชุมชน เว็บไซต์ และหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น เป็นต้น

3. สรุปประเด็นโจทย์วิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

จากความแตกต่างและหลากหลายในประเด็นปัญหา และความต้องการ คณะผู้ศึกษาสามารถสรุปประเด็นของปัญหาและความต้องการที่พบ โดยศึกษาหาความสอดคล้อง ในประเด็นโจทย์วิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นที่ได้จากกระบวนการระดมสมองของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่มาวิเคราะห์เพื่อหาความเชื่อมโยงระหว่างประเด็นปัญหาและความต้องการที่ได้จากพื้นที่ ภายใต้กรอบแนวคิดในการค้นหาโจทย์วิจัยในการพัฒนาท้องถิ่นตามโครงการออกหน่วยบริการวิชาการเคลื่อนที่ มหาวิทยาลัยนเรศวร (Naresuan University Mobile Unit) และทิศทางการวิจัยของมหาวิทยาลัยนเรศวรสามารถสรุปเป็นตารางและแผนผังความคิด (Mindmap) เพื่อหาความสัมพันธ์และความเชื่อมโยงได้ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงสรุปประเด็นวิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

ลำดับ	มิติในการพัฒนา	ทิศทางการวิจัย มน.	กรอบแนวคิด Mobile Unit	สภาพปัญหา/ความต้องการ	โจทย์วิจัย
1.	การจัดจัดการระดมทุนภาคเกษตรรับจ้างทั้งระบบ	Education and Community Development Economics & Trades	- ด้านเศรษฐกิจ การตลาด ธุรกิจ ชุมชน การออกแบบและการ พัฒนาผลิตภัณฑ์ การแปรรูปสินค้า ชุมชน การท่องเที่ยว - ด้านสังคม การปกครอง การ พัฒนาชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น	- ปัญหาการว่างงานหลังฤดูเก็บเกี่ยว ปัญหาการอพยพแรงงานหลังฤดูเก็บเกี่ยว และภาวะหนี้สินภาคการเกษตร/รับจ้าง	- การศึกษา และออกแบบระบบแนวทางการแก้ไขปัญหาระบบหนี้สินภาคการเกษตรรับจ้าง (จากแหล่งของปัญหา, รูปแบบ/แนวทางแก้ไข ปัญหาที่เหมาะสม)***
2.	2.1 การพัฒนาระบบ "การแพทย์ทางเลือก"	Education and Community Development Health, Nutrition, Biomedical Engineering	- ด้านสังคม การปกครอง การพัฒนาชุมชน ภูมิปัญญา และศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น - ด้านสาธารณสุขชุมชน สุขภาพร่างกาย สุขภาพจิต สุขภาพฟัน การใช้ยา เครื่องสำอางจากผลิตภัณฑ์ธรรมชาติ การดูแลผู้ป่วยในครอบครัว	- การพัฒนา "การแพทย์ทางเลือกทั้งระบบ"	- การศึกษา และพัฒนารูปแบบที่เหมาะสม ของการพัฒนาระบบ "การแพทย์ทางเลือก" (การเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับ ภูมิปัญญา และองค์ความรู้ด้านแพทย์ทางเลือก/แพทย์แผนไทย ตลอดจน สมุนไพร และวิธีการรักษา ปราชญ์ชุมชน รวมถึงการรักษา และพัฒนาระบบมาตรฐาน และคุณภาพของระบบการแพทย์ทางเลือกในพื้นที่ ให้มีมาตรฐานและเป็นที่ยอมรับอย่างสากล ตลอดจน การส่งเสริมการอนุรักษ์ รักษา และสืบทอด องค์ความรู้และภูมิปัญญา) ***

หมายเหตุ * หมายถึง ระดับของความสำคัญของปัญหาและความต้องการของชาวบ้านในการพัฒนาท้องถิ่น

*** หมายถึง เร่งด่วนมาก

** หมายถึง เร่งด่วนปานกลาง

* หมายถึง เร่งด่วนน้อย

ลำดับ	มิติในการพัฒนา	ทิศทางการวิจัย มน.	กรอบแนวคิด Mobile Unit	สภาพปัญหา/ความต้องการ	โจทย์วิจัย
2.	2.2 การรองรับผู้สูงอายุ	Education and Community Development Health, Nutrition, Biomedical Engineering	- ด้านสังคม การปกครอง การพัฒนาชุมชน ภูมิปัญญา และศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น - ด้านสาธารณสุขชุมชน สุขภาพร่างกาย สุขภาพจิต สุขภาพฟัน การैया เครื่องสำอางจากผลิตภัณฑ์ธรรมชาติ การดูแลผู้ป่วยในครอบครัว	- โครงสร้างของประชากรได้เปลี่ยนแปลงเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) - ปัญหาการละเลย ขาดความเอาใจใส่จากทั้งครอบครัว และชุมชน รวมถึงข้อจำกัด และความไม่ทั่วถึงของระบบสังคมสงเคราะห์ สวัสดิการสังคม และหลักประกันสังคมของผู้สูงอายุ	- การศึกษา และพัฒนารูปแบบที่เหมาะสม ของการพัฒนากระบวนการบริหารจัดการ เพื่อการรองรับผู้สูงอายุที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ (การเตรียมพร้อมของชุมชน ความสามารถในการรองรับ Carrying Capacity for Aging Society การดูแลเอาใจใส่จากทั้งครอบครัว และชุมชน รวมถึงข้อจำกัด และความไม่ทั่วถึงของระบบสังคมสงเคราะห์ สวัสดิการสังคม และหลักประกันสังคมของผู้สูงอายุ) ***
2.	2.3 การสร้างความตระหนักในการดูแลสุขภาพอนามัยตนเอง (โรคเบาหวาน ความดัน และสารเคมีจาก การเกษตร)	Education and Community Development Health, Nutrition, Biomedical Engineering	- ด้านสังคม การปกครอง การพัฒนาชุมชน ภูมิปัญญา และศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น - ด้านสาธารณสุขชุมชน สุขภาพร่างกาย สุขภาพจิต สุขภาพฟัน การैया เครื่องสำอางจากผลิตภัณฑ์ธรรมชาติ การดูแลผู้ป่วยในครอบครัว	- ปัญหาโรคเบาหวาน ความดัน และสารเคมีตกค้างจากการเกษตร - พฤติกรรมเสี่ยงในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในพื้นที่	- การศึกษา และพัฒนารูปแบบที่เหมาะสม ของการดูแลสุขภาพอนามัยตนเอง ครีวเรือน และชุมชนอย่างยั่งยืน (พฤติกรรมเสี่ยงที่ก่อให้เกิดโรค, แนวทางการดูแลตนเองใน ชีวิตประจำวัน เมื่อป่วย การดูแลสุขภาพอนามัยในครัวเรือน การส่งเสริม การพัฒนาสุขภาพอนามัยในชุมชน)***

หมายเหตุ * หมายถึง ระดับของความสำคัญของปัญหาและความต้องการของชาวบ้านในการพัฒนาท้องถิ่น

*** หมายถึง เร่งด่วนมาก

** หมายถึง เร่งด่วนปานกลาง

* หมายถึง เร่งด่วนน้อย

ลำดับ	มิติในการพัฒนา	ทิศทางการวิจัย มน.	กรอบแนวคิด Mobile Unit	สภาพปัญหา/ความต้องการ	โจทย์วิจัย
3.	การพัฒนาระบบ สาธารณูปโภค (ถนน และแหล่งน้ำอุปโภค บริโภค)	Natural Resources, Environment & Engineering Agriculture & Engineering, Food, Fuel, Feeds, Fibers, Fertility	- ด้านภูมิศาสตร์ ทรัพยากรธรรมชาติ และ สิ่งแวดล้อม - ด้านเทคโนโลยี การใช้เครื่องมือ เครื่องจักร การซ่อมบำรุงเครื่องมือ ประกอบอาชีพและอุปกรณ์ไฟฟ้า การออกแบบปรับปรุงภูมิทัศน์ อาคารบ้านเรือน ผังเมือง	- ความต้องการพัฒนาระบบ สาธารณูปโภค (ถนน และแหล่งน้ำ อุปโภค บริโภค)	- การศึกษา และพัฒนารูปแบบที่ เหมาะสม หรือเทคโนโลยีที่เหมาะสม และตอบสนองกับความต้องการในการ การพัฒนาระบบสาธารณูปโภค (ถนน และแหล่งน้ำอุปโภค บริโภค ตลอดจนระบบชลประทาน) ของ ประชาชนในพื้นที่ตำบลหนอง กระทุ่ม***
4.	การพัฒนาระบบการ จัดการความรู้ และ ข้อมูลด้านภูมิปัญญา ท้องถิ่น	Education and Community Development	- ด้านการศึกษา การเรียนการสอน แหล่งเรียนรู้ สื่อประกอบการเรียนรู้ เทคโนโลยีทางการศึกษา	- ความต้องการพัฒนาระบบการ จัดการความรู้ และข้อมูลด้านภูมิ ปัญญาท้องถิ่น	- การศึกษา ถอดบทเรียน สังเคราะห์ องค์ความรู้ และจัดทำระบบ ฐานข้อมูล ระบบสารสนเทศด้าน "การแพทย์ทางเลือก" (การเก็บ รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับ ภูมิปัญญา และองค์ความรู้ด้านแพทย์ทางเลือก/ แพทย์แผนไทย ตลอดจน สมุนไพร และวิธีการรักษา ปราชญ์ชุมชน รวมถึงการรักษา และพัฒนาระบบ มาตรฐาน และคุณภาพของระบบ การแพทย์ทางเลือกในพื้นที่ ให้มี มาตรฐานและเป็นที่ยอมรับอย่าง สากล ตลอดจน การส่งเสริมการ อนุรักษ์ รักษา และสืบทอด องค์ ความรู้และภูมิปัญญา) ***

หมายเหตุ * หมายถึง ระดับของความสำคัญของปัญหาและความต้องการของชาวบ้านในการพัฒนาท้องถิ่น

*** หมายถึง เร่งด่วนมาก

** หมายถึง เร่งด่วนปานกลาง

* หมายถึง เร่งด่วนน้อย

ลำดับ	มิติในการพัฒนา	ทิศทางการวิจัย มน.	กรอบแนวคิด Mobile Unit	สภาพปัญหา/ความต้องการ	โจทย์วิจัย
5.	การสร้างช่องทางทางการสื่อสารของทุกภาคีในชุมชนเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น	Education and Community Development	- ด้านสังคม การปกครอง การพัฒนาชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรม	- ปัญหาของการขาดแคลนช่องทางการสื่อสารระหว่างองค์กร/ภาคีการพัฒนาทั้งภายใน และภายนอกพื้นที่ - ความต้องการการเปิด และพัฒนาช่องทางสื่อสารของทุกภาคีในชุมชนเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น	- การศึกษา และพัฒนารูปแบบที่เหมาะสมในการสร้างช่องทางการสื่อสารของทุกภาคีในชุมชนเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น (การกระตุ้นจิตสำนึกร่วม กระบวนการมีส่วนร่วม กระบวนการคิด ตัดสินใจ ลงมือทำ แก้ปัญหา รับผิดชอบต่อสังคม และติดตามประเมินผล เพื่อหาคำตอบอย่างเป็นระบบ การสร้าง "กระบวนการเสริมพลัง" (Empowerment) หรือเสริมสร้าง "ความเข้มแข็งของ"คน" และ "ชุมชน" การจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การเชื่อมโยงความช่วยเหลือและความร่วมมือจากองค์กร/ภาคีการพัฒนาจากภายนอกด้านการประชาสัมพันธ์)***

หมายเหตุ * หมายถึง ระดับของความสำคัญของปัญหาและความต้องการของชาวบ้านในการพัฒนาท้องถิ่น

*** หมายถึง แรงด่วนมาก

** หมายถึง แรงด่วนปานกลาง

* หมายถึง แรงด่วนน้อย

4. สภาพปัญหา/ความต้องการด้านการฝึกอบรม

ในส่วนของการลงพื้นที่เพื่อค้นหาโจทย์ความต้องการด้านการฝึกอบรม เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นตามโครงการออกหน่วยบริการวิชาการเคลื่อนที่ มหาวิทยาลัยนเรศวร (Naresuan University Mobile Unit) ในเวที "เสวนาภาษาชุมชน" พบสภาพปัญหา/ความต้องการด้านการฝึกอบรมของพื้นที่ประกอบด้วย

4.1 ด้านเศรษฐกิจ การตลาด ธุรกิจชุมชน การออกแบบและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การแปรรูปสินค้าชุมชน การท่องเที่ยว (การพัฒนาอาชีพเสริมหลังฤดูเก็บเกี่ยว)

ปัญหาการว่างงานหลังฤดูเก็บเกี่ยว เป็นปัญหาหลัก และเป็นปัญหาใหญ่สำหรับประเทศไทย และทุกพื้นที่ที่ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม รวมถึงปัญหาการอพยพแรงงานหลังฤดูเก็บเกี่ยวเพื่อเข้ามาประกอบอาชีพ โดยมีแรงผลักดันหลายด้าน เช่น ความยากจน การว่างงาน และการแสวงหางานทำ เพื่อรายได้ที่ดีกว่า ซึ่งการย้ายถิ่นฐาน อาจเป็นการย้ายถิ่นฐานแบบชั่วคราวเพื่อหางานทำตามฤดูกาล หรือย้ายถิ่นฐานแบบถาวร เพราะไม่มีอาชีพอื่นๆ ทำเสริม เข้าสู่เมืองหลวง หรือเมืองใหญ่เพื่อขายแรงงาน ก็เป็นปัญหาสำคัญที่เกี่ยวข้องเนื่องกันเป็นวงจร หรือวัฏจักรของความยากจนของประชาชนภาคเกษตรกรรม

พื้นที่ตำบลหนองกระทุ่ม อำเภอทัพทัน จังหวัดอุทัยธานีก็เช่นเดียวกัน ซึ่งจากเวทีเสวนาภาษาชุมชน พบว่า ในช่วงนี้ที่เป็นช่วงช่วงฤดูแล้ง ประชาชนส่วนมากจะว่างงาน ทำให้ขาดรายได้ โดยเฉพาะในระยะเสร็จสิ้นการเก็บเกี่ยวข้าวนาปรัง ปัญหาการว่างงานหลังฤดูเก็บเกี่ยว ปัญหาการอพยพแรงงานหลังฤดูเก็บเกี่ยว และภาระหนี้สินภาคการเกษตร/รับจ้าง จึงเป็นผลพวงซึ่งกันและกันอย่างยุ่งเหยิง และไม่สามารถปฏิเสธได้

การเดินหน้าแก้ปัญหาว่างงานหลังฤดูเก็บเกี่ยวแบบเชิงรุก โดยฝึกอบรมอาชีพให้กับประชาชน เพื่อป้องกันปัญหาการว่างงานและหารายได้เสริมในฤดูแล้ง หลังสิ้นฤดูเก็บเกี่ยวข้าวนาปรัง จึงเป็นแนวทางที่ทางประชาชนชาวหนองกระทุ่มอยากเห็น และต้องการการตอบสนองที่เป็นรูปธรรม การเชื่อมโยงความช่วยเหลือ และความร่วมมือทางด้านวิชาการกับภาคการพัฒนาที่เกี่ยวข้อง ในการลงพื้นที่ให้การอบรมวิชาชีพด้านต่างๆแบบเชิงรุก อาทิ การตัดผม ช่างเสริมสวย การทำผ้าเช็ดเท้า ทอผ้า ทำเครื่องประดับ เป็นต้น ที่ประชาชนผู้สนใจ สามารถที่จะนำหลักการและความรู้ที่ได้รับ ไปฝึกฝนที่บ้านที่จะเป็นการสร้างงาน และสร้างรายได้เสริม แก้ปัญหาการว่างงานในฤดูแล้งซึ่งจะช่วยให้เกิดการพัฒนาอาชีพ และคุณภาพชีวิตควบคู่การพัฒนาทางการศึกษา สามารถที่จะพัฒนาฝีมือและนำผลิตภัณฑ์จำหน่ายสร้างรายได้เสริมอย่างยั่งยืนต่อไป

4.2 ด้านการศึกษา การเรียนการสอน แหล่งเรียนรู้ สื่อประกอบการเรียนรู้ เทคโนโลยีทางการศึกษา (การพัฒนาคุณภาพทางการศึกษา)

จากเวที เสวนาภาษาชุมชน พบว่า ปัญหาหลักๆ ของพื้นที่ตำบลหนองกระทุ่มมีอยู่ 2 ประการ คือ ประเด็นของการขาดแคลนบุคลากรทางการศึกษา และการขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์ สื่อการเรียนการสอน สื่อเทคโนโลยีทางการศึกษา

ในกรณีของการขาดแคลนบุคลากรทางการศึกษานั้น สามารถเชื่อมโยงความร่วมมือทางวิชาการ กับ มหาวิทยาลัยนเรศวร ผ่านการขอรับการสนับสนุน นิสิตช่วยสอน หรือนิสิตฝึกงาน ในสาขาวิชาต่างๆ ที่ทาง พื้นที่ตำบลหนองกระทุ่มขาดแคลน หรืออาจจะมีความต้องการที่จะพัฒนาสาขาวิชานั้น ให้กับนักเรียนในพื้นที่เป็น พิเศษ และในกรณีของการขาดแคลนวัสดุอุปกรณ์ สื่อการเรียนการสอน สื่อเทคโนโลยีทางการศึกษานั้น สามารถ เชื่อมโยงความร่วมมือทางวิชาการกับ มหาวิทยาลัยนเรศวร ผ่านการขอรับการสนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ และสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยีมาใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ รวมถึงการฝึกอบรมบุคลากรทางการศึกษาเพื่อพัฒนา สื่อการเรียนการสอนอย่างสร้างสรรค์ เพื่อการพัฒนาที่ตัวบุคคล (บุคลากรทางการศึกษา) ร่วมกับวัสดุอุปกรณ์ สื่อเทคโนโลยีการเรียนการสอน เพื่อสร้างความสมดุลในการพัฒนาต่อไป

4.3 ด้านสังคม การปกครอง การพัฒนาชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรม และด้าน สาธารณสุขชุมชน สุขภาพร่างกาย สุขภาพจิต สุขภาพฟัน การใช้ยา เครื่องสำอางจากผลิตภัณฑ์ ธรรมชาติ การดูแลผู้ป่วยในครอบครัว (การพัฒนาวัยรุ่นสร้างสรรค์เพื่อป้องกันปัญหาสังคม)

ปัญหาเยาวชน ซึ่งขยายตัวเป็นปัญหาสังคม และลูกหลานพิษไข้จนกลายเป็นปัญหาระดับประเทศ ในกรณีของปัญหายาเสพติด และปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร รวมถึงปัญหาการทำแท้ง ปัญหา โรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ปัญหาความรุนแรง เป็นต้นนั้น เป็นปัญหาสำคัญอีกประการหนึ่ง ซึ่งทางประชาชนชาว ตำบลหนองกระทุ่มห่วงกังวล ทั้งนี้ การที่เด็กและเยาวชนต้องเผชิญกับปัญหาเสพติดและโรคติดต่อทาง เพศสัมพันธ์ รวมถึงการตั้งครภ์ก่อนวัยอันควรนั้น นับได้ว่า เป็นภัยร้ายแรงต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็กและ เยาวชนไทยที่แทรกซึมอยู่ในทุกชุมชน และสังคมของประเทศไทย ซึ่งปัญหานี้ต้องได้รับการดูแลเอาใจใส่ การศึกษาเรียนรู้ และหาแนวทางการในการแก้ปัญหาที่เป็นรูปธรรมต่อไป

ดังนั้น การกลับมาเริ่มต้นจากประเด็นของการสร้างความเข้มแข็ง และเพิ่มศักยภาพให้กับสถาบัน ทางสังคมที่ใกล้ชิดกับประชาชนในพื้นที่มากที่สุด 2 สถาบัน คือ การให้ความสำคัญกับ สถาบันครอบครัวและ สถาบันการศึกษา (โรงเรียน) ภายใต้ความร่วมมือของทุกองค์กรที่เกี่ยวข้องร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรม จึงเป็น ประเด็นสำคัญที่พื้นที่ตำบลผาเลือดเรียกร้อง และต้องการการพัฒนาเพื่อต่อยอดในการสร้างชุมชนเข้มแข็งจาก พื้นฐานโครงสร้างทางสังคมที่เข้มแข็ง รวมถึงโครงการเผยแพร่ความรู้ และฝึกอบรม "วัยรุ่นสร้างสรรค์" ซึ่งมุ่งเน้น สร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาเสพติด และปัญหาการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร รวมถึงปัญหาการ ทำแท้ง ปัญหาโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ ปัญหาความรุนแรง แก่เด็กและเยาวชนในสถานศึกษาที่เป็นรูปธรรม และนามธรรมอย่างต่อเนื่อง จึงเป็นข้อเสนอแนะอีกทางเลือกหนึ่งที่จะเสนอให้ภาคีพัฒนา และผู้เกี่ยวข้องในพื้นที่ ตำบลหนองกระทุ่มพิจารณาความเหมาะสมในการประยุกต์ใช้ เพื่อมุ่งเน้นให้เด็กและเยาวชนในสถานศึกษามี ความรู้ ความเข้าใจ และมีทักษะในการหลีกเลี่ยง ปฏิเสธการใช้ยาเสพติด และการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร เพื่อให้ทุกภาคส่วนของชุมชนได้มีจิตสำนึกที่ดีในการร่วมกันต่อต้านการระบาดของยาเสพติด ปัญหาการมี เพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร และปัญหาการทำแท้ง รวมถึงปัญหาโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ เพื่อเป็นภูมิคุ้มกัน

ตารางที่ 2 แสดงสรุปกิจกรรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

ลำดับ	มิติในการพัฒนา	ทิศทางการวิจัย มน.	กรอบแนวคิด Mobile Unit	สภาพปัญหา/ความต้องการ	กิจกรรม/โครงการ
1.	การพัฒนาอาชีพเสริม หลังฤดูเก็บเกี่ยว	Education and Community Development Economics & Trades	- ด้านเศรษฐกิจ การตลาด ธุรกิจ ชุมชน การออกแบบและการ พัฒนาผลิตภัณฑ์ การแปรรูปสินค้า ชุมชน การท่องเที่ยว	- ความต้องการการฝึกอบรมอาชีพ หรือ พัฒนาอาชีพเสริมหลังฤดูเก็บเกี่ยว	- การฝึกอบรมเพื่อพัฒนาอาชีพเสริม หลังฤดูเก็บเกี่ยว เช่น การตัดผม ซาง เสริมสวย การทำผ้าเช็ดเท้า ทอผ้า ทำเครื่องประดับ เป็นต้น***
2.	การพัฒนาคุณภาพทาง การศึกษา	Education and Community Development	- ด้านการศึกษา การเรียนการสอน แหล่งเรียนรู้ สื่อประกอบการเรียนรู้ เทคโนโลยีทางการศึกษา	- ความต้องการการพัฒนาคุณภาพทาง การศึกษา	- การขอรับการสนับสนุน นิสิตช่วย สอน หรือนิสิตฝึกงาน ในสาขาวิชา ต่างๆ ที่ทางพื้นที่ขาดแคลน หรือ ต้องการพัฒนา หรือการขอรับการ สนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ และสื่อ นวัตกรรม เทคโนโลยีเพื่อการเรียน - การฝึกอบรมบุคลากรทางการ ศึกษาเพื่อพัฒนาสื่อการเรียนการ สอนอย่างสร้างสรรค์ เพื่อการพัฒนา ที่ตัวบุคคล (บุคลากรทางการ ศึกษา)***
3.	การพัฒนาวิทยุ สร้างสรรค์เพื่อป้องกัน ปัญหาสังคม	Education and Community Development Health, Nutrition, Biomedical Engineering	- ด้านสังคม การปกครอง การ พัฒนาชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรม - ด้านสาธารณสุขชุมชน สุขภาพ ร่างกาย/จิตใจ การใช้ยา เครื่องสำอางผลิตภัณฑ์ธรรมชาติ การดูแลผู้ป่วยในครอบครัว	- ปัญหาเสพติด และปัญหาการมี เพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร รวมถึง ปัญหาการทำแท้ง ปัญหาโรคติดต่อทาง เพศสัมพันธ์ ปัญหาความรุนแรง แก่เด็ก และเยาวชนในสถานศึกษา	- โครงการเผยแพร่ความรู้ และ ฝึกอบรม "วิทยุสร้างสรรค์" เพื่อ ป้องกันปัญหาดังกล่าว***

หมายเหตุ * หมายถึง ระดับของความสำคัญของปัญหาและความต้องการของชาวบ้านในการพัฒนาท้องถิ่น

*** หมายถึง เร่งด่วนมาก

** หมายถึง เร่งด่วนปานกลาง

* หมายถึง เร่งด่วนน้อย

**สรุปประเด็นการค้นหาจิตวิสัย และจิตยการฝึกอบรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น
พื้นที่ตำบลบึงสามัคคี อำเภอบึงสามัคคี จังหวัดกำแพงเพชร
วันที่ 6 สิงหาคม 2554**

1. บทวิเคราะห์สภาพบริบทตำบล

อำเภอบึงสามัคคี เดิมคือกิ่งอำเภอบึงสามัคคี ซึ่งเมื่อประมาณ พ.ศ.2460 เป็นท้องที่ของตำบลระหาน ขึ้นการปกครองกับอำเภอลองของจังหวัดกำแพงเพชร ประกอบด้วย 5 หมู่บ้านคือบ้านโพธิ์เอน บ้านระหาน บ้านหนองบัว บ้านคอป่อง และบ้านสามขา ราษฎรประกอบอาชีพทำนาและหาของป่า เช่น ทำน้ำมันยา และน้ำมันนวด

ต่อมาประมาณปี พ.ศ.2470 มีราษฎรจากอำเภอลาดยาว จังหวัดนครสวรรค์ ประมาณ 30 ครอบครัว ได้อพยพมาอาศัยอยู่บ้านชายเคือง และปี พ.ศ.2475 มีราษฎรจากจังหวัดนครปฐม อพยพมาอยู่ที่บ้านทุ่งสนุ่นอีกกลุ่มหนึ่ง ปี พ.ศ.2475 ได้มีการแยกการปกครองจากอำเภอลองของยุคนั้นเป็นกิ่งอำเภอสันตผล (อำเภอชาลวาลักษณ์บุรีในปัจจุบัน) ทำให้ตำบลระหานเปลี่ยนมาขึ้นการปกครองกับอำเภอชาลวาลักษณ์บุรี ประมาณปี พ.ศ.2485 มีราษฎรจากอำเภอบรรพตพิสัย จังหวัดนครสวรรค์อพยพ มาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่บ้านโนนพลวงอีกกลุ่มหนึ่ง ราษฎรเหล่านี้ได้บุกเบิกถางพงเข้าจับจองที่ดินประกอบอาชีพทำนา ทำไร่ ต้องต่อสู้กับสัตว์ร้าย โรคภัยไข้เจ็บ และใจผู้ร้าย ด้วยความทรหดอดทน แม้จะต้องประสบกับภัยอันตรายต่าง ๆ แต่ราษฎรดังกล่าวต่างก็ร่วมกันพัฒนาบ้านเมืองให้มีความเจริญก้าวหน้ามาตามลำดับ ด้วยเหตุที่พื้นที่มีบริเวณกว้างขวางอาศัยการเข้าจับจองบุกร้างถางพง ทำให้ราษฎรจาก ภาคอีสาน เช่น จังหวัดร้อยเอ็ด มหาสารคาม สุรินทร์ ศรีสะเกษ นครราชสีมา ชัยภูมิ ขอนแก่น และ ภาคกลาง เช่น สุพรรณบุรี อ่างทอง สิงห์บุรี ชัยนาท นครปฐม และจังหวัดข้างเคียง เช่น พิจิตร นครสวรรค์ อุทัยธานี เข้ามาจับจองที่ดินและจัดตั้งขึ้นเป็นหมู่บ้าน ทำให้ตำบลระหานมีหมู่บ้านถึง 21 หมู่บ้าน จึงได้แยกการปกครองออกเป็นอีกตำบลหนึ่ง คือ ตำบลวังชะโอน

เมื่อ พ.ศ.2515 ต่อมาได้มีการแยกตำบลวังชะโอน ซึ่งขณะนั้นมี 19 หมู่บ้าน เป็นตำบลบึงสามัคคี เมื่อ พ.ศ.2528 ด้วยความสามัคคีของราษฎร ผสมผสาน ความสามารถและภูมิปัญญาของผู้นำและเจ้าหน้าที่บ้านเมือง จึงได้ รวมตำบลระหาน วังชะโอน และบึงสามัคคี ยกฐานะเป็นกิ่งอำเภอบึงสามัคคี ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย ลงวันที่ 30 เมษายน พ.ศ.2537 โดยใช้ชื่อว่า "กิ่งอำเภอบึงสามัคคี" เพื่อความเป็นสิริมงคล โดยแยกการปกครองจากอำเภอชาลวาลักษณ์บุรี จังหวัดกำแพงเพชร แล้วต่อมาแยกตำบลระหานออกเป็นตำบลเทพนิมิตและต่อมาได้มีพระราชกฤษฎีกายกฐานะขึ้นเป็น อำเภอบึงสามัคคี ในวันที่ 24 สิงหาคม พ.ศ.2550 โดยมีผลบังคับในวันที่ 8 กันยายน ปีเดียวกัน จนกลายเป็น อำเภอบึงสามัคคี มาจนถึงในปัจจุบัน

ตำบลบึงสามัคคี เป็นหนึ่งในพื้นที่ที่มีศักยภาพในการพัฒนาของจังหวัดกำแพงเพชร ซึ่งตำบลบึงสามัคคี นั้น ประกอบด้วย 12 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านหนองคล้า, หมู่ที่ 2 บ้านเขมโค้ง, หมู่ที่ 3 บ้านวัดใหม่, หมู่ที่ 4 บ้านชนเขตพัฒนา, หมู่ที่ 5 บ้านทุ่งชัน, หมู่ที่ 6 บ้านมาบมะตั้น, หมู่ที่ 7 บ้านบึงบ้าน, หมู่ที่ 8 บ้านอุตะเภา, หมู่ที่

9 บ้านศรีจันทร์โรง, หมู่ที่ 10 บ้านโค้งเจริญ, หมู่ที่ 11 บ้านใหม่พงษ์ทอง และ หมู่ที่ 12 บ้านบึงบ้านพัฒนา ภายใต้การปกครอง ดูแลขององค์การบริหารส่วนตำบลบึงสามัคคี (อบต.บึงสามัคคี)ซึ่งเป็นส่วนราชการในการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นที่ใกล้ชิดกับพื้นที่มากที่สุดตามระบบการบริหารราชการของประเทศไทย

ตำบลบึงสามัคคีตั้งอยู่ในเขตจังหวัดกำแพงเพชร ระยะทาง 85 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อใกล้เคียงดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลหนองโสน อำเภอสามง่าม จังหวัดพิจิตร

ทิศใต้ ติดต่อกับ ตำบลวังชะโอน อำเภอบึงสามัคคี จังหวัดกำแพงเพชร

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ตำบลถาวรวัฒนา อำเภอทรายทอง จังหวัดกำแพงเพชร

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลทุ่งใหญ่ อำเภอโพธิ์ประทับช้าง จังหวัดพิจิตร

ตำบลบึงสามัคคี มีพื้นที่ประมาณ 41.74 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 26,087.50 ไร่ โดยมีลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่ เป็นที่ราบ ซึ่งมีความสูงประมาณ 43 – 107 เมตร จากระดับน้ำทะเลปานกลาง ซึ่งสามารถแยกประเภทของการใช้ประโยชน์จากที่ดินได้ ดังนี้ 1.) พื้นที่ทำนา, 2.) พื้นที่ทำไร่, 3.) พื้นที่ ไม้ผล, และ 4.) พื้นที่ปลูกผัก

ตำบลบึงสามัคคี มีอุณหภูมิเฉลี่ย 27 องศาเซลเซียสโดยประมาณ โดยมีสภาพภูมิอากาศ แบ่งออกเป็น 3 ฤดู ตามฤดูกาลปกติของประเทศไทย โดยสามารถจัดแบ่งช่วงเวลาตามฤดูกาลได้ดังนี้

ฤดูร้อน อากาศร้อนจัดและอบอ้าว เริ่มตั้งแต่กลางเดือนกุมภาพันธ์ - กลางเดือนพฤษภาคม

ฤดูฝน มีฝนตกชุก เริ่มตั้งแต่กลางเดือนพฤษภาคม - เดือนตุลาคม

ฤดูหนาว อากาศหนาวเย็น เริ่มตั้งแต่กลางเดือนพฤศจิกายน - กลางเดือนกุมภาพันธ์

สภาพเศรษฐกิจของตำบลบึงสามัคคีอยู่ในระดับต้องการการพัฒนา รายได้เฉลี่ยต่อคน/ปี 10,647 บาท โดยประชากรส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เป็นหลัก เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบ ดินเป็นดินร่วนปนทราย พืชเศรษฐกิจที่สำคัญ คือ ทำนา ทำไร่อ้อย ปลูกข้าวโพด ปลูกข้าวโพดอ่อน และส่วนหนึ่งทำสวนผลไม้ เช่น ส้มเขียวหวาน มะม่วง กล้วยไข่ ชมพู สำหรับข้าวโพดฝักอ่อน ซึ่งเป็นผลผลิตที่มีชื่อเสียงของตำบลบึงสามัคคี สามารถผลิตป้อนโรงงานในการทำอาหารกระป๋องจำหน่ายในประเทศและส่งออก นอกจากนี้ยังให้ความสนใจการปลูกไม้เศรษฐกิจประเภทประเภทไม้โตเร็ว เช่น สัก และยูคาลิปตัส โดยมีการปลูกลำต้นเล็กไว้ตามบ้าน เช่น สุก รบ เป็ด ไก่ โดยเฉพาะไก่จะเลี้ยงไว้เป็นไก่นกที่มีชื่อเสียง และมีการเลี้ยงสัตว์ใหญ่ไม่กีราย เช่น เลี้ยงโคเนื้อ และการประมง ซึ่งคุณลักษณะทางภูมิศาสตร์ที่ได้เปรียบอีกประการหนึ่ง คือ ในพื้นที่ตำบลบึงสามัคคีมีลำคลองและสระที่เหมาะสมในการเลี้ยงปลา จึงมีการเลี้ยงปลาไว้ตามบ่อสำหรับไว้บริโภคภายใน ครอบครัว ปลาที่นิยมเลี้ยง ปลานิล ปลาดุก ปลาแรด รวมถึงการอุตสาหกรรม มีบริษัทไทยสงที่ผลไม้ส่งออกนอกประเทศ ตลอดจนการพาณิชย์ที่ส่วนใหญ่จะเป็นร้านขายของชำขนาดเล็ก เป้าอาชีพเสริมที่สนับสนุนการพัฒนาทางเศรษฐกิจของพื้นที่ตำบลบึงสามัคคี

ระดับการศึกษาของคนในพื้นที่อยู่ในระดับที่ยังต้องการการพัฒนา ถึงแม้ว่าจะมีสถานศึกษาในระดับในระดับมัธยมศึกษาในพื้นที่ จำนวน 2 แห่ง โรงเรียนระดับประถมศึกษา จำนวน 2 แห่ง และศูนย์เด็กเล็ก จำนวน 2

แห่ง รวมถึง โรงเรียนศึกษาผู้ใหญ่ จำนวน 2 แห่ง และที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน จำนวน 1 แห่ง เป็นแหล่งสนับสนุนด้านการศึกษา และแหล่งเรียนรู้ทางเลือกอีกรูปแบบหนึ่งของพื้นที่ ซึ่งสถานศึกษาเหล่านี้ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการของคนในพื้นที่ รวมถึงยังคงต้องพัฒนาศักยภาพทางการเรียนการสอนเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วในโลกยุคปัจจุบัน

และเมื่อพิจารณาจากยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพการบริหารส่วนตำบลบึงสามัคคี พบว่า ภายใต้วสัยทัศน์ของตำบลบึงสามัคคี ที่ว่า "สุขภาพดี ที่อยู่อาศัยมั่นคง มีที่ดินทำกิน หลุดพ้นจากความยากจน ปลอดภัยเสถียร" ซึ่งดูเหมือนที่จะให้น้ำหนักไปกับการมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิต ผ่านการสร้างความปลอดภัยที่ดีของประชาชนเป็นหลัก แต่การพัฒนาทางการศึกษาก็ยังได้รับการให้ความสำคัญในการกำหนดไว้เป็นพันธกิจหลักในการพัฒนาท้องถิ่นในข้อที่ 12. เรื่องการจัดการศึกษา ซึ่งถูกรองรับด้วยยุทธศาสตร์ที่ 9 ยุทธศาสตร์ด้านการศึกษา 1 ใน 9 ยุทธศาสตร์หลักในการพัฒนาตำบล การขับเคลื่อนแนววิสัยทัศน์นั้นลงสู่การปฏิบัติ ผ่านการวางยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่นของอบต.บึงสามัคคี กลับพบว่า ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาการศึกษาของคนในพื้นที่นั้น กลับไม่ได้ถูกระบุ หรือกำหนดแนวทาง หรือกลยุทธ์ ที่ชัดเจน หากแต่เป็นไปในลักษณะของการเขียนรวมไว้ในยุทธศาสตร์ที่ 9 ซึ่งเป็นยุทธศาสตร์ด้านการศึกษา ที่มีวัตถุประสงค์โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ประชาชนได้รับโอกาสทางการศึกษา และการเรียนรู้อย่างเท่าเทียมกัน และมีความคิดสร้างสรรค์ เพียงเท่านั้น

สภาพสังคมและความร่วมแรงร่วมใจของประชาชนอยู่ในระดับดีมาก โดยพบว่า กลไกหลักที่สำคัญของพื้นที่ คือ การสอดรับและสอดคล้องซึ่งกันและกันระหว่าง ระบบสังคมและวัฒนธรรมแบบวิถีไทย และวิถีชนบท กับความรู้จากภายนอกที่มีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็งเป็นตัวประสานความรู้และเทคโนโลยีใหม่ๆ ตลอดจนการเชื่อมโยงความช่วยเหลือจากองค์กร/หน่วยงานภายนอกเข้าสู่ชุมชนได้อย่างสมดุลและมีประสิทธิภาพ โดยความร่วมมือร่วมใจของประชาชนนั้นจะถูกยึดโยงผ่านสภาพวัฒนธรรมแบบไทยชนบทบนพื้นฐานของความสัมพันธ์ในแนวราบ (แบบเครือญาติ) จึงมีความใกล้ชิดสนิทสนมกัน มีการช่วยเหลือเกื้อกูลทางสังคมซึ่งกันและกันอย่างชัดเจน โดยเฉพาะในการร่วมกันแก้ปัญหาที่เป็นสาธารณประโยชน์ ภายใต้อาณัติของผลประโยชน์ส่วนรวมและการได้รับผลประโยชน์ร่วมกันของชุมชน ตามแนวคิดหลักการมีส่วนร่วมใน 4 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ การร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์ และร่วมติดตามประเมินผล เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนบนพื้นฐานของความเข้มแข็งของชุมชนต่อไป

2. สภาพปัญหา/ความต้องการด้านการวิจัย

จากการระดมสมองเพื่อค้นหาโจทย์วิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ตำบลหนองกระทุ่ม อำเภอกั๊กพั่น จังหวัดอุทัยธานี ตามโครงการออกหน่วยบริการวิชาการเคลื่อนที่ มหาวิทยาลัยนเรศวร (Naresuan University Mobile Unit) ผ่านเวทีประชาชน "เสวนาภาษาชุมชน" ซึ่งประกอบด้วย ผู้นำท้องถิ่น, แกนนำหมู่บ้าน, ผู้เกี่ยวข้อง, คณาจารย์จากมหาวิทยาลัย เป็นกลุ่มเป้าหมายหลักในการเข้าร่วมค้นหาโจทย์วิจัยในพื้นที่ จากกระบวนการดังกล่าวสามารถจัดลำดับความสำคัญเร่งด่วนของประเด็นโจทย์วิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นได้ดังนี้

2.1 ด้านภูมิศาสตร์ ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม (การพัฒนาระบบการผลิต และระบบเกษตรอินทรีย์)

จากที่ได้กล่าวไว้ในข้างต้นว่า จุดเด่นและความได้เปรียบทางลักษณะทางภูมิศาสตร์ และภูมิประเทศของตำบลบึงสามัคคีที่เป็นพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำ ซึ่งถือว่าเป็นที่มีศักยภาพต่อการพัฒนาพื้นที่ ในด้านการเกษตรกรรมเป็นอย่างมาก สอดคล้องกับข้อมูลด้านการประกอบอาชีพ ซึ่งประชากรส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เป็นหลัก (ทำนา ทำไร่ย่อย ปลูกข้าวโพด ปลูกข้าวโพดอ่อน และส่วนหนึ่งทำสวนผลไม้ เช่น ส้มเขียวหวาน มะม่วง กล้วยไข่ ชมพู สำหรับข้าวโพดฝักอ่อน) ซึ่งข้อมูลสำคัญที่พบจาก “เวทีเสวนาภาษาชุมชน” คือ การเกษตรในพื้นที่ตำบลบึงสามัคคี (การทำนา) ที่ดำเนินการในลักษณะของการเกษตรที่พึ่งพาสารเคมีทางการเกษตร ทั้งในส่วนของปุ๋ย ยาฆ่าแมลง ฯลฯ ซึ่งทำให้ต้นทุนในการผลิตมีราคาสูง เพราะจำเป็นต้องซื้อทุกอย่างจากบริษัท ห้างร้าน และตัวแทนจำหน่ายในท้องตลาด ซึ่งต่อมาระบบการเกษตรดังกล่าวไม่เพียงแต่จะทำให้ต้นทุนในการผลิตสูงเท่านั้น ยังทำลายระบบนิเวศทางธรรมชาติของพื้นที่ทางการเกษตรเหล่านั้นด้วย ทำให้คุณภาพของดินเสื่อมลง ปัญหาโรคพืช (เชื้อไวรัสในดิน สร้างปัญหากับนาข้าว) ผลผลิตลดลง ราคาของผลผลิตตกต่ำทั้งจากคุณภาพของดินที่แย่ลง ประกอบกับความผันผวนทางราคาของระบบตลาดก็ส่งผลถึงปัญหาที่ติดตามมาในประเด็นของหนี้สินภาคการเกษตร เกิดขึ้นและหมุนเวียนในรูปของ “วงจรอุบาทว์”

ประเด็นที่พบอีกประการหนึ่ง ก็คือ ปัญหาโรคพืช คือ “ปัญหาข้าวตืด” ที่ทำลายผลผลิตทางการเกษตร ซึ่งสอดคล้องกับประเด็นปัญหาที่ทำให้เกษตรกรจำเป็นต้องหันไปพึ่งพาสารเคมีในการแก้ปัญหา ตลอดจนการละทิ้งระบบเกษตรแบบดั้งเดิม ทางคณะผู้ศึกษาตระหนักว่า “ระบบการเกษตรแบบชีวภาพ/เกษตรอินทรีย์” น่าจะเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาที่ตรงจุด ซึ่งจะสามารถช่วยได้ทั้งในการรักษาสภาพสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศน์ และการลดต้นทุนในการผลิต ตลอดจนการแก้ปัญหาโรคพืชด้วยกระบวนการแบบธรรมชาติ ซึ่งหากได้รับการส่งเสริม และสร้างกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้องค์ความรู้และภูมิปัญญาดั้งเดิมทั้งภายในชุมชน และภายนอกชุมชน ก็จะเป็นการช่วยกระตุ้นแนวคิด และการอนุรักษ์การเกษตรแบบดั้งเดิม และการประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการแก้ปัญหาพร้อมกันได้อย่างลงตัว มีประสิทธิภาพ และเป็นรูปธรรมอีกนัยยะหนึ่ง

2.2 ด้านสังคม การปกครอง การพัฒนาชุมชน ภูมิปัญญา และศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น

2.2.1 การพัฒนาคุณภาพชีวิต ผ่านการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น

การพัฒนาคุณภาพชีวิต ผ่านการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นก็เป็นประเด็นสำคัญอีกประเด็นหนึ่งซึ่งพบใน “เสวนาภาษาชุมชน” กล่าวคือ จากข้อมูลการประกอบอาชีพหลัก และอาชีพเสริมของคนในพื้นที่ตำบลบึงสามัคคี จะพบว่ามีความแตกต่างหลากหลายอยู่เป็นจำนวนมาก แต่ก็สามารถที่จะจับกลุ่มอาชีพเพื่อต่อยอดการพัฒนาระบบเศรษฐกิจชุมชนของตนเองได้ แต่ก็ยังไม่สามารถทำได้อย่างเต็มที่ และมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร เพราะส่วนใหญ่ยังดำเนินการในลักษณะของ “ต่างคน ต่างทำ” นอกจากนี้ ผลจากการ

ดำเนินการในลักษณะดังกล่าว ยังส่งผลถึงปัญหาการพัฒนาท้องถิ่นในแบบของ "การขาดการรวมกลุ่ม เพื่อสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น"

ท่านปริญญา ปานทอง รองอธิการบดีฝ่ายทรัพยากรบุคคลและผู้อำนวยการสถาบันเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน มหาวิทยาลัยนเรศวร ได้เสนอแนะแนวทางการแก้ปัญหา โดยการ "สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น" บนพื้นฐานของอัตลักษณ์ของชุมชน ตัวอย่างที่เห็นเป็นรูปธรรม ซึ่งเป็นรูปแบบความสำเร็จของการพัฒนา คือ "ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง หมู่ที่ 3" ซึ่งรวบรวมองค์ความรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตเป็นอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งมาจากการรวมกลุ่ม การร่วมลงทุน การร่วมบริหารจัดการ ตลอดจนการรับผลประโยชน์ร่วมกัน ซึ่งแนวคิดนี้จะสามารถเกิดขึ้นได้จริงหรือไม่นั้น ก็คงต้องขึ้นอยู่กับความคิดเห็นของคนส่วนใหญ่ในหมู่บ้านในการตัดสินใจร่วมกันในการพิจารณาดำเนินการในอนาคตต่อไป

2.2.2 การพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ (ปัญหาการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น)

ปัญหาการตัดโอนโรงเรียนภายใต้ความดูแล/รับผิดชอบขององค์กรบริหารส่วนตำบล ตั้งแต่มีการจัดตั้งคณะกรรมการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (กกถ.) ขึ้นมาเมื่อ พ.ศ. 2543 จนบัดนี้ภารกิจกระจายอำนาจมิได้คืบหน้ามากนัก เนื่องจากบรรดาเครือข่ายองค์กรภาคประชาชนคัดค้านการถ่ายโอนภารกิจต่าง ๆ ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น การถ่ายโอนการศึกษา การสาธารณสุข เป็นต้น นอกจากนี้ยังเป็นปัญหาที่เกิดจากความไม่พร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ส่งผลให้การถ่ายโอนภารกิจเป็นไปอย่างล่าช้า ซึ่งความเคลื่อนไหวคัดค้านการโอนโรงเรียนไปให้ อบต.ตามที่ปรากฏเป็นข่าวอยู่ในสื่อต่างๆ เหล่านี้ก็ดูจะมีความรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ จนอาจจะกลายเป็นปัญหาใหญ่ทางการศึกษาเรื่องหนึ่ง สาเหตุของความไม่ต้องการให้มีการถ่ายโอน กล่าวโดยสรุปได้ดังนี้

1. ความไม่พร้อมและไม่สามารถบริหารจัดการการศึกษาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
2. เอกภาพและประสิทธิภาพของระบบการศึกษาได้รับความกระทบกระเทือน
3. ข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาจะได้รับผลกระทบในเรื่องความก้าวหน้า มั่นคงใน

การทำงาน ตลอดทั้งในเรื่องเกี่ยวกับเกียรติและศักดิ์ศรีจากระบบบริหารงานบุคคลที่จะต้องเปลี่ยนแปลงไป

ข้อคัดค้านในเรื่องดังกล่าวก็ค่อยๆ พัฒนาไปอย่างเป็นระบบมากขึ้นจนกลายเป็นการเรียกร้องให้มีการกระจายอำนาจการศึกษาเฉพาะที่เป็นไปตามแนวทางของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ที่ให้ท้องถิ่นมีอำนาจริเริ่มจัดการศึกษาของตนเองได้ (โดยไม่มีการถ่ายโอนมาจากสถานศึกษาของรัฐ) และให้ท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมเฉพาะตามแนวทางกระจายอำนาจที่เป็นสาระหลักของกฎหมายการศึกษาแห่งชาติโดยการเข้าเป็นกรรมการบริหารจัดการศึกษาในระดับเขตพื้นที่การศึกษาหรือเป็นกรรมการสถานศึกษาเท่านั้น

2.2.3 การพัฒนา "ความรู้คู่คุณธรรม"

ปัจจุบันสังคมไทยเปลี่ยนแปลงไปมาก ดังจะเห็นได้จากข่าวในหนังสือพิมพ์ วิทย์ ไททัศน์ ข่าวการชิงวิ่งราว ปล้นฆ่า ช่มชู้ ฆ่าตัวตาย เป็นต้น จากการวิเคราะห์สาเหตุเกิดจากความยากจน ขาดคุณธรรม

จริยธรรม ขาดจิตสำนึกในความเป็นคนดี เห็นแก่ตัว มีกิเลสหนา มีการ แข่งขันชิงดีชิงเด่น เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว ไม่รู้จักความพอดี ไม่เกรงกลัวต่อบาป งามงายกับอบายมุขและสิ่งเสพติด ผู้กระทำความผิดบางคนมีการศึกษาสูงแต่ขาด คุณธรรม ขาดความยับยั้งขาดสติปัญญา ซึ่งทั้งส่วนใหญ่บุคคลเหล่านี้มีสติปัญญาดีแต่กลับไร้คุณธรรม แทนที่จะใช้ ความรู้ในทางที่ก่อประโยชน์ในสังคม กลับนำความเดือดร้อนมาสู่สังคม

การสร้างความรู้คู่คุณธรรม ก็คือ การสร้างให้คนเป็นคนดีนั่นเอง การสร้างให้ผู้เรียนเป็นคนดี ต้องถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาอบรมหรือเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ การสร้างคุณธรรมคงไม่สามารถแยกสร้างได้ต่างหากจากการเรียนรู้ในเรื่องอื่นๆ คุณธรรมความเป็นคนดี เป็นคุณลักษณะทางจิตใจที่ แสดงออกมาผ่านการประพฤติปฏิบัติ การตัดสินใจทำหรือไม่ทำอย่างใดอย่างหนึ่ง บนพื้นฐานความเชื่อที่เป็น ค่านิยมทางคุณธรรมนั้นๆ เช่น ความเป็นคนรู้จักหน้าที่ รับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น ความเป็นคนซื่อสัตย์ สุจริต รู้จักเสียสละ อดทน ช่วยเหลือผู้อื่น เป็นต้น

กระบวนการเรียนรู้สามารถพัฒนาคุณธรรมให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน ผ่านกระบวนการปฏิบัติงาน ทั้ง งานส่วนบุคคลและการปฏิบัติงานร่วมกันเป็นกลุ่ม การเรียนรู้ที่ดีจึงควรเป็นการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนปฏิบัติงานต่างๆ ด้วยตนเอง เช่น แสวงหาความรู้ด้วยตนเองจากแหล่งข้อมูลข่าวสารต่างๆ ทดลองทำงานฝึกทดลองด้วยตนเอง ร่วมกับผู้อื่น ศึกษาค้นคว้า และทดลองปฏิบัติ การแลกเปลี่ยนข้อมูล และข้อค้นพบระหว่างผู้เรียนด้วยกันหรือ ระหว่างผู้เรียนกับผู้รู้ กระบวนการเหล่านี้ ผู้เรียนจะได้เรียนรู้เรื่องคุณธรรมโดยอัตโนมัติ โดยไม่ต้องสอนวิชา คุณธรรม เพราะการทำงานร่วมกับผู้อื่น ต้องเรียนรู้เรื่องความรับผิดชอบ ความตรงต่อเวลา อดทน เสียสละ ซื่อสัตย์ สุจริต ต้องรู้จักช่วยเหลือผู้อื่น ฯลฯ ถ้าเขาได้ทำมาก ๆ ก็จะสานก่อเป็นเจตคติ เป็นความเชื่อ และถ้าเขา ปฏิบัติอยู่เสมอก็จะเป็นความเคยชิน เป็นสำนึกที่จะต้องประพฤติปฏิบัติเช่นนั้นอยู่เสมอ ดังนั้น ที่พระราช-บัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ กล่าวว่า การศึกษาต้องให้ความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม และกระบวนการเรียนรู้ และบูรณา การตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา จึงเป็นหลักการจัดการเรียนรู้ที่สำคัญยิ่ง ที่จะทำให้ผู้เรียนเกิด ทั้งความรู้ และคุณธรรมไปพร้อมๆ กัน

3. สรุปประเด็นโจทย์วิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

จากความแตกต่างและหลากหลายในประเด็นปัญหา และความต้องการ คณะผู้ศึกษาสามารถสรุป ประเด็นของปัญหาและความต้องการที่พบ โดยศึกษาหาความสอดคล้อง ในประเด็นโจทย์วิจัยเพื่อการพัฒนา ท้องถิ่นที่ได้จากกระบวนการระดมสมองของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่มาวิเคราะห์เพื่อหาความเชื่อมโยงระหว่าง ประเด็นปัญหาและความต้องการที่ได้จากพื้นที่ ภายใต้กรอบแนวคิดในการค้นหาโจทย์วิจัยในการพัฒนาท้องถิ่น ตามโครงการออกหน่วยบริการวิชาการเคลื่อนที่ มหาวิทยาลัยนเรศวร (Naresuan University Mobile Unit) และ ทิศทางการวิจัยของมหาวิทยาลัยนเรศวรสามารถสรุปเป็นตารางและแผนผังความคิด (Mindmap) เพื่อหา ความสัมพันธ์และความเชื่อมโยงได้ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงสรุปประเด็นวิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

ลำดับ	มิติในการพัฒนา	ทิศทางวิจัย มน.	กรอบแนวคิด Mobile Unit	สภาพปัญหา/ความต้องการ	โจทย์วิจัย
1.	การพัฒนาแบบการผลิต และระบบเกษตรอินทรีย์	Agriculture & Engineering, Food, Fuel, Feeds, Fibers, Fertility	- ด้านภูมิศาสตร์ ทรัพยากรธรรมชาติ และ สิ่งแวดล้อม - ด้านสังคม การปกครอง การ พัฒนาชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น	- การเกษตรแบบเคมีทำให้ต้นทุนใน การผลิตมีราคาสูง - ทำลายระบบนิเวศทางธรรมชาติ - คุณภาพของดินที่แย่ลง และหนี้สิน ภาคการเกษตร	- การศึกษา และออกแบบรูปแบบที่ เหมาะสมของการพัฒนาระบบ การผลิต และระบบเกษตรอินทรีย์ (จากแหล่งของปัญหา, รูปแบบ/แนว ทางแก้ไขปัญหานั้นเหมาะสม)***
2.	2.1 การพัฒนาคุณภาพชีวิต ผ่านการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น	Education and Community Development	- ด้านสังคม การปกครอง การ พัฒนาชุมชน ภูมิปัญญา และ ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น	- การขาดการรวมกลุ่ม เพื่อสร้าง กระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนา ท้องถิ่น	- การศึกษา และพัฒนาแบบที่ เหมาะสม ของการพัฒนาสร้าง กระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนา ท้องถิ่น (จากแหล่งของปัญหา, รูปแบบ/ แนวทางแก้ไขปัญหานั้นเหมาะสม)***
	2.2 การพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ (ปัญหาการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น)	Education and Community Development	- ด้านสังคม การปกครอง การ พัฒนาชุมชน ภูมิปัญญา และ ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น	- ปัญหาการติดต่อโรงเรียนภายใต้ ความดูแลรับผิดชอบขององค์การ บริหารส่วนตำบล	- การศึกษา และพัฒนาแบบที่ เหมาะสม ของการพัฒนาแบบการ บริหารจัดการภาครัฐ (ปัญหาการ กระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น) (จากแหล่งของปัญหา, รูปแบบ/แนวทางแก้ไขปัญหานั้น เหมาะสม)**
	2.3 การพัฒนา "ความรู้คู่คุณธรรม"	Education and Community Development	- ด้านสังคม การปกครอง การพัฒนาชุมชน ภูมิปัญญา และ ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น	- การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของ สภาพสังคมไทยในปัจจุบันที่เน้น ความเจริญทางวัตถุ - ความต้องการกระบวนการเรียนรู้ พัฒนาคุณธรรมให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน	- การศึกษา และพัฒนาแบบที่ เหมาะสม ของการพัฒนา "ความรู้คู่ คุณธรรม" ในระบบการศึกษาและการ ดำเนินชีวิต***

หมายเหตุ * หมายถึง ระดับของความสำคัญของปัญหาและความต้องการของชาวบ้านในการพัฒนาท้องถิ่น

*** หมายถึง เร่งด่วนมาก

** หมายถึง เร่งด่วนปานกลาง

* หมายถึง เร่งด่วนน้อย

4. สภาพปัญหา/ความต้องการด้านการฝึกอบรม

ในส่วนของ การลงพื้นที่เพื่อค้นหาโจทย์ความต้องการด้านการฝึกอบรม เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นตาม โครงการออกหน่วยบริการวิชาการเคลื่อนที่ มหาวิทยาลัยนเรศวร (Naresuan University Mobile Unit) ในเวที “เสวนาภาษาชุมชน” พบสภาพปัญหา/ความต้องการด้านการฝึกอบรมของพื้นที่ประกอบด้วย

4.1 ด้านสาธารณสุขชุมชน สุขภาพร่างกาย สุขภาพจิต สุขภาพฟัน การใช้ยา เครื่องสำอางจาก ผลิตภัณฑ์ธรรมชาติ การดูแลผู้ป่วยในครอบครัว (โครงการฝึกอบรม การดูแลสุขภาพอนามัยครัวเรือน/ชุมชน)

ปัญหาสุขภาพอนามัยเป็นอีกประเด็นปัญหาหนึ่งที่พบและมีระดับความรุนแรงและเร่งด่วนของปัญหาในระดับ รองลงมา ซึ่งในส่วนของปัญหาด้านสุขภาพอนามัยที่พบ ส่วนใหญ่จะเป็นไปในลักษณะของการขาดความรู้ความ เข้าใจใน “พฤติกรรม การดำเนินชีวิต” (พฤติกรรม การบริโภค, พฤติกรรม การดูแลสุขภาพตนเอง) ซึ่งปัญหา ท้าวมมาก็คือการเจ็บป่วยที่เกิดจากสาเหตุในข้างต้น เช่น โรคระบบทางเดินหายใจ โรคเบาหวาน โรคความดัน เป็นต้น กรณีเช่นนี้ โครงการฝึกอบรม การดูแลสุขภาพอนามัยครัวเรือน/ชุมชน เพื่อการให้ความรู้ความเข้าใจด้านสุ ขภาพอนามัย ตลอดจนการสร้างเสริมความเข้มแข็งให้กับกลุ่มอสม.ซึ่งเป็นองค์กรหลักที่ใกล้ชิดประชาชนมากที่สุดใ นการดูแลด้านสุขภาพ ให้มีศักยภาพมากขึ้น รวมถึงการสร้างความรู้ความเข้าใจในการดูแลสุขภาพอนามัยครัวเรือน/ ชุมชน จึงน่าจะเป็นทางออกที่ดีในการแก้ปัญหาภายใต้ความร่วมมือของประชาชนในการดูแลสุขภาพของตนเอง ครอบครัว และชุมชนร่วมกัน

5. สรุปประเด็นโจทย์การฝึกอบรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

จากความแตกต่างและหลากหลายในประเด็นปัญหา และความต้องการ คณะผู้ศึกษาสามารถ สรุปประเด็นของปัญหาและความต้องการที่พบ เพื่อหาความเชื่อมโยงระหว่างประเด็นปัญหาและความต้องการที่ ได้จากพื้นที่ ภายใต้กรอบแนวคิดในการค้นหาโจทย์ความต้องการด้านการฝึกอบรมในการพัฒนาท้องถิ่น ตาม โครงการออกหน่วยบริการวิชาการเคลื่อนที่ มหาวิทยาลัยนเรศวร และทิศทางการวิจัยของมหาวิทยาลัยนเรศวร สามารถสรุปเป็นตารางและแผนผังความคิด เพื่อหาความสัมพันธ์และความเชื่อมโยงได้ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงสรุปโจทย์การฝึกอบรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

ลำดับ	มิติในการพัฒนา	ทิศทางการวิจัย มน.	กรอบแนวคิด Mobile Unit	สภาพปัญหา/ความต้องการ	โจทย์ฝึกอบรม
1.	โครงการฝึกอบรม การดูแลสุขอนามัยครัวเรือน/ชุมชน	Education and Community Development Health, Nutrition, Biomedical Engineering	- ด้านสังคม การปกครอง การพัฒนาชุมชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรม - ด้านสาธารณสุขชุมชน สุขภาพร่างกาย/จิตใจ การใช้ยา เครื่องสำอางผลิตภัณฑ์ธรรมชาติ	- การขาดความรู้ความเข้าใจใน "พฤติกรรมกราดำเนินชีวิต" (พฤติกรรมกราดำเนินชีวิต) (พฤติกรรมกราดำเนินชีวิต) - การเจ็บป่วยที่เกิดจากสาเหตุในข้างต้น เช่น โรคระบบทางเดินหายใจ โรคเบาหวาน โรคความดัน เป็นต้น - การขาดความรู้ความเข้าใจในการดูแลสุขอนามัยครัวเรือน/ชุมชน	- โครงการฝึกอบรม การดูแลสุขอนามัยครัวเรือน/ชุมชน***

หมายเหตุ * หมายถึง ระดับของความสำคัญของปัญหาและความต้องการของชาวบ้านในการพัฒนาท้องถิ่น

*** หมายถึง แรงจูงใจ

** หมายถึง แรงจูงใจปานกลาง

* หมายถึง แรงจูงใจน้อย

**สรุปประเด็นการค้นหาคำขวัญวิสัย และโจทย์การฝึกอบรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น
พื้นที่ตำบลลำประดา อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร
วันที่ 7 สิงหาคม 2554**

1. บทวิเคราะห์สภาพบริบทตำบล

จากข้อจำกัดของการที่ชุมชน และตำบลไม่มีบันทึกประวัติความเป็นมา การก่อเกิดของตำบลลำประดา ด้วยเหตุที่สืบเนื่องมาจากการขาดการรวบรวม และจัดเก็บข้อมูลทางประวัติศาสตร์ของตำบลลำประดา ที่เป็นมาตรฐาน หรือลายลักษณ์อักษรที่สามารถเชื่อถือ และยืนยันข้อเท็จจริงได้ แต่จากการที่ได้สอบถามผู้เฒ่าผู้แก่ และคนที่มมีพื้นเพดั้งเดิมในตำบลลำประดา พอจะสรุปได้ว่า เดิมที ตำบลลำประดา ตั้งอยู่หมู่ที่ 7 ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของตำบลภูมิ อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ต่อมาชาวบ้านได้เสนอเรื่องขอแยกตำบลและได้รับการยกฐานะเป็นตำบลลำประดาในปี พ.ศ. 2522 โดยครั้งแรกที่แยกตำบลมาเป็นตำบลลำประดานั้นมีเพียง 5 หมู่บ้าน เท่านั้น ต่อมาในปี พ.ศ. 2539 ก็มีการแยกหมู่บ้านจากตำบลภูมิ เพิ่มเติมอีก 5 หมู่บ้าน รวมเป็นหมู่บ้านทั้งหมด 10 หมู่บ้าน ในปัจจุบัน

ตำบลลำประดาอยู่ในเขตอำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ทางภาคเหนือของประเทศไทย ตั้งอยู่ห่างจากตัวอำเภอบางมูลนากระยะทาง 15 กิโลเมตร โดยมีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	ตำบลดงตะขบ ตำบลทุ่งโพธิ์ อำเภอดงตะพาน จังหวัดพิจิตร
ทิศใต้	ติดต่อกับ	ตำบลภูมิ ตำบลห้วยเขน อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	ตำบลวังตะกู อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	ตำบลบางไผ่ ตำบลหอไกร อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร

ตำบลลำประดา มีองค์การบริหารส่วนตำบลลำประดา (อบต.ลำประดา) เป็นหน่วยงานภาครัฐในส่วนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามระเบียบราชการบริหารส่วนท้องถิ่น ในการจัดระเบียบบริหารราชการแผ่นดินไทย เป็นองค์กรภาครัฐที่ใกล้ชิดกับพื้นที่มากที่สุด ซึ่งมีการแบ่งเขตการปกครองตามอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลลำประดา โดยมีจำนวนหมู่บ้านในเขตพื้นที่ทั้งสิ้น 10 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านลำประดาใต้, หมู่ที่ 2 บ้านเพชรลูกกา, หมู่ที่ 3 บ้านหนองสะเดา, หมู่ที่ 4 บ้านโคกโสน, หมู่ที่ 5 บ้านลำประดา, หมู่ที่ 6 บ้านห้วยหลัว, หมู่ที่ 7 บ้านสามแยก, หมู่ที่ 8 บ้านโคกโสน, หมู่ที่ 9 บ้านลำประดากลาง, และหมู่ที่ 10 บ้านลำประดากลางใหม่

ตำบลลำประดา มีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 24,866 ไร่ หรือคิดเป็น 39.79 ตารางกิโลเมตร ซึ่งมีสภาพภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นที่ดอน มีพื้นที่ส่วนน้อยที่เป็นที่น้ำท่วมถึง ในฤดูฝนพื้นที่บางแห่งเกิดภาวะน้ำท่วม ฤดูแล้งกแห้งซ้ำซาก ข้อน่าสังเกตอีกประการหนึ่งของพื้นที่ตำบลลำประดา คือ ไม่มีแม่น้ำไหลผ่าน สภาพลำคลองจะเป็นลำคลองเล็กๆ ในฤดูแล้งน้ำจะแห้งหมดลำคลอง น้ำใต้ดินต้องเจาะระดับเฉลี่ยประมาณ 80 เมตร ซึ่งพื้นที่ส่วนใหญ่ใช้

เป็นที่อยู่อาศัยและประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรมเพื่อการยังชีพ ซึ่งอุดมสมบูรณ์ไปด้วยนาข้าว ซึ่งคิดเป็นส่วนใหญ่ หรือเกือบทั้งหมดของพื้นที่โดยรวม

สภาพเศรษฐกิจของตำบลลำประดาอยู่ในระดับดีมาก โดยมีการประกอบอาชีพด้านการเกษตร (เกษตรกรรม (ทำนา ทำไร่ และเลี้ยงสัตว์)) เป็นอาชีพหลักของประชาชนในพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูล การใช้ประโยชน์จากที่ดินที่บ่งชี้ถึงการใช้ประโยชน์เพื่อการเกษตรเป็นหลัก โดยเมื่อว่างงานจากฤดูกาลทำนาแล้วจะว่างงานเนื่องจากสภาพพื้นที่แห้งแล้ง จึงไม่สามารถทำอาชีพเสริมเกี่ยวกับการเกษตรได้อีก บางส่วนจะอพยพไปใช้แรงงานในเมือง แต่บางส่วนจะจัดตั้ง กลุ่มต่างๆ เพื่อสร้างงาน สร้างอาชีพ และสร้างรายได้ ในระหว่างฤดูกาลที่เว้นว่างจากการทำการเกษตร ตัวอย่างกลุ่มอาชีพที่สำคัญในพื้นที่ตำบลลำประดา ได้แก่ กลุ่มสตรีตำบลลำประดา กลุ่มผักตบชวา กลุ่มสมุนไพร กลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรกร้าวหน้าเพื่อการผลิตบ้านห้วยหลวง (ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ) กลุ่มพริกแกง และกลุ่มวิสาหกิจชุมชนโรงสีชุมชนตำบลลำประดา เป็นต้น

ระดับการศึกษาของคนในพื้นที่อยู่ในระดับที่ยังต้องการการพัฒนา เนื่องจากสถานศึกษาส่วนใหญ่ในพื้นที่จะอยู่ในระดับประถมศึกษา ซึ่งเป็นในลักษณะของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเท่านั้น โรงเรียนระดับประถมศึกษา (จำนวน 3 แห่ง) โดยมีสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา (จำนวน 1 แห่ง) เป็นสถานศึกษาระดับสูงที่สุดในพื้นที่ แต่ก็ดำเนินงานในลักษณะของสถานศึกษาขยายโอกาสทางการศึกษา ซึ่งยังไม่สามารถรองรับความต้องการทางการศึกษาของคนในพื้นที่ได้อย่างเต็มที่นัก และมีที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน (จำนวน 5 แห่ง) เป็นแหล่งเรียนรู้ทางเลือกของพื้นที่ และเมื่อพิจารณาจากวิสัยทัศน์การพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหารส่วนตำบลลำประดา ที่ว่า "ตำบลลำประดา การเกษตรก้าวหน้า นำพาคุณภาพชีวิต ส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชนพัฒนาตำบลตามหลักธรรมาภิบาล อยู่บนพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียง" จะเห็นได้ว่า ทางอบต.ลำประดานั้น ได้ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษาในมิติของการพัฒนาคุณภาพชีวิต บนพื้นฐานเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งได้กำหนดไว้เป็นเพียงภารกิจหลักประการหนึ่งของพันธกิจการพัฒนาท้องถิ่นในข้อที่ 4. โดยถูกบรรจุรวมไว้กับการส่งเสริมการศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม และการกีฬา ซึ่งอาจจะยังไม่ครอบคลุม และไม่เพียงพอต่อการพัฒนาการศึกษาในระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา โดยโครงการส่วนใหญ่เป็นไปในลักษณะของการสนับสนุนสถานศึกษาระดับศูนย์เด็กเล็ก หรือชั้นก่อนวัยเรียน ตลอดจนเป็นโครงการในลักษณะของการส่งเสริมและอนุรักษ์ศาสนา ศิลปวัฒนธรรมและงานประเพณีเป็นส่วนใหญ่ สะท้อนให้เห็นถึงความต้องการ และความไม่ครอบคลุมในพื้นที่ของการพัฒนาในประเด็นของการพัฒนาการศึกษาของพื้นที่ ที่จำเป็นต้องขยายขอบเขตและพื้นที่ของการพัฒนาให้ครอบคลุม ตรงเป้าหมาย ตรงกับความต้องการของเด็กนักเรียน และเหมาะสมกับสภาพบริบทของพื้นที่มากยิ่งขึ้นในการกำหนดแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา 3 ปีของพื้นที่ในปีต่อไป

สภาพสังคมและความร่วมแรงร่วมใจของประชาชนอยู่ในระดับที่ดี จากเวทีเสวนาภาษาชุมชน พบว่าสภาพสังคมและความร่วมแรงร่วมใจของประชาชนอยู่ในระดับดี สามารถสังเกตจาก ความเข้มแข็งของ กลุ่มอาชีพที่สำคัญในพื้นที่ตำบลลำประดา ได้แก่ กลุ่มสตรีตำบลลำประดา กลุ่มผักตบชวา กลุ่มสมุนไพร กลุ่มวิสาหกิจชุมชนกลุ่มเกษตรกร้าวหน้าเพื่อการผลิตบ้านห้วยหลวง (ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ) กลุ่มพริกแกง และกลุ่ม

วิสาหกิจชุมชนโรงสีชุมชนตำบลลำประดา ที่ดำเนินกิจกรรมทางด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิต ผ่านการสร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้อย่างเข้มแข็ง และเป็นรูปธรรม หลากหลายโครงการ และหลากหลายชนิดของสินค้า/ผลิตภัณฑ์ชุมชนที่ได้รับการยอมรับ และเป็นที่ต้องการของตลาด ตลอดจนได้รับการดำเนินการ และพัฒนาคุณภาพสินค้า/ผลิตภัณฑ์อย่างต่อเนื่อง อาทิเช่น ผลิตภัณฑ์จากผักตบชวา น้ำพริกแกงเผ็ด ขนมทองม้วน สมุนไพรกระชาด น้ำมันสมุนไพรเหลือง เป็นต้น รวมถึง การจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรรายย่อยต่าง ๆ ได้หลายรูปแบบ เช่น สหกรณ์ออมทรัพย์เพื่อการเกษตร สหกรณ์ร้านค้าเพื่อการเกษตร รวมถึงการมีจุดเรียนรู้ขยายผลจากศูนย์พัฒนาการเกษตร สิรินคร อยู่ที่ บ้านห้วยหลวง หมู่ที่ 6 ตำบลลำประดา เป็นแหล่งเรียนรู้ในเรื่องการทำปุ๋ย การคัดเมล็ดพันธุ์ข้าว และ เป็นแหล่งสร้างงานสร้างรายได้ ให้กับประชาชนภายในหมู่บ้าน ตำบล เหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความร่วมแรงร่วมใจเพื่อร่วมกันพัฒนาท้องถิ่นของคนในตำบลได้เป็นอย่างดี

2. สภาพปัญหา/ความต้องการด้านการวิจัย

จากการระดมสมองเพื่อค้นหาโจทย์วิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ตำบลลำประดา อำเภอบางมูลนาก จังหวัดพิจิตร ตามโครงการออกหน่วยบริการวิชาการเคลื่อนที่ มหาวิทยาลัยนเรศวร (Naresuan University Mobile Unit) ผ่านเวทีประชาชน “เสวนาภาษาชุมชน” ซึ่งประกอบด้วย ผู้นำท้องถิ่น, แกนนำหมู่บ้าน, ผู้เกี่ยวข้อง, คณาจารย์จากมหาวิทยาลัย เป็นกลุ่มเป้าหมายหลักในการเข้าร่วมค้นหาโจทย์วิจัยในพื้นที่ จากกระบวนการดังกล่าวสามารถจัดลำดับความสำคัญเร่งด่วนของประเด็นโจทย์วิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นได้ดังนี้

2.1 ด้านสังคม การปกครอง การพัฒนาชุมชน ภูมิปัญญา และศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น

1.) หนี้สินภาคการเกษตร

ปัญหาหนี้สินภาคการเกษตร นับเป็นปัญหาใหญ่ในระดับจากครัวเรือน ชุมชน สังคม ไปจนถึงในระดับประเทศ และเป็นผลสืบเนื่องมาจากการล่มสลายของระบบเกษตรและการจัดการชีวิตของเกษตรกร หนี้สินเกษตรกรจึงเป็นทุกข์เรื้อรังของเกษตรกรมายาวนาน นับตั้งแต่การผลิตทางการเกษตรเปลี่ยนแปลงจากเพื่อตอบสนองปัจจัยสี่ มาเป็นการผลิตเพื่อการค้า โดยการส่งเสริมของหน่วยงานภาครัฐ สถาบันการศึกษาที่เปิดสอนวิชาเกษตรกรรมแผนใหม่ที่มีเงินเป็นเป้าหมาย และธุรกิจการเกษตร ภายใต้วาทกรรมว่า “พุงนี้รวย” และเพื่อเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงทุน และโอกาสทางการแข่งขัน ภายใต้ตลาดทุนเสรี ทำให้เกษตรกรเข้าถึงสินเชื่อได้ง่ายขึ้น เป็นปฐมบทของหนี้สิน ที่กลายมาเป็นวงจรอุบาทว์และปีศาจที่ขูดเลือด ขูดเนื้อพี่น้องเกษตรกรมาจนทุกวันนี้

ปัญหาหนี้สินของเกษตรกรส่วนใหญ่ มีศึกษาสาเหตุที่ทำให้เกษตรกรเป็นหนี้ในทางนโยบายพบว่า สาเหตุหลักๆ คือ การกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศโดยใช้ภาคเกษตรกรรมเป็นฐานของความเจริญ, การสนับสนุนทุนนิยมการเกษตร ในลักษณะพิเศษที่เรียกว่า ทุนนิยมค่าเช่า, ประการที่สาม การใช้นโยบายการค้าเสรีอย่างเลือกปฏิบัติ, การศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาการจำแนกค่าใช้จ่ายของเกษตรกร พบว่า เกษตรกรมีค่าใช้จ่ายในครัวเรือนที่ก่อให้เกิดภาวะหนี้สินใน 4 กลุ่มใหญ่ คือ หนี้สินด้านการลงทุน การเกษตร หนี้สินด้านค่าใช้จ่ายในครัวเรือน, หนี้สินด้านการลงทุนการศึกษาของบุตร, หนี้สินอันเกิดจากโชครชะตา

ฟ้ากำหนด สาเหตุเหล่านี้ล้วนทำให้เกษตรกรเกิดภาวะหนี้สินที่ล้นพ้นจนนำไปสู่การสูญเสียทรัพย์สินและที่ดินเป็นจำนวนมาก รวมถึงสภาพปัญหาในระดับปฏิบัติ ในมิติของการนำเข้าสินค้าทุนราคาแพง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นระบบการผลิตแบบเข้มข้นในแง่ของการใช้เครื่องจักรและสารเคมี เช่น ปุ๋ย ยาฆ่าแมลง และ ยากำจัดศัตรูพืช ฯลฯ จากการระดมสมองเพื่อค้นหาโจทย์วิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ในเวที “เสวนาภาษาชุมชน” พบว่า การทำนา 1 ไร่ จะมีต้นทุนการผลิตประมาณ 5,000 บาท (ไม่รวมค่าแรงในครัวเรือน) ต้นทุนเกือบทั้งหมดเป็น ค่าปุ๋ย ยาฆ่าแมลง และค่าจ้างรถเกี่ยว ฯลฯ เหล่านี้บีบบังคับให้เกษตรกรต้องนำเข้าทุนราคาแพงจากภาคการผลิตอื่น ๆ และนี่อาจเป็นสาเหตุที่ทำให้พวกเขาต้องพึ่งพาเงินออมจากภายนอก ทั้งในส่วนของสถาบันการเงินในระบบ และนอกระบบ การหันกลับมาให้ความสำคัญกับ “สภาพความเป็นจริง และกรู้จักตนเอง” ผ่านการส่งเสริมให้ประชาชนน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิต จึงถูกหยิบยกนำเสนอในเวทีเสวนา ซึ่งหากชาวบ้านปฏิบัติและนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวัน และขยายผลให้ครอบคลุมทุกครัวเรือน ก็จะช่วยลดภาระหนี้สิน และสามารถดำรงชีวิตได้ในขณะที่ค่าครองชีพสูง ในสถานะของตลาดเสรี ภายใต้ระบบทุนนิยม ได้อย่างรู้เท่าทัน

2.) ระบบสวัสดิการชุมชน/สังคมสำหรับผู้สูงอายุ

จากโครงสร้างประชากรไทยในปัจจุบันประมาณ 66 ล้านคน และเป็นประเทศที่จัดว่าได้อยู่ในช่วงของสังคมผู้สูงอายุด้วยเงื่อนไขมีประชากรผู้สูงอายุมากกว่าร้อยละ 10 และที่เป็นเช่นนี้เพราะอัตราการเกิดของประเทศไทยลดลงอย่างต่อเนื่อง และจากการคาดประมาณประชากรโดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พบว่า จำนวนและสัดส่วนของประชากรที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป หรือประชากรวัยสูงอายุในประเทศไทยเพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง จนปัจจุบันประเทศไทยมีประชากรวัยสูงอายุประมาณ 7.3 ล้านคน หรือร้อยละ 11.0 ของประชากรทั้งหมด โดยปี พ.ศ.2573 คาดว่าจะมีจำนวนเพิ่มขึ้นถึง 17.7 ล้านคน หรือร้อยละ 20 ของจำนวนประชากรทั้งหมด

ดังนั้น การก้าวขึ้นสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างรวดเร็วของสังคมไทย และย่อมส่งผลให้วิถีชีวิตและพฤติกรรมของผู้คนในสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วไม่น้อย ทำให้หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องรวมทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องมีการเตรียมมาตรการรองรับอย่างทันทั่วทั้งที่พร้อมที่จะก้าวทันสถานการณ์ของผู้สูงอายุและปรับกระบวนการทัศน์เดิมจากที่มองผู้สูงอายุว่าเป็นภาระของสังคมทำให้เป็นผู้ใช้ประโยชน์ที่สะสมมายาวนานให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม

แนวคิดการจัดสวัสดิการชุมชนและการดูแลผู้สูงอายุบนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของประชาชน ชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงถูกหยิบยกขึ้นในเวทีเสวนาภาษาชุมชน ซึ่งเหล่านี้ ถือว่า เป็นเรื่องสำคัญที่ทุกฝ่ายต้องให้ความร่วมมือ ประชาชนและผู้สูงอายุต้องเป็นผู้สะท้อนสภาพปัญหาและความต้องการของตน ส่วนชุมชนหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องเป็นฝ่ายสนับสนุนให้เกิดการแก้ไขปัญหาและการจัดบริการดำเนินงานต่างๆ ที่มุ่งเสริมสร้างคุณภาพชีวิตดังกล่าว ซึ่งถือว่าเป็นสิ่งที่รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องรวมทั้งอปท. ต้องให้ความสำคัญและร่วมกันหาแนวทางพัฒนาและเสริมสร้างการจัดสวัสดิการสังคมแก่ผู้สูงอายุต่อไป

2.2 ด้านภูมิศาสตร์ ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม (ปัญหาเกษตร (ศัตรูพืช และระบบเกษตรอินทรีย์))

ปัญหาเกษตร เป็นปัญหาสำคัญอีกประการหนึ่งที่พบในพื้นที่ตำบลลำประดา โดยสามารถแบ่งออกได้ดังนี้

1.) ปัญหาระบบเกษตรแบบพึ่งพาเครื่องจักร พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ในพื้นที่ตำบลลำประดา มักนิยมระบบเกษตรแบบพึ่งพาเครื่องจักร รวมถึงสารเคมีทางการเกษตร การใช้ปุ๋ยและยากำจัดศัตรูพืช เพื่อเพิ่มผลผลิต ทำให้ต้นทุนทางการผลิตเพิ่มสูงขึ้น เกิดภาวะหนี้สิน ตลอดจนปัญหาด้านสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศน์ที่ถูกทำลายจากการใช้เทคโนโลยีการผลิตที่ใช้เครื่องจักร และสารเคมีในการเพิ่มผลผลิตเป็นองค์ประกอบหลัก รวมถึงปัญหาการแพร่ระบาดของโรคและแมลงเป็นวงกว้างจากระบบนิเวศน์ที่ถูกทำลาย

2.) ปัญหาศัตรูพืช พบว่า ปัญหาเพลี้ยกระโดดสีน้ำตาล เป็นศัตรูพืชที่สำคัญของคนทำนาปลูกข้าว ชาวนาทุกคนรู้จักแมลงชนิดนี้ดี เพราะบางทีแมลงชนิดนี้สร้าง ความเสียหายได้ในชั่วข้ามคืน ถึงกับหมดเนื้อหมดตัว เพลี้ยกระโดดสีน้ำตาลมักทำลาย ข้าว โดยดูดน้ำเลี้ยงจากต้นข้าวทุกระยะการเจริญเติบโตจนทำให้ข้าวแห้งตาย เป็นจุดๆ ในแปลงนา และขยายตัวเป็นวงกว้าง ออกไปตามปริมาณของเพลี้ยกระโดดที่เพิ่มขึ้น ทำให้บริเวณที่มีเพลี้ยเกาะอยู่ มีลักษณะคล้ายใบโดนน้ำร้อนลวก ใบเหลือง แดงและต้นข้าวตาย หากข้าวที่ถูกดูดกินน้ำเลี้ยงไม่ตาย เพลี้ยกระโดดสีน้ำตาลจะเป็นพาหะนำเชื้อไวรัส ซึ่งทำให้เกิดโรคใบหงิก หรือโรคจู๋ ข้าวไม่ออกรวง สร้างความเสียหาย แก่เกษตรกรผู้ปลูกข้าวอย่างมาก สาเหตุสำคัญ คือ มีการปลูกข้าวตลอดปีอย่างต่อเนื่อง ปลูกข้าวพันธุ์ไม่ค้ำตันนาน หรือปลูกข้าวพันธุ์เดิมซ้ำกันทุกฤดูในแหล่งเดิม และมีการใช้สารกำจัดแมลงที่ทางราชการไม่แนะนำ โดยเฉพาะสารที่ก่อให้เกิดการระบาดของเพลี้ยกระโดดสีน้ำตาล ในอนาคตปัญหานี้จะยังคงเกิดขึ้นอีกแน่นอนจนกว่าที่การผลิตข้าวเชิงพาณิชย์ยังมีความสำคัญและดำเนินต่อไป การแก้ปัญหาที่ได้ผลและทันการณ์ต้องมีการวางแผนการบริหารการจัดการที่ดี มีการเฝ้าระวังอย่างเป็นระบบต่อเนื่อง ผู้เขียนจะไม่กล่าวถึงการป้องกันกำจัดหรือการแก้ปัญหา เพราะมีคำแนะนำและทางราชการได้ดำเนินการอยู่แล้ว ข้อควรคำนึงคือ ข้อจำกัดหรือความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ ทางวิชาการกับทางเศรษฐกิจและสังคมอาจไม่สอดคล้องกัน จึงต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ โดยคำนึงถึงข้อดีข้อเสียและไม่ควรหวังผลเพียงการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า แต่ควรคำนึงถึงผลกระทบที่ตามมาทั้งระยะสั้นและระยะยาว

จากปัญหาสำคัญด้านการเกษตรทั้ง 2 ประเด็น แนวคิดด้านเกษตรอินทรีย์ และการควบคุมแมลงศัตรูพืชแบบอินทรีย์ จึงถูกนำเสนอเพื่อเป็นทางเลือกในการแก้ปัญหาทางการเกษตรที่เกิดขึ้นในพื้นที่ โดยเน้นที่การเสริมสร้างความแข็งแรงของพืช เพื่อให้พืชสามารถพัฒนาความต้านทานต่อโรคและแมลงศัตรูพืช รวมทั้งทำให้พืชสามารถแข่งขันกับวัชพืชได้ดีขึ้น ดังนั้นเกษตรอินทรีย์จึงให้ความสำคัญต่อการปรับปรุงบำรุงดินและการปรับสภาพแวดล้อมของระบบนิเวศในฟาร์มเป็นหลัก เมื่อฟาร์มได้รับการปรับปรุงให้ดินมีความอุดมสมบูรณ์และสภาพแวดล้อมที่ดี ระบบนิเวศฟาร์มก็จะดีสมดุล การรบกวนจากศัตรูพืชก็จะน้อยลง โดยอาจเริ่มจากการเตรียมแปลงนาปลูกข้าวให้สะอาด ปราศจากวัชพืช ซึ่งเป็นที่อาศัยของแมลงศัตรูข้าว เนื่องจากในบางครั้งหลังจากเราเก็บ

เกียงผลผลิตข้าว รุ่นก่อนหน้าแล้ว อาจมีแมลงที่เป็นศัตรูของข้าวอาศัยอยู่ เราต้องตัด และเผาทำลายทิ้งให้หมด ให้เผาเฉพาะ วัชพืชตามคันนา ส่วนฟางข้าว ให้หมักด้วยจุลินทรีย์สำหรับย่อยสลายตอซัง และฟางข้าว ดินในนาของเราจะได้มีความอุดมสมบูรณ์เพิ่มขึ้น รวมถึงการส่งเสริมสนับสนุนให้มีการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ ให้ครอบคลุมทุกครัวเรือน เพื่อลดต้นทุนในการผลิต และปรับปรุงคุณภาพดิน เพื่อการสร้างความสมบูรณ์ให้กับดิน พื้นฟูระบบนิเวศวิทยาและวัชจักรแห่งธรรมชาติ การผลิตการเกษตรจะต้องสอดคล้องกับวิถีแห่งธรรมชาติ และช่วยทำให้ระบบและวัชจักรธรรมชาติเพิ่มพูนและยั่งยืนต่อไป

3. สรุปประเด็นโจทย์วิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

จากความแตกต่างและหลากหลายในประเด็นปัญหา และความต้องการ คณะผู้ศึกษาสามารถสรุปประเด็นของปัญหาและความต้องการที่พบ โดยศึกษาหาความสอดคล้อง ในประเด็นโจทย์วิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นที่ได้จากกระบวนการระดมสมองของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่ นำมาวิเคราะห์เพื่อหาความเชื่อมโยงระหว่างประเด็นปัญหาและความต้องการที่ได้จากพื้นที่ ภายใต้กรอบแนวคิดในการค้นหาโจทย์วิจัยในการพัฒนาท้องถิ่น ตามโครงการออกหน่วยบริการวิชาการเคลื่อนที่ มหาวิทยาลัยนเรศวร (Naresuan University Mobile Unit) และทิศทางการวิจัยของมหาวิทยาลัยนเรศวรสามารถสรุปเป็นตารางและแผนผังความคิด (Mindmap) เพื่อหาความสัมพันธ์และความเชื่อมโยงได้ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงสรุปประเด็นวิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

ลำดับ	มิติในการพัฒนา	ทิศทางวิจัย มน.	กรอบแนวคิด Mobile Unit	สภาพปัญหา/ความต้องการ	โจทย์วิจัย
1.	ปัญหาในด้านการเกษตร	Agriculture & Engineering, Food, Fuel, Feeds, Fibers, Fertility Education and Community Development	- ด้านสังคม การปกครอง การพัฒนาชุมชน ภูมิปัญญา และศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น - ด้านสังคม การปกครอง การพัฒนาชุมชน ภูมิปัญญา และศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น - ด้านสาธารณสุขชุมชน สุขภาพร่างกาย สุขภาพจิต สุขภาพฟัน การเข้ายา เครื่องสำอางจากผลิตภัณฑ์ธรรมชาติ การดูแลผู้ป่วยในครอบครัว	- ปัญหาในด้านการเกษตร	- การศึกษา และพัฒนารูปแบบที่เหมาะสม ของการพัฒนากระบวนการบริหารจัดการ เพื่อการแก้ปัญหาในด้านการเกษตร (สาเหตุ แนวทางแก้ไข) ***
2.	ระบบสวัสดิการชุมชน/สังคมสำหรับผู้สูงอายุ	Education and Community Development Health, Nutrition, Biomedical Engineering	- ด้านสังคม การปกครอง การพัฒนาชุมชน ภูมิปัญญา และศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น - ด้านสาธารณสุขชุมชน สุขภาพร่างกาย สุขภาพจิต สุขภาพฟัน การเข้ายา เครื่องสำอางจากผลิตภัณฑ์ธรรมชาติ การดูแลผู้ป่วยในครอบครัว	- โครงสร้างของประชากรได้เปลี่ยนแปลงเข้าไปสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) - ปัญหาการละเลย ขาดความเอาใจใส่จากทั้งครอบครัว และชุมชน รวมถึงข้อจำกัด และความไม่ทั่วถึงของระบบสังคมเศรษฐกิจ สวัสดิการสังคม และหลักประกันสังคมของผู้สูงอายุ	- การศึกษา และพัฒนารูปแบบที่เหมาะสม ของการพัฒนากระบวนการบริหารจัดการ เพื่อการรองรับผู้สูงอายุที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ (การเตรียมพร้อมของชุมชน ความสามารถในการรองรับ Carrying Capacity for Aging Society การดูแลเอาใจใส่จากทั้งครอบครัว และชุมชน รวมถึงข้อจำกัด และความไม่ทั่วถึงของระบบสังคมเศรษฐกิจ สวัสดิการสังคม และหลักประกันสังคมของผู้สูงอายุ)***

หมายเหตุ * หมายถึง ระดับของความสำคัญของปัญหาและความต้องการของชาวบ้านในการพัฒนาท้องถิ่น

*** หมายถึง เร่งด่วนมาก

** หมายถึง เร่งด่วนปานกลาง

* หมายถึง เร่งด่วนน้อย

ลำดับ	มิติในการพัฒนา	ทิศทางการวิจัย มน.	กรอบแนวคิด Mobile Unit	สภาพปัญหา/ความต้องการ	โจทย์วิจัย
3.	ระบบเกษตรอินทรีย์	Education and Community Development	- ด้านสังคม การปกครอง การพัฒนาชุมชน ภูมิปัญญา ท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรม	- ปัญหาระบบเกษตรแบบพึ่งพา เครื่องจักร - ปัญหาศัตรูพืช	- การศึกษาแนวทาง และ ประยุกต์ใช้ระบบเกษตรอินทรีย์/ เกษตรชีวภาพ และการควบคุม แมลงศัตรูพืชแบบอินทรีย์ เพื่อ แก้ปัญหาหนี้สินภาคเกษตรและ ผลกระทบที่มีต่อระบบนิเวศ***

หมายเหตุ * หมายถึง ระดับของความสำคัญของปัญหาและความต้องการของชาวบ้านในการพัฒนาท้องถิ่น

*** หมายถึง เร่งด่วนมาก ** หมายถึง เร่งด่วนปานกลาง * หมายถึง เร่งด่วนน้อย

4. สภาพปัญหา/ความต้องการด้านการฝึกอบรม

ในส่วนของการลงพื้นที่เพื่อค้นหาโจทย์ความต้องการด้านการฝึกอบรม เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นตามโครงการออกหน่วยบริการวิชาการเคลื่อนที่ มหาวิทยาลัยนเรศวร (Naresuan University Mobile Unit) ในเวที "เสวนาภาษาชุมชน" พบสภาพปัญหา/ความต้องการด้านการฝึกอบรมของพื้นที่ประกอบด้วย

4.1 ด้านสาธารณสุขชุมชน สุขภาพร่างกาย สุขภาพจิต สุขภาพฟัน การใช้ยา เครื่องสำอางจากผลิตภัณฑ์ธรรมชาติ การดูแลผู้ป่วยในครอบครัว (การดูแลสุขภาพอนามัยตนเอง ครีวเรือน และชุมชน)

โรคที่พบมากในพื้นที่ มีหลากหลายประเภท และอาการที่มา ทั้งในมิติของโรคเรื้อรังหรือโรคประจำตัว วิธีชีวิตที่ไม่ค่อยเคลื่อนไหวร่างกายหรือออกกำลังกาย และออกกำลังกาย (โรคข้อเข่าเสื่อม กระดูกเสื่อมในผู้สูงอายุ) ด้วยท่าทางที่ไม่ถูกต้อง อาจทำให้เกิดการบาดเจ็บ ด้านบริโภคอาหารที่นิยมบริโภคโปรตีนและไขมัน และนิยมซื้ออาหารสำเร็จรูปหรือกึ่งสำเร็จรูป ซึ่งส่งผลถึงภาวะการเกิดโรคเรื้อรังหลายชนิด เช่น โรคอ้วน ความดันโลหิตสูง เบาหวาน ด้านอารมณ์ การใช้ชีวิตอยู่ในสังคมที่มีการแข่งขัน ด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจ ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตครอบครัว บุคคลในครอบครัว ส่งผลให้ประชากรวัยทำงานมีความวิตกกังวล มีความเครียด ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นสาเหตุที่เกิดจากพฤติกรรมไม่ถูกต้องของประชาชน ก่อให้เกิดโรคเรื้อรังได้แก่ ความดันโลหิตสูง เบาหวาน โรคของหัวใจและหลอดเลือด รวมถึงโรคมะเร็ง เหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นผลมาจากพฤติกรรมการดำเนินชีวิต และพฤติกรรมบริโภคที่มักไม่เป็นไปตามสุขลักษณะ ซึ่งได้กลายเป็นปัญหาสาธารณสุขที่สำคัญเป็นสาเหตุการเจ็บป่วยและเสียชีวิตอันดับต้นๆของประเทศ

การดูแลสุขภาพตนเองจึงเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่ง เพราะในความเป็นจริงการดูแลสุขภาพเจ็บป่วยหรือดูแลสุขภาพให้แข็งแรงขึ้นอยู่กับตัวของคนเองเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นการจะพัฒนาภาวะสุขภาพของบุคคล หรือประชาชนให้ประสบผลสำเร็จ จะต้องส่งเสริมการดูแลสุขภาพตนเองเป็นสำคัญ และในการดูแลสุขภาพตนเอง พฤติกรรมของบุคคลมีความสำคัญมากต่อภาวะสุขภาพของบุคคล พฤติกรรมสุขภาพที่ดีของบุคคลส่งผลให้บุคคลนั้นมีสุขภาพที่ดีทั้งในระยะสั้นและระยะยาว นอกจากนี้ในช่วงที่จำเป็นเกิดการเจ็บป่วย พฤติกรรมสุขภาพของบุคคลที่ดีช่วยให้สามารถปรับตัวต่อภาวะวิกฤติของการเจ็บป่วยได้เร็วและดี ดังนั้น "พฤติกรรมของบุคคลจึงมีความสำคัญเกี่ยวข้องกับบุคคล ตลอดระยะของภาวะสุขภาพดีและการเจ็บป่วย" ซึ่งการมีการปฏิบัติการดูแลตนเองก็ถือว่า เป็นพฤติกรรมสุขภาพที่ดีของบุคคล ครีวเรือน ชุมชน สังคม และประเทศชาติต่อไป

4.2 ด้านเทคโนโลยี การใช้เครื่องมือเครื่องจักร การซ่อมบำรุงเครื่องมือประกอบอาชีพและอุปกรณ์ไฟฟ้า การออกแบบปรับปรุงภูมิทัศน์ อาคารบ้านเรือน ผังเมือง (การดูแลรักษาเครื่องมือเครื่องจักรทางการเกษตร)

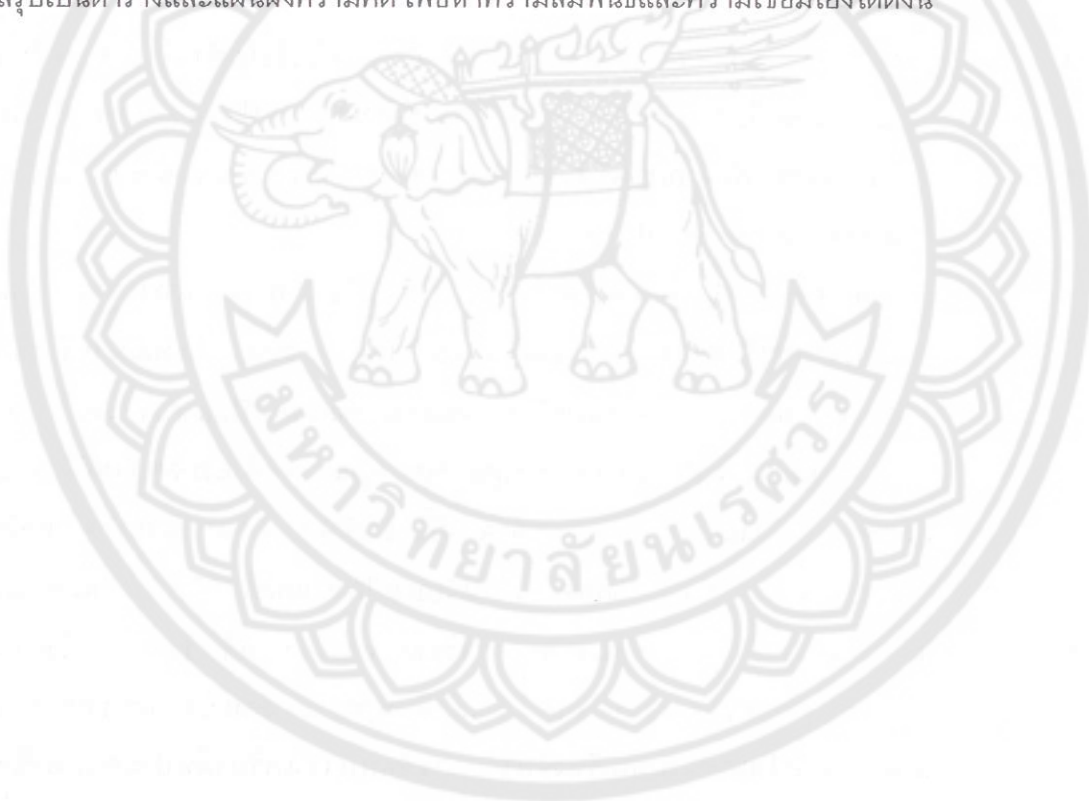
จากที่ได้กล่าวไว้ในข้างต้น ในประเด็นของ ปัญหาระบบเกษตรแบบพึ่งพาเครื่องจักร พบว่า นอกจาก ระบบเกษตรแบบพึ่งพาเครื่องจักร รวมถึงสารเคมีทางการเกษตร การใช้ปุ๋ยและยากำจัดศัตรูพืช ที่ทำให้ต้นทุนทางการผลิตเพิ่มสูงขึ้น เกิดภาวะหนี้สิน ตลอดจนปัญหาด้านสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศน์ที่ถูกทำลายแล้ว ปัญหามารดูละรักษารองมือ เครื่องจักรทางการเกษตรเหล่านี้ก็เป็นปัญหาสำคัญอีกประการหนึ่ง ซึ่ง

สามารถช่วยลดต้นทุนการผลิตของเกษตรกร ภายใต้การฝึกอบรมในหลักสูตร "การใช้และบำรุงรักษาเครื่องจักรกลการเกษตร" เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมของเครื่องมือ อุปกรณ์ในการทำการเกษตร ลดค่าใช้จ่ายในการซ่อมบำรุงรักษาเครื่องจักรกลการเกษตรทั้งในระยะสั้นและระยะยาว ตลอดจนจะทำให้เกษตรกรมีความรู้ในเรื่องการบำรุง รักษา และสามารถซ่อมเครื่องจักรกลการเกษตรเบื้องต้นได้ด้วยตนเอง รวมทั้งสามารถช่วยเหลือเพื่อนสมาชิกสหกรณ์/กลุ่มเกษตรกร และประชาชนทั่วไปได้

4.3 สรุปประเด็นโจทย์การฝึกอบรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

จากความแตกต่างและหลากหลายในประเด็นปัญหา และความต้องการ คณะผู้ศึกษาสามารถสรุปประเด็นของปัญหาและความต้องการที่พบ เพื่อหาความเชื่อมโยงระหว่างประเด็นปัญหาและความต้องการที่ได้จากพื้นที่ ภายใต้กรอบแนวคิดในการค้นหาโจทย์ความต้องการด้านการฝึกอบรมในการพัฒนาท้องถิ่น ตามโครงการออกหน่วยบริการวิชาการเคลื่อนที่ มหาวิทยาลัยนเรศวร และทิศทางการวิจัยของมหาวิทยาลัยนเรศวร สามารถสรุปเป็นตารางและแผนผังความคิด เพื่อหาความสัมพันธ์และความเชื่อมโยงได้ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงสรุปกิจกรรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

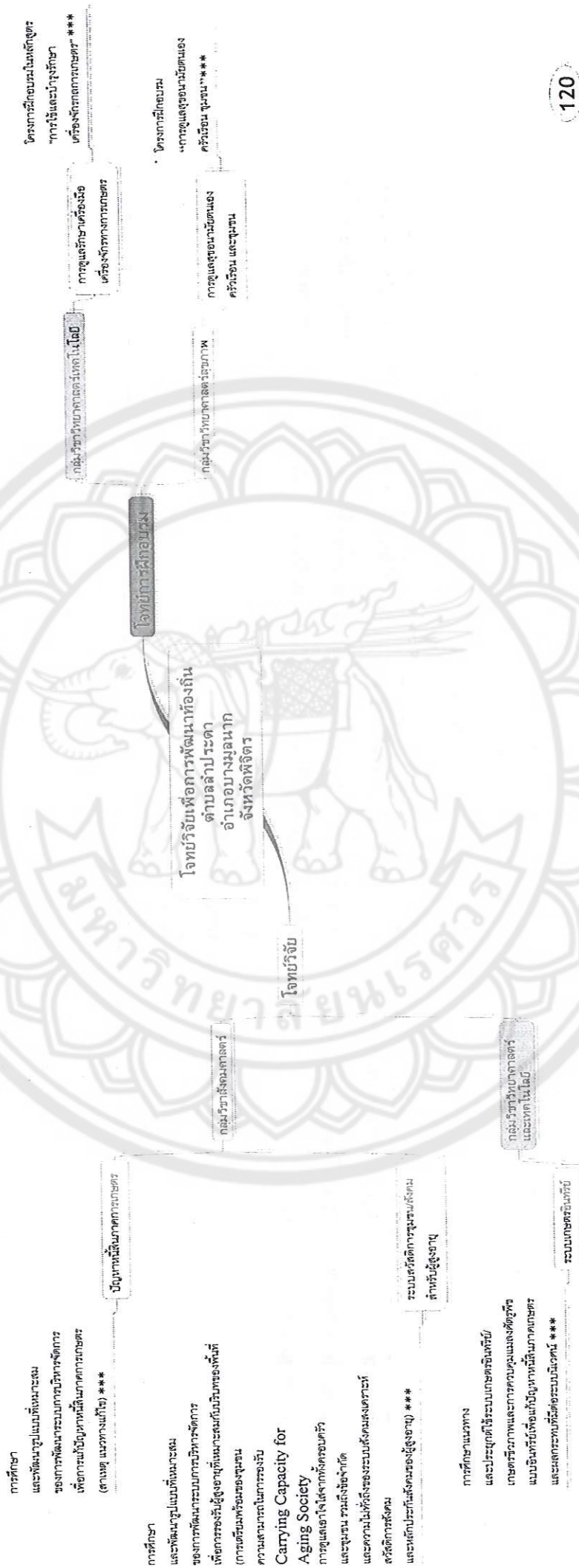
ลำดับ	มิติในการพัฒนา	ทิศทางการวิจัย มน.	กรอบแนวคิด Mobile Unit	สภาพปัญหา/ความต้องการ	โจทย์โครงการ
1.	การดูแลสุขอนามัยตนเอง ครวเรือน และชุมชน	Education and Community Development Health, Nutrition, Biomedical Engineering	- ด้านสังคม การปกครอง การพัฒนาชุมชน ภูมิปัญญา และศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น - ด้านสาธารณสุขชุมชน สุขภาพร่างกาย สุขภาพจิต สุขภาพฟัน การใช้ยา เครื่องสำอางจากผลิตภัณฑ์ธรรมชาติ การดูแลผู้ป่วยในครอบครัว	- ปัญหาโรคเบาหวาน ความดัน และโรคเรื้อรัง - พฤติกรรมเสี่ยงในการดำเนินชีวิตประจำวันของประชาชนในพื้นที่	- การฝึกอบรม "การดูแลสุขภาพอนามัยตนเอง ครวเรือน ชุมชน"***
2.	การดูแลรักษาเครื่องมือ เครื่องจักร ทางภาคเกษตร	Agriculture & Engineering, Food, Fuel, Feeds, Fibers, Fertility	- ด้านเทคโนโลยี การใช้เครื่องมือ เครื่องจักร การซ่อมบำรุง เครื่องมือประกอบอาชีพและอุปกรณ์ไฟฟ้า การออกแบบ ปรับปรุงภูมิทัศน์ อาคาร บ้านเรือน ผังเมือง	- การลดค่าใช้จ่ายในการซ่อมบำรุงรักษาเครื่องจักรภาคเกษตร ทั้งในระยะต้นและระยะยาว	- การฝึกอบรมในหลักสูตร "การใช้และบำรุงรักษาเครื่องจักรภาคเกษตร"*** การเกษตร***

หมายเหตุ * หมายถึง ระดับของความสำคัญของปัญหาและความต้องการของชาวบ้านในการพัฒนาท้องถิ่น

*** หมายถึง เร่งด่วนมาก ** หมายถึง เร่งด่วนปานกลาง * หมายถึง เร่งด่วนน้อย

แผนภาพแสดงความสัมพันธ์ระหว่างโจทย์วิจัยและกรอบการพัฒนาท้องถิ่น กลุ่มวิชา และประเด็นในการพัฒนา

สรุปประเด็นการค้นหาจิตวิสัย และจิตยการฝึกอบรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น
พื้นที่ตำบลมะขามสูง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก
วันที่ 27 สิงหาคม 2554

1. บทวิเคราะห์สภาพบริบทตำบล

ตำบลมะขามสูง เป็นตำบลหนึ่งของอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งจากการสอบถามจากผู้เฒ่าผู้แก่ในพื้นที่ ทำให้ได้รับข้อมูลว่า คำว่า "มะขามสูง" มีประวัติเล่าต่อกันมานาน โดยส่วนใหญ่กล่าวว่า ในอดีตในพื้นที่ตำบลมะขามสูงมีต้นมะขามสูงใหญ่ ผู้คนเดินทางผ่านไปมาซึ่งเป็นป่า ก็จะหยุดพักและเป็นที่สังเกตในการเดินทางกันหลงป่า จึงเป็นที่สังเกต และจดจำ ซึ่งสามารถมองเห็นได้ตั้งแต่ในระยะไกล ต่อมาเมื่อมีคนมาจับจองพื้นที่ทำกิน อาศัยหนาแน่นขึ้น บริเวณใกล้ต้นมะขามใหญ่และได้อาศัยเก็บมะขามไปใช้กิน ครั้นต้นมะขามใหญ่ตายลงตั้งแต่นั้นมาก็ถูกขนานนามว่า ตำบลมะขามสูง จนถึงกระทั่งทุกวันนี้

ตำบลมะขามสูง ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของจังหวัดพิษณุโลก มีระยะทางห่างจากที่ว่าการอำเภอเมืองพิษณุโลก โดยการเดินทางโดยรถยนต์ ระยะทางประมาณ 12 กิโลเมตร โดยมีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่ใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	ตำบลท้อแท้ อ.วัดโบสถ์ และตำบลหอกลอง อ.พรหมพิราม
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	แม่น้ำแควน้อย
ทิศใต้	ติดต่อกับ	ตำบลบ้านป่า
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	ตำบลปากโทก และตำบลหัวรอ

ตำบลมะขามสูง มีองค์การบริหารส่วนตำบลมะขามสูง (อบต.มะขามสูง) เป็นหน่วยงานภาครัฐในส่วนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามระเบียบราชการบริหารส่วนท้องถิ่น ในการจัดระเบียบบริหารราชการแผ่นดินไทย เป็นองค์กรภาครัฐที่ใกล้ชิดกับพื้นที่มากที่สุด ซึ่งมีการแบ่งเขตการปกครองตามอำนาจหน้าที่ของอบต.มะขามสูง โดยมีจำนวนหมู่บ้านในเขตพื้นที่ทั้งสิ้น 10 หมู่บ้าน ได้แก่ หมู่ที่ 1 บ้านทองหลาง, หมู่ที่ 2 บ้านทองหลาง, หมู่ที่ 3 บ้านวังแร่, หมู่ที่ 4 บ้านมะขามสูง, หมู่ที่ 5 บ้านมะขามสูง, หมู่ที่ 6 บ้านท่าพั่ว, หมู่ที่ 7 บ้านหัววังกร่าง, หมู่ที่ 8 บ้านแหลมชาน, หมู่ที่ 9 บ้านละมู และ หมู่ที่ 10 บ้านแควน้อย

ตำบลมะขามสูง มีพื้นที่ทั้งหมด ประมาณ 36.33 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 19,570 ไร่ ซึ่งมีสภาพภูมิตั้งอยู่ทางภาคเหนือตอนล่าง พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่มริมฝั่งแม่น้ำแควน้อยและที่ดอน มีโอกาสน้ำท่วมในฤดูฝน พื้นที่ทำการเกษตรอยู่ในเขตศูนย์สูบน้ำด้วยพลังไฟฟ้า พื้นที่บางส่วนคลองสูบน้ำด้วยไฟฟ้าไม่มี ใช้น้ำจากน้ำธรรมชาติ และแหล่งน้ำอื่น เช่น บึง และ ลำคลอง ต่างๆเป็นต้น แบ่งลักษณะภูมิอากาศ แบ่งเป็น 3 ฤดู

ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่ กุมภาพันธ์ถึงเมษายน

ฤดูฝน เริ่มตั้งแต่ พฤษภาคมถึงตุลาคม

อุทยานฯ เริ่มตั้งแต่ พฤศจิกายนถึงมกราคม

โดยมีการตั้งถิ่นฐาน การตั้งถิ่นฐานของประชาชนส่วนใหญ่ จะอยู่บริเวณริมฝั่งแม่น้ำแควน้อยและฝั่งถนนพิษณุโลก-แคว บริเวณแหล่งน้ำสำคัญของตำบล เช่น บึงละมู คลองยาง คลองศรีวิชัย การกระจายตัวของประชาชนขยายตัวออกสู่เส้นทางคมนาคมสายสำคัญๆ ที่ใช้ติดต่อกับชุมชนใกล้เคียง

การใช้ประโยชน์ที่ดิน แบ่งออกเป็น 4 ประเภทใหญ่ๆ ดังนี้

1) ที่ดินประเภทที่อยู่อาศัย ย่านพักอาศัยของชุมชน ประชาชนส่วนใหญ่ จะอยู่บริเวณริมฝั่งแม่น้ำแควน้อยและฝั่ง ถนนพิษณุโลก-แควน้อย และบริเวณแหล่งน้ำสำคัญของตำบล เช่น บึงละมู คลองยาง คลองศรีวิชัย การกระจายตัวของประชาชนขยายตัวออกสู่เส้นทางคมนาคม สายสำคัญๆ ที่ใช้ติดต่อกับชุมชนใกล้เคียง ซึ่งมีลักษณะชุมชนเป็นชุมชนกึ่งชนบทกึ่งเมือง

2) ที่ดินประเภทพาณิชยกรรม ชุมชนตำบลมะขามสูง เป็นชุมชนกึ่งชนบทกึ่งเมือง ซึ่งย่านพาณิชยกรรมจะเกาะกลุ่มอยู่บริเวณศูนย์อนามัยที่ 9 พิษณุโลก หมู่ที่ 4 และตลาดสดเข้าในตลาดแควน้อย หมู่ที่ 10 ซึ่งลักษณะการค้าส่วนใหญ่ เป็นการค้าปลีกสินค้าอุปโภคบริโภคและสินค้า ปัจจัยพื้นฐานต่างๆ มีหน่วยธุรกิจคือโรงแรม (มะขามสูงแลนด์ปาร์ควิว) 1 แห่ง และท่าข้าว 1 แห่ง

3) ที่ดินประเภทอุตสาหกรรม ที่ดินประเภทนี้ส่วนใหญ่จะตั้งอยู่ในเขตถนนเส้นทางต่างๆ ในลักษณะอุตสาหกรรมขนาดเล็ก-กลาง เช่น โรงอิฐแดง ท่าข้าว อุตสาหกรรมการเกษตรในครัวเรือนของแม่บ้านในการแปรรูปผลผลิตต่างๆ

4) ที่ดินประเภทเกษตรกรรม มีพื้นที่การเกษตร จำนวน 11,618 ไร่ แบ่งเป็นทำนา 11,136 ไร่ พืชไร่ 275 ไร่ และไม้ผล 295 ไร่ เป็นพื้นที่ส่วนใหญ่มีอยู่โดยรอบชุมชนโดยใช้พื้นที่เพื่อทำการเกษตรกรรมเป็นปลูกข้าว ถั่วลิสง เลี้ยงสัตว์ เป็นส่วนใหญ่

สภาพเศรษฐกิจของตำบลมะขามสูงอยู่ในระดับดี โดยมีการประกอบอาชีพด้านการเกษตร (เกษตรกรรมและปศุสัตว์ (ทำนา, ทำไร่, เลี้ยงสัตว์)) เป็นอาชีพหลักของประชาชนในพื้นที่ และมีอาชีพนอกภาคเกษตรกรรมที่สำคัญ ได้แก่ อาชีพรับจ้างทั่วไป รับราชการ การค้าขาย เป็นอาชีพรองของคนในพื้นที่ เศรษฐกิจส่วนรวมโดยทั่วไปขององค์การบริหารส่วนตำบลมะขามสูง เป็นการเกษตรกรรม ที่ปลูกข้าวเป็นหลัก พืชอื่นๆเช่น ถั่วลิสง ข้าวโพด การเลี้ยงสัตว์ เช่น โค สุกร ไก่ เป็นต้น ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีการรวมกลุ่มของแม่บ้านในกลุ่มชุมชนไพร่แปรรูปต่างๆ กลุ่มแม่บ้านปลาต้ม กองทุนต่างๆในหมู่บ้าน เช่น กลุ่มออมทรัพย์ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เป็นต้น

ระดับการศึกษาของคนในพื้นที่อยู่ในระดับที่ยังต้องการการพัฒนา เนื่องจากสถานศึกษาส่วนใหญ่ในพื้นที่ (ทั้งหมดรวม จำนวน 6 แห่ง) จะอยู่ในระดับประถมศึกษา ซึ่งเป็นในลักษณะของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเท่านั้น ทั้งในส่วนที่เป็นศูนย์พัฒนาเด็กเล็กองค์การบริหารส่วนตำบลมะขามสูง (จำนวน 1 แห่ง) โรงเรียนระดับประถมศึกษา (จำนวน 4 แห่ง) และโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา เป็นสถานศึกษาระดับสูงที่สุดในพื้นที่ มีจำนวนเพียง 2 แห่งเท่านั้น (โรงเรียนจุฬารัตนราชวิทยาลัย โรงเรียนพิษณุโลกปัญญานุกูล) โดยมีวิทยาลัยสวพัฒน์ (จำนวน 1

แห่ง) เป็นการศึกษา และแหล่งเรียนรู้ทางเลือกอีกรูปแบบหนึ่งของพื้นที่ และเมื่อพิจารณาจากยุทธศาสตร์การพัฒนากองการบริหารส่วนตำบลมะขามสูง พบว่า อบต.ตำบลมะขามสูง ได้กำหนดให้มียุทธศาสตร์การพัฒนาศึกษา โดยสามารถจำแนกรายละเอียดได้เป็น 3 แนวทางหลัก ได้แก่ 1.) ยกระดับคุณภาพการศึกษาของประชาชน เพิ่มช่องทางการเรียนรู้, 2.) ส่งเสริมให้ประชาชน มีความรู้ มีคุณธรรม จริยธรรม และอนุรักษ์วัฒนธรรมของท้องถิ่น, 3.) ส่งเสริมการศึกษาเด็กก่อนวัยเรียน เด็กด้อยโอกาส ซึ่งเมื่อติดตามผลจากการดำเนินงานด้านการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ในการดำเนินการพัฒนาท้องถิ่นประจำปี พ.ศ. 2553 จะพบว่า โครงการส่วนใหญ่เป็นไปในลักษณะของการสนับสนุนสถานศึกษาระดับศูนย์เด็กเล็ก หรือชั้นก่อนวัยเรียน ตลอดจนเป็นโครงการในลักษณะของการส่งเสริมและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและงานประเพณี อาทิเช่น อบต.มะขามสูง ได้ร่วมมือกับการศึกษานอกโรงเรียน ในการจัดการศึกษาสำหรับผู้สนใจ และจัดการศึกษาอนุบาล 3 ขวบ ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กของ อบต. มะขามสูง และมีครูผู้ดูแลเด็ก จำนวน 4 คน วัฒนธรรม องค์การบริหารส่วนตำบลมะขามสูงได้ดำเนินการในการอนุรักษ์ ประเพณีรดน้ำดำหัว ผู้สูงอายุ และงานประเพณีอื่นๆ เช่น วันเฉลิมพระชนมพรรษา งานวันเข้าพรรษา งานประเพณีศาลหลักเมือง เป็นประจำทุกปี ด้าน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความต้องการ และความไม่ครอบคลุมในพื้นที่ของการพัฒนาในประเด็นของการพัฒนาการศึกษาของพื้นที่ ที่จำเป็นต้องขยายขอบเขต และพื้นที่ของการพัฒนาให้ครอบคลุมและตรงเป้าหมายมากยิ่งขึ้นในการกำหนดแผนยุทธศาสตร์การพัฒนา 3 ปีของพื้นที่ในปีต่อไป

สภาพสังคมและความร่วมแรงร่วมใจของประชาชนอยู่ในระดับดี โดยพบว่า มีกลุ่มออมทรัพย์สัจจะ/ออมทรัพย์เพื่อการผลิต รวมถึงกลุ่มอาสาสมัคร ได้แก่ อสม., อปพร. กระจายอยู่ในทุกหมู่บ้าน รวมถึง การจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรรรายย่อยต่าง ๆ ได้หลายรูปแบบ เช่น สหกรณ์ออมทรัพย์เพื่อการเกษตร สหกรณ์ร้านค้าเพื่อการเกษตร โดยพบว่า กลไกหลักที่สำคัญของพื้นที่ คือ การสอดรับและสอดประสานซึ่งกันและกันระหว่าง ระบบสังคมและวัฒนธรรมแบบวิถีไทย และวิถีชนบท กับความรู้จากภายนอกที่มีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็งเป็นตัวประสานความรู้และเทคโนโลยีใหม่ๆ ตลอดจนการเชื่อมโยงความช่วยเหลือจากองค์กร/หน่วยงานภายนอกเข้าสู่ชุมชนได้อย่างสมดุลและมีประสิทธิภาพ โดยความร่วมมือร่วมใจของประชาชนนั้นจะถูกยึดโยงผ่านสภาพวัฒนธรรมแบบไทยชนบทบนพื้นฐานของความสัมพันธ์ในแนวราบ (แบบเครือญาติ) จึงมีความใกล้ชิดสนิทสนมกัน มีการช่วยเหลือเกื้อกูลทางสังคมซึ่งกันและกันอย่างชัดเจน โดยเฉพาะในการร่วมกันแก้ปัญหาที่เป็นสาธารณประโยชน์ ภายใต้การยึดประโยชน์ส่วนรวมและการได้รับประโยชน์ร่วมกันของชุมชน สะท้อนให้เห็นถึงความร่วมแรงร่วมใจในการร่วมกันพัฒนาท้องถิ่นของคนในตำบลได้เป็นอย่างดี

2. สภาพปัญหา/ความต้องการด้านการวิจัย

จากการระดมสมองเพื่อค้นหาโจทย์วิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ตำบลผาเลือด อำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์ ตามโครงการออกหน่วยบริการวิชาการเคลื่อนที่ มหาวิทยาลัยนเรศวร (Naresuan University Mobile Unit) ผ่านเวทีประชาชน "เสวนาภาษาชุมชน" ซึ่งประกอบด้วย ผู้นำท้องถิ่น, แกนนำหมู่บ้าน, ผู้เกี่ยวข้อง,

คณาจารย์จากมหาวิทยาลัย เป็นกลุ่มเป้าหมายหลักในการเข้าร่วมค้นหาโจทย์วิจัยในพื้นที่ จากกระบวนการดังกล่าวสามารถจัดลำดับความสำคัญเร่งด่วนของประเด็นโจทย์วิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นได้ดังนี้

2.1 ด้านภูมิศาสตร์ ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม (การพัฒนาระบบเกษตรอินทรีย์)

จากข้อมูลด้านการประกอบอาชีพของตำบลมะขามสูง พบว่า ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพด้านการเกษตร (เกษตรกรรมและปศุสัตว์ (ทำนา, ทำไร่, เลี้ยงสัตว์)) เป็นอาชีพหลักของประชาชนในพื้นที่ สอดคล้องกับข้อมูลด้านการใช้ประโยชน์ที่ดิน ซึ่งที่ดินจำนวนมาก ถูกใช้ประโยชน์ที่ดินในประเภทเกษตรกรรม ซึ่งถูกใช้เป็นพื้นที่การเกษตร จำนวน 11,618 ไร่ แบ่งเป็นทำนา 11,136 ไร่ พืชไร่ 275 ไร่ และไม้ผล 295 ไร่ เป็นพื้นที่ส่วนใหญ่มีอยู่โดยรอบชุมชนโดยใช้พื้นที่เพื่อทำการเกษตรกรรมเป็นปลูกข้าว ถั่วลิสง เลี้ยงสัตว์ เป็นส่วนใหญ่

เหล่านี้ สะท้อนให้เห็นถึงสาระสำคัญของ "การพัฒนาด้านการเกษตร" ของพื้นที่อย่างมีนัยยะสำคัญ เนื่องจาก สภาพปัญหาหนึ่งที่พบมากในพื้นที่ก็คือ ภาวะหนี้สินจากภาคการเกษตร รวมถึงภาวะโรคภัยไข้เจ็บที่เป็นผลมาจากการทำการเกษตรโดยพึ่งพาสารเคมี ข้อมูลที่น่าสนใจ พบว่า พื้นที่ตำบลมะขามสูงมีประชาชนที่มีสารเคมีสะสมในร่างกายและกระแสเลือดมากที่สุดพื้นที่หนึ่งในจังหวัดพิษณุโลก (ข้อมูลจากโรงพยาบาลพุทธชินราช จังหวัดพิษณุโลก)

"ระบบเกษตรอินทรีย์/เกษตรชีวภาพ" จึงถูกหยิบยกขึ้นมาเป็นประเด็นสำคัญที่สะท้อนถึงสภาพปัญหา และความต้องการที่แท้จริงของประชาชนชาวตำบลมะขามสูง กล่าวคือ การกลับมามองถึงความเป็นตัวเองผ่าน "ระบบการเกษตรแบบชีวภาพ/เกษตรอินทรีย์" ที่เน้นวิถีคิด และความตระหนักรู้ในตัวตน และประเด็นปัญหาที่ระบบเกษตรแบบชีวภาพ/เกษตรอินทรีย์จะเป็นทางเลือกที่ช่วยให้เกษตรกร ได้ทวนรำลึกถึงรากเหง้าขององค์ความรู้ ภูมิปัญญาดั้งเดิมของระบบเกษตรแบบธรรมชาติซึ่งจะสามารถช่วยได้ทั้งในการรักษาสภาพสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศน์ และการลดต้นทุนในการผลิต ตลอดจนการแก้ปัญหาโรคพืชด้วยกระบวนการแบบธรรมชาติ ซึ่งหากได้รับการส่งเสริม และสร้างกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้องค์ความรู้และภูมิปัญญาดั้งเดิมทั้งภายในชุมชนและภายนอกชุมชนได้อย่างลงตัว มีประสิทธิภาพ และเป็นรูปธรรม

2.2 ด้านเศรษฐกิจ การตลาด ธุรกิจชุมชน การออกแบบและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การแปรรูปสินค้าชุมชน การท่องเที่ยว (การพัฒนาศักยภาพกลุ่มอาชีพ ยกระดับและพัฒนาคุณภาพของผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อการสร้างสรรค์และเพิ่มมูลค่า (ข้าว และกลุ่มปยุชีวภาพ))

1.) การออกแบบผลิตภัณฑ์, บรรจุภัณฑ์เพื่อการเพิ่มมูลค่า

ผลิตภัณฑ์ชุมชนที่มีความสำคัญด้านการสร้างงาน และสร้างรายได้ให้กับพื้นที่ และประชาชนในชุมชน รวมถึงการสร้างชื่อเสียงให้กับตำบลมะขามสูง ได้แก่ "ข้าว" (พันธุ์สุพรรณบุรี 1, พันธุ์พิษณุโลก 2, พันธุ์ชัยนาท 1, พันธุ์เหลืองประทิวและข้าวพื้นเมืองขึ้นน้ำ) และ "ปยุชีวภาพ"

จากเวทีเสวนาระดมสมอง พบว่า ปัญหาที่สำคัญ และคล้ายคลึงกันของการดำเนินกิจการของผลิตภัณฑ์ชุมชนในพื้นที่ตำบลมะขามสูง ก็คือ "การพัฒนาผลิตภัณฑ์" เพื่อเพิ่ม/สร้างสรรค์มูลค่า (Value Added & Creation) กล่าวคือ ผลิตภัณฑ์, บรรจุภัณฑ์ของพื้นที่ยังมีรูปแบบที่ไม่หลากหลาย และยังคงเป็น

รูปแบบซ้ำๆ เดิมๆกับท้องถิ่นอื่นๆ ที่มีจำหน่ายทั่วไปในท้องตลาด ซึ่งเป็นการยากที่จะต้องต่อสู้กับคู่แข่งในทางธุรกิจที่มีความเหมือนกันในรูปแบบของผลิตภัณฑ์ และมีลักษณะของการดำเนินธุรกิจที่มีขนาดใหญ่และดำเนินการในรูปของบริษัท ซึ่งหากกลุ่มอาชีพ และกลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชนต้องการจะหาช่องทางที่จะได้เปรียบในเชิงธุรกิจ ทุกกลุ่มอาชีพ และกลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชน รวมถึงประชาชนตำบลมะขามสูงทุกคน จำเป็นที่จะต้องร่วมกันระดมสมอง เพื่อสร้างสรรค์มูลค่าจากผลิตภัณฑ์ที่มีความแตกต่างจากผลิตภัณฑ์อื่น โดยสร้างสรรค์จุดขายที่อยู่บนพื้นฐานของความเป็นตัวตน (อัตลักษณ์) ของพื้นที่ เพื่อสร้าง/ต่อยอดเป็นจุดขายให้กับผลิตภัณฑ์ชุมชนตำบลผาเลือกให้มีลักษณะเด่นและแตกต่างจากผลิตภัณฑ์อื่นทั่วไป ทั้งนี้อาจดำเนินการควบคู่ไปกับการเชื่อมโยงความร่วมมือทางวิชาการ และความช่วยเหลือจากหน่วยงานภายนอกในด้านของการพัฒนาองค์ความรู้ในด้านของรูปแบบผลิตภัณฑ์ การบรรจุหีบห่อ (Packaging) และการนำเสนอจุดขายของผลิตภัณฑ์ชุมชนให้กับกลุ่มเป้าหมายทางการตลาด เพื่อเสนอขาย และแบ่งส่วนแบ่งทางการตลาดจากสินค้าชนิดเดียวกันในที่มีอยู่ในท้องตลาดได้อย่างเป็นระบบ บนพื้นฐานของการมีส่วนร่วม ความเป็นอัตลักษณ์ และภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม

2.) การสร้างสรรค์มูลค่า (Value Creation) และเพิ่มมูลค่า (Value Added)

การสร้างสรรค์มูลค่า (Value Creation) และเพิ่มมูลค่า (Value Added) ของผลิตภัณฑ์จาก "กล้วยตานีใบตอง" เป็นประเด็นปัญหาและความต้องการที่จะพัฒนาศักยภาพของกลุ่มผู้ผลิตในลำดับต่อมาที่มีความเกี่ยวเนื่องในประเด็นแรก ซึ่งทางคณะผู้ศึกษา ได้เสนอแนะแนวทางการสร้างสรรค์มูลค่าและเพิ่มมูลค่า ในเวที "เสวนาภาษาชุมชน" ว่า ควรที่จะให้ความสำคัญกับการ "สร้างจุดขาย" ผ่านการ "ค้นหาศักยภาพของผลิตภัณฑ์" ซึ่งอาจทำได้โดย การศึกษาความพิเศษ หรือเอกลักษณ์ที่เป็นจุดเด่นของ "ข้าว" และ "ปุยข้าวภาพ" ตำบลมะขามสูง ตลอดจนการพัฒนาผลิตภัณฑ์จาก "ข้าว" และ "ปุยข้าวภาพ" เพื่อสร้างเป็นจุดขายที่เป็นพิเศษ และแสดงถึงความเป็นตัวตนของตำบลมะขามสูง

3. การส่งเสริมและพัฒนา ศักยภาพของกลุ่มผู้ผลิต

ประเด็นปัญหาที่พบในเวที "เสวนาภาษาชุมชน" ที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การดำเนินการปลูกและจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์แบบ "ต่างคนต่างทำ ต่างคนต่างขาย" และ "ขาดการรวมกลุ่มที่มีเสถียรภาพ" ในการร่วมกันต่อรองราคา และการพัฒนาศักยภาพด้านการตลาดร่วมกัน ซึ่งในปัจจุบัน พบว่า การรวมกลุ่มของ "กลุ่มปุยข้าวภาพ" นั้น เป็นไปในลักษณะของการมีกลุ่ม แต่ขาดการมีส่วนร่วมที่แท้จริงของสมาชิกผู้เข้าร่วม เนื่องจาก ยังขาดแรงจูงใจในการเข้าร่วมกลุ่ม ขาดการปลูกฝังจิตสำนึกสาธารณะในการรวมกลุ่มร่วมกัน ตลอดจนยังไม่สามารถชี้ให้เห็นถึงผลประโยชน์ที่เป็นรูปธรรมหลังจากการรวมกลุ่ม ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการที่ประชาชนส่วนใหญ่ต้องการให้ดำเนินการแก้ไขในลักษณะของ "ระบบสหกรณ์" ที่มีพื้นฐานมาจากการมีส่วนร่วมที่แท้จริงของประชาชน ทั้งนี้ อาจจำเป็นต้องใช้เวลาในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาในประเด็นดังกล่าว ซึ่งอาจดำเนินการได้โดยการส่งเสริมให้เกิดกลุ่ม และพัฒนาศักยภาพ และสร้างความเข้มแข็งให้กลุ่มที่มีอยู่เดิม ผ่านการสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการรวมกลุ่ม และระบบสหกรณ์ รวมถึงการศึกษาดูงานจากกลุ่มเกษตรกรที่

สามารถรวมตัวกันเป็นกลุ่ม เติบโตอย่างยั่งยืนอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อการกระตุ้นจิตสำนึก สร้างแรงจูงใจ และการประยุกต์ใช้แนวคิดจากภายนอกในการรวมกลุ่มเพื่อประโยชน์ของคนในชุมชนร่วมกัน

4.) การพัฒนาระบบการประชาสัมพันธ์

ระบบการประชาสัมพันธ์ เพื่อสนับสนุนการจัดจำหน่าย และส่งเสริมด้านการตลาดของผลิตภัณฑ์ ตำบลมะขามสูงก็เป็นอีกปัญหาหนึ่งที่ต้องการการแก้ปัญหาและพัฒนา สืบเนื่องจากปัญหาและความต้องการในข้างต้นที่ได้กล่าวไว้ ซึ่งหากต้องการที่แก้ปัญหาและพัฒนาศักยภาพที่ครอบคลุมในประเด็นปัญหาในลักษณะของ "องค์รวม" (Holistic View) นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องดำเนินการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ ผลิตภัณฑ์ที่เป็นเอกลักษณ์ของตำบลมะขามสูง ที่มุ่งตรงสู่กลุ่มลูกค้าที่เป็นกลุ่มเป้าหมายได้อย่างรวดเร็ว และทันต่อความต้องการของตลาดในระบบทุนนิยมโลกาภิวัตน์ในปัจจุบัน ผ่านการจัดการความรู้ที่เป็นระบบ ที่รวบรวมประวัติศาสตร์ เรื่องเล่า จุดเด่น เอกลักษณ์ของ "ข้าว" และ "ปุ๋ยชีวภาพ" ของตำบลมะขามสูง ตลอดจนการนำเสนอผลิตภัณฑ์ และการเปิดช่องทางการสื่อสารระหว่างผู้ผลิต และผู้บริโภคสามารถสั่งซื้อ และติดต่อสื่อสารได้โดยตรง เพื่อต่อยอดในการสร้างมูลค่า (Value Creation) ในการรองรับการพัฒนาศักยภาพของธุรกิจชุมชน และการเพิ่มมูลค่า (Value Creation) ของผลิตภัณฑ์ชุมชนในบริบทของการแข่งขันในตลาดการค้าแบบเสรีในปัจจุบัน

3. สรุปประเด็นโจทย์วิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

จากความแตกต่างและหลากหลายในประเด็นปัญหา และความต้องการ คณะผู้ศึกษาสามารถสรุปประเด็นของปัญหาและความต้องการที่พบ โดยศึกษาหาความสอดคล้อง ในประเด็นโจทย์วิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นที่ได้จากกระบวนการระดมสมองของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่มาวิเคราะห์เพื่อหาความเชื่อมโยงระหว่างประเด็นปัญหาและความต้องการที่ได้จากพื้นที่ ภายใต้กรอบแนวคิดในการค้นหาโจทย์วิจัยในการพัฒนาท้องถิ่นตามโครงการออกหน่วยบริการวิชาการเคลื่อนที่ มหาวิทยาลัยนเรศวร (Naresuan University Mobile Unit) และทิศทางการวิจัยของมหาวิทยาลัยนเรศวรสามารถสรุปเป็นตารางและแผนผังความคิด (Mindmap) เพื่อหาความสัมพันธ์และความเชื่อมโยงได้ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงสรุปประเด็นวิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

ลำดับ	มิติในการพัฒนา	ทิศทางวิจัย มน.	กรอบแนวคิด Mobile Unit	สภาพปัญหา/ความต้องการ	โจทย์วิจัย
1.	การพัฒนาระบบเกษตรอินทรีย์	Agriculture & Engineering, Food, Fuel, Feeds, Fibers, Fertility	- ด้านภูมิศาสตร์ ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม	- ปัญหาสินค้าเกษตรกร - การใช้เกษตรแบบสารเคมี โดยการสูญเสียของพืชสมุนไพร, จุลินทรีย์, และแมลงที่มีประโยชน์ต่อระบบนิเวศน์ - ความต้องการการให้ความรู้เกี่ยวกับการเกษตรอินทรีย์ การปราบศัตรูพืชโดยไม่ใช้สารเคมี หรือการให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้สารเคมีทางการเกษตร	- การศึกษาเหตุ และแนวทางในการแก้ปัญหาสินค้าเกษตรกร** - การศึกษาแนวทาง และประยุกต์ใช้ระบบเกษตรอินทรีย์/เกษตรชีวภาพเพื่อแก้ปัญหาสินค้าเกษตรและผลกระทบที่มีต่อระบบนิเวศน์***
2.	การพัฒนาศักยภาพกลุ่มอาชีพ ยกระดับและพัฒนาคุณภาพของผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อการสร้างสรรคและเพิ่มมูลค่า (ข้าว และป๊อชิวภาพ)	Education and Community Development Economics & Trades	- ด้านเศรษฐกิจ การตลาด ธุรกิจชุมชน การออกแบบและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การแปรรูปสินค้าชุมชน การท่องเที่ยว	- รูปแบบผลิตภัณฑ์, บรรจุภัณฑ์ของพื้นที่ มีเป็นรูปแบบเดิมๆซ้ำๆกับท้องถิ่นๆที่มีจำหน่ายทั่วไปในท้องตลาด - ความต้องการการเพิ่ม และสร้างสรรคมูลค่าจากผลิตภัณฑ์ (Value Added and Creation) ที่มีความแตกต่างจากผลิตภัณฑ์อื่น เพื่อความได้เปรียบในเชิงธุรกิจ - ความต้องการสร้างยอดขายความเป็นตัวตน (อัตลักษณ์) ของพื้นที่ - ความต้องการการพัฒนา ส่งเสริมด้านการตลาด เครื่องหมายการค้า สิทธิบัตร และการควบคุมคุณภาพผลิตภัณฑ์	- การศึกษา ค้นหา ส่งเสริม และต่อยอด "แนวทางสังคมและวัฒนธรรม" เพื่อ "หาจุดขาย" และ "เพิ่ม/สร้างสรรคมูลค่า"ผลิตภัณฑ์ชุมชน ** - การศึกษาและพัฒนาศักยภาพในอาชีพ ยกระดับและพัฒนาคุณภาพของผลิตภัณฑ์ชุมชนเพื่อการสร้างสรรคและเพิ่มมูลค่า (ข้าว และป๊อชิวภาพ) (การออกแบบ/พัฒนา รูปแบบผลิตภัณฑ์, การส่งเสริมด้านการตลาด การส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพของกลุ่มผู้ผลิตและการประชาสัมพันธ์)***

หมายเหตุ * หมายถึง ระดับของความสำคัญของปัญหาและความต้องการของชาวบ้านในการพัฒนาท้องถิ่น

*** หมายถึง เร่งด่วนมาก

** หมายถึง เร่งด่วนปานกลาง

* หมายถึง เร่งด่วนน้อย

4. สภาพปัญหา/ความต้องการด้านการฝึกอบรม

ในส่วนของการลงพื้นที่เพื่อค้นหาโจทย์ความต้องการด้านการฝึกอบรม เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นตามโครงการออกหน่วยบริการวิชาการเคลื่อนที่ มหาวิทยาลัยนเรศวร (Naresuan University Mobile Unit) ในเวที "เสวนาภาษาชุมชน" พบสภาพปัญหา/ความต้องการด้านการฝึกอบรมของพื้นที่ประกอบด้วย

4.1 ด้านเศรษฐกิจ การตลาด ธุรกิจชุมชน การออกแบบและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การแปรรูปสินค้าชุมชน การท่องเที่ยว (การส่งเสริมอาชีพหลังฤดูกาลเก็บเกี่ยว)

ตามที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น จากข้อมูลด้านการประกอบอาชีพ ยืนยันว่า เกษตรกรในพื้นที่ตำบลมะขามสูงส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการทำนาเป็นหลัก ซึ่งใช้เวลาในการดำเนินกิจกรรมประมาณ 6 เดือน หลังจากนั้น เกษตรกรส่วนใหญ่จะว่างงาน จึงทำให้ขาดรายได้และขาดอาชีพหลังฤดูกาลเก็บเกี่ยวและขาดการปลูกพืชหมุนเวียน เพื่อปรับปรุงบำรุงดินเพื่อเป็นการเพิ่มรายได้และมีอาหารใช้บริโภคในครอบครัว จึงควรส่งเสริมอาชีพเกษตรกรหลังเก็บเกี่ยว นอกจากนั้นเกษตรกรส่วนใหญ่เน้นไปที่ ระบบเกษตรสารเคมี ซึ่งมีต้นทุนการผลิตสูง เนื่องจากปุ๋ยเคมีและสารเคมีในการกำจัดโรคแมลงยังมีผลตกค้างในผลผลิตและทำลายระบบนิเวศ นอกจากการทำนาแล้วยังมีพืชผักซึ่งมีราคาถูกไม่คุ้มกับการลงทุน นอกจากนั้น เกษตรกรยังขาดอาชีพหลังฤดูกาลทำนา จึงควรส่งเสริมอาชีพการแปรรูปผลผลิตด้านการเกษตร เพื่อเพิ่มรายได้และเพิ่มมูลค่าผลผลิต

ทั้งนี้ คณะผู้ศึกษาเล็งเห็นความสำคัญของ "การส่งเสริมอาชีพหลังฤดูกาลเก็บเกี่ยว" โดยเห็นควรให้มีการส่งเสริมอาชีพทางการเกษตรอื่น นอกเหนือจากอาชีพหลักที่เป็นการปลูกข้าว ให้แก่เกษตรกรในพื้นที่เพื่อให้เกษตรกรมีโอกาสใช้ประโยชน์ในพื้นที่อย่างต่อเนื่องตลอดปี แต่อาชีพเสริมนี้จะต้องทำภายหลังการทำนาอาจเป็นการปลูกพืชไร่หลังนา เช่น ข้าวโพด และควรมีการจัดการเพิ่มพูนความรู้และทักษะที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพของเกษตรกร ในรูปแบบการจัดฝึกอบรมภายในหมู่บ้านหลังฤดูกาลเก็บเกี่ยว ควบคู่กับการส่งเสริมให้เกษตรกรในพื้นที่ทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ เนื่องจากพื้นที่ทำการเกษตรส่วนใหญ่จะมีบ่อน้ำที่ชลประทานชุดให้ ทำให้สามารถพัฒนาอาชีพเกษตรกรตามแนวทฤษฎีใหม่ได้ เกษตรกรในพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นมีรูปแบบการผลิตเพื่อบริโภคภายในครัวเรือน ถ้ามีผลผลิตเหลือจึงจะขาย จึงมีความจำเป็นต้องการให้ได้รับการส่งเสริมความรู้ด้านการเกษตรด้านการผลิตในทุกขั้นตอน เพื่อเพิ่มผลผลิตให้มีจำนวนมากพอเพียงที่จะบริโภค และสามารถจำหน่ายได้รายได้เข้าสู่ครัวเรือน และควรมีการส่งเสริมด้านปัจจัยการผลิตต่างๆ ทั้งปุ๋ยและการป้องกันกำจัดศัตรูพืช เหล่านี้เพื่อผลลัพธ์เพื่อสร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้ ให้กับประชาชนภาคการเกษตรตลอดทั้งฤดูกาล

4.2 ด้านสาธารณสุขชุมชน สุขภาพร่างกาย สุขภาพจิต สุขภาพฟัน การใช้ยา เครื่องสำอางจากผลิตภัณฑ์ธรรมชาติ การดูแลผู้ป่วยในครอบครัว (การดูแลสุขภาพอนามัยตนเอง และครัวเรือน)

เนื่องจากอาชีพหลัก และอาชีพรองของประชาชนในพื้นที่ตำบลมะขามสูงนั้น ส่วนใหญ่จะอยู่ในภาคการเกษตร (เกษตรกรรม) และรับจ้างเป็นหลัก ปัญหาด้านสุขภาพอนามัยที่พบมากในพื้นที่จึงเป็นปัญหาเกี่ยวกับปัญหาสารเคมีสะสมในร่างกายและกระแสเลือด ซึ่งพบมากที่สุดพื้นที่หนึ่งในจังหวัดพิษณุโลก (ข้อมูลจากโรงพยาบาลพุทธชินราช จังหวัดพิษณุโลก) ซึ่งการใช้สารพิษอย่างไม่ถูกต้องมีอันตรายต่อมนุษย์และสิ่งแวดล้อม

ทั้งในส่วนของการทำให้เกิดอันตรายต่อผู้ใช้โดยตรง ได้แก่ เกษตรกรผู้ประกอบอาชีพในโรงงานที่เกี่ยวข้องกับการใช้สารพิษและประชาชนทั่วไป ทั้งนี้เนื่องมาจากขาดความรู้เข้าใจในการใช้และป้องกันอันตรายจากสารพิษอย่างถูกต้อง จึงทำให้เกิดอุบัติเหตุ เช่น สารพิษที่ใช้อาบร่างกายของผู้ใช้หรือหายใจเอาก๊าซพิษที่รั่วสู่อากาศเข้าไปทำให้เกิดอันตรายหรือเจ็บป่วยถึงชีวิตได้ในทันที หรือสะสมสารพิษในส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย ทำให้สุขภาพทรุดโทรม เกิดโรคภัยร้ายแรงขึ้นได้ภายหลัง รวมถึงการทำให้เกิดอันตรายต่อชีวิตและสุขภาพอนามัยของประชาชน และสิ่งมีชีวิตที่อาศัยอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกับแหล่งที่มีการใช้สารพิษ ทั้งนี้เนื่องจากสารพิษที่ใช้หรือที่เกิดจากกระบวนการผลิตถูกปลดปล่อยออกสู่สิ่งแวดล้อมรอบๆ ในปริมาณสูงจนอาจเกิดอันตรายต่อผู้ที่อยู่อาศัยบริเวณรอบๆ ซึ่งต้องรับสารพิษเข้าไปอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งตลอดเวลาที่ผ่านมา เกษตรกรตำบลมะขามสูงส่วนใหญ่จะเน้นวิธีการรักษาพยาบาล โดยละเลยแนวทางในการป้องกัน

โครงการฝึกอบรมเพื่อปรับเปลี่ยนวิธีคิดจากการมุ่งรักษาพยาบาลไปสู่การดูแลสุขภาพอนามัยตนเอง จึงถูกหยิบยกขึ้นนำเสนอเพื่อเป็นทางเลือกในการแก้ปัญหาดังกล่าว ในเวที “เสวนาภาษาชุมชน” นอกจากจะเป็นการมุ่งเน้นการดูแลสุขภาพอนามัยของตนเองแล้ว ยังมุ่งเน้นครอบคลุมถึง การสร้างความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอย่างถูกต้อง การลดการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชและการใช้สารชีวภาพทดแทนการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช การใช้อุปกรณ์ป้องกันตนเอง รวมถึงการให้มีการตรวจระดับสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในตัวเกษตรกรและผลผลิต เพื่อสร้างระบบการดูแลสุขภาพตนเอง ครัวเรือน และชุมชนอย่างเป็นองค์รวม

5. สรุปประเด็นโจทย์การฝึกอบรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

จากความแตกต่างและหลากหลายในประเด็นปัญหา และความต้องการ คณะผู้ศึกษาสามารถสรุปประเด็นของปัญหาและความต้องการที่พบ เพื่อหาความเชื่อมโยงระหว่างประเด็นปัญหาและความต้องการที่ได้จากพื้นที่ ภายใต้กรอบแนวคิดในการค้นหาโจทย์ความต้องการด้านการฝึกอบรมในการพัฒนาท้องถิ่น ตามโครงการออกหน่วยบริการวิชาการเคลื่อนที่ มหาวิทยาลัยนเรศวร และทิศทางการวิจัยของมหาวิทยาลัยนเรศวร สามารถสรุปเป็นตารางและแผนผังความคิด เพื่อหาความสัมพันธ์และความเชื่อมโยงได้ดังนี้

ตารางที่ 2 แสดงสรุปโจทย์การฝึกอบรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

ลำดับ	มิติในการพัฒนา	ทิศทางภารกิจ มน.	กรอบแนวคิด Mobile Unit	สภาพปัญหา/ความต้องการ	โจทย์ฝึกอบรม
1.	การส่งเสริมอาชีพหลัง ฤดูกาลเก็บเกี่ยว	Education and Community Development Economics & Trades	- ด้านเศรษฐกิจ การตลาด ธุรกิจ ชุมชน การออกแบบและการ พัฒนาผลิตภัณฑ์ การแปรรูป สินค้าชุมชน การท่องเที่ยว	- ความต้องการส่งเสริมอาชีพ หลังฤดูกาลเก็บเกี่ยว (ภาวะการ ว่างงานหลังฤดูกาลเก็บเกี่ยว)	- การฝึกอบรมเพื่อส่งเสริมอาชีพ หลังฤดูกาลเก็บเกี่ยว***
2.	การดูแลสุขภาพ ตนเอง และครัวเรือน จากสารเคมี การเกษตร	Health, Nutrition, Biomedical Engineering	- ด้านสาธารณสุขชุมชน สุขภาพร่างกาย สุขภาพจิต สุขภาพพัน การैया เครื่องสำอางจากผลิตภัณฑ์ ธรรมชาติ การดูแลผู้ป่วยใน ครอบครัว	- ปัญหาสารเคมีทางการเกษตร - ปัญหาสารเคมีสะสมในร่างกาย และกระแสเลือด	- การฝึกอบรมหลักสูตร "การดูแล สุขภาพอนามัยตนเอง และครัวเรือน จากสารเคมีทางการเกษตร"***

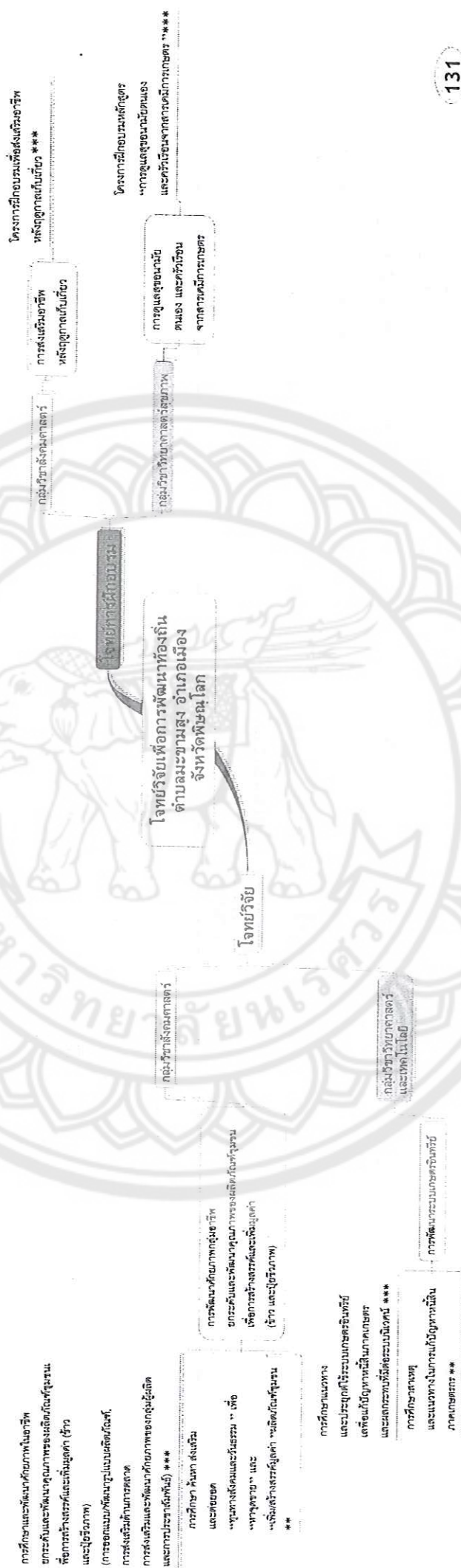
หมายเหตุ * หมายถึง ระดับของความสำคัญของปัญหาและความต้องการของชาวบ้านในการพัฒนาท้องถิ่น

*** หมายถึง เร่งด่วนมาก

** หมายถึง เร่งด่วนปานกลาง

* หมายถึง เร่งด่วนน้อย

แผนภาพแสดงความสัมพันธ์ระหว่างเจตียุทธ์และจิตวิทยาพัฒนาการในการพัฒนา และประเด็นในการพัฒนา

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

โครงการศึกษา และพัฒนาโจทย์วิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ตามโครงการออกหน่วยบริการวิชาการเคลื่อนที่ มหาวิทยาลัยนเรศวร (Naresuan University Mobile Unit) ในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ของการศึกษาโดย 1) เพื่อศึกษาสภาพปัญหา และความต้องการที่แท้จริง ตามบริบทของแต่ละพื้นที่เป้าหมาย ผ่านการดำเนินงานตามโครงการการออกหน่วยบริการวิชาการเคลื่อนที่ มหาวิทยาลัยนเรศวร 2) เพื่อสรุปประเด็นปัญหาและความต้องการที่ได้จากพื้นที่เป็นโจทย์วิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ตามกรอบแนวคิดในการค้นหาโจทย์วิจัยในการพัฒนาท้องถิ่น ตามโครงการออกหน่วยบริการวิชาการเคลื่อนที่ มหาวิทยาลัยนเรศวร และทิศทางการวิจัยของมหาวิทยาลัยนเรศวร รวมถึงนโยบายหรือยุทธศาสตร์การพัฒนาลำปาง (Provincial Plan) ของแต่ละพื้นที่ 3) เพื่อต่อยอดความร่วมมือทางวิชาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น โดยการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์โจทย์วิจัยเพื่อตอบรับข้อเสนอโครงการวิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นที่สอดคล้องกับโจทย์วิจัยของแต่ละพื้นที่ และ 4) เพื่อพัฒนาโจทย์วิจัยและความร่วมมือทางวิชาการในการพัฒนาท้องถิ่น ในรูปแบบของโครงการวิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ภายใต้โจทย์วิจัยที่ได้จากการระดมสมองของคนในพื้นที่ และความร่วมมือระหว่างภาคีที่เกี่ยวข้องในรูปแบบของ "หุ้นส่วนทางสังคม" (Social Partnership) ในการพัฒนาท้องถิ่นร่วมกัน

คณะผู้ศึกษาได้วางขอบเขตของโดยการมุ่งศึกษา 1) สภาพความเป็นจริงของพื้นที่ (Area Based) 2) ความสอดคล้องกับกรอบแนวคิดในการค้นหาโจทย์วิจัยในการพัฒนาท้องถิ่น ตามโครงการออกหน่วยบริการวิชาการเคลื่อนที่ มหาวิทยาลัยนเรศวร และ 3) ความสอดคล้องกับทิศทางการวิจัยของมหาวิทยาลัยนเรศวร ผ่านการเสวนาในเวที "เสวนาภาษาชุมชน" โดยการใช้ครั้งนี้ประยุกต์ใช้หลักการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) โดยใช้ในการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ การสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) และการระดมสมอง (Brainstorming) ภายใต้กระบวนการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในทุกภาคส่วนผ่านการเสวนา ซึ่งเป็นกิจกรรมย่อยของโครงการออกหน่วยบริการวิชาการเคลื่อนที่ มหาวิทยาลัยนเรศวร (Naresuan University Mobile Unit) ผลการศึกษาสามารถสรุปเพื่อนำเสนอความถี่/ความเร่งด่วนของประเด็นปัญหา และความต้องการเร่งด่วน ในการพัฒนาท้องถิ่นในภาพรวมของพื้นที่ที่เข้ารับการบริการวิชาการ ตามโครงการออกหน่วยบริการวิชาการเคลื่อนที่ฯ ของทั้ง 9 จังหวัด ในเขตภาคเหนือตอนล่าง ดังนี้

12.1 บทสรุปประเด็นวิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

จากประเด็นปัญหา/ความต้องการของพื้นที่ที่สามารถสรุปเป็นภาพรวมของโจทย์วิจัยเพื่อแสดงความสัมพันธ์ของกลุ่มวิชา และมิติในการพัฒนาท้องถิ่นของพื้นที่ศึกษาได้ดังนี้

1. กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์

1.1. "การพัฒนาผลิตภัณฑ์" เพื่อเพิ่ม/สร้างมูลค่า (Value Added & Creation) ทั้งระบบ และการพัฒนาศักยภาพ/สร้างความเข้มแข็งให้กลุ่มผลิตภัณฑ์ชุมชน การศึกษาและพัฒนาศักยภาพในการจัดการธุรกิจชุมชนที่เป็นระบบ และการสร้างความเข้มแข็งให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชน (การออกแบบ/พัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์, การพัฒนาทักษะฝีมือแรงงาน การส่งเสริมด้านการตลาด การคำนวณต้นทุนการผลิต การคำนวณต้นทุน และกำไรต่อหน่วย การจัดหาสถานที่ในการผลิตที่เหมาะสม เครื่องมือ เครื่องจักรในการผลิต การประชาสัมพันธ์ การบริหารจัดการการแบ่งปันผลประโยชน์ การประกอบเพื่อปันผลให้สมาชิกในกลุ่ม และปันผลต่อระบบสวัสดิการชุมชน การจดสิทธิบัตร และเครื่องหมายการค้า และการควบคุมคุณภาพผลิตภัณฑ์)

1.2. การศึกษา ค้นหา ส่งเสริม และต่อยอด "ทุนทางสังคมและวัฒนธรรม" เพื่อ "หาจุดขาย" และ "เพิ่ม/สร้างมูลค่า" ในการสนับสนุนและต่อยอดธุรกิจการท่องเที่ยว

1.3. การพัฒนาระบบเกษตรอินทรีย์และการแก้ปัญหาหนี้สินภาคการเกษตร

1.4. การส่งเสริมและพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยว (การพัฒนาพื้นที่เชิงภูมิสถาปัตย์)

1.5. การพัฒนาคุณภาพชีวิต ผ่านการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม และการสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน (ชุมชนเข้มแข็งเพื่อการแก้ปัญหาเฉพาะจุด ระบบสวัสดิการชุมชน/สังคมสำหรับผู้สูงอายุ และการสร้างกองทุนอาหารกลางวันสำหรับเด็กนักเรียน การสร้างความเข้มแข็งให้สถาบันครอบครัว และโรงเรียน ตลอดจน การพัฒนา "ความรู้คู่คุณธรรม")

1.6. การพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ (การบริหารราชการแบบมีส่วนร่วม และปัญหาการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น)

2. กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี

2.1 การพัฒนาระบบเกษตรอินทรีย์และการแก้ปัญหาหนี้สินภาคการเกษตร (การศึกษาสาเหตุและแนวทางในการแก้ปัญหาหนี้สินภาคการเกษตร การศึกษาแนวทาง และประยุกต์ใช้ระบบเกษตรอินทรีย์/เกษตรชีวภาพเพื่อแก้ปัญหาหนี้สินภาคการเกษตรและผลกระทบที่มีต่อระบบนิเวศน์)

2.2 การส่งเสริมและพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยว และการพัฒนาพื้นที่เชิงภูมิสถาปัตย์เพื่อรองรับธุรกิจการท่องเที่ยว

2.3 การจัดระบบเพื่อรับมือภัยพิบัติน้ำท่วม

2.4 การพัฒนาระบบสาธารณูปโภค และการจัดการสภาพแวดล้อมอย่างยั่งยืน

3.กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์การแพทย์

3.1 ปัญหาสารเคมีตกค้าง สะสมในกระแสเลือด

12.2 บทสรุปประเด็นโจทย์การฝึกอบรมเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น

จากประเด็นปัญหา/ความต้องการของพื้นที่ สามารถสรุปเป็นภาพรวมของโจทย์การฝึกอบรมเพื่อแสดงความสัมพันธ์ของกลุ่มวิชา และมิติในการพัฒนาท้องถิ่นของพื้นที่ศึกษาได้ดังนี้

1.กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์

- 1.1 การพัฒนาทักษะฝีมือแรงงาน เพื่อเพิ่ม/สร้างสรรค์มูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชน (Value Added & Creation)
- 1.2 การผลิตบุคลากรเพื่อรองรับธุรกิจการท่องเที่ยว
- 1.3 การพัฒนาคุณภาพทางการศึกษา, การพัฒนาศักยภาพ และสนับสนุนบุคลากรทางการศึกษา
- 1.4 การส่งเสริมและพัฒนาอาชีพหลังฤดูกาลเก็บเกี่ยว
- 1.5 การพัฒนาวิสาหกิจสร้างสรรค์เพื่อป้องกันปัญหาสังคม

2.กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี

- 2.1 เกษตรอินทรีย์ และพืชผักปลอดสารพิษ
- 2.2 การดูแลรักษาเครื่องมือ เครื่องจักรทางการเกษตร

3.กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์การแพทย์

3.1 ระบบการดูแลสุขภาพตนเอง ครั้วเรื้อน และชุมชน(พฤติกรรมเสี่ยงในชีวิตประจำวันของประชาชนในพื้นที่, สารเคมีการเกษตร, อาการปวดเมื่อยจากการทำงาน, โรคระบบทางเดินหายใจ โรคเบาหวาน โรคความดัน, สารเคมีตกค้างในกระแสเลือด)

3.2 การสร้างความเข้มแข็งให้ครัวเรือน ชุมชน สังคม ร่วมด้านภัยยาเสพติด

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ควรสนับสนุนให้มีโครงการศึกษา และพัฒนาโจทย์วิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นตามโครงการออกหน่วยบริการวิชาการเคลื่อนที่ มหาวิทยาลัยนเรศวร ในทุกปีของการดำเนินโครงการ

1.2 ควรขยายขอบเขตกลุ่มเป้าหมายในการขอรับการสนับสนุนการทำวิจัยให้ครอบคลุมทุกระดับของบุคลากรของมหาวิทยาลัย

1.3 หน่วยงาน/องค์กรที่เกี่ยวข้องในการดำเนินโครงการฯ และมีหน้าที่รับผิดชอบในการรับข้อเสนอโครงการวิจัย ควรมีการสังเคราะห์ระบบบริหารจัดการตั้งแต่ระบบการค้นหา และพัฒนาโจทย์วิจัย ระบบการพัฒนาข้อเสนอโครงการวิจัย ระบบติดตามสนับสนุน ระบบเผยแพร่ งานวิจัย และนำมาใช้ประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรม เพื่อสนับสนุนให้งานวิจัยของมหาวิทยาลัยในภาพรวมนำไปพัฒนาท้องถิ่นได้จริง

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

2.1 ควรให้การสนับสนุนข้อเสนอโครงการที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้พัฒนาจนสามารถดำเนินการได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นรูปธรรม

2.2 ควรมีการจัดประชุมเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจ และกระตุ้นคณาจารย์ และบุคลากรสายวิชาการ ตลอดจนนิสิต นักศึกษา ได้ตระหนัก และเล็งเห็นถึงความสำคัญของการวิจัย เพื่อพัฒนาท้องถิ่นผ่านโจทย์วิจัยที่ได้จากพื้นที่จริง

2.3 ควรมีการจัดประชุม/ฝึกอบรมเพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจ และเพิ่มทักษะในการพัฒนาโจทย์วิจัยเพื่อพัฒนาท้องถิ่นสู่การปฏิบัติจริง

3. ข้อเสนอแนะเชิงวิจัย

3.1 ควรมีการสร้างเครือข่ายของความร่วมมือในการพัฒนาท้องถิ่นร่วมกันในทุกภาคส่วนของการพัฒนาท้องถิ่น ในรูปของโครงการวิจัยร่วม

3.2 ควรสนับสนุน และส่งเสริมให้บุคลากรของมหาวิทยาลัย ตลอดจนนิสิต นักศึกษาร่วมทำวิจัย โดยอาจดำเนินการในรูปของนักวิจัยร่วม หรือวิทยานิพนธ์ เพื่อสร้างนักวิจัยรุ่นใหม่ และได้งานวิจัยที่มีคุณภาพครอบคลุมในทุกมิติการศึกษา

3.3 ควรมีการสร้าง สนับสนุน และส่งเสริมให้เกิด “นักวิจัยท้องถิ่น” ที่มาจากชาวบ้านในหมู่บ้าน เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาศักยภาพของคน และเพิ่มประสิทธิภาพในการทำวิจัยที่มาจากคนในท้องถิ่น ที่คิดเอง และแก้ปัญหาด้วยตนเอง ด้วยข้อมูลที่แท้จริง

ตารางสรุปภาพรวมของวิทยุวิจัยเพื่อแสดงความสัมพันธ์ของกลุ่มวิชา และมีติในการพัฒนาท้องถิ่นของพื้นที่ศึกษา

ประเด็นปัญหา/ ความต้องการ	พื้นที่ดำเนินการ								
	พิษณุโลก	ตาก	อุตรดิตถ์	เพชรบูรณ์	กำแพงเพชร	นครสวรรค์	อุทัยธานี	สุโขทัย	พิจิตร
1.กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์									
1.1 "การพัฒนาผลิตภัณฑ์" เพื่อเพิ่ม/ สร้างมูลค่า (Value Added & Creation) ทั้งระบบ		✓	✓	✓		✓		✓	
1.2 การการศึกษา ค้นหา ส่งเสริม และต่อ ยอด "ทุนทางสังคมและวัฒนธรรม" เพื่อ "หา จุดขาย" และ "เพิ่ม/สร้างมูลค่า" ใน การสนับสนุนและต่อยอดธุรกิจการ ท่องเที่ยวแบบครบวงจร		✓	✓	✓		✓		✓	
1.3 การส่งเสริมและพัฒนาธุรกิจการ ท่องเที่ยว (การพัฒนาพื้นที่เชิง ภูมิสถาปัตย์)		✓		✓		✓		✓	
1.4 การพัฒนาคุณภาพชีวิต ผ่านการสร้าง กระบวนการมีส่วนร่วม และการสร้างความ เข้มแข็งให้ชุมชน			✓		✓	✓			✓
1.5 การพัฒนาระบบการบริหารจัดการ ภาครัฐ					✓				

ตารางสรุปภาพรวมของวิทยุชุมชนเพื่อแสดงความสัมพันธ์ของกลุ่มวิชา และมิติในการพัฒนาท้องถิ่นของพื้นที่ศึกษา

ประเด็นปัญหา/ ความต้องการ	พื้นที่ดำเนินการ									
	พิษณุโลก	ตาก	อุดรดิตถ์	เพชรบูรณ์	กำแพงเพชร	นครสวรรค์	อุทัยธานี	สุโขทัย	พิจิตร	
1.กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์										
1.1 “การพัฒนาผลิตภัณฑ์” เพื่อเพิ่ม/สร้างมูลค่า (Value Added & Creation) ทั้งระบบ		✓	✓	✓		✓		✓		
1.2 การการศึกษา ค้นหา ส่งเสริม และต่อยอด “ทุนทางสังคมและวัฒนธรรม” เพื่อ “หาจุดขาย” และ “เพิ่ม/สร้างมูลค่า” ใน การสนับสนุนและต่อยอดธุรกิจการท่องเที่ยวแบบครบวงจร		✓	✓	✓		✓		✓		
1.3 การส่งเสริมและพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยว (การพัฒนาพื้นที่เชิงภูมิสถาปัตย์)		✓		✓		✓		✓		
1.4 การพัฒนาคุณภาพชีวิต ผ่านการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วม และการสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน			✓		✓	✓			✓	
1.5 การพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ					✓					

ตารางสรุปภาพรวมของเจตคติประกอบเพื่อแสดงความสัมพันธ์ของกลุ่มวิชา และมีดีในการพัฒนาท้องถิ่นของนักศึกษา

ประเด็นปัญหา/ ความต้องการ	พื้นที่ดำเนินการ							
	พิษณุโลก	ตาก	อุดรธานี	กำแพงเพชร	นครสวรรค์	อุทัยธานี	สุโขทัย	พิจิตร
1.กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์								
1.6 การพัฒนาทักษะฝีมือแรงงาน เพื่อเพิ่ม/สร้างมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชน (Value Added & Creation)	✓	✓	✓	✓			✓	
1.7 การผลิตบุคลากรเพื่อรองรับธุรกิจการท่องเที่ยว		✓	✓	✓			✓	
1.8 การพัฒนาคุณภาพทางการศึกษา, การพัฒนาศักยภาพ และสนับสนุนบุคลากรทางการศึกษา		✓	✓	✓				
1.9 การส่งเสริมและพัฒนาอาชีพหลังฤดูกาลเก็บเกี่ยว	✓							✓
1.10 การพัฒนาวิทยุชุมชนสร้างสรรค์เพื่อป้องกันปัญหาสังคม								
2.กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี								
2.1 เกษตรอินทรีย์ และพืชผักปลอดสารพิษ	✓		✓					
การดูแลรักษาเครื่องมือ เครื่องจักรทางการเกษตร								✓

ประเด็นปัญหา/ ความต้องการ	พื้นที่ดำเนินการ							
	พิษณุโลก	ตาก	อุดรดิตถ์	เพชรบูรณ์	กำแพงเพชร	นครสวรรค์	อุทัยธานี	สุโขทัย
3.กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์การแพทย์								
3.1 ระบบการดูแลสุขภาพตนเอง ครัวเรือน และชุมชน(พฤติกรรมเสี่ยงใน ชีวิตประจำวันของประชาชนในพื้นที่, สารเคมีการเกษตร, อากาศปอดเมื่อแยก การทำงาน, โรคระบบทางเดินหายใจ โรคเบาหวาน โรคความดัน, สารเคมี ตกค้างในกระแสเลือด)	✓		✓		✓			✓
3.2 การสร้างความเข้มแข็งให้ครัวเรือน ชุมชน สังคม ร่วมด้านภัยยาเสพติด						✓		

บรรณานุกรม

จรัญ จันทลักษณ์ และกษิดิษ อื้อเขียวชาญกิจ. 2548. คัมภีร์การวิจัยและการเผยแพร่สู่นานาชาติ.

กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

จรัส สุวรรณเวลา. 2545. ระบบวิจัยโลกกบบระบบวิจัยไทย กรุงเทพฯ: มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ.

เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง. 2525. การระดมประชาชนเพื่อการพัฒนาชนบท (อัดสำเนา). กรุงเทพฯ: คณะ

เศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์. บรรณานุกรม 2527. นโยบาย และกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนใน ยุทธศาสตร์

การพัฒนาในปัจจุบัน, การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา กรุงเทพฯ: ศักดิ์โสภณ

การพิมพ์

ทศพล กฤตยพิสิฐ. 2538. การมีส่วนร่วมของกำนันผู้ใหญ่บ้านเขตหนองจอกที่มีต่อโครงการ/กิจกรรม

การพัฒนาตามแนวทาง "บวร" และ "บรม" เพื่อสร้างอุดมการณ์แผ่นดินธรรมแผ่นดินทอง.

วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ปรัชญา เวสารัตน์. 2546. ข้อเสนอต่อการปฏิรูประบบวิจัยในมหาวิทยาลัย. ภายใต้โครงการพัฒนา

ระบบวิจัยของประเทศ. ทบวงมหาวิทยาลัย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ.

ปาริชาติ วลัยเสถียร. 2541. เอกสารประกอบการศึกษาวิชา สค.651 ทฤษฎีและหลักการพัฒนา

ชุมชน. กรุงเทพฯ: คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กำแพงแสน และโครงการพัฒนาระบบวิจัยของประเทศ. 2546.

การประชุมเชิงปฏิบัติการเรื่องการปฏิรูประบบวิจัยในมหาวิทยาลัย. ณ ห้อง Convention

สุจินต์ จินายน. 2552. "จะทำให้มหาวิทยาลัยนเรศวร ต้องเป็นมหาวิทยาลัยอยู่อันดับ 1 ใน 10 ของ

ประเทศ". พิษณุโลก: โรงพิมพ์ประชาชาติ.

สุพจน์ นารหนองบัว วันชัย ดีเอกนามกุล เกตุ กฤตพันธ์ วัชรพงษ์ อนันต์ชื่น และ

ธีรเกียรติ์ เกิดเจริญ. 2548. วิฤติ!!!การวิจัยวิทยาศาสตร์พื้นฐานในประเทศไทย.

http://www.vchakarn.com/snippets/vcafe/show_message.php?

อดิน รพีพัฒน์. 2527. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชนบทในสภาพสังคมและวัฒนธรรม

ไทยในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหิดล

อาภรณ์พันธ์ จันทรัสว่าง. 2524. การพัฒนาบุคคล กลุ่มและชุมชน. กรุงเทพฯ:

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์